APHTHONII SO-
PHISTÆ PROGYMNASMATA,

PARTIM A RODOLPHO AGRICOLA, partim à Ioanne Maria Catanæo Latinitate donata: Cum luculentis & vtilibus in eadem Scholijs Reinhardi Lorichij Hadamarij.

AD RHETORICES CANDIDATOS, Tetrastichon eiusdem.

Tradita bis septem præludia Rhetoris, arte,
Quàm dedit Aphthonius, perspicuore lege.
Quæ tibi si fuerint studio bene culta feraci,
Rhetorica fieri clarus in arte queas.

LONDINI.
Excudebat Thomas Marsh.
Anno. 1580.
Cum Priuilegio.

Nath: Clutterbooke.

AD PRÆCLARVM VIRVM, D. MAGISTRVM Ioannem Hartungum, Græcæ linguæ celeberrimum in Academia Heydelbergensi professorem, Epigramma Reinhardi Lorichij Hadamarij.

Dotibus ingenij variis Hartunge refulgens,
Heydelbergensis gloria magna scholæ
Mella iuuentuti qui porrigis Attica, fructu
Reddendo Græcos uberiore libros,
Aphthonium claris attollere laudibus isthic
Suetus, item scholijs scripta notata meis.
Ille quidem summo celebrari dignus honore,
Plurima qui grandis commoda frugis habet.
At mea nil tituli, sunt qualiacunque, merentur:
In pingui nimis est cultor ineptus agro.
Scripta recognouit tamen, & quia digna fauore
Confirmas, eadem mitto recocta tibi.
Non tua compensent quamuis benefacta, tuliſti
Quæ mihi, nec meritis æquiparanda tuis.
Attamen accipies porrecta fronte, Calabri
Hospitis obscuro dona profecta lare.
Augustam peterem cùm nuper, amore videndi
Vindelicæ populos, & pia iura plagæ:
Tum peregrinanti visus mihi gratior hospes,
Et studij fautor candidioris eras.

Ambabus doctos amplectere quos libet vlnis,
Et Clario relinis dolia cuncta grege.
Assecla musarum quisquam si venerit istuc,
Sunt tua cum toto regna recluſa penu.
Tu multò Crœſi, Pelopis tu dignior auro,
Tu gazis Craſſi, diuitijsq; Midæ.
Larga tibi fluitent proſuſis Maſſica labris,
Meſſibus accedant Gargara plena tuis.
Scis opibus quoniam multo generoſius vti,
Diuidis haud ficos, nulla cymina ſecas.
Eſt cordi virtus tibi munificentia, ſordes
Trygobij nunquàm, Cradophagiq; placent:
Vſibus aſſernant nullis qui parta, ſed abdunt,
Myſtica ſacra velut, pluribus arcta ſeris.
Nil niſi deberent vappam potare lutatam,
Rodere putentis rancida fruſta cibi.
Aut magis inter opes inopem traducere vitam,
Vtq; pati medio Tantalus amne ſitim.
Diſpereāt, qui ſe paſcunt tantummodo ventres.
Sponſi Penelopes, Alcinoiq; greges.
Fert homini quæ nam Patroclus commoda? rectè
Nil, niſi cum moritur, dines auarus agit.

Hadamariæ Idibus Martijs,
Anno. 1566.

INDEX

INDEX PROGYM NASMATVM APH. THONII.

Chræia 24 a.
Chriæ exempla 24. *b* 26 *a.b* 31 *b.* 33 *a.* 35 *b*, 37 *b.* 39 *a*, 41 *b.* 43 *b.* 46 *a*, 47 *a.*

Confirmatio. κατασκευὴ 80 *b.*
Confirmationis exẽpla. 81 *a.* 85 *a.* 87 *b.* 91 *a*

Comparatio, Σύγκρισις 168 *b*
Comparationis exempla 169 *a*, 173 *b.* 176 *a.*

Descriptio. Ἐκφρασις 191 *b.*
Descriptionis exempla 192 *b.* 196. *b* 199 *a.b* 205 *b.*

Ethopœia 176. b
Ethopœia exẽpla 177 *b.* 183 *a*, 185 *b.* 186 *a.* 187 *a.b*, 188. *b* 189 *b.*

Fabula Μυθος 1 *a*
Fabulæ exempla, 1 *b* 7 *a.* *b.* 8. *b.* 9 *a.* 11 *a.* 14 *b.*
Fabularũ tractatio 7 *a.*

Laus. 110
Ἐγκώμιον 10 *a*
Laudationis exẽpla 111. *a* 112 *b* 127 *a.* 128 *a.* 129 *b.* 136. *b* 145 *b.* 149 *b*
Laudis dispositio 121 *b.*
Legis latio Νόμου θέσις Φορὰ 220 *a.*
Legis accusatio 220 *b.*
confirmatio 225 *a* 226 *b*, 229. *b.*

Locus communis, Κοινος τοπος. 72 *b*
Loci communis exẽpla. 39 *a.* 68 *b* 100. *a* 102 *a.* 104 *a* 106 *b* 108. *b.*

Narratio Διήγημα 16 *b*
Narrationis exempla 7 *a* 19 *b.* 21 *b.* 22 *a.* 23. *b*

Restructio siue subuersio Ἀνασκευὴ 64 *a*
Restructionis exempla, 64 *b.* 69 *a.* 71. *a* .

74 b. 78. b.
Sententia γνῶμη 49 a.
Sententiæ exempla ibid. b. 57. a b. 60. a. 61 b. 62. b
Thesis θέσις 206 b.
Thesis exempla 207 a 213 b. 216. a. 218. a.
Vituperatio, ψόγος 156. a.
Vituperationis exempla 156 a. 161 b. 162. b. 164. a.
INDEX RERVM & verborũ in hoc libello explicatorum
A
AChaia 122 b.
Achilles. 269. a. 172, a 131. a
Achillis mors. 173. b.
Acropolis 192. b. 198 a.
Actium 196. a
Adiuncta 151 a.
Adonidis horti 115 a.
Adonis 19 a.
Adulatio 219.
Adulterij pœna 20 b. 223 a. 224
Æacus 169 b. 172 a
Æëta 190 b.
Ægina 123 b
Æneas 43 a
Æqualitas 106 b.
Æsculapius 173 a
Æsopi fabulæ 5. a.
Agesilaus. 28 b 143 b. 211. b.
Agrigentum 161. b.
Alcibiades 179 b.
Alcinoi sylua. 115 a.
Alexander 197 b.
Alexãd. Magnᵍ 27 a. 41 b. 43 a. 62, b 14 a. 204 a. 211 a.
Alexandria 197. b.
Alexandriæ arx 192 b 197 b
Ambracia 123 a
Amicis quid tribuendum 106 b.
Amicitia 106 b
Amicitia ollaris 219 a.
Amilcar 165 a.
Amor. 42 b. 69 a.
Amor cæcus 87. a.
Amphion 129. b.
Amphipolis 100 b.
Amplificandi exempla. 149 b.

149 b. 152 b. 153 a.
Amplificatio 97 a.
ἀνασκευέ 67 a
Andromache 188 b. 189. b.
Andromade 198 a.
Annibal 150 b, 153 a. 164 a. 224 a.
ἀμπιπελαργεῖν. 228 b 227 a.
Antiope 188 a.
Antisthenes 29 b
S. Antonij habitatio 198 a
Apollo 68 a
Appij Cæci filia 107 b
Aquila 8 a
Arces quasi arctrices 192 b.
Archesilaus 59 a.
Archidamus 123 b
ἀρετή vnde dicta 40 a.
Argumentum 180 b.
Argos 159 a
Arion vectus à Delphino 69 a. 87 b.
Aristides 126 b. 279 b
Aristippus 29 a. 203 a.
Aristoteles. 61 a. 86 b.
Arnæus 56 b.
Artaxerxes 62 a
Asdrubal 146 b.
Athenæ 122 a. 127. b.
Attica 122 a.
Attilius Regulus 164 b
Auaritia 108 b. 184. a. 214. b. 218 b.
Auguria 52 b
Augustinus 77 b

B.

Baccanaliũ ritus 78 b.
Basilius. 77 b.
Bellona 124 b.
Bias 291 a
Bononiensis Academia 152 a.
Bos pulcher 115 b
Bucephalus 115 b

C

Caeneus 184 a.
Cæsaris cõmentarij
Caligula 53 b (151 b,
Cambyses 45 a.
Capaneus 43 a
Tria cappa pessima 4 b.
Carbunculus 213 a
κατασκευη 72 b. 83 a.
Catilina 38 b.
Cato 217 a
Cato Vticensis 87 a

ναλορθῶμα 31 a
Causa 296.b, 210 a.
Causarum locus, 10 b
Cecropidæ. 122 b
Centauri. 173 a
Chimerion. 196 b.
Chiron. 173 a
Chronographia. 196 a
Cicero 38 b. 174 a. 219 a
Ciceronis mors 179 a
Ciceronis oratio pro Marcello 153 b
Ciconia 130 b. 228 a.
Cilices. 4 b.
Circe 71 a
Cleanthes 61 a. 219 a.
Clementia. 212 b.
P. Clodius. 22 a
Clytemnestra 86. b.
Cocles 62 a
Cedrus 48 b.
Cœlestis iniuria 213 a
Cœlibatus. 214 b
Coeranus 90 a
κόλασις 30 b
Commiseratio 80 a
Comparatio 170 b
Conclusio 97 a
Concordia 29 b.
Confirmatio 82 b
Confutatio 66 b
Coniectura. 97 a
Coniecturalis 67 b
Consuetudo 105 b
Consuetudo contagiosa 54 a.
Consultatio 206. b 210 a
Continentia. 212 b,
Contumacia 206. b
Corcyra 123 b
Coronæ victorum 213 a
Cortina. 68 b
Cotys Rex Thraciæ.
Crassus 201 b
Crates 59 b
Cretenses 44 a
M. Curtius 48 b
Cyclops 126 a
Cyrillarus equus 115 b
Cypros 5 a
Cyrus Rex 21 b. 126. b.
Cysseis 187 a (201. b.

D.

Daphne 64 b. 68 b. 81 a
Dardanus 169. b.
Decij. 48 b. (172 a
Delphini 88 a

Del-

Delphinorum amor erga homines 89 a
Democratia 53 b
*Democrit*⁹ 211 a 225. b
Demoſth. 56 a 174 a. 219. b
Demo. labores 21 a
Demoſt laus 127 a
Demoſth. mors 175 b
Deorũ nomina 189 b
Deſcriptio 194 b
Deſidia. 39 b. 60. b
Dicendi genera 181 b. 197 b.
Dido 85 a
Dỳ 125 b
Diogen 28 a 29 b. 39 a 28. b
Dionyſius 29 a
Diuitiæ 109, 218 a
Diuitiæ vere 205 a
Diuitiarũ affecta 26 a
Diuitiarum mala 58 a.
Doctrina. 24 b
δύσκολος 107 b

E

EBrietas 27 b. 100. b 229 b.
Echetus 158 a 161 b.
Æetion. 188 b
ἔλεγχος 180 b
Eloquentia 129 b
Elpenor in porcum 71 a 91 a.
Empedocles 162 a
Encomion 114 b
ἐνέργεια 194 b
Ennius 33 a
Enthuſiaſmus 83 a
Eobanus Heſſus. 33 a
ἔπαινος 114 b
Epaminundas 213. b
Ephesi 5 a
Ephori 124 a
Epilepſia 103 b
Epimuthyum 7 a
Equeſtris faſtus 28 b
Ethnicorum librorum lectio 72. b 74 b
Ethopœia 176 b. 168. a 181 b.
ἦθος 181 a
Euclides 61 a
Eupolis 179 b
Euripides 219 b
Euryſtheus 178 b. 185 b
Eutrapelus 57 b

F

Fab. Maximus 38 b
Fabula unde dicta. 2 a

Fabula Demosthenis 2
Herodis Attici 3 a.
Menenij Agrippæ 2 b.
Themistoclis ibi.
Fabula de accipitre, & luscinia 14 b
Agricola & ciconia 66
Barbaro ruris colendi ignaro. 3 a
Cassita 9 b.
Formicis & cicadis 1 b. 11 a.
Fure 6 a.
Iuuene desidioso 13 b
Leone & Vulpe 6 b
Lupis & ouibus 2 b
Medico & agroto 6 a
Membris et vētre 2 b
Mure vrbano & rustico 8. b.
Simijs 7 a
Venere & rosa 17 a
Voluptate & dolore 7 b.
Vulpe hirundinibus obsessa. 5 b.
Vulpe muscis obsita 1 b
Fabulæ definitio & species 1 a
Fabulæ lybicæ. 4 b
Fabulæ Sybariticæ ib. a
Fabularum inuētor 2 b
Fabularum vsus 2 a
Facta laudandi ratio. 149 b
Fastus 29 b
Febris laus 115 a
C. Flaminius 188. a.
Fons Pisistratarū 198. b
Forma 84 a.
Fortitudo 12 a. 212 a.
Fortuna. 53 b. 98 a
Frustra frustror 159 a.

G

GErhardus Nouiomagus 183 a
Glauce 191 a.
Gnatones 186 b.
γνῶθι σεαυτὸν 97 a
Grandines 213 a
Gratitudo 227 a
Gyari. 108 b

H

HAdamariæ incēdū 204 b.
Hanno. 165. b
Hector 159 a. 153. b.
Hecuba 116 a. 193 187
Helena

Helena 163 b
Ἡρακλῆς 178 b
Heraclitus philosophus 26 b.
Hercules 41 a 86 b. 173 a. 18 b. 178. b.
Hesiodus 14 b. 37 a.
Hesperidũ horti 115 a.
Hieronimus 72. b. 74 b.
Historia 18. a.
Homeri versus. 195 b.
Hominis laus à bonis fortunæ 116 a. *corporis ibi. b. Animi* 118 a. *Mortem secutis* 120
Hominũ miserias 54 b. 213. a.
Homo 30 b.
Homo bulla 54 b. 84 b.
Honesti partes 212 b
Horatius Cocles 92 a.
Hospitalitas 51 b.
Hymnus. 114 b.
Hypothesis 210 a.
Hypotiposis. 125 b. 297 a

I,

Iason 190. b.
Icon. 195 a
Idolopœia 176 b. 178 a.
Ignauia 124 a
Ilias Homeri 2 b
Illiris. 160 a
Imitatio 176 b.
Improbatio 66 b.
Incendiarij 99 a.
Ioseph. 313 b.
Irus 56 b
Isocrates 30 b
Iulius Cæsar 224 b
Iuno cur pronuba, & Lucina. 124 b

L

Labor 1 b
Lacedemonij. 44 a
Laconum cõuiuia 28 b.
Lactantius 77 a
Ladon 68 a.
Lanus 133 a.
Laomedõ 1 b 2 b. 171 b
Lapithæ 104 a 172 b.
Latona 182 b
Laus 118 a
Legislatio 223 b
Lesbos 123 a.
Leucosia 13 a
Lex 110 b 220 b. 223 b
Lex Æmilia 225. b.
Cincia 224
Cornelia 56 a
Fusia.

Fusia 225 a
Heluetiorũ de ebrieta te. 224 b
Iulia. 229 b
Licinia 225 b.
Oppia. 225 a
Roscia 224 b.
Sumptuaria ibidem.
Talonis ibid.
Locania 225 a
Liberi parentes alant. 226 b.
Lygia 13 a
Locus communis 96 a. b. 114 b
Locus communis a The si differt 210 b
Lucretia 77 a
Lycurgus 12. a

M

Macaria 48 b
Macedones 156 b. 160 a
Macedonia 159 a
Magistratus officium. 61 b
Magnesia. 161 a
Mali corui malã ouum 63 a.
Marpurgensis Academie Encomion 130 b.
Marpurgum 132. b
Mars 124 b
Matrimonij laus 207 a 213 b.
Matrimonij mala 12. b
Matrimonij vituperatio 213 b
Mausolus 144 a
Medea 190 a.
Memoria 217 a
Menander 180 b
Metellus Numidicus
Mezenetus 43 (213 b.
Mida 1'. b.
Mimesis. 178
Mulesy 5 a 5 a
Milo 22 b
Minerua 124. b.
Modestia 212 b.
Monarchia 53 b 54 a.
Mori bonũ 47 b. 217 a
Mors 217 b
Mors qualis optanda 224 b.
Moses 95 b
Mulier 214 a 215 b. 225 b
Musa 83 a
Μουσαγέτης 68 a

N.

Narrationis Poeticæ tria genera 17 b.
Naupactius 122 b.
Neptunus 225 a.
Nestor 125 b.
Niobe 176 b 182 a. 183 a.
Non omnia possumus omnes 46 a.
Numa Pompilius 43 a.
Νουθεσία 30 b.
Nyctais 188 a.

O.

Obediendum Deo 42 a.
Obedientia 107 a.
Obses 160 a.
Odyssea Homeri 2 b.
Oenone 163 a.
Officium 31 a.
Olea 115 b.
Oligarchia 54 a.
M. Oppius 225 a.
Oratores 17 b.
Orpheus 129 b.

P.

Pædagogia 30 a.
Pagasa 161 a.
Palamedes 125 a.
Pallas 124 b.
Pallene 166 b.
παράδειγμα 31 a.
παραινεσις 30 b.
Parētes honorādi 227 a
Paris 162 b.
Parricidij pœna 220 b.
Parthenope 12 b.
Pasiphae 86 b.
πάθος 181 a.
Patriæ amor 52 b.
Patroclus 180 b.
Paulus Apostolus 77 b.
Paupertas 59 a. 55 a. 56 b. 186 a. b. 219 a. 220 a.
Paupertas laudata 55 a 57 b. 58 a.
Pecunia 52 a.
Pecuniæ corruptela 55 b
Pecuniæ obediūt omnia 35 b.
Pelasgia 122 b.
Peleus 169 b. 172 a. 173 a.
Pelias 161 a.
Pella 157 a. 159 b.
Peleponnesus 122 q.
Peneus 78 a.
Pericles 123 b. 24 a.

περιήγησις 195 a.
Perseus 168 a.
Phalaris 161 b.
Pherae ibid. a.
Philippi dictum 164 a.
Philippi mors 161 a.
Philippus Macedonum Rex 56 a. 128 b. 156 a. 158 b. 224 b.
Philippi Macedonũ Regis Genealogia 152 b.
Philosophia 76 b.
Phœbades 68 a.
Phœbus 69 a.
Phormio 166 a.
Phrygia 162 b.
Phthia 171 b.
Pietas in parẽtes 226 b 229 a.
Pisistratarũ fons 198 b.
Platæa 122 b.
Plato 11 b. 29 a. 37 b. 40 b. 62 a. 293 a.
Q. Plemmius 62 b.
Paones 160 a.
Poëtæ 83 a. 87 b.
Pollio Romulus 228 a.
Pompeius 23 b. 197 b.
Porci Acarnanij 92 a.
Portunus 125 a.
Portus descriptio 196 b
Positio 210 a.
Potidæa 160 b.
Præexercitamẽta quatuordecim 1 b
Priamus 163 a. 172 a.
Primitiæ 75 a.
πρόθολος 173 a.
Procrustes 162 a.
Prosopographia 195 a.
Prosopopœia 176. 179 b
Providentia 212 a.
Prudentia 216 b.
Ptolemæus Lagi 62 a.
Pulchritudo triplex 83 b.
Punica fides 164 a.
Puniẽdi causæ tres 30 b
Pylos 123 a.
Pyramides 198 b.
Pyramus et Thysbe 10 b
Pythagoras 28 a.
Pythia 68 b.
Pythius ibid.
Python. ibid.

R.

REfutatio 67 a.
Reinhardi Hadamarij domus 199 b.
Reipstatꝰ triplex 53 b.

Rhetores 17 a.
Romani ciues 122 a.
Rubigo 213

S.

Sacrilegus 104
Saguntini 166 b.
Samy 42 a.
Sapientia 37 b. 124 b. 126 a.
Sapientiæ laus 112 b
Satietas omnium rerũ 47 a.
Saturnus 12 a.
Scarabeus 8 a.
Scilurus 29 b.
Scipio 115 b.
Senectus 229 b.
Senectꝰ laudabilis 216 a
Sententia 51 a. 97 a.
Sentẽtiæ cõpositæ 53 a.
Sentẽtiæ simplices ibid.
Seriphius 122 a.
Serpentum descriptio 205 b.
Sirenes 12 b.
Sobrietas 102 a. 141 b. 230 a.
Socrates 29 b. 34 b. 40 a. b. 89 a.
Solon 40 b. 213 a.
Somnolentia 60 a.
Somnus nimius 123 a.
Sophista 17 b.
Sophocles 327 b.
σὰ Φροσύνη 102 b.
Spar. 133 a. 211 b. 218 a
Sphæteria 123 a.
Stadium 198 b.
Stilpo 40 b.
Stoici 115 a.
Stoicorũ Apathia 3 a.
Sybaris 3 b.
Sybaritæ ibid.
Sybaritas mollities perdit 4 a.

T.

Tantalus 182 b
Tarqny 63 b. 104 a.
Tarquinius 37 a.
Temeritas 127 a.
Temetum 91 b.
Tempe 68 a.
Temperantia 212 b.
Tempus 142 b.
Temulentia 10 a
Terentius Varro 38 b.
Tethys 172 b.
Themistocles 123 a.
Theodorus 35 b.
Theognis 55 a. 63 a.

Theſes ciuiles 210 b. 224 a.
Theſes contemplatiuæ 211 a.
Theſis 210 a.
Thetis 172 b.
Thraces 25 a.
Thracia 160 a.
Thraſo 195 a.
Thucydides 121 b. 196 a
Thucydidis laus 111 a.
Tyberius Cæſar 61 a.
Τιμωρία 31 a.
Tomyris regina 21 b. 201 b.
Topographia 169 b.
Topotheſia 196 b.
Triballi. 160 a.
Tripodes 68 b.
Troiæ cõditores 171 b.
Troianorum fata 173 b.
Tyrannicidarũ pramia 96 b. 98 a.
Tyrannis 62 a. 63 a. 221 b.
Tyrannus 97 b.

V.

M. Valerius Coruinus 92 b.
Valerius Publicolæ
Venus 56.
Virgilius 46 a.
Vigilantia 42 a. 48 a.
Vinum 141 a.
Virginitas 212 a.
Virtus labore comparatur / 82 a.
Vita humana 54 a.
Vituperiũ 121 a. 156 a.
Vlyſſes 13 a. 56 b
Vnus vir nullus vir 46 b.
Voluptas 7 b. 12 b. 13 b. 92 a. 217 a.
Vrbes laudandi ratio 145 b.
Vredo 213 a.
Vulcanus 126 a.
Vulgi peruerſitas 28 b.
Vxor nõ ducẽda 213 b.

Z.

Zeno 115 a.

FINIS.

APHTHO-

APHTHONII DECLAMATORIS PRÆEXERCITAMENTA.

FABVLA, QVÆ GRÆCE MYθος.

FABVLA traxit à poëtis originem, qua Rheteres etiam cõmuniter vtuntur, quòd admonitionibus sit idonea, & erudiendis imperitioribus apta. Est autẽ Fabula, sermo falsus, veritatẽ effingens.

Fabulæ definitio.

Varias sortitur appellationes. Nam modò Sybaritica, modò Cilix, modò Cypria dicitur, receptis pro inuenterum varietate nominibus. Obtinuit tamẽ, ac euicit, vt potius Æsopica vocaretur, quòd Aesopus omnium optimè fabulas conscripserit.

Species Fabulæ.

Sunt autem fabularum aliæ rationales, aliæ morales, aliæ mixtæ. Rationales sunt, quibus fingimus hominem aliquid facere. Morales, quæ ratione carẽtium morem imitantur. Mixtæ, in quibus vtrumq; rationale & irrationale iunguntur. Quòd si admonitionũ, cuius causa fabula inuenta est, præ-

posueris, προμύθιον, id est, vt ita dixerim, Præfabulare: Si verò postposueris, ἐπιμύθιον, hoc est, adfabulationem appellabis.

EXEMPLVM. FABVLA FORmicarum & Cicadarum, iuniores ad laborem adhortans.

Flagrans æstatis erat feruor, cùm Cicadæ continuis indulgebant cantilenis, lætoq; inter arbusta strepebant carmine. At Formicę laboribus intentæ, victum quærebant, colligebantq; fructus, quibus hyberno tempore vescerentur. Ingruente igitur hyeme, partis formicæ nutriebātur. Sed inertibus Cicadis oblectans illa voluptas cessit in inopiam, atque famem. Sic qui laborem in iuuenta subterfugiunt, in senecta tabescunt egestate.

Morale.

SCHOLIA.

Quintilianus, optimus eloquentiæ magister, præcipit, adolescētes in minoribus dicendi facultatis operibus antè exercendos esse, quàm ad magnum illud Declamationum opus perducantur. Sunt autem opera minora quatuordecim:

Fabula, Narratio, Chria, Sententia, Confutatio, Cōfirmatio, Locus communis, Laudatio, Vituperatio, Comparatio, Ethopœia, Descriptio, Thesis, legislatio.

Quæ

Quæ vt pueri memoria facilius tenere poſſint, verſiculus hiſce tribus ſum complexus:
Fabula, Narratur, Chria, Sententia, Futat.
Confirmat, Locus haud prius, Laus, Crimina,
Confert.
Fictio, Deſcriptum, Theſis, ac inductio legum.

Fabulæ autẽ, ſecundũ Marcum Varronem, à verbo fari nomẽ habẽt. Has primas tradere pueris ſolẽt Oratores, quia animos eorũ adhuc molles, ad meliores facilè vias inſtituũt vitæ, vt ait Priſcianus. Delectant aũt vehemẽtius, & efficaciùs perſuadẽt. Delectant, quia morũ faceta quadam imitatione capiunt imperitiorũ animos. Fidem faciunt, quia verum veluti ponunt ante oculos, vt Eraſmus inquit in Copia. Non ſolùm autem conducunt ad oblectandum, ſed etiã vim Fabularũ vſus.

maximam habent ad permouendum atq; persuadendum. Hinc Aristoteles 2. Rhetoricorum, eas ponit inter probationes Rhetoricas.

A poëtis. &c. *Hesiodus (autore Suida) primus omnium fabulas conscripsit. Qui annis centum atq; tribus superior Æsopo fuit. Quintilianus lib. 5. cap. 11. Fabularũ, inquit, primus autor Hesiodus videtur. Atqui poëtæ figmẽtis quidem vtuntur, sed iysdem altissimam cõtinent philosophiã. Exemplo sit Homerus, cuius Ilias ostendit, quantum calamitatis afferat libido. Odyssea virtutis exemplar expressit. Vide Horat. 1. Epistolarum. 2.*

Ilias.
Odyssea.

Qua etiam oratores. &c. *Vt Menenius Agrippa, qui plebem cum patribus in gratiã traditur reduxisse. Nota enim illa de membris humanis aduersus ventrem discordantibus fabula.*

ITEM Themistocles, qui admoniturus Atheniẽses, ne magistratus innouarent, fabulam de vulpe muscis obsita denarrauit.

Fabula Demosthenis.

ITEM Demosthenes, aduersus Philippum, ab Atheniensibus decem Oratores postulantem: Lupi, inquit, suaserũt pastoribus, vt in amicitiam cõuenirent. Cùmq; hoc pastoribus placuisset, petierũt lupi, vt prima sibi vice securitatis canes traderent, in quibus videbatur occasio iurgiorũ consistere. Qua facta, lupi, omni adempta formidine, omnem gregem non solùm pro satietate, sed

etiam

etiam pro libidine lacerauerũt. Sic inquit, ſublatis oratoribus, in populo Athenienſiũ facturus eſt Philippus, qui populi oratores poſtulauit, vt faciliùs ſpoliatam cuſtodibus vrbem poſſit opprimere.

ITEM Herodes Atticus contra Stoicorum ἀπάθειαν. *Thracius, inquit, homo, ex vltima Barbaria ruris colendi inſolens, cùm in terras cultiores, humanioris vitæ cupidine commigraſſet, fundum mercatus eſt, olea atq; vite conſitũ: qui, quia nihil admodum ſuper vite atq; arbore colenda ſciret, videt fortè vicinum rubos latè atque altè obortos excidentem: fraxinos ad ſummum propè verticem deputantem, ſoboles vitiũ è radicibus caudicum ſuper terram fuſas reuellentem, ſtolones, in pomis aut oleis proceros, atq; decerptos amputantem. Accedit q; propè, & curtantam ligni atq; frondium cædem faceret, percontatus eſt. Et vicinus ita reſpondit: vt ager, inquit, mundus purusq; fiat, eiusque arbor, atque vitis fœcũdior. Diſcedit ille à vicino, gratias agens, & lætus, tanquam adeptus rei ruſticæ diſciplinam. Tum falcem ibi atq; ſecurim capit, atq; ibi homo miſer imperit⁹ vites ſuas ſibi omneis, & oleas detruncat, comaſque arborum lætiſſimas, vberrimoſq; vitiũm palmites decidit, & fruteta, atq; virgulta ſimul omnia pomis, frugibusq; gignendis fœlicia cum ſentibus & rubis, purificãdis*

Aparthiæ Stoicorũ Fabula Attici.

agri gratia, cõuellit, mala mercede doctus audacia, fiduciamq; peccandi imitatione falsa eruditus. Sic, inquit, isti apathiæ sectatores, qui videri se esse trãquillos, & intrepidos, & immobiles volunt, dum nihil cupiunt, nihil docent, nihil irascuntur, nihil gaudent, omnibus vehementioribus animi officijs amputatis, in corpore ignauæ, & quasi eneruatæ vitæ consenescunt. Hæc Gellius libro 19. cap. 12.

Nec oratores tantùm fabulis vtuntur, sed etiam philosophi, à quorum sacrario tamen in cunas nutricum eliminantur, quæ solas auriũ delitias profitentur. Admittuntur autem, quæ legentis intellectũ adhortantur ad virtutes. Vide Macrob. de Som. lib. 1. cap. 2. Eiusmodi fabulæ exemplum habetur apud Platonẽ lib. 2. de Rep. Et Ciceronem Offic. 3. de Gygis annulo.

Sermo falsus, &c. *Quamuis fabulosa sunt argumenta, & nullã veritatis vim continere videantur, tamẽ rationem habent, vt iuxta eã veritas possit manifestari, ficta quidem narratione, sed veraci significatione.*

Sybaris. Sybaritica, &c. *Sybaris oppidum fuit vicinum Crotoni, vt testis est Herodotus libro 5.*

Sybaritæ. *Stephanus in Italia constituit, aitq; postea Thurion appellatum. Vnde Sybaritæ dicti, gens in voluptatũ architectura operosissima. Nã, Suida teste, luxu, delitijsq; adeo notabilis, vt quicquid effœmina-*

minatũ, quicquid molle, quicquid accurata atq; ambitiosa luxuria paratum esset, id vulgò Sybaritium diceretur. Hinc Sybariticæ fabulæ, quales fermè apud Aesopum. At aniles et parum pudicæ vocantur à Suida, propter nimium luxum, ac libidinem Sybaritarum apud quos nugæ ac voluptates in pretio, frugalitas odio fuit, Hos ex Aphricano Politianus Miscellaneorum 15 narrat, eò delitiarum venisse, vt equus in cõuiuia introducerent, ita institutos, vt audito tibiæ cãtu, statim se tollerent arrectos, & pedibus ipsis prioribus vice manuum gestis quosdam chironomiæ motus q; ederent ad numeros saltatorios, At enim tibicen, inquit, ibi quispiam contumelia adfectus transfugit ad Crotoniatas hostes, paulo ante prælio superatos à Sybaritis: & quod è repub. foret illorum, pollicetur (si fidem modò habeant) sua opera Sybaritarum cunctorum equites in ipsorum venturos potestatem. Creditares, & belli dux creatus à Crotoniatis tibicen, conuocat omnes quotquot eiusdẽ forent in vrbe, artificiũ, modulamentũq; eis indicat, atq; vt visũ tẽpus, procedere in hostem iubet. Sed enim Sybaritæ fastu præturgidi, quòd equitatu superabãt, eunt contrà, prælium conserunt. Hic aũt repentè dato signo, tibicines vniuersi cõspirãt. Ecce tibi igitur cõfestim modulamine agnito, cãtuq; illo vernaculo, tollũt erigũt q; semet in pedes equi Sybaritæ, sessoribus excussis

Fabulæ Sybariticę

Sybaritas mollities perdit.

Tripudiũ equorum. *& quod tripudium domi didicerant, etiã in acie exhibent. Ita capti omnes equites, sed humi iacentes, omnes equi sed tripudia representantes. De Sybaritis plura apud Erasmum in Chiliadibus. Idem Apophthegmatũ sexto, refert ex Athenæi, lib. 12 Tantam Sybaritarum fuisse mollitiem, vt nullum opificium in ciuitatem admitterẽt, quod cum strepitu exerceretur, quod genus sunt fabrorum ferrariorum, & lignariorum. Atq; adeo ne gallum quidem gallinaceum in ciuitate fas erat alere, ne quid esset, quod illis somnum interumperet.*

Modò Cilix. &c. *Cilix à Cilicia, minoris Asiæ regione, Syriæ proxima, vt meminit Plinius lib 5. cap 17. Cilicum autẽ vanitas & mores olim fuerunt notati, Hinc prouerbium* κιλιξ οὐ ῥᾳδιως ἀληθεύει, *Cilix haud facile verũ dicit. Item: tria Cappa pessima, quo notatæ gentes, Cappadoces, Cretenses, Cilices, Priscianꝰ in præexercitamentis suis fabulas ponit Lybicas, à Lybia, quæ vt variarum ferarum, ac monstrorum est ferax, ita gentis ingenia fuerunt ad fabulas propensa. Et prouerbio Lybicã feram appellabat hominem vafrum callidum, versipellem, varijs moribus, ancipitiq; ingenio, vt ait Erasmus. Et Lybicorum Apologorum meminit Aristoteles in Rhetoricis.*

Modo Cypria. &c. *Dicta à Cypro. Quæ inter*

inter Syriam, & Ciliciam insula in mari Carpathio, famosa luxu. In qua sunt Cypros, Cythera, Paphos, veneri consecratæ. Vnde Venus Κύπρις. *Cytheræa, & Paphia dicitur. Fuerunt & fabulæ dictæ Milesiæ, a Milesiis, Ioniæ populis, qui luxu diffluebant, ex eoq; prouerbium Græcè fertur:* Οἴκοι τὰ μιλήσια μὴ γάρευθάλε, *hoc est domi, non hic Milesia. recenset Politianus, Miscellaneorum cap. 16. Vide Erasmum in prouerbio: Domi Milesia Apuleius in principio metamorphoseos totius: At ego, inquit, tibi sermone isto Milesio varias fabulas cõferam, hoc est iuxta Beroaldi interpretationem, fabuloso, lepido, iocoso delicato, ludicro, à Milesiis, qui delicijs, & vt dixi, luxu fuere notabiles. Quorum est illud memoratissimum: Nemo nostrũ frugi esto, alioqui cũ alijs ejiciatur. Simile Ephesiorum dictum. Qui cùm principem Hermodorum ciuitate expellerent, ita locuti sunt: Nemo de nobis vnus excellat, sed si quis extiterit, alio in loco, & apud alios sit. Autor Cicero Tusculanarum quinto.*

Cypros.

Milesij.

Ephesij.

Aesopicè. &c. *Apollonius Tyaneus apud Philostratũ lib 5. ait: Ego vero Fabulas Æsopi ad sapientiam accõmodatiores, quàm caterorũ, esse censeo. Quas à Mercurio docet acceptas, Æsopumq; in numero sapiẽtum habitum. Vnde eius fabulæ in tanto fuerunt vsu, vt qui eas non legisset, indoctior reputaretur. Vide Erasmum*

Æsopi Fabulæ.

in

in prouerbio. Ne Æsopum quidē triuisti. Quintilianus loco suprà citato. Fabulæ, quæ etiam si ab Æsopo originem non acceperunt, nomine tamen Æsopi maximè celebrantur ducere animos so'ent, præcipuè rusticorum, & imperitorum, qui & simplicius quæ dicta sunt audiunt, & capti voluptate, facile his, quibus delectantur, consentiunt. Cuius rei meminit Lācilotus libro 6 cap. 14.

Sunt autem Apologi maximè compositi ad popularitatem, atq; vim persuasionis, cuius generis ille qui fertur ab Æsopo cōpositus, in ea oratione in qua Sami primarium quendam capitis postulatum, iudicio defendebat. Vulpes, inquit, fluuiū trāsitura, in foueam cecidit, inde cùm egredi nō posset, longo tempore afflictata est, atq; hirudinibus obsessa: Errabat illàc fortè fortuna herinaceus, despexit, misertus est: Tum interrogat, nunquid se vellet: opem atque operam suam pollicetur, pessimis animalibus euellendis.

Apologus Æsopi.

Negante illa; scisciatus est causam. Quia inquit, hirūdines hæ, quæ me habent iam, expletæ sunt sanguine, atq; depastæ, parumq́e amplius haurient: quòd si abegeris, inanes aliæ & famelicæ irruent, quæ reliquum mihi sanguinem ebibent. Idem vobis, viri Samij, censeo cogitandum esse. Hic quem vos morte mulctandum putatis nihil vobis officit amplius, iam locupletatus est, iam satur est.

Quod

Quòd si è medio illum sustuleritis, inuadent alij pauperes, qui rem vestram publicam depopulabuntur. Cuius meminit Aristoteles 2. Rhetoricorum cap. 38.

Rationales, &c. *Quibus homines fingunt̃ aliquid operari. cuius generis illa: Medicus ægrotum curabat, ægro mortuo ille efferentibus dicebat: Homo hic si vino abstinuisset, & clysteribus fuisset vsus, non interijsset. Ad ea respondit quidam: Non oportet hæc te nunc dicere, cùm nulla est vtilitas, sed tũc admonere, cùm ægrotus his vti poterat. Fabula significat, oportere amicos tempore necessitatis succurrere, & auxilia præbere.*

ITEM: Puer è ludo literario condiscipuli librum furatus domum tulit. Mater non corripuit filium, sed exosculata, laudauit. Puer ætate prouectus, maiora cœpit furari. Furto deprehensus, rectà ducebatur ad mortẽ. At sequente ac lugente matre, carnificem orabat ille, vt in aurem matri quiddam narraret. Cùm mater ori filij se admouisset, ille aurem dentibus demorsam abscidit. Matre & alijs accusantibus, quòd nõ solùm fur, sed etiam impius haberetur. Respõdit ille, Mater meæ causa perditionis est. Nã si, cùm olim furatus eram librũ, me corripuisset, non ad hæc flagitiosa discrimina venissem. Quæ significat, ea quæ nõ in principio puniũtur, in maius augeri malũ. Apologus de Fure.

Mora-

Morales, &c. *Cuius generis illa: Leo se-*

Fabula de Leone.

nio confectus, cùm vires nõ ſuppeterent ad victũ parandum, callidum cepit conſilium. Itaq; in antro, quaſi periculoſo morbo correptus, decũbens, quòd ad ipſum viſendum paſſim animantes reliquæ aduenirent, prehenſas illas deuorabat. Atq; ita magna beſtiarũ multitudine à Leone abſumpta, accedit tandem & vulpecula ad antrum, & ante illud ſubſiſtit hæſitabunda & circũſpectans: Tum Leo, quid eſſet cur non adeat ad ſe, rogat. At illa id quod in Epiſtolis Horatius retulit, reſpondiſſe fertur:

-Quia me veſtigia terrent:
Omnia te aduerſum ſpectantia, nulla retrorſum.

Fabula docet, prudentes ante pericula cauere ſibi, & ea ſigna, quibus mala portendantur, notare, & hæc effugere.

Mixtæ, &c. *Qualis illa de Agricola & Ciconia:*

Agricolæ & Ciconiæ fabula.

INTER grues cepit Agricola & Ciconiam. Hæc deprecata ab illo vitam, non ſolùm innocẽtem, ſed etiam piam ſe, & hominibus prodeſſe cõmemorat. Nam & noſtrũ genus, inquit, venenatas beſtias venatur ac deglubit, & effœtos ſenectã parentes geſtat atq; ſibleuat. Huic reſpondit Agricola: Credere ſe vera eſſe omnia, quæ recenſuerit, ſed inter nocentes captam, eandem oportere pœnam ſufferre, quã illi. Fabula ſignificat, ſimilem

similem quemque habere iis, cum quibus consociatus, & inter quos deprehensus fuerit.

Ἐπιμύθιον, &c. *Cæterùm quod* ἐπιμύθιον, *id est, Apologi interpretationem appellant, non admodum refert, initio ponas, an in fine. Quanquam & hinc incipere licebit, & in hanc desinere, modò sermonis accedat varietas. Sunt qui velint, eiusmodi fabularum expositiones in fine ponendas ab iis, qui fuerint earundem inuentores Ab aliis in principio, vel in fine.*

DE TRACTATIONE FABULARUM.

Breuiùs fabulæ tractantur, si narratione simplici proferantur: fusiùs autem, si personis inductis sermo fingatur, quemadmodum Priscianus ait. Exempli causa: Simiæ conuenerunt & consilium habuerunt de vrbe condenda, & quia placuit illis, paratæ erant incipere ædificationem. Sed vetus inter eas prohibuit ab incœpto, eas docens, quòd facile capiantur si intra muros cõcludantur. Fusiùs autem sic: Simiæ conuenerunt, & consiliabantur de vrbe condenda, quarum vna in medium veniens concionata est: Quia oportet ipsas quoq; ciuitatẽ habere. Videtis enim, aiebat, quòd ciuitates habẽdo homines, habent etiam domos singuli, & concionem vniuersi, & in theatrũ ascendentes, delectant animos spectationibus, & auditionibus varijs. Et sic proferes orationem, docens,

cens, quòd & plebiscitum scriptum est. Et finges etiam orationem veteris Simiæ.

ALIVD EXEMPLVM FABULÆ, BREVIUS TRACTATÆ.

Voluptatem aiunt, atq; dolorem quodam tempore coram Ioue se mutuò accusauisse. Cumq; ille nihil non tentaret, atq; experiretur, quo ingratiam litigantes redigeret, frustra omnia conatũ, ipsos tãdem adamãtina quadam catena inter seſe copulasse atq; deuinxisse. Itaq; durant nihilominus dissidio. & contraria voluntate, necessariò coniuncti & sociati manserunt.

IAM qui latiùs hanccine fabulam tractare volet, ab initio proemion excogitabit, q̃ rei laudem contineat, vt quòd non vanum sit aniculariũ deliramentum, sed nobile philosophorum, nõ modò futurum oblectamento, sed etiam vsui magno documentum. Deinde voluptatis orationem, qua dolorem accusat, & è contrario doloris, qua criminatur voluptatẽ, effinget, atq; vtriusq; rationes alijs, vel fabulis, vel exemplis illustrabit. Dicet dolorem maximum malum. Quòd sit res tristis, aspera, amara, & inimica naturæ, quemadmodũ ait Cicero 2. Tuscula. quæstionum. Contrà voluptatem escam malorum, pestemq; capitalem, quòd Circes, atq; Syrenum fabulæ confirment. Huc ea referri poterunt, quæ sunt apud Silium Italicum libro 15. contra voluptatem. Postremò Iouis explica-

plicabit iudicū, quo voluit inhoneſtæ voluptatis inſeperabilem eſſe comitem dolorem atq; pœnitentiam, ac mœrorem aternum. At doloris & honeſti laboris gloriam. Etenim ex paululo incommodi atq; moleſtia ſummum maximūm q; bonū colligi. Vide prouerbium: Exiguum mālū, ingens bonum

PORRO qui in hoc ſcribendi genere volūt ſtilum exercere, duo potiſſimum vitabunt. Primò ne orationē faciant omnino aridam, ſed temporū, locorum, aliarumq́ue circumſtantiarum velut ſucco plenam reddant. Deinde ne dum hoc vitāt vitium in contrarium incurrant & immodico deſcriptionum ambitu faſtidium ingerant, vt ait Petrus Moſellanus. Principio aūt dilatabunt præfatione cōmendationis. Cōmendabunt autem iuxta Eraſmi ſententiā cùm autorem ipſum tum Apologorum genus. Deinde ſi deſcribendis animantium, aut rerum formis ac naturis, quas inducent, longius immorabuntur. Quandoquidē hoc iam ipſum, & cum voluptate accipitur & ad eruditionē liberalē pertinet. Veluti ſi ſcarabei formam, deinde quēadmodumè ſtercoribus naſcatur, & quo pacto poſterioribus pedibus erectis ſtercora protundat, atq; id genus alia deſcribent.

Ad eundem modum, Aquilam regnū in auium genus obtinere, armigeram eſſe Iouis, non offendi fulmine, non conniuere ad ardentiſſimos

Solis

Solis radios, pernicissimo volatu vltra nubes ferri. Denique quacunque vel ad scarabeorũ humilitatem exaggerandam, vel aquilæ generositatem attollendam pertineant. Atque hac in re non prætermittendum, si quid animanti cuipiam fabulis poetarum est attributum. Quod genus è Lycaone natos lupos: Ex adolescente perdicem: Cygnum Apollini sacrũ esse, sub fatalem horam suauissime canere: Coruum eiusdem fuisse nuncium, & ob cessationem ex albo nigrũm factum. Aut si quid proditum est historys insigniter ab his factũ. Velut de aquila, quæ virginem adamauit apud Plinĩ lib. 10, cap 5. de delphino apud Gellĩ lib. 7. cap. 8. Apud Plinium. Epistolarum 9. De Bucephalo Alexandri magni equo, apud Gellium lib. 4. cap. 2. Atque item de cæteris. Deinde cùm ad ipsum Apologũ fuerit ventũ, fusiùs ac latiùs enarrare licebit. Id fiet citra tædium, si facetæ quadã imitatione, quod est in hominum vita, ad fabulæ mores accommodabunt. Præterea si ad eandem rationem sermones, sententias dictaque adfingamus. Exemplum aptissimum est dilatatæ apologi apud Apuleium, de coruo & vulpe.

EXEMPLVM APOLOGI, breuiter expositi.

Mus rusticus vrbanum hospitio excepit, & amicũ quibus potuit cibis exquisitis refecit. Vrbanus agrestia fastidiens obsonia, rusticum in vrbem

vrbem ſecum duxit. Ineunt, quod opipare fuit inſtructum conuiuium. Inter epulandum auditur ſtrepitus in ſera, & latratus canum. Ambo trepidare, & fugitare, ruſticus maximè, qui viarũ ignarus ægrè ſe tueri. Sed ad ſeſe reuerſus, ait: Malo cum ſecuritate meam inopiam, quàm iſtã cum tali anxietate copiam.

EXEMPLVM EIVSDEM dilatati, apud Horatium.

Ruſticus vrbanum murem mus paupere fertur
Accepiſſe cauo, veterem vetus hoſpes amicum,
Aſper & attentus quæſitis: vt tamen arctum
Solueret hoſpitys animum quid multa? neq; ille
Se poſitis ciceris, nec longe inuidit auenæ:
Aridum & ore ferens, acinum ſemeſaque lardi
Fruſtra dedit, cupiens varia faſtidia cœna
Vincere, tangentis malè ſingula dente ſuperbo.
Cùm pater ipſe domus palea porrectus in horna
Eſſet ador loliumq; dapis meliora relinquens.
Tandem vrbanus ad hunc: Quid te iuuat, inquit amice,
Prærupti nemoris patientem viuere dorſo?
Vin' tu homines, vrbẽque feris præponere ſyluis?
Carpe viã (mihi crede) comes terreſtria quando
Mortales animas viuunt ſortita, neq; vlla eſt,
Aut magno aut paruo leti fuga, quo, bone, circa
Dum licet, in rebus iucundis viue beatus,
Vive memor, quam ſis aui brevis: Hæc vbi dicta

Agreſtem pepulêre, domo leuis exilit inde,
Ambo propoſitum peragunt iter, vrbis auentes
Mœnia nocturni ſubrepere, iamq; tenebat
Nox medium cœli ſpatium, cùm ponit vterq;
In locuplete domo veſtigia, rubro vbi cocco
Tincta ſuper lectos canaeret veſtis eburnos.
Multaque de magna ſupereſſent fercula cœna,
Quæ procul extructis inerant heſterna caniſtris.
Ergo vbi purpurea porrectum in veſte locauit
Agreſtem, veluti ſuccinctus curſitat hoſpes.
Continuat q; dapes, nec non vernaliter ipſis
Fungitur officijs, prælambens omne quod affert.
Ille cubans gaudet mutata ſorte, boniſq;
Rebus agit lætum conuiuam, cùm ſubito ingens
Valuarum ſtrepitus lectis excuſſit vtrunque
Currere per totum pauidi conclaue, magiſq;
Exanimes trepidare, ſimul domus alta moloſſis
Perſonuit canibus, tum ruſticus: haud mihi vita
Eſt opus hac, ait, & valeas, me ſylua canuſque
Tutus ab inſidijs tenui ſolabitur arno

ALIVD DILATATÆ FABVlæ exemplum, ex Gellij lib. 2 cap. 27.

Aeſopus ille è Phrygia fabulator haud immeritò ſapiens exiſtimatus eſt: quòd quæ vtilia monitu ſuaſuq; erant, nõ ſeuerè, nõ imperioſe præcepit & cenſuit, vt philoſophis mos eſt: ſed feſtiuos, delectæ

lectabilesq3 apologos, commentus res salubriter ac prospicienter animaduersas, in mentes, animosq3 hominũ, cũ audiendi quadã illecebra inducit: vel vt hæc eius fabula de auiculæ nidulo lepidè atque iucundè premonet, spẽ fiduciãq3 rerum quas efficere quis possit, haud vnquã in alijs, sed in semetipso habendam. Auicula, inquit, est parua, nomen est cassita, habitat, nidulaturq3 in segetibus, id fermè temporis, vt appetat messis, pullis iamiam plumãtibus. Ea cassita in sementes forte concesserat tempestiuores, propterea q3 frumentis flauescentibus pulli etiã tunc inuolucres erant. Cùm igitur ipsa iret cibũ pullis quæsitum, monet eos, vt si quid ibi nouæ rei fieret, diceret ũrue, animaduerterent, idq3 sibi, vbi rediisset, renunciarent. Dominus postea segetũ illarũ filiũ adolescentẽ vocans: videsné, inquit, hæc ematuruisse, & manus iam postulare? Idcircò die crastino, vbi primum diliculabit, fac amicos adeas, & roges veniant, operamq3 mutuam dent, & messem nobis hanc adiuuent. At q3 vbi rediit cassita, pulli trepiduli circum strepere, orareq3 matrem vt statim iam properet, atque alium in locum sese asportet: Nam dominus inquiunt, misit, qui amicos rogaret, vti luce orta veniant, & metant. Mater iubet eos à metu otiosos esse. Sienim dominus, inquit, messem ad amicos reiecit, crastinó seges non metetur: neq3 necesse est hodie, vti vos auferam. Die igitur postero

mater in pabulum volat: dominus, quos rogauerat operitur, sol feruet, & fit nihil, & amici nulli erant. Tum iterum sum ad filium: Amici isti, inquit, magnam in partem cessatores sunt, quin potius imus, & cognatos, adfinesq; nostros oramus, vt adsint cras tempori ad metendum. Istidem hoc pulli pauefacti, matri nuntiant. Mater hortatur, vt tum quoq; sine metu, ac sine cura sint. Cognatos adfinesq; nullos fermè ita obsequibiles esse ait, vt laborem capessendum nihil conentur, & statim dicto obediant. Vos modò, inquit, aduertite, si modo quid dehinc dicetur, Alia luce orta auus in pastū profecta est, cognati, & affines operam, quā dare rogati sunt, supersederunt. Ad postremū igitur dominus filio: valeant, inquit, amici cum propinquis. Adferes prima luce falces duas, vnam egomet mihi, & tu capies alieram, & frumentum nosmetipsi manibus nostris cras metemus. Id vbi ex pullis dixisse dominū mater audiuit. Tempus, inquit, est cedendi, & abeundi, fiet nunc dubio procul, quod futurum dixit. In ipso enim iam vertitur, cuia est res, non in alio, vnde petitur. Atq; ita cassata nidum migrauit. & seges à domino demessa est.

Hac quidem est Æsopi fabula, de amicorū & propinquorum leui plerunq; & inani fiducia. Sed quid aliud sanctiores libri Philosophorum monēt quàm vt in nobis tantùm ipsis niamur: alia autē omnia

omnia, quæ extra nos, extraq; nostrum animum sunt, neque pro nostris, neque pro nobis ducamus. Hùc Æsopi apologũ Q. Ennius, scitè admodũ, & venustè versibus quadratis cõposuit. Quorum duo postremi isti sunt, quos habere cordi & memoriæ operæpretium esse hercle puto.

Hoc erit tibi argumẽtũ semper in promptu situm
Ne quid expectes amicos, quod tu per te agere possis.

FABVLA DE FORMICIS atque Cicadis breuiter narrata.

Appetente hyeme frumentum in arculam ad solem trahebat formica: videns id cicada, accurrit, rogitat granum. At formica, cur non inquit, & tu meo exemplo æstate trahis, quodcunque potes, atq; addis aceruo? Respondit illa, sibi id temporis cantando transactum fuisse. Ridens formica: Si, ait, æstate cantitare soles, meritò nũc esuris.

Monet fabula, vt dum adhuc robur corporis adest, quæramus ea, quibus imbecillia sustentetur senectus. Per hyemem, senectutem intellige: Per æstatem, adolescentiam, & florem illum ætatis.

EADEM PAVLO FVsiùs tractata.

Quotusquisque Philosophorum ratione sua quantumuis arguta bonarum ad literarũ studia

iuuentutẽ potentiùs adhortatur, quã Aesopus hoc lepidissimo de formicis atque cicadis, figmento? Etenim nullo tã efficaci, ad labores honestos capessendos pellici posset, quã argumento formicarũ Quæ laboris exẽpla trahunt ore, quodcunq; possunt atque addunt aceruo, quem struunt, haud ignaræ, ac non incautæ futuri: Quæ, simul inuersum contristat Aquarius annum, non prorepunt, sed illis vtuntur ante quæsitis potientes. Nec mirum cùm homines olim fuerint agrorum cultores, & in formicas transformati, nihil præter corporis figuram amiserint: antiquos enim mores obtinent veterem naturam seruant: Reipublicæ rationem habent atq; curam, rura frequentant, prata pererrant, arbores conscendunt, frumenta colligunt atq; recondunt. Nam in iis (vt dixi) mens præsaga futuri. Vnde olim Midæ, cuius imperio Phrygia fuit subiecta, puero dormienti in os grana tritici congessisse legũtur: vt apes Platonis dormientis in cunis paruuli labellis mel inseruisse, atq; ita magnæ fœlicitatis indices extitisse non futilet. Hyemis igitur venturæ memores, adeò pertinaciter laborant, vt earum itinere silices attritos videamus, & in opere semitam factam: ne quis dubitet, qualibet in re, quid possit, quantula cunq; sedulitas: Ad eas igitur, tanquã vitæ magistras, Rex Solomon iubet abire pigrum earumq; mores contemplari, vt sapientior fiat. Illi tametsi

nec

nec principem, nec præfectum, nec ducem habeant; tamèn æstate cibum pro veteri consuetudine parant, & in messe colligunt alimenta. At dissimilem natura ignauæ referunt cicadæ, quas Socrates apud Platonem dicit procreatas ex hominibus. Qui natis ab initio Musis cantuq; mõstrato, vsq; adeò deliniti fuerunt voluptate cantus, vt canentes, cibũ potũq; negligerent. Et adhuc hodierno die messis tempore cantillantes, hyeme tabescunt egestate. Harum stulti sunt imitatores, qui iuuenes à labore proclines ad libidinẽ, in æstate florida veterno torpent, in senecta premuntur rerum penuria. At prudentes, collaudantur qui formicarũ exempla secuti, laboribus honestis quærunt viatica miseris canis, ante oculos assiduò ponentes, ignauiæ comitem esse paupertatẽ, vt voluptatis dolorem. Atque desidiosos non solũ ab hominibus habitos odio, sed etiã a Dijs immortalibus, qui industrios adiuuant, ac spectant magnos viros colluctantes cũ aliqua calamitate. Vnde rectè Demetrius ille dixit: Nihil infœlicius eo, cui nihil vnquam aliquid euenit aduersi. Cuius rei meminit Seneca, in libro de diuina prouidentia. Hinc est, quod Saturnus olim foliis stillantia mella decusserit, ignem remouerit, & passim riuis currentia vina repressérit, non torpore graui passus sua regna veterno. Et Lycurgus pueros non in

Paupertas ignauiæ comes.

forum, atq; delitijs affluentia loca, sed in agrum duci iussit, vt primos annos non in voluptatib⁹, more cicadarum, sed in omni opere & labore ageret, formicas imitati. Quippe negotia sunt horrida nomine, sed Reipub. mores in statu prospero cõtinet. Contrà, blãda appellationis quies pluribus vitijs & periculis respergit. Exemplo sit Roma, cuius præpotens imperium, agitatio rerum excitabat ad virtutem capessendam, nimia quies in desidiam resoluit, ac interitum. Hinc Appius ille Claudius crebrò solitus fuit dicere: Negotiũ populo Romano meliùs cõmitti, quàm otiũ. Blanda quies & facilis initu voluptatis est via. Virtutis autem, quam formica vidĕtur ingredi, nimis laboriosa & aspera. Sed vt huius vltima meta iucunda simul ac beata est, sic illius miserabilis & infaustus exitus.

Nam qui desidiam luxumq; sequetur inertem,
Dum fugit oppositos incauta mente labores,
Turpis inopsq;, simul miserabile transiget æuum.
At quisquis duros casus, virtutis amore
Vicerit, ille sibi laudemq; decusq; parabit.

Res quidem blanda nimis est, mellitus canor atq; voluptatis illecebræ. sed quos præstigijs suis cæperunt, disperdunt. Ouidius. iij. de arte.

Monstra maris Sirenes erant, quæ voce canora
Quoslibet admissas detinuere rates.
Harum vna Parthenope, humana voce: Alia

cui,

cui Leucosia nomen, tibijs: Tertia, Ligia, canebat lyra, atque tanta carminis dulcedine transeuntes nautas afficiebant, vt alto somno premerẽtur, & cùm sopitos persentiscerent, submergebãt atque deuorabant. Quare cùm iuxta illas transiturus esset prudens Vlysses, cera sociorum aures obturauit, & ipse se ad nauis malum alligari iussit, vt ea ratione saluus euaderet. Vnde Martial. libro iij.

Sirenes hilarem nauigantium pœnam.
Blandasq; mortes gaudiumq; crudele.
Quas nemo quondam deferebat auditas,
Fallax Vlysses dicitur reliquisse.

Et Horatius.

Sirenum voces & Circes pocula nosti,
Quæ si cum socijs stultus cupidusq; bibisset,
Sub domina meretrice fuisset turpis & excors.

Quid aliud sapientissimi viri per amœnas Sirenum voces intelligi voluerunt, quàm blandæ voluptatis præstigias, quib⁹ inescati homines submergi soleant, atq; funditus interire. Et quid aliud Æsopus per molles cicadarũ cantus significare voluit, quàm Popinonũ turpitudinẽ, miseriam, infœlicitatem: & breuiter corporum atq; animarum interitum, quæ pestifera secum trahit voluptas. Proinde studiosa iuuentus, vtile propositum virtutis exẽplar Vlyssem imitabitur, vt tanta pericula declinet, atq; fugiat pernitiosam voluptatem,

Voluptas. tem, quod ipsissimum melle litum venenum est. Quo nihil damnosius, cùm virtutes atterat, animique pariter & corporis vires expugnet, vt luxuria Cãpana, quæ inuictum Annibalem illecebris suis complexa vincendum militi Romano tribuit. Vide Liuiũ de bello Punico. Valerium lib. 9. ca. 1. Imitabitur item P. Scipionem:

Qui iuuenis plenus monitis ingentia corde
Molitus, visæ caluit virtutis amore,
Spreuit voluptatem Achæmenium spirantem vertice odorem, Ambrosias diffusa comas, vt Silius Italicus inquit.

Ignauis & desidiosis Non imitabitur illum cum cicadis otia sectantem iuuenem. Quem dormientem in medios semper dies obiurgabant sui, & quidnam faceret in lecto tamdiù, quærebant. Quidnam igitur censetis? (ille inquit,) dicere iussus: Quoties, inquit, mane euigilo, adsunt ad lectulum meum puellæ duæ, quarum altera ad surgendum, & operis aliquid faciendum me hortatur, & ostendit, quàm turpe sit iuueni optimam diei partem in lectulo conterere: atque interdum Græcum versiculum accinit semisomni, cuius vt opinor, sententia est Auroram tertiam operis partem perficere. Ibi tum altera. Nugari hanc ait, & turbatricem esse quietis, qua nihil sit neq; melius, neq; dulcius, & vita hominũ carere nequeat. Bonum si adipiscendum sit, quouis tempore rectè surgi: Malum si impen-

impendeat, nimis citò surrexeris, inquit, quamuis serò relinqueres lectum. Hæc ego inquit adolescēs, inter conuitia mutua & altercationes grauissimas deceptantes has audiens, cùm dubitem vtrę assentiar, diutiùs soleo in lectulo immorari. Nec imitabitur illū, qui sacris in puerbijs ita loquitur. Paulùm dormiam, paululum modò dormitabo: paululùm modò somno vacabo, paululúm modò manus conseram, & componam me ad recumbendum. Neque illos, qui in libro Sapientiæ sic proclamant: Venite, fruamur bonis quæ sunt, & vtamur creatura tanquam in iuuentute, celeriter vino pretioso, & vnguentis nos impleam⁹, & nō prætereat nos flos temporis. Coronemus nos rosis, antequam marcescant: nullum pratum sit, quò non pertranseat luxuria nostra, vbique relinquamus signa lætitiæ nostræ. Non, inquam imitabitur, ne interea ceu viator veniat inopia, atq; obruat paupertas ac miseria ceu viatorē. Quicunque ergo ad veras opes, & æternam, quæ virtutem non aliter atq; corpus vmbra comitari solet, gloriam aspirant, formicas magis Æsopicas studebūt imitari, quàm Cicadas, hoc est, virtutem potiùs, quàm voluptatē conabuntur amplecti.

FABVLA HESIODI, DE ACcipitre & Luscinia, breuiter prolata.

Acci-

Accipiter Luscinam vario cantu argutam, in sublimi nubium summitate captam ferebat. Hæc vnguibus trãsfixa miserè plorabat, ad hãc raptor horrenda voce, sic inquit: Quid exclamas misera, à multò quã tu sis fortiore detenta? Huc adis, quo ego te pertrahã. Suaue licet vsque canas, cœna tamen mihi futura es, vbi voluero.

Desipit, qui potentioribus repugnat.

EADEM DILATATA, AB Auctoris laude.

Tanta sapientia & præclaris animi dotibus excelluit antiquissimus poëtarum Hesiodus, vt etiam vita defunctum honore summo prosecuti sint viri sapientes, ac velati numen aliquod certum venerati. Quemadmodum enim Homeri natiuitatem vrbes permultæ sibi vendicabant: ita sepulchrum Hesiodi diuinum àsserebant sibi Nemei simul & Orchemenij. Dignissimus autem honore tanto tantus Poëta, qui pretiosa diuini ingenij multa ad omnium hominum vtilitatem spectantia reliquit monumenta: in quibus vt gemma nobilissima relucet, quam de accipitre atque luscinia protulit, Fabula.

A PRÆFABVLARI.

Qua sapienter docuit, eos stultò facere qui potentioribus reluctantur, certantq; cum ijs, quos tyrannos nequeant vincere. Quod ipsum est contra torrentem niti, contra stimulos calcare, &

iuxta

iuxta prouerbium, θεομάχειν hoc est, cum Dijs pugnare.

A NATVRA ACCIPITRIS.

Non iniuria scripsit Ouidius. Odimus accipitrẽ, quia semper viuit in armis: Etenim Harpyis omnibus rapacior, aduncoq; rostro, & vnguibus incuruis: ad vim inferendam natus. Cui tanta est insita atq; à parentibus ingenita rapiendi ac dilaniandi fames, vt nulli auium generi parcat, nec ab vllis etiã cognatis sanguinolẽtos abstineat vngues. Qui alitum sæuissimus, auiculas in sonte aut humi volantes, aut circa arbores in sublimi sedentes, persequ, rapere, & discerpere solet. Nec in minores solũ crudelis, ac iniuriosus, sed etiam populator impius bellum interneciũ cum Aquila, cum cunctarum auium Rege non expauescit gerere, vt cohærentes sæpè deprehendantur. Quo genuinarabiei propulsus instinctu crudelissimus hostis, sanguine quem assiduò sitit, se saturaturus, innoxiam adoritur lusciniam, atque comprehendit. Cãpta imbellis & insons auicula victorem dulci, qua plurimum pollet voce, rogare cæpit, & obsecrare, vt innocenti parceret, inquiens.

A SERMOCINATIONE PER prosopopœiam.

Fer mansuetè fortunã. Noli extinctam extinguere. Parce mihi pea, quæ tibi dulcissima sunt in vita. Miserere infœlicis. Respice innocentiã

meam

meam. Neminem vnquam violaui, nunquam rapto vixi, vt iam par pari debeat referri. Quod si nulla mei te miſericordia commouerit, eximia qua nobiliſtor, permoueat virtus mea: noli perfectũ muſices organum diſperdere. Te permolliat flectátque vox tam dulcis, atque magna tam paruo in corpuſculo meo regnans, & tam pertinax ſpiritus iram tuam frangat, in tam abſoluta muſica ſcientia modulatus ſonus, quem ſæpiùs audiſti continuo ſpiritu trahi, nunc varie inflexo, nunc diſtingui conciſo, copulari intorto, promitti, reuocari, infuſcari ex inopinato: Interdum plenum, grauem, acutum, crebrum, extentum, ſummum, medium, imum. Breuiter, omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquiſitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit: Quorum ex interitu maiorem tibi & inuidiam & infamiam conflaueris, quàm vtilitatem perceperis. At ille, quin tu, inquit, auribus meis opplorare deſinis, Quia tu rere clamoris tui gratia te omiſſum iri? Nihil gemitus, nihil lachrimas tuas moror, aut curo. Quæritatio tua niſi forſitan animo placuerit, te meis de vnguibus nunquam eripiet, ac conſeruabit.

Exple meas inimicitias, & iracundiam ſanguine tuo ſatura. Et ſtatim eo dicto miſeram diſcerpſit.

A COLLATIONE.

Quid hoc facto poterit immanius eſſe? Captiuis alijs tempus relinquitur, quo crimen obiectum dilue-

diluere, aut aliquam causam in excusationem queant adducere. Sed huic infœlici omnis exclusa fuit misericordia, omnisq; negata purgãdi facultas. Et quis tyrãnorũ tam fuit impius, vt aliquem occiderit, nisi vel leui aliqua ratione permotus? Sed alia nulla causa propulsus accipiter, tantum facinus designauit, nisi sola nocendi libidine. Animalium ferocissimus Leo traditur. Huic tamen ex feris tanta est in supplices clemẽtia, vt in prostratos non sæuiat: est enim nobilioris animi parcere subiectis, & debellare superbos. At Tyranni verso pollice vulgi quemlibet occidunt populariter, omnibus sanguinolentas manus inyciunt, nihil homines, nihil Deos ipsos curando.

A CONTRARIO.

Quemadmodum igitur præda insolenti victori visa gloriosa fuit ac suauis, sic ærũna miserrimæ calamitatis acerbissima, vt pœna, quæ venerat indigne, magis esse dolenda videatur.

CONCLVSIO.

Quæ crudelitas accipitris ostendit, ipsam innocentiam apud maleficos Tyrannorum greges nunquam fore tutã. Nobis igitur ante omnia curandũ, ne in Melampygos (iuxta Prouerbium) incidamus. Et impendente malo patienter feramus, quod non poterimus mutare, vel effugere.

NAR-

APTHONII.

NARRATIO

ΔΙΗΓΗΜΑ.

NArratio est expositio rei factæ, vel tanq̃ factæ. Diuiditur autem in poeticam, historicã, & ciuilem: Poetica est, quæ habet expositionem fictam. Historica, quæ vetustam rerum commemorationem continet, atq; veterum gesta narrat. Ciuilis, qua in controuersijs oratores vtuntur.

Narrationi accidunt sex,
- Persona faciens.
- Res gesta,
- Tempus, circa quod.
- Locus, in quo transacta.
- Modus quo pacto.
- Causa, propter quam.

Virtutes eius quatuor,
- Claritas seu perspicuitas.
- Breuitas.
- Probabilitas, quæ πιθανότης dicitur.
- Electorum verborum proprietas.

EXEMPLVM NARRAtionis, ab Angelo Politiano translata.

Qui

Qui roſæ pulchritudinem demiratur, plagam Veneris conſideret. Amabat Adonin Dea: Mars ipſam. Quoq; Dea foret Adonidi, Veneri Mars erat. Deus Deam adamabat, Deaq; hominem ſequebatur. Par cupido, tametſi genus diſpar. Perimere Adonin Mars zelotypus tendebat, finem putans amoris, Adonidis necem. Ferit Adonin Mars: Accurrit auxilio Venus: feſtinans in roſas incidit, ac ſe ſpinis implicuit, plantamq; pedis perſtrinxit. Qui de vulnere manârat cruor, de te roſam colorauit. Sic roſa, quæ prius cãdida, rubrum in colorem, qui nunc cernitur, eſt conuerſa.

SCHOLIA.

Primo Rhetoricorum libro Trapezontius tria ponit Narrationum genera, Ciuile, Digreſſorium, Remotum. Hoc pueris vtiliſſimum ita vocatur, quòd à cauſa ciuili remotum ſit, in quo conueniat iuuentutem exerceri, quòd commodiùs illas ſuperiores narrationes in veris cauſis poſſit aliquando tractare. Eius duo ſunt, iuxta Ciceronem, genera: alterum eſt poſitum in negotijs, quod habet partes.

C. Fabu-

Tres { Fabulam, *quæ neque veras, neq; veri similes cõtinet res, vt ea, quæ tragœdijs tradita sunt.*
Historiam, *quæ est res gesta, sed ab ætatis nostræ memoria remota.*
Argumentum, *quæ est res ficta, quæ tamen fieri potuit, velut argumenta comœdiarum.*

Alterum in personis, quod habere debet sermonis festiuitatem, animorum dissimilitudinem, leuitatem, spem, metum, suspicionem, desideriũ, dissimulationem, misericordiam, rerum varietates, fortunæ commutationem, insperatum incommodum, subitam lætitiam, iucundum exitũ rerum, vt in Comœdijs videre licet.

Diuiditur in Poeticam. &c. *Quintilianus libro 2. cap. 4. Narrationes poëticas Grammaticis attribuit, Rhetoribus historicas. Erant aũt (auctore Fabio Victorino) rhetores, qui literas docebant, atque artes tradebant eloquentiæ. Quemadmodum Sophistæ, apud quos dicendi discebatur exercitium. Et oratores, qui in causis priuatis & publicis plena & perfecta vtebantur eloquentia. Porrò narrationis poëticæ faciunt tria genera. Aut enim actiuum, vel imitatiuum, quod Græci δραματικὸν vel μιμητικὸν appellãt: Aut enarratiuum, vel enunciatiuum, quod Græci*

Rhetores
Sophistæ

Oratores

Graci ἐξηγηματικὸν *vel* ἀπολογητικὸν, *Aut commune vel mixtum, quod Graci* κοινὸν μικτὸν.

Historicam, &c. *Quæ rei gestæ continet expositionem. Est autem Historia, res gesta, ab ætatis nostræ memoria remota. Quam earum propriè rerum esse volunt, quibus rebus gerendis interfuerit is q̃ scribit, auctore Gellio, libro 5. ca. 18. Historiam Cicero de Oratore secundo eleganter vocat testem temporum, lucem veritatis, vitam memoriæ, magistram vitæ, & vetustatis nunciam.* Historia.

Ciuilem, &c. *Quæ ab oratoribus in exponendis sumitur causis, vt ait Priscianus: Qui fabularem adyecit narrationem, ad fabulas supradictas pertinentem.*

Narrationi accidunt sex, &c. *Narratio cõsumitur circumstantijs, quæ hoc versiculo comprehenduntur: Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando: Fit enim copiosa, si circũstantijs amplifices atque dilates, & quo tempore, quoque loco, quomodo, quo instrumento, quæ denique causa factum aliquid sit, diligẽter persequaris.*

Claritas, &c. *Huius virtutis narrationem alibi Cicero vocat lucidam, alibi apertam. Nec refert, an pro lucida perspicuam, pro verisimili probabilem credibilemq̃ dixeris, vt ait Quintilianus libro 4. cap. 2. Eodem auctore, aperta vel*

dilucida erit narratio, si fuerit primùm exposita verbis propriis & significantibus, non sordidis, & ab vsu remotis: tum distincta rebus, personis, temporibus, locis, causis. Item, si vt quicquam primùm gestum erit, ita fuerit primùm expositũ, non ab vltimo repetitum.

Breuitas, &c. *Narratio breuis erit, si nihil extra rem dixerimus. Si reciderimus omnia superuacanea, si non ab vltimo initio repeteneri-mus, nec ad extremum fuerimus prosecuti.*

Probabilitas, &c. *Hanc Cicero verisimilem narrationem, Quintilianus appellat credibilem. Erit autem credibilis ante omnia, si prius consu-luerimus nostrum animum, ne quid naturæ dica-mus aduersũ. Si causas ac rationes factis, de quib⁹ agitur, præposuerimus. Si personas conuenientes, his quæ facta credi volemus, constituerimus: præ-terea loca, tempora & similia.*

Electorum verborum proprietas, &c.

Hic considerandum erit, ne quid contortè, ne quid ambigue, ne quid nouè dicam⁹, sed vtamur vsitatis verbis, & propriis. Vsitata sunt ea, quæ versantur in sermone, & in optimorum auctorum consuetudine recepta. Propria sunt, quæ eius rei verba sunt, aut esse possunt, de qua loquemur: vt ait Cicero.

Qui Rosæ, &c. *Narrat, quo pacto lacteus rosæ candor, mutatus sit in colorem purpureum.*

Adonin

Adonin Dea, &c. *Adonis, auctore Tortellio, filius fuit Cynaræ Cypriorum Regis, ex Myrrha eius filia, pastor pulcherrimus. Virgilius in Gallo.*

Et formosus oues ad flumina pauit Adonis.
Hunc ardentissimè Venus amauit, Ouidius in Phædra.

Sæpè sub ilicibus Venerem, Cynaraq; creatum
Sustinuit positos quælibet hora duos.

Plura apud Erasmum in prouerbio: Adonidis horti, qui Veneris sacri, propter Adonidem eius Amasium.

Mars ipsam, &c. *Martis ac Veneris amores, Metamorphoseos 4. refert Ouidius.*

Idem secundo de arte.

Mars pater insano Veneris turbatus amore,
De duce terribili factus amator erat.

Ferit Adonin Mars, &c. *Ouidius decimo Metamorph. scribit, Adonin ab apro interfectum, eiusq; sanguinem mutatum in florem. Idem asserit Macrobius libro Saturnalium primo, capite 21. Adonin, inquit, Solem esse non dubitatur, Ab apro autē tradunt interemptum, hyemis imaginem in hoc animali fingentes, quòd aper hispidus, & asper gaudet locis humidis & lutosis, pruinaq; contectis, propriéq; hyemali fructu pascitur glande. Ergo hyems veluti vulnus est solis, quæ & lucem ei in nobis minuit, & calorem.*

Plantam pedis perstrinxit, &c. *Vnde Claudianus lib. 2. de raptu Proserpinæ, scribit de Venere inquiens: Sic fata, doloris carpit signa sui, id est rosas purpureas Veneris cruore tinctas. Huius meminit Politianus Miscell. 11.*

EXEMPLVM NARRATIONIS poëticæ, copiosius apud Ouidium Metamorphos. 4. tractatum.

Pyramus. Thysbe.

Docet autem ea fabula, nimis infœlicem exitũ habituros, qui parentibus immorigeri, fœdis amoribus sese contaminârint.

Pyramus & Thysbe, iuuenũ pulcherrimus alter,
Altera, quas oriens habuit prælata pũellis,
Contiguas habuere domos, vbi dicitur altam
Coctilibus muris cinxisse Semiramis vrbem,
Notitiam, primosq; gradus vicinia fecit:
Tempore creuit amor, tæde quoq; iure coissent:
Sed vetuere patres, quod non potuere vetare.
Ex æquo captis ardebant mentibus ambo.
Conscius omnis abest, nutu signisq; loquuntur,
Quoq; magis tegitur, tantò magis æstuat ignis.
Fissus erat tenui rima, quam duxerat olim
Cùm fieret paries, domui communis vtriq;
Id vitium nulli per sæcula longa notatum.
Quid non sentit amor? primi vidistis amantes,
Et vocis fecistis iter, tutæq; per illud
Murmure blanditiæ minimo transire solebant.
Sæpè vbi cõstiterant hinc Thysbe, Pyramus illinc,

Inque

Inq; vices fuerat captatus anhelitus oris:
Inuide, dicebant, paries, quid amantibus obstas?
Quantum erat, vt fineres toto nos corpore iungi?
Aut hoc finimium est, vel ad oscula danda pate.
Nec sumus ingrati, tibi nos debere fatemur (res.
Quòd datus est verbis ad amicas transitus aures:
Talia diuersa nequicquam sede locuti,
Sub noctem dixere Vale, partique dedêre
Oscula quisq; suæ non peruenientia contra
Posterna nocturnos aurora remouerat ignes,
Solq; pruinosas radijs siccauerat herbas:
Ad solitum coiere locum, tum murmura paruo
Multa priùs questi, statuunt sub nocte silenti.
Fallere custodes, foribusq; excedere tentent.
Cũq; domo exierint, vrbis quoq; tecta relinquãt:
Neue sit errandum, lato spatiantibus aruo,
Conueniant ad busta Nini, lateantq; sub vmbra
Arboris: arbor vbi niueis vberrima pomis,
Ardua morus erat, gelido contermina fonti:
Pacta placent, & lux tardè dissedere visa
Precipitatur aquis & aquis nox exit ab ijsdem.
Callida per tenebras versato cardine Thysbe,
Egreditur, fallitq́ue suos, adopertaq́ue vultum
Peruenit ad tumulum, dictaq́ue sub arbore sedit.
Audacem faciebat amor, venit ecce recenti
Cade leæna boum spumantes oblita rictus,
Depositura sitim, vicini fontis in vnda.
Quã procul ad Lunæ radios Babylonia Thysbe

Vidit, & obscurum timido pede fugit in antrum
Dumq; fugit, tergo velamina lapsa reliquit.
Vt leo sæua sitim multa compescuit vnda,
Dum redit in syluas, inuentos fortè sine ipsa
Ore cruentato, tenues laniauit amictus.
Serius egressus vestigia vidit in alto
Paluere certa feræ, totoq; expalluit ore
Pyramus: vt verò vestem quoq; sanguine tinctã.
Repperit, vna duos, inquit, nox perdet amantes.
E quibus illa fuit longa dignissima vita.
Nostra nocẽs anima est: ego te miserãda peremi,
In loca plena metus, qui iussi nocte venires,
Nec prior huc veni: nostrum diuellite corpus,
Et scelerata fero consumite viscera morsu,
O quicunque sub hac habitatis rupe leones.
Sed timidi est optare necem: velamina Thysbes
Tollit & ad pactæ secum fert arboris vmbram.
Vtq; dedit notæ lachrymas, dedit oscula vesti.
Accipe nunc, inquit, nostriquoque sanguinis
haustus.
Quoq; erat accinctus, dimisit in ilia ferrum.
Nec mora feruenti moriens è vulnere traxit.
Et iacuit resupinus humo, cruor emicat altè.
Non aliter, quàm cùm vitiato fistula plumbo
Scinditur & tenuis stridente foramina longas
Eiaculatur aquas, atq; ictibus aëre rumpit.
Arborei fœtus aspergine cædis in atram
Vertuntur faciem madefactaq; sanguine radix.

Purpu-

Purpureo tingit pendentia more colore.
Ecce metu nondum posito, ne fallat amantem,
Illa redit, iuuenemq́ue oculis animoq́; reuisit,
Quantaq́; vitârit, narrare pericula gestit.
Vtq; locũ, & visam cognoscit in arbore formam,
Sic facit incertam pomi color hæret an hæc sit
Dũ dubitat, tremebunda videt pulsare cruentũ
Membra solum, retróq; pedẽ tulit, oráq; buxo
Pallidiora gerens exhorruit æquoris instar.
Quod fremit, exigua cum summũ stringitur aura
Sed postquam remorata, suos cognouit amores,
Percutit indignos claro plangore lacertos,
Et laniata comas amplexáq; corpus amatum,
Vulnera suppleuit lachrymis fletumq; cruore
Miscuit, & gelidis in vultibus oscula figens,
Pyrame, clamauit, quis te mihi casus ademit?
Pyrame, responde, tua te charissima Thysbe
Nominat, exaudi, vultúsq; attolle iacentes.
Ad nomen Thysbes, oculos in morte grauatos
Pyramus erexit, visaq́ue recondidit illa:
Quæ postquam vestemq́ué suã cognouit, & ense
Vidit ebur vacuũ: tua te manus, inquit, amorq́ue
Perdidit infœlix. est et mihi fortis in vnum
Hæc manus est, & amor, dabit hic in vulnera vires.
Persequar extinctum letiq́ue miserrima dicar.
Causa comesq́ue tui: quiq́ue à me morte reuellis
Heu sola poteras, poteris nec morte reuelli.

His

His tamen arborum verbis estote rogati
O multùm miserique mei illiusque parentes.
Vt quos certus amor, quos hora nouissima iunxit
Componi tumulo non inuideatis eodem.
At tu, quæ ramis arbor miserabile corpus
Nunc tegis vnius, mox es tectura duorum,
Signa tene cædis, pullosque et luctibus aptos
Semper habe fœtus, gemini monumenta cruoris.
Dixit & aptato pectus mucrone sub imum
Incubuit ferro, quod à cæde tepebat.
Vota tamen tetigere Deos tetigere parentes,
Nam color in pomo est vbi permaturuit, ater,
Quodque rogis superest vna requiescit in vrna.

EXEMPLVM NARRATIONIS historicæ, ex Orosii libro 2. cap. 8

Tempus. Tomyris. Regina.

Syrus Persarum Rex Scythis bellum intulit, quem Tomyris Regina, quæ tunc genti præerat, cum prohibere transitu, Araxis fluminis posset, transire permisit, primùm propter fiduciam sui, dehinc propter oportunitatem ex obiectu fluminis, hostis inclusi. Cyrus itaq; Scythiam ingressus procùl à transmisso flumine castra metatus, insuper astu eadem instructa vino epulisq; deseruit, quasi territus refugisset. Hoc comperta Regina tertiam partem copiarum & filium adolescentulum, ad persequendum Cyrum mittit. Barbarè veluti

veluti ad epulas inuitati, primum ebrietate vinc cuntur, mox reuertente Cyro vniuersi cum adolescente obtrũcãtur. Tomyris exercitu ac filio amisso, vel matris, vel Regina dolorem sanguine hostiũ diluere prõptiùs, quã lachrymis parat. Simulat diffidentiã desperatione cladis illatæ 2. paulatimq; cedendo superbum hostem in insidias vocat. Ibi quoq; compositis inter montes insidijs CC. M Persarũ cum ipso Rege deleuit, adiecta super omnia illius rei admiratione, quòd ne nuntius quidem tantæ cladis superfuit. Regina caput Cyri amputari atque in vtrem humano sanguine oppletum, conijci iubet, non mulicbriter increpitans: Satia te sanguine, quem sitisti, cuius per annos triginta insatiabilis perseueraſti. Cyri mors

EXEMPLVM NARRATIONIS Ciuilis, ex Miloniana.

P. Clodius cum statuisset omni scelere in prætura vexare Rempub. videret q; ita tractata esse comitia anno superiore, vt nõ multos menses Præturam gerere posset, qui non honoris gradum spectaret, vt cæteri, sed & L. Paulum collegam effugere vellet, singulari virtute ciuem, & annum integrum ad dilacerandum Rempu. quæreret, subito reliquit annum suum, seq; in annum proximum transtulit, non religione aliqua, sed vt haberet, quod ipse dicebat, ad Præturam gerendam, hoc est, ad euertendum Rempub. plenum annum atq; integrum, P. Clodij historia.

integrum, Occurrebat, mancam ac debilem præturam suam futuram Consule Milone: cum porrò summo consensu populi Romani Consulem fieri videbat: contulit se ad eius competitores, sed ita, totã vt petitionẽ ipse solus, etiam inuitis illis gubernaret, tota vt comitia suis, vt dictabat, humeris sustineret: cõuocabat tribus: se interponebat: coloniã nouam, delectũ perditissimorum scribebat ciuiũ, quãtò ille plura miscebat, tanto hic magis indies conualescebat. Vbi videt homo ad omne facinus paratissimus, certissimũ consulem, idq; intelligit non solùm sermonibus, sed etiã suffragijs populi Romani sæpe esse declaratum: palàm agere cœpit & apertè dicere, occidendũ Milonẽ, seruos agrestes, ac barbaros, quibus syluas publicas depopulatus erat, Hetruriamq; vexârat, ex Apennino deduxerat, quos videbatis: res erat minimè obscura, etenim palàm dictitabat Consulatũ Miloni eripi nõ posse, vitã posse. Significauit hoc sæpe in Senatu: dixit in cõcione. Quin etiã Fauonio fortissimo viro quærenti ex eo, quã spe fureret, Milone viuo: respondit, triduo illũ, ad summũ, quatriduo perieturũ: quã vocem eius ad hũc M. Catonẽ statim Fauonius detulit. Interim cũ sciret Clodius, (neque enim erat difficile scire) Iter solemne, legitimũ, necessarium, ante diem XIII. Calendas Februarij Miloni esse Lanuuium ad Flaminẽ prodeũdum, quo erat dictator Lanuuij

Milo.

Milo: Roma subitò ipse profectus est, vt concionem turbulentã, in qua eius furor desideratus est, qua in illo ipse die habita est, relinqueret, quam nisi obire facinoris locum, tempusque voluisset, nunquam reliquisset: Milo autem, cum in Senatu fuisset eo die, quoad Senatus dimissus est, domum venit, calceos & vestimenta mutauit, paulisper dum se vxor (vt fit) comparat, commoratus est: deinde profectus est id temporis, cùm iam Clodius (siquidem eo die Romam venturus erat (redire potuisset: obuiam fit ei Clodius, expeditus in equo, nulla rheda, nullis impedimẽtis, nullis Graecis comitibus, (vt solebat,) sine vxore, vt nũquã fere, cum hic insidiator, qui ex illud ad eadem faciendam apparasset, cũ vxore veheretur in rheda penulatus vulgiq; magno impedimento, ac muliebri & delicato ancillarum puerorumque comitatu, fit obuiam Clodio ante fundũ eius, hora fere vndecima, aut non multò secùs: statim complures cum telis in hunc faciunt de loco superiore impetum, aduersi rhedarium occidunt. Cum autem hic de rheda, reiecta penula, desiluisset, seq; acri animo defenderet, illi, qui erant cum Clodio, gladijs eductis, partim recurrere ad rhedã, vt á tergo Milonẽ adoriretur, partim, quod hunc iam interfectum putarent, cadere incipiunt eius seruos, qui post erant, ex quibus qui animo fideli in dominum erãt, et præsentes fuerant, partim occisi sunt

partim

partim cũ ad rhedã pugnari viderent, & Domino succurrere prohiberentur, Milonẽ occisum esse, etiam ex ipso Clodio audirent, fecerunt id serui Milonis (dicam enim nõ detrahendi criminis causa, sed vt factũ est) neque imperante, neque sciente, neq; præsente Domino, quos suos quisque seruos in tali re facere volmisset.

ALIVD EXEMPLVM NARRATIONIS, BREVIS, DILVCIDA & VERISIMILIS: EX ORATIONE CICERONIS POMPEIANA.

Atq; vt inde mea proficiscatur oratio, vnde hæc omnis causa dicitur: bellũ graue, & periculosum vestris vectigalibus, atque sociis, a duobus potentissimis Regibus infertur, Mithridate & Tigrane, quorum alter relictus, alter lacessitus, occasionem sibi ad occupandam Asiam oblatam esse arbitratur. Equitibus Romanis honestissimis viris afferuntur ex Asia quotidiè literæ, quorum magnæ res aguntur, in vestris vectigalibus exercendis occupatæ. Qui ad me pro necessitudine, quæ mihi est cum illo ordine, causam Reipub. periculaq; rerum suarum detulerunt: Bithyniæ, quæ nunc vestra prouincia est, vicos exustos esse complures, regnũ Ariobarzanis, quod finitimum est vestris vectigalibus, totũ esse in hostũ potestate: Lucullũ magnis rebus gestis ab bello discedere: hinc

re: hinc qui succurrerit, non satis esse paratum ad tantum bellum administrandum, Vnum ab omnibus socijs & ciuibus ad id bellum Imperatorem deposci, atque expeti eundem hunc vnum ab hostibus metui: praterea neminem.

CHREIA

XPEIA.

CHREIA est commemoratio breuis alicuius personæ factum, vel dictum aptè referens, ita autem dicta est, quòd sit vtilis. Et Chreiarum aliæ verbales sunt, aliæ actiuæ, aliæ mixtæ. Verbales sunt, quæ vtilitatem oratione demonstrant. Vt Plato dixit. Virtutis ramos è laboribus atque sudoribus produci. Actiuæ sunt, quæ actionem aut factũ solum recensent, vt Pythagoras interrogatus, quanta nam esset hominum vita, cum per temporis breuius spacium se conspiciendum exhibuisset, latebras petijt, humanæ vitæ mensuram ex momentaneo conspectu designans: Mixtæ, quæ ex vtrisque conflatæ sunt, oratione & actione, vt Diogenes cùm vidisset adolescentulum lasciuientem ac indecorè se gerentem, pœdagogum illius baculo percussit: superaddens, quid talem doces, aut sic instruis? Chreiam vero conficies hisce capitib⁹ atque tractabis à

Lauda

Laudatiuo.	Parabola.
Paraphraſtico	Exemplo
Cauſa	Teſtimonio veterum
Contrario	Breui Epilogo

Exemplum verbalis Chreiæ.

Argumentum

Iſocrates doctrinæ radicem amaram eſſe dicebat, fructus vero dulces.

ENCOMIASTICON.

MERITO laudandus eſt Iſocrates, propter eximiam dicendi facultatem, quæ ſibi nomen clariſſimum comparauit, & quanta vis eloquentiæ eſſet, ipſam exercendo demonſtrauit, eamq; illuſtrem fecit, non ipſe ab illa illuſtratus. Quibus autem vel Reges admonens, vel inſtituens priuatos, bene de hominum vita meruit, longũ eſſet recenſere. Verum quod de eruditione protulit, haud abs re fuerit, commemorare.

PARAPHRASTICON

Amator, inquit, eruditionis, à laboribus auſpicatur, ſed laboribus deinentibus, in vtilitatem: quod quam Philoſophicè dictum ab eo ſit, hinc licet perſpicere.

TO

ΤΟ ΤΗΣ ΑΙΤΙΑΣ.

Qui enim bonarum artiū amore capiuntur hi sanè cum professoribus, ac ducibus studiorum conuersantur, ad quos accedere, vt formidolosum est, ita relinquere, stultissimū Et pueri quidē nunquā metu vacant, et cum adsunt præceptores, et cum venturos expectāt. Succedūt præceptoribus pedagogi, visu terribiles, sed cum verberibus sæuiunt, formidabiliores. Qui etiā priusquā verberent, timentur. Metum punitio subsequitur, dum omnia puerorū errata vindicantur, et rectè facta, opera virtutis, tanquā ad ea nati sint, exactissimè requiruntur. Iam verò pædagogis ipsis sunt molestiores asperioresq; patres, in deambulationes, atq; vias inquirentes, & vetantes in publicum egredi, forum ipsum habentes suspectum Quod si opus fuerit in filios animaduertere ita excandescunt, vt naturæ obliuiscantur, nec se parentes esse meminerint, verum huiusmodi rebus exercitatus puer, cum in virum euaserit, merita coronatur virtute,

ΕΚ ΤΟΥ ΕΝΑΝΤΙΟΥ.

A contrario. At qui veritus ista, fugerit magistros, deuitarit parentes, & pædagogos fuerit auersatus, prorsum eruditionis expers, scientia priuabitur. Nam metum declinans, simul

cum ipso doctrinam relinquet. Hæc igitur omnia Isocratem sentire persuaserunt: eruditionis radicem amaram esse.

PARABOLA.

A simili. Nam quemadmodum agricolæ summo cũ labore terræ semina mandant, fructus verò maiore cum voluptate colligũt, ita qui ad studia accinguntur, sibi laboris multi comitẽ gloriam comparant.

PARADEIGMA.

Ab exemplo. Respice Demosthenis vitam, qui vt oratorum omnium laboriosissimus, ita clarissimus euasit, qui fuit adeo studijs intentus, vt comã natiuum capitis ornamentum, exeundi potestatem sibi præripiendo, detonderet, ratus id pulcherrimum decus quod à virtute proueniret. Quæ igitur alij profundunt ad voluptates, ille continuis lucubrationibus impendit.

Μαρτύρια παλαιᾶ.

A testimonio veterũ. Id circo præclarè hoc (vt omnia) Hesiodus ait. Asperam esse ad virtutem viam: cacumen verò molle. Nam idem quod Isocrates, protulit. Hesiodus enim viam, Isocrates au-

autem radicem appellauit, diuersis verbis eandem vterq; sententiam demonstrantes.

Ἐπίλογος.

Quæ si rectè considerabimus, meritis laudibus euehemus Isocratem, vt qui sapienter de eruditione conscripserit optima. Epilogus.

SCHOLIA.

CHreia, &c. *Quæ ab aliis vtilitas, à Priscia-no vocatur vjus. Et est, eodē authore, cōmemoratio orationis alicuius, vel facti, vel viriusq; celerem habens demonstrationem, quæ vtilitatis alicuius plerumq; causa profertur.*

Verbales, &c. *Orationales eas appellat Priscianus, quibus oratio sola inest, vt: Plato dicebat, Musas in animis esse ingeniosorum.*

ITEM: Diogenes Cynicus ait: Nihil omnino in vita absq; exercitatione perfici. Eam omnia exuperare posse. Laertius lib. 6.

ITEM: Seneca dixit: Nulli sunt tam feri suiq; iuris affectus, vt non disciplina perdomentur. Vide Erasmum in prouerbio. Exercitatio potest omnia.

ITEM: Xenocrates: Dixisse me pœnituit aliquando, tacuisse nunquam. Valerius libro. 7. cap. 2. Est silentij tutum præmium. Vide Erasmi prouerbium.

ITEM: Anacharsis dixit. Leges aranearum telis similes esse. Valerius lib 7. cap. 2.

IDEM protulit: vitem vuas tres ferre, primam voluptatis, secundam ebrietatis, tertiam mœroris, vt ait Diogenes Laertius lib. 3.

Virtutis ramos, &c. *Hoc est, ad bonarum literarum atq; virtutis fructum esse viam arduam atq; asperam. De qua re carmen extat elegans Virgilij, de litera Pythagorica. Ostendit non cessantibus ac inertibus, sed industrijs paratam esse gloriam, cum Dij (iuxta prouerbium) facientes adiuuent, atq; labore sua munera vendant. Etenim qui vitat molam, vitat farinam. Neq; mel, neque apes. Vide Chiliades Erasmicas,*

Actiuæ, &c. *Sunt, authore Prisciano, in quibus actus inest solus. Vt Cotys Thraciæ Rex, ei qui dono miserat* πάρδαλιν, *vicissim dono misit Leonem, nihil addens. Sed malam bestiam mala pensando, prudenter ostendit, par pari (iuxta prouerbium) referendum esse. Meminit Plutarchus in Apophthegmatis.*

ITEM Heraclitus Philosophus, σκοτεινός *dictus in seditione rogatus, vt apud populum sententiam diceret, quo pacto ciuitas redigi posset in concordiam, conscenso suggestu, poposcit calicem aquæ frigidæ, & paululũ farinæ inspersit, mox de glechone admiscuit, id est, vel pulegij syluestris, vel leguminis genus. Deinde epoto calice, discessit, nec verbum addidit. Hoc facto innuens, ita demum ciuitatem carituram seditionibus si repudiatis*

repudiatis delitijs, assuescerent paruo contẽti esse, refert Erasmus 8. Apophthegmatum.

ITEM Lacones, si quando stratagemate superassent hostem, Marti bouem immolabant: sin aperto prelio, gallum. Quo facto innuebant, praeclarius esse hostem ingenio, citra sanguinem deuicere, quàm pugna, utrinq; plerunq; cruenta.

ITEM Apud Gymnosophistas olim magnæ fuerat vnus æstimationis: Huic Taxiles persuasit, vti ad Alexandrũ se conferret, gentibus exteris iam bellum illaturum. Veniens proinde ad regem, bubulam pellem aridam in medium contecit, ôbambulansq; eius extrema pedibus premebat: Pellis cum ad vnam tantum partem calcaretur, reliquis in altum attollebatur. Eo facto, media deinceps firmius institit, atq; ita pellis vndiq; immota conquieuit. Tali exemplo Alexandrũ ille commouit, ne in longinquis locis tempus tereret, sed imperij medium tueretur, ita enim in eius finibus quietura omnia. Vt refert Diodorus Siculꝰ in Alexandri vita.

ITEM Exemplũ est actiuæ Chriæ, sed Tyrannicum, de Tarquinio papauerum summa decutiente, quod describit Liuius libro primo. Et carminibus hisce Ouidius secundo Fastorum:

Vltima Tarquinius Romanæ gentis habebat
Regna, vir iniustus, fortis ad arma tamen.
Ceperat hic alias, alias euerterat vrbes,

Et Gabios turpi fecerat arte ſuos.
Nanq; trium minimus proles manifeſta Superbi
In medios hoſtes nocte ſilente venit,
Nudârunt gladio, occidite dixit inermem,
Hoc cupiunt fratres. Tarquiniuſq; pater.
Qui mea crudeli lacerauit verbere terga,
Dicere vt hoc poſſet verbera paſſus erat.
Luna fuit, ſpectant iuuenem, gladioſq; recondunt
Tergaq; deducta veſte notata vident.
Flent quoq;, & vt ſecum tueatur bella precantur.
Callidus ignaris annuit ille viris.
Iamq; potens, miſſo genitorem appellat amico,
Perdendi Gabios quod ſibi monſtret iter.
Hortus odoratis ſuberat pulcherrimus herbis,
Septus humum riuo lenè ſonantis aquæ.
Illic Tarquinius mandata latentia nati
Accipit, & virgæ lilia ſumma metit.
Nuntius vt redijt, decuſſaq; lilia dixit.
Filius, agnoſco iuſſa parentis, ait.
Nec mora, principibus cæſis ex vrbe Sabina,
Traduntur ducibus mœnia nuda ſuis.

Ebrietas. *Extat amabilius exemplum, quo pueris Lacones oſtendebant ſeruos, qui vino eſſent temulẽti, quò magis abhominarentur ebrietatem, videntes quàm deforme ſpectaculum eſſet homo immodico madens vino, quamq; dementi ſimilis. Imò cogebant Helotas, hoc eſt, agreſtes homines, quàm plurimum bibere. Deinde ingurgitatos mero ſaltationes*

tiones ineptas ſaltare, & carmina quædam ridicula canere. Itaquod alij prolixo ſermone vix perſuadent, ſobrietatem eſſe rem honeſtiſſimam, ebrietate nihil eſſe homine indignius, illi compendio ponebant ob oculos, ſed in mancipijs, ad quorum mores degenerare ingenuis turpiſſimum eſt. Refertur à Plutarcho in Demetrij vita. Meminit item Eraſmus. 3. Apophthegmat.

Pythagoras interrogatus &c. *Pythagoram idcirco appellatum, aſſerit Diogenes Laërtius lib. 8. quod veritatem perinde atque Pythias ipſe loqueretur. Hic eſt, qui vitam quoque humanam ſimilem eſſe dixit Panegyri, hoc eſt, ſolenni hominum conuentui.* Pythagoras.

IDEM fertur diſcipulos admonere ſolitus, vt iſta quotidie, cum domum ingrederentur dicerent.

Πῆ παρέβην τί δ' ἔρεξα, τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη

Hoc eſt: Quò prætergreſſus? quid gèſtum in tempore, quid non?

Mixtæ. &c. *Vt, Diogenes die quodam, cum populus theatrum egrederetur, aduerſus populum ingredi nitens, dixit: Hoc in omni vita facere ſtudeo. Sentiebat philoſophum à populo diſſidere, cum philoſophus ratione, populus agatur cupiditatibus, rapiaturq; variis perſuaſionibus. Hinc ab Horatio vocatur, belua multorum capitum.* Vulgi peruerſitas.

ITEM Rex Ageſilaus aliquando arundine pro equo conſcenſa, vnà cum filiolis colludens, ait amico interuenienti: Ne cui dicas, priuſquam ipſe quoq; liberorum parens ſis factus. Feſtiuè ſubindicans, eum luſum non eſſe leuitatis, ſed pietatis. Nec hoc quod agebat, videri poſſe ineptum, ei, qui modò expertus eſſet quàm ingens ſit affectus charitatis parētum erga filios. Author Plutarchus in vitis. Refert Eraſ. 1. Apophtheg.

Equeſtris faſtus.

ITEM: Quum aliquando cōſcendiſſet equū Plato, mox deſcendit, dicens, ſe vereri μὴ ἱππικὸς τυφία λαφθῇ, id eſt, ne equeſtri faſtu corriperetur. Superbum animal eſt equus, & equitare quiddam habet magnificum, parumq; philoſopho dignum.

ITEM: Lacedemoniis ad publica conuiuia ingredientibus, qui natu erat maximus, ſingulis oſtendebat fores, dicens: Per has nullus egredietur ſermo: admonens nihil effutiendum, ſi quid liberiùs dictum eſſet in conuiuio. Hunc morem inſtituit Lycurgus.

ITEM: Laconem hoſpes, quem pridiè declinauerat, poſtridiè ſtragulis commodato ſumptis ſplendidè excepit, at ille ſtragulis conculcatis, dixit propter has heri ne ſtoriis quidem indormire licuit. Lepidè riſit illorum morem, qui cùm ſint tenues, tamen affectant videri diuites, corrogata aut conducta ſupellectile. Quòd maximè ſolent in exci-

Affectatio diuitiarū.

in excipiendis hospitibus, in nuptijs, aut alioqui solennibus epulis. Porrò cùm ineptum sit, tuas ostentare diuitias, quantò magis ridiculum est, ostentare supellectilem alienam, ab vsurarijs sumptam.

Alius Lacon quidam noctu præteriens monumentum, cùm sibi visus esset videre spectrum ac currit lancea traiecturus, & in hoc nitens. Quò me fugis, inquit, anima bis moritura? Mentem audis verè liberam omni formidine, quæ nec laruarum ac lemurum occursu terreri potuerit.

ITEM: Cùm Dionysius in conuiuio iussisset, vt singuli in veste purpurea saltarent. Purpura verò tum Regum erat gestamen, nunc sutoribus etiam communis: Id Plato facere recusauit his trimetris è fabula quapiam:

Θυκ ἄν δυνὰι μηνθῆλυ ἐνδύναι ςολὴν
Ἄρρην πεφυκὼς καὶ γένους ἐξ ἄῤῥενος.

Id est,

Muliebri ego haud quaquã indui queam stola,
Vir natus ipse, & ex virili germine.

Aristippus verò nõ recusauit, sed indutus purpura, saltaturus, hos versus recitauit:

καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν ὁ νοῦς ὁ σὼφρων οὐ διαφθαρήσεται.

Refert Diogenes Laërtius libro secũdo de vita philosophorum.

ITEM Plato frugalis erat, sed tamen amãs Plato frugalis.

mun-

Diogenes sordidus. *munditiei. Contrà Diogenes sordidus. Itaq; calcans Platonis culcitrã, præsentibus aliquot Dionysij amicis, quos Plato inuitârat ad conuiuium, dixit: Calco fastum Platonis. Calcas, inquit Plato, sed alio fastu. Nam hoc ipsum fastus erat, quod iactabat munditiei contemptum. Et qui sordibus gloriantur, non minùs ambitiosi sunt, quàm qui splendidè vestiuntur, sed aliter. Turpior est autem ambitio ex fuco virtutis laudem captans.*

Fastus. *Vnde Socrates animaduertens Antisthenem ambitiosiùs ostentare vestem laceram & detritam, facetè hominem increpauit, ὃ παῦσαι, inquit, ἐγκαλλωπιζόμενος ἡμῖν: id est, nõ desines te nobis comere? Significans eiusdem esse ambitionis, vilitatem amictus ostentare, & delicato cultu se venditare, vt refert Erasmus tertio & octauo Apophthegmatum.*

Scilurus. *ITEM Scilurus Scytha liberos octoginta masculos habens, cum esset moriturus, fasciculum iaculorum singulis porrexit, iussitq; rumpere. Id cum singuli recusassent, eò quod videretur impossibile, ipse singula iacula exemit, atq; ita facilè confregit omnia. Quo facto filios admonens: Si concordes, inquit, eritis, validi, inuictiq; manebitis: contrà si dissidijs & seditione destrahemini, imbelles eritis, & expugnatu faciles. Recenset Plutarchus in Apophthegmatis*

Cõcordia.

Diogenes *ITEM: Cum Diogenes Cynicus aliquando vidisset*

vidisset puerum concaua manu bibentem. Hic puer, inquit, me frugalitate superat, qui supellectilem superfluam mecum circumferam, & eductum è pera poculum ligneum abiecit, nesciebam, inquiens, et in hoc nobis prouidisse naturam. Quum alterum puerum vidisset, vasculo fracto, cauo panis excipere lenticulam, abiecit & catinum ligneum vt superuacaneum, vt scribit Diogenes Laërtius lib. 6. de vitis Philosophorum.

Baculo percussit, &c. Idem refert Priscianus, & Erasm⁹ Apophthegmatum tertio, & Quintilianus libro. 1. cap. 14. idem vel simile Crateti attribuit, vbi sic ait: Chreiarū plura genera traduntur, Vnum similis sententiæ, quod est positum in voce simplici Dixit ille, aut dicere solebat. Alterum, quod est respondendo: Interrogauit ille, vel cum ei dictum esset, respondit. Tertium huic non dissimile, cùm quis non dixisset, sed fecisset, vt Crates, cùm indoctum puerum vidisset, pædagogum eius percussit. Sentiens primæ ætatis formatoribus potissimùm imputandum esse, si adolescentes euadant malè morati, aut indocti. Pædagogia.

IDEM Diogenes in foro quodam stans clamabat: Adeste homines, veluti concionaturus ad populum. Cumq; iam frequentes conuenissent, nec ille desineret clamare: Adeste homines, quidam indignati: En adsumus, dic aliquid. Tum Diogenes baculo illos abigens: Homines, inquit adesse Homo.

iussi,

iussi, non sterquilinia. Non putauit hominis cognomen in eos competere, qui non viuerent iuxta rationem, sed brutorum in morem agerentur affectibus.

IDEM adhibita interdiu lucerna, rogatus quidnam vellet, respondit:: ἄνθρωπον ζητῶ: hoc est, hominem quaero, quemadmodum testatur Diog. Laërt.

Isocrates, &c. *Hunc Cic. de Oratore secundo, vocat eloquentiæ patrem, & Rhetorum ferè omnium magistrum. Cuius e ludo, tanquàm ex equo Troiano eloquentiæ principes exierint innumeri.*

Radicem, &c. *Hanc sententiam Diomedes libro primo, in exercitatione Chriarum ascribit Catoni, inquiens: M. Portius Cato dixit, literarum radices amaras esse, fructus iucundiores.*

Reges admonens, &c. *In quorum numero fuit Nicocles, ad quem de regno scripsit Isocrates orationem admonitoriam. Similiter ad Demonicum* λόγον παραινετικόν

Puniti⁹, &c. *Apud Aphthonium habetur* κόλασις. *Sunt autem tres puniendi causæ: una est, quæ* νουθεσία, *vel* παραίνεσις, *vel* κόλασις *dicitur, id est animaduersio, cum pœna adhibetur, castigandi atq; emendandi gratia, vt is qui fortassè deliquit, attentior fiat correctus. Altera* τιμωρία, *cùm dignitas, authoritasq; eius, in quem est pec-*

est peccatum, tuenda est, ne praetermissa poena cõtemptum pariat. Tertia vindicandi ratio παράδειγμα, cùm punitio propter exemplũ necessaria, vt reliqui metu cognitæ pœnæ deterreantur à peccando. Hæc Gell. libro 6. cap. 14.

Opera virtutis, &c. *Aphthonius habet* κατορθώματα. *Quemadmodum Graci rectam affectionem* καλοκἀγαθίαν *appellant, sic recta, aut rectè facta* καλοκἀγαθήματα *vocant, authore Cicerone de finibus quarto. Idem Officiorum primo: Perfectum officium, inquit, rectum (opinor) vocamus, quòd Graci* κατόρθωμα *appellant.*

Demosthenis vitam. &c, *Qui per maximos labores ad eloquentiæ culmen conscendit. Hic, vt Plutarchus scribit, subterraneum locum sibi construxit, in quem per dies singulos descendens, corpus & ingenium exercitabat. Sæpe etiam duos vel tres menses continuos domi inclusus, non cessabat, abrasa parte capitis, vt exeundi facultatẽ sibi ipsi præriperet. Hic idem vadosis littoribus insistẽs, declamationes fluctuum fragoribus obluctantibus adebat, vt ad fremitus concitatarum concionum patientia duratis auribus, in actionibus vteretur. Fertur quoque ore inserti calculis multùm ac diu loqui solitus, quò vacuum promptius esset ac solutius, vt ait Valerius lib. 8. cap. 7.* Demosthenis labores,

Hesiodus, &c. *Hesiodi locus extans primo Georgicon, hic est:*

τὴν δ' ἀρετὴν ἱδρῶσα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
ἀθανάτοισι, μακρὸς καὶ ἔργιος οἶμος ἐπ' αὐτὴν.
καὶ λιχνὺς τὸ πρῶτον, ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηται,
ῥηϊδίη δ' ἔπειτα τελεῖ χαλεπὴ περὶ πᾶσα.

CHREIÆ ACTIVÆ EXEMplum, iuxta præscriptos Aphthonij Locos tractatum, studio exercendi.

Argumentum.

CVm patrem videret mortuum Ioseph, flens ruit super faciē eius, & deosculatus est eum, Geneſis. 50.

AB ENCOMIO FACIENtis exordium.

Quis non laudibus condignis euehere studeat, factum hoc egregium viri sanctissimi Ioseph, quo præclarum eximiæ pietatis specimen exhibuit, atque virtutis exemplum, nō ore tenus, sed pleno charitatis opere defunctum parentem prosecutus.

AB EXPOSITIONE.

Cùm benedixisset nepotibus suis Iacob ægrotus, ac imposuisset finem mandatis, quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum, diemq; suum obyt. Quod cernens Ioseph, corruit super

super defuncti parentis charissimi vultum, ac mortuum defleuit. Quo facto vir pijssimus admonuit nos, vt nobis charos, vita defunctos lugeamus, non tamen vt Ethnici, nullam spem habetes.

A CAVSA.

Quippe hanc vim non solùm hominibus, sed etiam feris indidit ac ingenuit diuina potestas, vt dissolutionem naturæ perhorrescant, ac ipsa relinquenda luce moueantur, & discessu à suis angantur. Quis igitur tam ferreus, quem non acerba charissimorum suorum funera prouocent ad luctum?

A CONTRARIO.

Quòd si corda prauorum hominum tangit luctus, hoc est, ægritudo ex eorum, qui chari fuerūt, interitu acerbo: quis iniquum duxerit, si boni viri, qui iuxta prouerbium, lachrymabiles sunt, charissimorum suorum funera fleuerint? Et si populus olim in deserto nimis luxit impios, qui murmuraverant, & insurrexerant contra Deum dominum, cur fuerit à pijs alienum, piorum funera lachrymis prosequi?

A SIMILI.

Quemadmodum corpora nostra doloribus afficiuntur, si membrum aliquod fuerit resectum, ita non iniuria mœrore conficiuntur atque luctu, qui dulcissi-

dulcissimam aliquam familiæ suæ atque generis partem amiserunt, hoc est patrem aut amicum, qui fuerit alter ipse, & eadem (vt Pythagoras inquit) anima.

AB EXEMPLO.

Quis Prophetæ Samuelis vltio vertit quod mortuum Saul Regem defleuerit? Quis regem Dauidem reprehendit quod planxerit filium Ammon, & exularit in morte filij Absolon? Quis denique vniuerso Iudaico & Israelitico populo succēsuit, quòd in duro tristi casu fuerit lamentatus?

A TESTIMONIO.

Veterum.

Et diuinarum literarum monumenta nos instituunt & adhortantur, ne desimus plorantibus, sed cum lugentibus ambulemus. Et docent longè melius esse, in domum luctus ire, quam ad domum conuiuij, quòd in illa finis cunctorum admoneat hominum, & viuens cogitet quid futurum sit. Vnde cùm Abner à Ioab esset interremptus, dixit Rex Dauid ad omnem populum: Scindite vestimenta vestra, & accingimini saccis, & plangite ante exequias Abner, in Hebron.

AB EPILOGO BREVI

Rectè igitur Ioseph supra defuncti parentis faciem ruens, planxit eum, & quod imitemur nobis omnibus proposuit egregium veræ pietatis exemplum.

CHRIÆ.

CHRIÆ VERBALIS EXEMplum, quo eadem sententia contrarijs locis est variata.

ARGVMENTVM.

Helius Eobanus Hessus poëta, Marpurgensis Academiæ professor, morsturus, hoc Ennij carmẽ protulit: Eobanus Hessus.

Nemo me lachrymis decoret, neq; funera fletu
Faxit, cur? volsto docta per ora virûm.

EXORDIVM AB ENCOmio præclaræ sententiæ.

Dignissima profectò memoratu, atq; laudatu sententia, quam duo poëtæ, Q. Ennius, & Eobanus Hessus celeberrimam reddiderunt, ille, qui fuit autor, hic, quoniã sapiẽter vsurpauit. Vterq; maximus ingenio. Ille patriam Rudias nobilitauit, creditus habuisse tria corda, quod Græce, Oscè, & Latine sciret loqui. Vnde non immeritò charus fuit Scipioni Aphricano, & Q. Nobiliori, viris clarissimis. Hic eruditione sua, variaq; rerum cognitione, patriam suam Hessiam, & inibi ciuitatem, vbi natus erat, Francobergiam fecit illustrem, id studio suo consecutus, vt innumeros heroas atque principes illustriss. sibi parârit amicos, æternamque nominis gloriam fuerit adeptus.

AB EXPOSITIONE.

Cuius vt multa præclara scripta sunt, ita non

pauca grauiter dicta, cuius generis illud Enniánum, quod supremo tempore, veluti cantator cygnus funeris ipse sui, suauiter emisit. Quo vates eximia sapientia præditus, noluit deflerí hominũ doctorum atq; piorum mortem, quã à malis abducentem, vita beata esset consecutura.

A CAVSA.

Sciebat pias animas corporeis vinculis, atq; omnibus humanis incõmodis exutas, perpetuo victuras. Nouerat animos hominũ esse diuinos, ysq; cum è corpore excessissent, reditũ ad cœlum patere, optimoq; & iustissimo cuiq; expeditissimum, vt ait Cicer. de Amicitia. Videbat res mũdanas tot casibus atq; periculis innumeris obnoxias. Animaduertebat nullas domos esse, in quibus non multi luctus olim fuerint, hodieq; versẽtur. Videbat omnes vrbes nihil aliud esse, quàm miserãda (vt Solõ apud Valerium inquit) cladium humanarum circumsepta, vt multi extiterint, qui non nasci optimum censuerint, aut quàm ocyssimè aboleri.

A CONTRARIO.

Quòd si lachrymis indulgendum est, ij solùm flendi fuerint, quibus mors terribilis est, hoc est, ys, quorum cum vita omnia extinguuntur, nõ autem deflendi, quorum virtutis gloria nunquã est interitura, sed post mortem speciosior futura. Hinc, vt ait Cicero, Sapiẽtissimus quisq; aquissimo

mo animo moritur, ſtultiſſimus iniquiſſimo. His enim, cui cæca mens, qui nihil aliud conſiderat, quàm externa mortis opera, luget miſerabiles ſibi viſos hominũ caſus: at ille metu mortis nõ exe horreſcit, nec lamentatur, qui ſecum reuolvit, nobis ex hac vita diſcedendum tanquàm ex hoſpitio, non domo, cum nobis natura diuerſorium commorandi, nõ habitandi dederit. Deinde perpendit internam mortis vtilitatem, qua dicitur vltima linea rerũ, malorũ requies, & æternæ vitæ ſimul ac ſalutis origo. Sapienter rex Eccleſiaſtes inquit: Laudaui magis mortuos quàm viuentes, & fœliciorem viroq; iudicaui, qui non natus eſt, nec vidit mala, quæ ſub ſole fiũt. In hoc ipſum qui defixos oculos habet, alacrior audet dicere:

Cùm volet illa dies, quæ nil niſi corporis huius
Ius habet, incertis ſpacium mihi finiat æui,
Parte tamen meliore mei ſuper alta perennis
Aſtra ferar.

Quid enim habet vita commodi, quid nõ potius laboris? O præclarum diem, cùm ad illud animorum concilium, cœtumq; proficiſcar, & cùm ex hac turba & colluuione diſcedã. Proh Dij immortales, quàm optabiliter iter illud ineundum, quo confecto, nulla reliqua cura, nulla ſolicitudo futura. Hæc Cicero in Catone maiore, & primo Tuſculanarum quæſtionum.

A SIMILI.

Quemadmodum illorum vicem non dolemus, ſed lati gratulamur, qui reduces è graviſſimis præliorum crudelium periculis in patriã ad chariſſimos amicos cum triumpho reuertuntur, ita bono iure debemus (ne meliorem fortunam inuidere videamur) in illorum diſceſſu gaudere, qui ex hac lachrymarum valle atq; vita, quæ ſuper terram perpetua (vt S. Iob ait) militia eſt, demigrant in cœleſtem patriam, vbi vera charitas, & pax aterna regnat.

AB EXEMPLO.

Quæ iam omnia dicta, nõ ſolùm ſancti patres, ſed etiam Ethnicorum philoſophi animis reputãtes, confirmárunt mortem non modò flendam non eſſe, ſed voluptatis etiam loco ducendã, aut fortiter contemnendam. Exemplo ſunt tot hominũ piorum millia, qui per vincula, verbera, flammas, atq; per atroces diuerſorum generum cruciatus interempti, cum gaudio cõceſſerunt ad cœlorum regna. Sed ijs omiſſis, quid de Socrate loquar? cui mera fuit hilaritas in morte. Qui poſt ſumptã cicutã, cùm frigerent membra: Debemus, inquit, gallum Æſculapio perſoluere: iocans perinde, quaſi ſumpta potione medica, conualuiſſet. Quid de Cyrenæo illo Theodoro philoſopho? cui cùm Lyſimachus rex crudelia minaretur: Iſtis, quæſo, inquit, iſta horribilia minitare purpuratis tuis,

Socrates.

Theodorus.

is, Theodori quidem nihil interest, huminè: an sublimè putrescã. Quo dicto genus omne mortis contempsit, post hanc vitam longè meliorem expectando.

A TESTIMONIO veterum.

Diuinæ literæ non mœroris plenam, sed potius prætiosam esse mortem sanctorum in cõspectu domini, prædicant. Et eos, qui docti fuerint, post hãc miserabilem vitã fulsuros vt cœli firmamentum. Thraces. *Quod licet non cognouerint Thraces, tamen exequias, & funera cum hilaritate celebrabant. Qui sine vllis doctorum præceptis humanæ conditionis (vt Valerius inquit,) habitum præuiderunt, nempe mortem homini optimum, & omniũ malorum finem optandum esse, vitam autem deflendam, tot ærumnis refertam. Considerârunt nihil in terris homine miserabilius esse, quem natura tantùm nudum, & in nuda humo natali die abiçit ad vagitus statim & ploratum, nullumq́ue tot animalium ad lachrymas, & has protinus vitæ principio. Ab hoc lucis rudimento, quod ne feras quidem inter nos genitas, vincula excipiunt, & omnium membrorũ nexus, atq; infœliciter natum iacet manib⁹ pedibuq́; deuinctis flens: Animal cæteris imperaturum, & à supplicijs vitam auspicatur, vnam tantum ob culpam, quia natum est, vt ait Plinius.*

AB EPILOGO BREVI.

Rectè igitur Eobanus Marpurgi iam moriturus, Ennij versiculos proferendo censuit, vt nullius boni viri mortem, ita suam non esse deplorandam, quæ tot à malis eripiat, ac à miserrimæ seruitutis captiuitate bonos asserens, in vitam æternam perducat.

ALIVD CHRIÆ VERBALIS ARGVMENTVM.

Pecuniæ obediunt omnia.

Ecclesiastes capite decimo dixit: Pecuniæ obediunt omnia.

EXORDIVM A LAVDE.

Rex Israël Ecclesiastes ex intimis diuinæ sapientiæ penetralibus deprompta multa dixit, ad rerum omnium optimarũ cognitionem pertinentia, maximè veritatis, cuius est tanta vis, vt cõtra hominum ingenia, fictasq́, omnium insidias, facilè seipsam poterit defendere.

AB EXPOSTIONE.

Opibus, inquit, vniuersa simul obediunt. Quo dicto quid verius esse poterit non video. Etenim pecuniam, quæ genus & formam donare poterit, reginam facimus omnes: Huic seruimus omnes, huic palmã tribuimus omnes, huic omnia expensa: huic omnia feruntur accepta, & in ratione mortalium sola vtranq́, paginam facit.

A CAVSA

Nec immeritò: Nam quicquid eximium, quicquid

quid ſplendidum, quicquid venuſtum, quicquid denique gloriosum hominibus contingit, id à ſolius pecuniæ beneficio proficiſcitur. Huic libẽter õnes obtemperamus, victi lucro, nec iniuria, cum quicquid rerũ vel bonarũ vel malarũ geratur inter mortales, id pecuniarum fiat gratia. Qua ratione permotus apud Euripidẽ Bellerophon inquit:

Sine me vocari peſſimum, vt diues vocer,
Nemo an bonus, an diues, omnes querimus,
Non quare & vnde, quid habeas, tantùm rogãt.
Vbique tanti quiſque quantũ habuit, fuit.
Quid habere nobis turpe ſit, quæris? nihil.
Aut diues opto viuere, aut pauper mori.
Bene moritur, quiſquis moritur dum lucrũ facit
Pecunia ingens generis humani bonum.
Cui non voluptas matris, aut blandæ poteſt.
Par eſſe prolis, non ſacer meritis parens.
Tam dulce ſi quid venerit, in vultu micat
Meritò illa mores cœlitum, atque hominũ mouet.

A CONTRARIO.

Reſpice pauperem inopis viri culinam, videbis omnia frigere. Contemplaberis paucisſimos & eoſdẽ pannoſos, ſentos, ſqualidos inibi delitescere miniſtros, neminem ibi regnandi palmam obtinere, quàm famẽ ſtrigoſam, cum canibus mures inedia conſumentem. Cõſiderabis loca cũcta ſqualentia ſitu, catilla carioſa, patellas ſcabroſas. cibaria rancida, ſupellectilia rubiginoſa, parietes

fuligine, atq; araneis oppletos. stragula pediculosa, & breuiter omnia, quæ procul intuenti poterunt horrorem incutere, & ab accessu inauspicato deterrere. At vbi fueris ingressus aulam pecuniæ, videbis omnia luculenta, omnia feruere opera, greges hominum innumeros in officio esse, nec eos sordidos, sed argento atq; auro coruscos. Admiraberis apparatuum magnificentiam, gemmis pauimenta, tapetibus prætiosis muros, sedilia cocco, purpureis angulos omnes aulæis, opificio denique citreo lacunaria refulgentia. Præterea coquinam genere ferinarum atque lautitiarũ omni renidentem, vbi suppetat abunde Iouis cerebrum Attica bellaria, & breuiter Deorum (vt prouerbio dicitur) cibus. Etenim vbi Regina pecunia regnat, ibi rerum omnium vberrima copia redundat, inopia protinus expellitur, quemadmodũ olim apud Grecos fames quam virgis ex ædibus solebant eijcere, dicentes, ἔξω βούλιμον, ἔσω πλοῦτον καὶ ὑγίειαν. Id est, foras famem, intro diuitias atque sanitatem.

A SIMILI.

Quemadmodum in magnas, opulentasq; beatorum Principum aulas recipi certatim homines ad laborant, vt dominorum gratia, ad honores atq; diuitias euehi possint. Sic quo potentior pecunia, tanto feruentius affectant omnes sub eius imperio esse, cuius beneficio nõ difficulter & opes

&

& honores maximos poterunt consequi. Porrò
Prima ferè vota, & cunctis notissima templis,
Diuitiæ vt crescant, vt opes vt maxima toto
Nostra sit arca foro, vt Iuuenalis ait.

AB EXEMPLO.

Quem autem puduerit in pecuniæ castris militare, in quibus non modo priuatorum innumerabilis, sed etiam magnorum Principum, atque Cæsarum multitudo stipendia fecerit? Exemplo sit vt alios innumeros præteream, ille cuius vox in prouerbium abijt: Lucri bonus est odor ex re qualibet.

A TESTIMONIO.

veterum.

Verùm enimuero non iniuria seruiunt omnes pecuniæ, cum ea vis, atque anima sit mortalium multósq; amicos vulgo cõciliet. Vnde Hesiodus.

Χρήματα γαρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι,

Et Menander:

Δύναμις πέφυκα τοῖς βροτοῖς τὰ χρήματα.

Quæ perpendens Horatius ex vulgi sententia dixit:

O ciues ciues quærenda pecunia primùm,
Virtus post nummos, hæc Ianus summus ab imo
Perdocet, hæc recinunt iuuenes dictata senesq;

A CONCLVSIONE.

Ergo verissima est, quã Ecclesiastes protulit.

sententia

sententia, quæ tam nationibus omnibus in ore, quàm nunc etiam omnibus pecuniæ seruis in vsu

ALIVD CHRIÆ VERBALIS

Argumentum.

Sapientia. *Plato Philosophus dixit:* Tum demum beatum terrarum orbem futurum, cum aut sapientes regnare, aut reges sapere cœpissent.

A PLATONIS LAVDE

exordium.

Valerius Maximus prodidit memoriæ, apes Platonis dormientis in cunis parvuli labellis mel inseriisse. Quare audita, prodigiorum interpretes singularem eloquij suauitatem orè eius emanaturam dixisse. Indices illæ nequaquam vanæ, nec coniectores hi fatiles extiterunt: Nam tantas, nõ solum eloquentiæ, sed etiam philosophiæ facultates assecutus Plato fuit, vt eius sermone louem, si Græcè loqui velit, vsurum prædicarent, et Platonem alij Philosophorum Homerum, alij Philosophorum Deum appellarent. Scripsit autem omniũ elegantissimè & grauissimè compluria, inter quæ relucet, quod de reip. fœlicitate protulit.

AB EXPOSITIONE.

Ingenij ac doctrinæ princeps tum demum fore beatas Respub. putauit, si aut docti, aut sapientes homines

homines eas regere cœpissent, aut qui regerent, omne studium in doctrina & sapiẽtia collocassent, Animaduertit nulla fortunata regna fore, quib⁹ stulti fuerint prædominati, non eruditione atque virtutibus præcellentes viri.

A CAVSA

Etenim fœliciter omnia succedunt in Repub. quam gubernant viri sapientes, imbuti præceptis philosophiæ: Hæc est vitæ dux, virtutis indagatrix, vitiorum expultrix, sine qua hominum vita nihil poterit esse. Illa peperit vrbes, illa dissipatos homines in societatem vitæ conuocauit, illa eos inter se primò domicilijs, deinde coniugijs, tum literarum & vocum communione iunxit, illa inuentrix legum, illa morum & disciplinæ magistra, vt ait Cicero Tusculanarum. 5.

A CONTRARIO.

Quis igitur ciuitates eas nõ fortunatas prædicet, quæ sapientũ reguntur imperijs. Contrà, quis nõ infœlices arguat, quas cæca stultorum temeritas administrat, cùm è doctrinis sapientum plurima cõmoda proueniant, è stultorum autẽ ignorantiæ calamitates infinitæ. Etenim stulti stulta (iuxta prouerbium) loquuntur, ac faciunt. Sapientes autem sapienter omnia. Et viribus melior sapientia, & vir prudens, quàm fortis. Sapiens. 5.

A SIMI-

A SIMILI.

Quemadmodum naues quæ à naucleris excellentibus reguntur, ſubortis tempeſtatibus extra pericula ſunt, ac fortunatæ vehuntur: Sic vbi Reſp. á viris eruditione ſimul ac ſapientia præditis adminiſtrantur, beatæ florent, vel pacis vel belli temporibus. Porrò vt quilibet nautarum vectorumq; tranquillo mari gubernare poteſt: At vbi ſæua ſuborta tẽpeſtas eſt, ac turbato mari rapitur vento nauis, tum viro & gubernatore opus eſt: Ita quilibet in tranquilla Repub. vtcunq; poteſt negotijs præeſſe, ſed in perturbato rerum ſtatu, ſumma cura prouidendum ac præcauendũ eſt, quis ad gubernacula ſedeat, vt ait Liuius lib. 4. ſecundi belli punici,

AB EXEMPLO.

Fabius Max. *Reſpice duos animorum diuerſiſſimorum Imperatores Q. Fabium Maximum, & C. Terentium Varronem, illum prudentem, hunc ſtolidum: illium ſapientia conſpicuum, cunctando res afflictas reſtituiſſe, huius temeritatem perdidiſſe ad*

Cicero. *Cannas. Et Remp. inauſpicata nobilitas Catilinaria contudiſſet, ſi non prudentiſſimus Cõſul Cicero aſſeruiſſet in libertatem. Vnde Iuuen. Satyra. 8.*

Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.

A TESTIMONIO VE-

terum.

Rectè

Rectè Phocylides:

Ἀγροὺς καὶ πολίας σοφίη καὶ νῆα κυβερνᾷ.

Hoc est, Sapientia gubernat agros, naues, atq; ciuitates: quo præclaro dicto significat omnia fœliciter administrari, quæ sapientiæ præsidio reguntur.

EPILOGVS.

Dignis igitur laudibus euehenda Platonis est sentẽtia, qua Resp. eas fortunatas prædicat, quarũm rectores philosophiæ studys fuerint exculti.

ALIA CHRIARVM EXempla, ex Stephano Nigro.

CHRIA PRIMA.

Hesiodus inter Poëtas eminentissimus, cuius in dicendo ἡδονὴν, hoc est, suauitatẽ, nullus est, cãdidissimi auditores, quin vehementer admiretur. Qui plura quidem ad humanæ vitæ institutionem spectantia, diuino quodam instinctu cecinisse videtur. Nam & agrorum cultum, sub fratris titulo humanum genus edocuit, & quo pacto optimè, ac modestissimè sit viuendum, oppidò quàm prudenter admonuit. Sed & illud in primis non magis deorum monitu, quàm longo etiam rerum vsu ab eo prolatum contenderim: Quo nobis significare haud quaquam dubitauit: deos scilicet virtutem proposuisse sudore parandam, ait enim:

τῆς

τὴν δ' ἀρετὴν ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
ἀθανάτοισι, μακρὸς καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτὴν.
καὶ βηχυς τὸ πρῶτον, ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηται,
ῥηϊδίη δηθὰ δ' ἔπειτα πέλει χαλεπὴ περ ἐοῦσα.

Quibus mehercule verbis omnium prudentissimus Poeta innuere voluit, socordiam, ac segnitiem à nobis penitus reiciendam, nihilq; esse, à quo immortales Dij magis abhorreãt, quam cùm de-

Desidia. *sidia pariter, ac negligentia torpescimus. Quid enim ex ipsa desidia præter ignorantiam consequi possumus? Quæ si fortè inani sapientiæ opinione inflata, robur ac vires sibi comparauerit, ingentium ac turpissimorũ scelerum causam suggerit. At virtus, ex qua omnes honestæ voluntates, actiones, sententiæq; proficiscũtur, laborẽ requirit, diligentiam desiderat, vigilantiã exigit.*

Somnus nimius. *Somnus enim multus, vt philosophorum sapientissimus Plato refert, nec corporibus humanis, nec animis, nec rebus agendis natura cõducit. Nemo enim quàm diu dormit, à defunctis differt. Hinc est quod Plinius ait: Profectò vita vigilia est. Quod & illa Græcorum sententia, quæ iam vulgo in omnium ore versatur, optimè indicatum est:*

Υπνος θανάτου προμελέτησις πέλει.

Vnde illud originem traxisse iure videri potest:

Stultè, quid est somnus gelidæ nisi mortis imago?

Cùm

Cùm Socrates apud comicum Aristophanem, Strepsiaden senem ad philosophiam exhortaretur, quæ summam diligentiã curamq́ desiderat, hoc præcipuè se nario vsus est:

ὕπνος ἀπέστω γλυκύθυμος ὀμμάτων.

Hoc est, Oculis abesto leniens animum sopor. Quòd si dormitando, ac desidendo virtutem consequi valeremus, nunquam ipsa apud Deos, ac mortales tanti fieret. Apollo, cui cæteri dij diuinationem concessêre, propterea Socratem, à Cherephonte interrogatus, omnium sapientissimum respondit; quòd eum virtute præditum nouerat. Quam Græci (vt Platoni placet) idcirco, ἀρετὴν, appellârunt: quod omnium sit maximè deligenda. Nam generis nobilitas pulchrum quidem est, sed à maioribus per successionem acceptum bonum. Diuitiæ in maximo semper fuere precio, sed fortunæ temeritati atq; inconstantiæ subiectæ. Gloria honestatis quidem speciem præ se fert, at infirmam atq; instabilem. Pulchritudo plurimi facienda, verùm haud quaquã diuturna. Bona valetudo optabile q̃d, sed mutatur facile. Corporis robur magnum est quid, sed morbis seniõue tandem conficitur. Virtus verò clara æternaq́ habetur, vtpote quæ diuina sit, atq; immortalis, omnisq́ fortunæ incursus facilè contemnat atque despiciat, Stilpo Megarensis philosophus à Demetrio, qui eius patriam solo æquauerat, interro-

Socrates.

ἀρετὴ quasi ἀιρετὴ.

Stilpo.

interrogatus, nũquid amisisset, nihil, statim respõdit, Πόλεμος γὰρ οὐ λαφυρα γωγει ἀρετὴν. *Quæ vtiq; verba significãt animi bona nullo bellorum impetu diripi vnquam posse, solidamq; in ipsa virtute consistere fœlicitatem. Quod ita se habere philosophorum parens Socrates euidentissimè indicauit, Rogatus enim à Leontino Gorgia, quid de magno rege sentiret, vtrũ eum fœlicem existimaret,* οὐκ οἶδα, ἔφησε, φῶς ἀρετῆς καὶ παιδείας ἔχει. *Quo vtiq; responso prudentissimus philosophus innuere voluit, se de maximi atq; opuletissimi regis fœlicitate eò adamussim iudicare haud quaquã valuisse, quòd vt erga virtutem, ac disciplinas affectus esset, penitus ignoraret: vtpote qui fœlicitatem ipsam, nõ in fortunæ, sed animi potius bonis positam esse existimaret, vnicamq; virtutem cæteris esse rebus præponendam arbitratus.* Απας γὰρ ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν χρυσος οὐκ ἀντάζιος ἀρετης, κατὰ Πλάτωνα. *Solon præterea de diuitibus locutus dicere cõsueuerat:* Αλλ' ἡμεῖς ἀυτοὶς οὐ διαμει ψόμεθα τῆς ἀρετῆς πλοῦτον. *Cuius quidem virtutis robore, parta atq; amplificata imperia, perquàm facile retinentur. Hinc est quòd historicorũ princeps Salust. ait: Quòd si regum, atq; imperatorum animi virtus, in pace ita vt in bello valeret, æquabiliùs atq; cõstantiùs sese res humanæ haberent, neque aliud aliò ferri, nec mutari, ac misceri om-*

Socrates.

Plato.

Solon.

omnia cerneres. Itaq; minimè mirum est, si ad eā comparandam assiduo ac maximo opus est labore Χαλεπα γὰρ τὰ καλὰ. Hoc est, quæ bona sunt non sine maxima acquiri possunt difficultate. Quod si mercatores, modò lucelli ſpes aliqua arrideat, ingentia procelliſq; exagitata, maximo cum vitæ diſcrimine tranſeunt maria: ſi agricolæ fodiendis ac proſcindendis aruis aſſiduè incūbunt, vt in breuiſſimum tempus fructus, ni calamitatibus fuerint intercepti, tandem metant: cur non & nos omnem inertiam, deſidiam, ac dilationem propellamus, quo virtutis perpetuos, nulliq; obnoxios calamitati fructus conſequamur? Her cule ferunt, cum adoleſcentulus eſſet, virtutis ac voluptatis oblatis viis, vtram caperet, diu ſecum multum q; dubitaſſe, duas autē, dum in dubio erat animus, ad ipſum acceſſiſſe matronas: Virtutem ſcilicet, & Malitiam, illarumque etiam dum ſilentium continebant, notam fuiſſe extemplo diuerſitatem. Videri enim alteram accuratiſſimè comptam atque exornatam, delitys diffluentem, & omnium voluptatum examen poſtſe trahentem. Hanc ita multum oſtentantem, longéq; etiā plura pollicentem, Herculem ſecum ducere tentauiſſe, Alteram verò aſperam, ac durā, ſeueréq; intuētem, huiuſmodi verba contra feciſſe: Pollicer i ſe nec voluptatem aliquem, nec quietem, ſed labores, pericula ſudoreſq; infinitos, terra mariq; to Hercules,

lerandos. Præmium autem illorum immortalitatem fore. Quare omni sublata dilatione huic Herculem adhesisse memorant. Alexander ille magnus interrogatus, quo consilio vsus, tot ac tanta, tam breui gessisset, μηδὲν ἀναβαλόμενος respondit. Quæ verba, significant, moram ac dilationem, ipsamque desidiam, rebus esse gerendis lōgè perniciosissimam: quippe quæ maximarū sæpe rerum prætermittant occasiones. Vetus est adagium: Dijs facientes adiuuant. Quod significat diuinam opem non cessantibus, sed industrijs, & pro virili conantibus, auxilio esse solere Aristoteles, nunquàm tantum sibi inter Philosophos nomen comparasset, ni sapientiæ studio, diutissimè insudasset. Cyrus Medorum imperium animi virtute ac solertia ad Persas transtulit. Lycurgus, Solon, Darius immortales habiti. Quare cùm cætera ferè omnia incerta sint ac caduca: virtus verò ipsa altissimis defixa radicibus nulla vnquā vi labefactari possit: omnes subire labores, omnia perpeti incommoda æquo animo debemus, vt eam pro virili consequamur. Est q̄ poëta hic eminētissimus, diligentissimè lectitandus, atque in primis obseruanda, quòd certum nobis, minimeque ancipitem, ad comparandam virtutem iramutem iudicauerit.

Alexāder Magnus.

CHRIA SECVNDA.

Cùm intermissis negotijs familiaribus ad literarum

terarum studium me tandem reuocassem, essetq; in animo tam Græcos quàm Latinos poetas percurrere, Homerum statim, quòd inter vates, omnium eruditorum testimonio principatum facilè obtineat, aggressus sum, extemploq; ἰλιάδος primo, huic diuino occurrimus carmini:

ὄρνε θεοῖς ἑπιπειθεῖα μαλα τ' ἔκλυον αὐτε.

Quæ verba significant, Deo optimo maximo in primis est obtemperandum, si ab eo in aduersis rebus exaudiri concupiscimus. Quæ quidem sententia quantopere sit ab omnibus probanda, nemini esse dubium censeo. Quis enim vsque adeò mente alienatus est, quin sibi persuadeat, Deo omnium moderatori omnium primùm obtemperandum, quò facilius eiusdem præsens rebus angustijs auxiliũ consequamur, cùm præsertim diuinis morem gerere mandatis, volenti quàm facillimũ sit, idq; præter omnia faciendum videatur, Nam si potentioribus imbecilliores sedulò parere conantur, assiduamq; ac diligentem eorum in mandatis exequendis, propterea operam exhibent, vt longis ac frequentibus obsequijs boni tandem aliquid adipiscantur, quanta vti diligentia debemus, ne quid præter eius voluntatem faciamus, cuius nutu tam cœlestia, quam terrestria gubernantur, cuiusq; munera non modò non reijcienda, verùm etiam summopere exoptanda sunt? Obediendum Deo.

quippe quæ (vt Troianus Alexander apud eundem Homerum testatur) nullus vnquam diis ipsis non præbentibus sponte sua sumere posset. Nam quod vulgo dici solet: Deus vndecunque adiuuat, si modo sit propitius, quid sibi aliud vult quàm vt omni pietate, omnibus obsequijs, pura denique ac syncera mente Deum nobis conciliemus, cuius natura non eiusmodi est, vt muneribus perinde atque improbus fœnerator capiatur, sed sola vitæ integritate, prientissimisq; placetur precibus, nec vllo pacto iniquorum ac flagitiosorũ muneribus corrumpatur. Hinc est quod Porphirius ait: θεοῖς δὲ ἀρίστη μὲν ἀπαρχὴ νοῦς καθαρός, καὶ ψυχὴ ἀπαθής. Quæ verba significant, nullas Deo optimo maximo gratiores offerri posse primitias, quàm puram mentem, & affectibus ac perturbationibus liberum animum. Nam quod Ouidius ait.

Munera crede mihi placãt hominesq; Deosq;
Placatur donis Iupiter ipse datis.

Et Eurip. in Medea: πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος, id est, donis vel ipsos dicitãt flecti Deos, ad bonorum virorum dona referẽdum esse videri potest. Quod si quis fieri posse nonnunquam crederet, vt Deus scelestorum hominũ donis moueretur, is profectò canibus pecudum custodibus Deum ipsum assimularet, quibus lupi rapinæ particulam cõcedant, vt his muneribus placati atq; allecti

allecti, diripi greges patiantur. Sed longè secus res habet, soles nanque bonos respicit Deus, ijsq; quàm libentissimè opitulatur. Nec fieri potest, vt viro bonitate prædito, mali quicquã accidat, nec dum vitam degit, nec post mortem eius res à Deo optimo maximo vnquam negliguntur. Æsopus interrogatus: Quid diu faciunt? respondit τὰ μὲν οἰκοδομεῖν, τὰ δὲ καταβάλλειν. Quod significat, Deum ipsum alios quidem extollere, ac celebrare, alios verò pro meritis obscurare ac deprimere. Vnde haud immeritò Aristoteles de magno Alexandro ad Antipatrum scribens, ait, dicere ipsum nõ propterea magis sibi placere, quòd multis imperaret, quàm quòd de diis optimè sentiret. Nam qui bonam habent de diis opinionem, illis q; quàm libentissimè obsequuntur, prientissimi ab omnibus existimãtur, & numinum vice colũtur. Æneam quòd in Deos piẽtissimus fuisset, inter numina recẽsuit vetustas. Numa Pompilius, cùm omnium maximè, ac religiosissimè Deos coleret, ac veneraretur, tutissimam finitimorũ pacem, diuinumq; Egeriæ Nymphæ cõmerciũ meruit. At Deorum cõtemptor Mezentius, in prælio impiè commisso, fœdissimè trucidatus est. Capaneus Hipponi filius, cùm Thebana mœnia, diis etiam inuitis, se conscensurum, iactanter gloriatus esset, fulmine ictꝰ, delapsus est. Quare vni esse Deo omnium maximè parẽdum censemus, sum-

Alexãder Magnus.

Æneas. Numa. Põpilius.

Mezẽtius Capaneus

miſq; egregium hunc poëtam laudibus afficiendũ arbitramur, qui diuino afflatus ſpiritu, vnico verſu, nos, quomodo Optimus Maximus ſit placãdus Iupiter, admonuit.

CHRIA TERTIA

Magna eſt profectò Latinorum poetarum cohors, candidiſſimi auditores, multiq; nominis, ſed longè maior ac præſtantior haberetur, ni obliuionis ſitu, rerumq; edaci tempore, quàmplurima veterum poetarum monumenta intercepta fuiſſent. Quorum iacturã ne perpetuò lugeamus, eorumq; deſiderio maceremur, diuinus poeta Virgilius cauſam præbet: quippe qui multorum inſtar habeatur. Cuius eximia opera licet innumeris ſint referta ſententijs, quæ prouerbiorum vice in omnium ore fungantur, hæc tamen imprimis memoratu digna viſa eſt. Omnia vincit amor.

Amor. Quæ vſq; adeò omniũ conſenſu iam probata eſt, vt nullus ſit tam literarum ignarus, quin eam & memoria teneat, & quàm ſapiſſimè prædicet, cùm præſertim, non modò cuncti mortales ſed & bruta ipſa immania, amoris violentiæ cedant, eiuſq; imperium etiam inuita patiantur: cuius mehercle rei nulla adduci admiratione debemus. Magnus eſt enim Deus Amor, nec minus apud Deos quàm apud homines mirandus, cùm multis alijs de cauſis, tum vel maximè ob eius vetuſtiſſimam originem:

originem: nam inter antiquissimos Deos recensetur. Hesiodus: Omnium (inquit) primùm natus est chaos, inde terra, tartara, & Amor. Parmenides ante Deos omnes natum Amorem autumat. Acusileus Hesiodo astipulatur. Euripides Tragicorum præstantissimus omnium Deorum supremũ esse Amorem, his trimetris indicat:

ἔρωτα δ' ὅςις μὴ θεὸν κρίνει μέγαν,
καὶ τὸν ἀπαντὸν δαιμόνων ὑπέρτατον
ἢ σκαιός εςιν ἢ καλῶν ἄμοιρος ὢν
οὐκ οἶδε τὸν μέγιςον ἀνθρώποις θεόν.

Ouidius quoq; de amore locutus, addit:

Regnat, & in Dominos ius habet ille Deos.

Quid de Lacedæmonijs ac Cretensibus dicam? Nònne & ipsi, quantam inesse Amori vim arbitrarentur, euidentissimè iudicarunt, quorum alteri prius quàm cum hostibus manus consererent. Amori ante structas acies sacra faciebant, perinde atq; instructarum cohortium amicitia ipsa esset victoria collocata? Cretenses verò formosissimos in acie pueros exornantes. Amori per eos sacra faciebant, vt Sosicrates scriptum reliquit. Samij (vt Erxias author est) Amori gymnasium consecrarunt, cuius festum Eleutheria propterea cognominabant, quòd per ipsum Deum Athenienses libertatem consecuti fuissent. Apud Thebanos (vt Athenæus testatur) ὁ νερὸς λόγος appellatus, ex amatoribus atque amatis constabat,

Lacedæmonij.

Cretenses

Samij

τὴν τοῦ θεοῦ σεμνότητα ἐμφαινων. *Alexis Cupidinem ipsum, nec feminā, nec marem, non Deum, non hominem, sed multas in vnam formam cōpactas species esse indicans, eosq; qui Amoris simulachrum effingere conantur, maximè arguende amore in Phædro, hæc scribit:* ἔστι γὰρ οὔτε θῆλυς, οὔτ' ἄῤῥην, πάλιν οὔτε θεὸς, οὔτ' ἄνθρωπος οὔτ' ἀβέλτερος, οὔτ' αὖτις ἔμφρον, ἀλλὰ συνενηγμένος πανταχόθεν ἑνὶ τύπῳ πόλλ' εἰδηφέρων, ἡ τόλμα μὲν γὰρ ἀνδρὸς ἡ δειλία γυναικὸς, ἡδ' ἄνοια μανίας, ὁ δὲ λόγος φρονοῦντος, ἡ σφοδρότης δὲ θηρὸς, ὁ δὲ πόνος, ἀδάμαντος, φιλοτιμία δὲ δαίμονος. *Platò igitur omnium philosophorum præstantissimus, maximam amoris vim ac sapientiam cupiens indicare, in conuiuio hæc dicit: Amor poëta est adeò sapiens, vt alios quoque poëtas efficere possit. Quilibet enim, licet ante rudis, in poetam euadit egregium, cùm primùm amor afflauerit. Ex quo perspicuè coniectare licet, Amorem peritum esse poetam, omnesq; musicos poesis numeros continere. Idem de eodem: Sagittandi, medendi, diuinandi peritiam, duce amore, inuenit Apollo, qui amoris est discipulus, Musicen, similiter Musæ fabricam ærariam Vulcanus, texendi artificium Minerua, Iupiter Deorū, hominumq; gubernatonē. Quare cùm Deorū, vetustissimus ac maximus sit amor, non immeritò æquè in cæteros Deos, atq; in*

omnes

omnes homines ſuum ſemper exercuit imperiũ, Nam Iouem ipſum, modo in cygnũ, modò in taurum transformauit, quandoq; in aurũ conflauit. Neptunum equi, Mercurium hinc formã induere coegit. Apollinem, vt Admeti paſceret armẽta, compulit. Venerem, vt ad Idæ montis radices Anchiſen quæreret, quàm ſæpiſſimè adegit. Quãtopere autẽ miſeros ſit ludificatus mortales, veterum ſcriptorum monumenta euidentiſſimè indicant. Vnde colligere licet, nũquàm ferè humanum genus in extremas, tã publicè, quàm priuatim incidiſſe calamitates, quin amor ipſe, cauſã ac materiam ſuggeſſerit. Nam vt à publicis, ac perniciosis bellis exordiamur, Iliacum incendiũ, mutuus atq; incœſtus Alexãdri & Helenes amor excitauit. Græcorum exercitũ illa exitioſa peſtis propter Chryſeida grauiter inuaſit. Achilles ad iram quàm plurimis Græcorum perniciosiſſimam Briſeidis deſiderio cõmotus eſt. Belli inter Thebanos ac Phoſẽces, per decennium conflati, quod ἱερὸν, hoc eſt, ſacrum appellatum eſt, Thebano Thebana mulier, à Phocenſe quodam amoris ſtimulis rapta, cauſam præbuit. Chryſaicum quoq; bellum nuncupatum, quod inter Cyrrheos & Phocenſes, vt Calliſthenes ſcriptum reliquit, decennium tenuit: propter Magiſto, Pelaguntis Phocenſis filiam, à Cyrrheis raptam, imprimis contra ĕtum perhibetur. Cambyſes Perſarum Rex, mu- Cãbyſes,

lieris

lieris impulsu (vt Ctesias tradit in Ægyptum expeditionem fecit. Nam cùm Ægyptias mulieres in nocturnis congressibus à cæteris mirum in modum differre intellexisset, Amasidis Ægyptiorum regis gnatam, vxorem petijt. At Amasis veritus, ne filia pro pellice vteretur, eius loco Hietim Apriæ filiam misit, qui à Cyrrhensibus superatus, Ægyptiorum regno exciderat, & ab Amaside fuerat occisus. Quare cognita Cambyses, puellæ etiam exhortatione, quæ patris vltionem expetebat, Ægyptijs bellum intulit. Quid fuit in causa, vt Philippi Macedoniæ Regis domus euerteretur? Nempe Cleopatræ importunæ nuptiæ. Vt Herculis familia dissiperetur, Iole Euryti filia, causam præbuit. Thesei domus propter Phædram ad nihilum redacta est. Athamantis propter Themistò, Hypseo genitam. Iasonis, ob Glaucen, Creontis filiam. Agamemnon post consecutam apud Ilion victoriam, cùm in patriã sospes reuersus esset, à Clytemnestra vxore, quòd Cassandram miserè deperiret, interfectus est. Nònne nostris quoq; temporibus maxima hominum pars, quotidie amoris suasu digladiatur, ac passim trucidatur? Quare cùm multis iam periculis compertum sit, Amorem ipsum, tam apud Deos, quàm inter homines plurimùm valere, illi omnino, quàm commodissimè fieri potest, cedendum est: Virgilio, poetarum principi, perquàm

assiduè

assiduè studendum, quòd huiusmodi undecunque scateat sententijs.

CHRIA QVARTA.

Quanto sæpiùs ac frequentiùs Mantuani Virgily volumina repeto, tanto illum magis & suspicio & admiror. Vnus enim Virgilius characterum diuersitate, ea complexus est, quæ viri tres, Græcorum præstantissimi, vix consequi potuere. Nam Bucolico carmine, Theocritum adæquauit, Georgico Hesiodum anteceſſit, Heroico diuinum illum Homerum adamuſſim expreſſit. Quæ quidem omnia, cunctis fuisse Græcis præstantiorem Virgilium eò indicant, quòd Græcorum nullus triplicẽ hanc dicendi materiam ausus adhuc fuerit, sed vnusquisq; intra suum scribendi genus seſe continuerit. Est præterea in Virgilio dicendi facilitas, & in rebus enarrandis candor, vt nemo sit tam rudis, & à re literaria alienus, quin Virgiliana lectione mirum in modum oblectetur: cũm præsertim aures ac diuinis inter legendum quàm sæpiſſimè occurratur sententijs, quæ legentium animis vsq; adeò blandiuntur, vt vix dum perlectæ, memoriæ inhæreant, nec vnquam amplius excidant, qualis est: Non omnia possumus omnes. Virgilij præstãtia. Non omnia possumus omnes.

Quæ verba significant mortalẽ neminem tanto esse ingenio præditum, vt solus omnia sapiat atq; intelligat, nihilq; eum penitus lateat: cuncta enim

enim scire diuinum esse potius quàm humanum nouerat poëta: nam quãdoq; bonus dormitat Homerus. Hinc celebratũ est apud Græcos prouerbium: Εἷς ἀνὴρ, οὐδεὶς ἀνὴρ, hoc est, vnus vir, nullus vir: quasi velit innuere, nihil egregium ab vno homine præstari posse, si aliorum auxilio fuerit destitutus. Quod autem legitur apud Euripidem: Εἷς ἀνὴρ οὐ πάντ' ὁρᾷ, Id est, vnus vir haud videt omnia. Id sanè significat, neminem vnũ ne maximo quidem rerum vsu atq; experientia tãtam vnquã consequi posse peritiam ac solertiam, vt omnia per se dispiciat, nec vlla in re hallucinetur atq; decipiatur. Socrates, qui Apollinis oraculo suæ ætatis sapientissimus iudicatus est, se nihil omnino præter exiguam quandam amandi disciplinam scire ingenuè fatebatur. Hercules Ioue genitus, quẽ Marathonij (vt Pausanias ait) omnium primi in Deorum numerum propterea recensuere, quòd non minus animi quàm corporis virtutibus excelleret, eodem tempore, & aduersus Hydram sophisticam mulierem certare non valuit, cui (vt Plato refert) propter sapientiam pro vno sermonis capite amputato, multa repullulabant. Et aduersus Cancrum, sophistam quẽdam ex mari aduentantem, à quo, cum ad sinistrã vrgeretur, verbisq; acriter morderetur, nepotis sui Iolai auxilium implorauit. Cuius ope vehementer adiutus, victoriam vix tandẽ consecutus est.

Quare

Quare, cum ij quoq; quibus ne cœlum quidem negatum est, per se omnia non potuerint, poetarũ præstantissimo procul dubio credendum est, Virgilianæq; lectioni est omnium maximè inseruiendum, vnde huiusmodi sententias haurire quàm sæpissimè liceat,

CHRIA QVINTA.

Nihil est profectò, quod hominũ quispiam tam propenso ac libẽti agat animo, quin quandoq; fastidium pariat, si modò nulla adhibita intermissione, diutissimè in eodem versatus fuerit. Hinc factum est, vt Aristophanis illud iã diu apud vulgum prouerbij vicem obtineat: ἀπαντων πλησμονή, Hoc est omnium rerum satietas. Quod ita esse cùm sæpe aliàs, tum vel maximè nudius tertius supra modũ expertus sum. Nam cùm in prædio nostro, quod haud multum ab vrbe distat, vnà cum amicis, Dianæ studijs, quæ à teneris vnguiculis mihi semper plurimùm placuere, toto animo incumberem, cæterarumq; rerũ oblitus, vni venationi operam impenderem, tanta me venationum extemplò cœpit satietas ac fastidium, vt relaxandi animi causa, ad Minervæ studia me statim contulerim, Virgilium q; quem fortè mecum attuleram, aggressus sim, in quo quidem lectitãdo multæ mihi memoratu dignæ passim occurrerunt sententiæ, inter quas hæc maximè, & quàm sæpissime memoranda visa est,

Satietas omnium rerum.

Vsq; adeóne mori miserum est?

Qua poetarũ prudentissimus nos admonuit, mortem etiam ipsam minimè forti viro recusandam: quippe quæ, modo honesta sit, vitam quoq; turpem quandoq; soleat exornare: cùm contrà, vita turpis, ne morti quidem honestæ locum relinquat.

Mori bonum.

Quis nisi penitus mente captus, honestæ morti turpem præferat vitam, cùm præsertim in tot ac tantis humanæ vitæ procellis ac tempestatibus tutissimus nobis portus appellanda sit? Hinc est quod Aiax ille Telamonius apud Sophoclem ait:

Οὐκ ἂν πριαίμην ὀδενὸς λόγου βροτόν:
ὅσις κινᾶσιν ἐλπίσιν θερμαίνεται
ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι.
τὸν εὐγενῆ χρή

Quid enim in morte est, quod sit iure formidãdum? quàm, si Euripidem diuinum poetam sequi voluerimus, animi pariter ac corporis interitum existimabimus, cuius hæc verba sunt:

ἄκουσον ὥς σοι τέρψιν ἐμβαλῶ φρεσί,
τὸ μὴ γενέσθαι τοῦ θανεῖν ἴσον λέγω.

Quod si fas esset credere, non magis esset post mortem metuendũ, quàm priusquam nasceremur, vnquam timuimus. Sin autem in morte ipsa non interitus, sed animi à corpore migratio est, cur non potius meliora, bonis præsertim viris, speranda, quàm deteriora verenda sunt? Neq; enim fieri potest, vt viro bono mali quicquam accidat,

nec

nec viuo, nec mortuo, nec eius res à Dijs immortalibus negliguntur. Plato in Socratis Apologia: Mortem (inquit) timere nihil aliud est, quam sapientem videri eum, qui non sit sapiens: quippe cùm id scire videri, quæ nescias. Nemo enim scit, vtrum mors omnium bonorum summum homini contingat. Metuunt autem perinde, ac si eã malorum esse maximum non ignorarẽt! Cui verò dubium esse debet quin hæc ipsa insciti a sit maxime vituperanda, per quã aliquis se putat scire, quæ nesciat?

Stultum est igitur id temere formidare, quod & quale sit omnino nescias, & nullis precibus ac muneribus, nullisue maximis quidem viribus declinari vnquam potest. Omnibus enim ex æquo moriendum est quod Horatianum facile illud indicat.

Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas.

Regumq; turres, ô beate Sesti,

Et Homerus hoc carmine non insiciatur:

οὐδὲ γαρ ὁ βίη ἡρακλῆος φύγε κῆρα. *Id est: Nec vis Herculea fatum euitauit acerbum.*

Quòd autẽ horrida mors muneribus non capiatur senarius hic indicio est:

Μόνος θεῶν γαρ θάνατος ὁ δώρων ἐρᾷ.

Itaq; forti ac libẽti est animo obeunda, & vt gradum accelereret, nec vltimam atque imbecillam expectet,

expectet senectutem summis est precibus optandum.

ὃν γὰρ φιλεῖ Θεὸς ἀποθνήσκει νέος. *Id est, quẽ enim Deus diligit, in iuuenili moritur ætate.*

Quæ vtiq; verba significãt, optimè atq; pulcherrimè cũ illo actum esse, qui huiusce miseræ atq; infœliciſſimæ vitæ calamitatibus quàm celerrimè ereptus fuerit, & ad sempiternam illam fœlicitatẽ qua animi post mortem fruuntur quàmprimum migrauerit. Quod cygni, vtpote, qui ab Apolline, cui dicati sunt diuinationem accepere, planè præuidentes, tunc dulciſſimos, ac suauiſſimos ædunt cantus, cùm se cito sentiunt morituros.

Codrus. Mecaria. *Codrus ille Atheniẽſium Rex & Macaria. Herculis ac Deianiræ filia, non propterea tantum voluntariæ se morti diuerſis bellis obtulêre, vt ciuibus ſuis aduerſus Lacedæmonios pugnantibus victoriam relinquerent, famamq; apud posteros aſſequerentur, ſed quod in morte non modò nihil mali, verùm etiam ſummum esse mortalibus fœlicitatem arbitrarentur, quod apud Romanos &*

M. Curtius *M. Curtius, inuenis bello egregius, qui se armatũ in altiſſimam illam voraginem immiſit: & tres illi*

Decij. *Decij, qui se pro legionibus Romanis deuouerunt, mihi procul dubio ſenſiſſe videntur. Neq; enim tã alacri animo se perinde ac victimas Reſpublicæ præbuiſſent, ſi quid mali post mortem ſibi futurũ ſperaſſent. Quare & mortẽ ſuam minimè*

miſeram

ram esse, credendum est, & Virgilius non modò assidue in manibus habendus, sed & memoriæ thesauro commendandus: quippe qui sui studiosos tam bellè instituat.

SENTENTIA.

ΓΝΩΜΗ.

SEntentia, est oratio, breui complexu aliquid, quod ad hortādum, dehortandúmue pertinet, explicans. Sententiarum verò alia exhortans, alia dehortans, alia enuncians. Est item alia simplex, alia composita: præterea alia probabilis est, alia vera, superlata alia.

EXHORTANS SENTENtia est, vt:

Oportet amicum præsentem amare, volentem verò mittere.

DEHORTANS, Vt:

Turpe quiete ducem totas deperdere noctes.

ENVNCIANS, Vt:

Pecunijs opus est, sine quibus nihil eorū, quæ necessaria sunt, rectè fiet.

SIMPLEX, Vt:

Optimum id augurium est, patriam tutarier armis.

COMPOSITA, Vt:

Multos esse malũ Reges, Rex vnicus esto,

PROBABILIS, Vt:

Quales amicos quisque habet, talem scias.

VERA, Vt:

Expers malorum vita nulli contigit.

SVPERLATA, Vt:

Infirmius nihil homine.

Hoc ergo pacto sententia diuiditur. Tractabis vero ipsam eisdem capitibus, quæ in Vsus explicatione diximus. Laudabis primùm, deinde explicabis, tum confirmabis, ex Causa, Cõtrario, Similitudine, Exemplo, Testimonio veterum. Demùm breui Epilogo concludes. Differt autem sententia ab Vsu, eò quòd Vsus persæpe actiuus est, Sentẽtia vero semper in oratione consistit. Deinde quòd Vsus semper habet additam personã Sententiæ, & sine persona effertur.

EXEMPLVM SENTENTIÆ exhortatiuæ Theognidis.

In mare certiferum, ne te premat aspera egestas.
Desili, & à celsis corrue Cyrne iugis.

Εγκωμιαστικὸν,

Indignum Theognidi visum est, Poëticã velut

velut rem ineptam accusari. Itaq; relictis fabularum commentis, ipse ad formandos mores, vitamq; instituendam, ipsam traduxit. Quum videret enim Poetas compositis fabulis, veluti præclaro aliquo inuento gaudētes, ipse satius duxit, quomodo rectè viuatur, carmine complecti. Laudandus certè ob vtrunque, & quòd metri gratiam obseruauit, quòd meliorum admonens, institutionis attulit fructum. Sed huius, vt alia omnia, ita hoc inprimis meritò quis laudauerit, quod de paupertate dixit. A laudabili.

Παραφρασις.

Quidnam igitur dixit? Qui vitam in miseria ducit, mori potius amet. Multò enim melius à vita discedere, quàm solem sui dedecoris testem habere. Hæc sunt, quę ex Philosophorum dogmate protulit. Licet autem cōsiderare qua ratione motus, ista tam prudenter ædiderit. Expositio.

Τὸ δ' αἰτιας.

Degens enim in paupertate, cùm adhuc minor natu est, nequit exerceri ad virtutem: vt verò ad virilem peruenerit ætatem, improbissima faciet. Legatus enim pro patria, pecunia corrumpetur: concionaturus, A causa.

quò spes lucri duxerit, eò flectet orationem. Ius verò dicturus, pro largiente pronunciabit, suscipietq; pro suffragijs dona.

ἐκ τοῦ ἐναντίου.

A contrario. Vacui autem paupertatis curis, & pueri ad spem protinus honestissimam virtutis attolluntur, & viri facti, cuncta splendidè administrant: iam in pace sumptum edendis publicè muneribus, faciendisq; ludis præbentes, iam in bello impensas in tolleranda militiæ onera conferentes.

Παραβολὴ.

A simili. At verò quemadmodum grauibus astricti vinculis, quò minus liberum ipsis sit, quod velint agere, vinculis prohibētur, sic in paupertate degentibus obstat, quò minus exercere libertatem possint, ipsa paupertas, & inopia rerum.

Παράδειγμα.

Ab exēplo Irum vides, qui cùm Ithacensium vnus esset, non tamen id iuris sibi, quod reliquis ciuibus erat. Cui tam molesta paupertas fuit, vt nomen quoque inopia permutaret. Arnæus enim primò vocatus est, posteà Irus appellatus, id ab administratione cognomentum assecutus. Et quid oportet Irum dicere? Ipse

Ipse qui Ithaca quoque potiebatur Vlyssses, postquam domum rediens paupertatem simulabat, ipsius etiam sensit mala, domi suæ à temulentis ministris percussus, & iniuria adfectus, adeò paupertas meo iudicio dura res est.

Μαξυρία πάλαι ὦν.

Præclarè ergo, rectéq; Euripides inquit, Malum esse nihil habere, neque paupertatē nobilitate leuari posse. A testimonio veterū

Ἐπίλογος.

Quomodo ergo quis satis & pro dignitate laudabit Theognidem, talia tamq; grauiter de paupertate monentem? Epilogus.

SCHOLIA.

SEntentiā, authore Quintiliano, veteres, quod animo sensissent, vocauerūt. Nos autē hoc loco dicimus orationem, quæ ad mores & communem hominum vitam pertinet, ostenditq;, quid aut fiat in ea plerunq;, aut fieri oporteat, vt:

Feras, non culpes, quod vitari non potest.

Comes facundus in via pro vehiculo est.

Furor fit læsa sæpius patientia.

Nimium altercando veritas amittitur.

Harum Publij sententiarum meminit Gellius libro, 17. cap, 14.

Aliquando refertur ad rem. Cicero pro Ligario: Nihil est tam populare, quàm bonitas. Aliquando ad personam, vt illa Afri Domitij: Princeps qui vult omnia scire, necesse habet multa ignoscere. Quintilianus lib. 8. cap. 5.

Oportet amicum, &c. *Locus desumptus est ex Homeri. 15. Odyssea: vbi Menalus ad Telemachum ita loquitur:*

Χρὴ ξεινον παρεόντα φιλεῖν, ἐθέλοντα ὑ πέμπειν.

Non ego te longius, inquit, hic morabor redire cupientem.

Ægrè vtrũq; feram, si me nimis hospes amabit,
Oderit aut nimis: at medium seruantia laudo,
Nam semel exceptũ vt nolentẽ impellere durũ,
Sic retinere malum fuerit properare volentem,

Hospitalitas.

Oportet igitur & hospitem præsentem amare, & volentem dimittere: vt interpretatur Raphael Volaterranus. Admonet autem Menelaus, incivilem eum esse, qui sit hospitalis. Inciuilem item qui nimium hospitalis, abire contendenti penulam (vt aiunt) sciderit, atque nolentem pertinacius retinuerit. Inuitum seruare nec est mentis sanæ. Vt ait Erasmus in expostulatione Iesu.

Turpe quiete, &c. *Locus habetur in Iliados lib. 2.*

ὃς χρεῖ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα.

Id

Id est.

Haud dignum duce id est, noctem dormire per omnem.

Vt reddidit Erasmus in prouerbio : Non decet principem solidam dormire noctem. Docet, vigilantiam ac solicitudinem maximè conuenire principibus, vt qui tantam negotiorum sarcinam sustineant humeris. Sapienter ille iudicij subtilis Rex, qui traditum sibi diadema, priusquã capiti imponeret, retentum diu considerauit, inquiens : O nobilem magis quàm fœlicem pannum, quem si quis penitùs cognoscat, quàm multis solicitudinibus, & periculis & miserijs sit refertus, ne humi quidem iacentem tollere vellet, Hæc valerius libro. 7. cap. 2. Vigilãtiæ.

Pecunijs opus est, &c. *Locus ex prima Demosthenis Olynthiaca, quem in prouerbio : Pecuniæ obediunt, omnia, sic vertit Erasmus: Breuiter opus est pecunijs, neque citra has quicquam eorũ, quæ facienda sunt, confici potest. Quippe mortalibus nihil est charius pecunia. Hæc vna inter mortales plurimùm valet. Vnde primo Epistolarum Horat.* Pecunia.

Scilicet vxorem cum dote fidemq; & amicos,
Et genus & formam Regina pecunia donat.
At bene nũmatum decorat Suadela Venusq;

Bellerophon apud Euripidem inquit, pecuniarum vsum contemplatus:

Sine me vocari peſſimum, vt diues vocer.
Nemo an bonus, an diues, omnes quærimus.
Non quare & vnde quid habeas, tãtùm rogant.
Vbique tanti quiſq; quantum habuit, fuit.
Quid habere nobis turpe ſit, quæris? nihil.

Sine quibus, &c. *Fuerunt enim qui dixerũt: Impoſſibile pecuniis indigentem bene principari, ſtudioque vacari poſſe. Atqui vbi non honoratur virtus, ibi non eſt poſſibile, firmum optimorũ eſſe in Repub. ſtatum: Cuius rei meminit Ariſtot. 2. Politicorum cap. 9*

Optimum id augurium &c.

Εἰς ὀιωνός ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Sumptus eſt ex Homeri Iliados duodecimo: vbi Hector auguria reliqua negligẽs loquitur (Eraſmo interprete) ad hunc modum:

Auguria. *Aligeris auibus tu me parêre iubes nunc,*
Quarum nulla mihi cura aut reſpectus, vtrúmne
Ad dexteram Eoi veniant mihi Solis ad ortum,
An lævam, ad Solẽ occiduum, noctiſq; tenebras.
Verùm nos Iouis arbitrio parêre neceſſum eſt
Altitonantis, hic imperium tenet vnus in omnes,
Quotquot mortales, quotquot ſunt morte carentes,
Vna auis optima, pro patria pugnare tuenda

Et Q. Fabius Maximus, cùm augur eſſet, dicere auſus eſt: Optimis auſpiciis eageri, quæ pro Reipub ſalute fierent, quæ contra Remp. ferrentur

tur, contra auſpicia fieri, vt ait Cicero in Catone maiore.

CÆTERVM olim apud gentes auguria vel auſpicia ſummis ſtudijs obſeruabantur, ac maior illis adhibita fides propter miraculũ Decij Actij Nauij. Quo tantus honor acceſſit, vt nihil belli domique poſtea, niſi auſpicatò gereretur, vt ait Liuius lib. 1. Hinc damnatus fuit L. Iunius, quòd auſpicijs neglectis, claſſem tempeſtate amiſit. Et P. Claudius quod cum auſpicia more maiorum petenti pullarius non exire pullos cauea nunciaſſet, eos in mare iuſſerit abijci, dicens: Quia eſſe nolunt, bibant. Valerius lib. 1, cap. 4

Sunt autem ſententiæ ſimplices, quæ ſimpliciter ſine rationis ſubiectione proferuntur. vt Liber eſt is æſtimandus qui nulli turpitudini ſeruit. Simplices Sentẽtiæ,

Item egens æquè is eſt, qui non ſatis habet. & is cui nihil ſatis poteſt eſſe.

Item, Optima viuendi ratio eſt eligenda, eã iucundam conſuetudo reddat. Quæ ſententiæ nõ ſunt improbandæ, propterea quòd habet breuis expoſitio, ſi rationis nullius indiget, magnam delectationem. Sed illud quoque probandum eſt genus ſententiæ. quod confirmatur ſubiectione rationis, hoc modo: Omnes bene viuendi rationes in virtute ſunt collocandæ, propterea quod ſola virtus in ſua poteſtate eſt, omnia præter eam ſubiecta ſunt fortunæ dominationi. Vide Ciceronem

ronem quarto ad Herennium.

Cõpositæ sententię. Composita. &c. *Sunt sententiæ quæ duplices efferuntur, hoc modo sine ratione: Erant qui in prosperis rebus, omnes impetus fortunæ se putant fugisse: Sapienter cogitant qui temporibus secũdis casus aduersos reformidant. Cum ratione hoc pacto: qui adolescentium peccatis agnosci putant oportere, falluntur, propterea quod ætas illa non est impedimento bonis studijs: At hi sapienter faciunt, qui adolescentes maximè castigant, vt quibus virtutibus omnem vitam tueri possint, eas in ætate maturissima velint comparare.*

Fortuna.

Monarchia. Multos esse malum. &c. *Vlisses Iliados secundo loquitur ad Thersiten:*

οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη εἷς κοίρανος ἔστω.

Quod Erasmus (in prouerbio: Imperatorum multitudo Cariam perdidit) ita vertit: Multos imperitare malum est: Rex vnicus esto. C. Cæsar Caligula, cum audiret forte Reges, qui officiũ causa in vrbem aduenerant, concertantes apud se super cœnam de nobilitate generis, exclamauit: εἷς κοίρανος ἔστω εἷς βασιλεύς, *vt ait Suetonius. Vnus dominus sit, vnus rex. Est autẽ triplex Reip. status.* Δημοκρατία, *id est, principatus populi.* μοναρχία, *id est, vnius principatus, &* ὀλιγαρχία, *id est, status Reip. à paucis administratæ.*

Atqui nihil est peius licentia multitudi-

nis

nis, qua nulli paretur, sed pro sua quisq; libidine rem gerit. Hanc Graeci vocāt ἀναρχίαν, malum ferme tyrannide peius. Par malum πολυαρχία.

Probabilis, &c. *Priscianus verisimilem appellat. Vt: Si quis cum malis conuersatur libenter, nunquam de hoc bene interroganti viro, sciens quoniam talis est, quales illi cum quibus conuersatur.*

Quales amicos, &c. *Vnde Psal. 17. Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris. Et cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris. Celebratur & hic S. narius Graecis:* Confuetudo contagiosa.

Κακοῖς ἑμίλων κ' αὐτὸς ἐνδύσῃ κακος, *id est, Malus ipse fies, si malis conuixeris. Corrumpunt enim mores bonos colloquia praua. Et si iuxta claudū habites, subclaudicare disces. Vide Erasmi prouerbia. Plutarchus in commentario de ratione dignoscendi verum amicum ab adulatore, scribit, tantam habere vim assiduam consuetudinem, vt imprudentes etiam imitemur vitia eorum quibus cum viuimus. Sic Platonis familiares eius gibbum imitabantur.*

Expers malorum, &c. *Aphthonius* Αλυπον βιον, *habet. Vitam, inquit, sine tristitia nulli licet inuenire. Rectè Hesiodus:*

Αλλοτε μεν τε θαλει ἡμερη ἄλλοτε μητηρ.

Ipsa dies quandoque parens, quandoque nouerca est.

est. Proinde Plinius se dubitare dicit, vtrum natura sæpius nouerca sit, an mater, vt quæ tot venena, tot item remedia progignat. Vide Chiliades Erasmi. Nemo est, qui semper in tranquillitatis portu nauiget. Quotusquisq́ est hominum, quos non teneat aliud atque aliud, tanquam in panegyro malorum, infortunium. Vt sapienter Solon protulerit: Si in vnum locum cuncti mala sua contulissent, futurum, vt propria deportare domum, quàm ex omni miseriarum aceruo portionem suam ferre mallent, vt ait Valerius libro septimo, capite secundo.

Superlata. &c. *Priscianus superlatiuas sententias vocat: Vt:*

Fama malum, quo non aliud velocius vllum,
Mobilitate viget, &c.

Infirmius nihil, &c. *Versus Homericus est:*

ὀυδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο

Homo bulla.

Quem Erasmus in prouerbio, Homo bulla est, ita transtulit:

Nil homine enutrit tellus infirmius alma.

Catanæus:

Debilius nil terra facit mortalibus ipsis. Glaucus Iliados sexto verè loquitur in hãc sententiã: Tale genus est hominum, quale foliorum. &c.

Indignum Theognidi, &c. *Nomẽ est Poëtæ Græci, cuius (vt Tertullianus ait) sæpe meminit in*

nit in legibus Plato. Et Eraſmus in prouerbio: Optimum non naſci, carmen hoc eius citat:

Ἀρχὴν μὲν μὴ φῦναι ἐτεὶ θνητοῖσιν ἄριστον.

Idem prouerbiali figura dixit:

ὅτε γὰρ ἐν σκιλλῆς ῥόδα φύεται ὄφ' ὑακίνθος.

Qui vitam in miſeria, &c. *Hoc argumentum & ſtyli, & ingeny exercendi cauſa tractari ſolet. Non vt paupertati (quæ iuxta prouerbium ſapientiam ſortita eſt) ſuſpendio ſit arbor deligẽda, aut deſiliendum à quing; ſcopulis, vel rupibus in vndam. Verius eſt, quod S. Chryſoſtomus in epiſtola ad Hebræos ſcriptum reliquit: Paupertas eſt manu ductrix in via, quæ ducit ad cœlum. Sed hoc malum influxit humanis mentibus, vt honori ſit pecunia, et nemo niſi diues honore dignus, vt ait S. Ambroſius. 2. Officiorum cap. 21.* Paupertas laudata.

Nequit exerceri ad virtutem, &c. *Etenim, vt Iuuenalis Saty. 3. inquit:* Paupertas

Haud facilè emergũt, quorum virtutibus obſtat
Res anguſta domi. Et Satyra. 7.

Neq; enim cantare ſub antro
Pierio, thyrſumue poteſt contingere ſana
Paupertas, atq; æris inops, quo nocte diéq;
Corpus eget.

Quippe vt Ariſtoteles primo Ethicorum inquit: fieri non poteſt, aut non facilè fit, vt is agat

res

res præclaras, cui facultates desunt. Multa namque per amicos, per diuitias, per ciuilem potentiam, tanquàm per instrumenta aguntur. Et in decimo scribit, & sapientem & iustum rebus his indigere, quæ necessariæ sunt ad vitam. Idem (vt Laertius Diogenes scribit libro de vita philosophorum quinto) dixit: Virtutem ad beatam vitã sibi minime sufficere, quippe corporis bonis exterioribusq; indigere.

Improbissima faciet, &c. *Vnde Horatius in Odis, lib. 3. Od. 24.*

Magnum pauperies opprobrium, iubet,
Quidquid & facere & pati,
Virtutisq; viam deserit arduæ.

Mantuanus in Bucolicis:

Pauperies inimica bonis est moribus, omne
Labitur in vitiũ, culpæ scelerumq; ministra est,

Pecuniæ corruptelæ

Pecunia corrumpetur, &c. *Sed hæc sunt exercitij gratia dicta, cùm è contrario diuitiæ, malorum irritamenta, stimulos maiores subdant, atque feneſtram aperiant criminibus, vt præstiterit honesta paupertate laborare, quàm iniustis diuitijs affluere. Hinc Menander:*

Καλῶς πένεσθαι μᾶλλον ἢ πλεῖν κακῶς.

Duo sunt (vt inquit in nouis Rhetoricis Cicero) quæ possunt ad turpe compendium permouere, inopia, & auaritia. Vnde fit vt legati, atque causidici, pecunijs sæpè corrupti, causam deterio-

rem

rem foueant, ac tueantur: Ergo lex erat apud Corinthios, ne legatione fungentes acciperent munera. Et lege Cornelia cautū: ne quis legatis exterarū nationū pecuniam expensam ferret, vt ait Pomponius Lætus. Inter cætera fuit obiectū Æschini, quod munera legatus acceperit, vt ait Quintil. li. 4. cap. 4. Et Demosthenes ipse, acceptā pecuniā, contra Milesios loqui noluit, argētangināpassus. Vide Gellū lib. 11. cap. 9. Et Erasmū in prouerbijs. Porrò nihil est tam sanctum, quod non violari, nihil tā munitū, quod non expugnari pecunia possit. Vnde Philippus Macedonum rex an præsidium tam esset difficile accessu, rogauit, vt asinus auro onustus accedere non posset.

Non tamen id iuris, &c. *In Rep. diuites plus & honoris & authoritatis habēt, quam pauperes, dat enim cēsus honores, pauper vbiq; iacet. Quippe quemadmodū timiditatē atq; contemptū paupertas adfert, sic opulentia παῤῥησίαν, hoc est, loquendi confidentiā adducit, & ornamentū popularē. Vulgus diuitum, dulci, vt ait Horatius, fortuna ebriū, hoc putat suis diuitijs deberi, vt quicquid dixerint, id protinus quasi Apollinis oraculum omnes suspiciant, et approbēt, vt ait Erasmus in prouerbio.* Ἀργύρῳ κρίνει λαλοῦσιν.

Arnæus, &c. *Homerus Odyssea. 12. loquitur in hanc sententiam: Prodyt pauper publicus, qui per vrbē Ithacā mendicabat, cuius erat insigne,* Irus.

vacuum

vacuum continuò ventrem cibo potuq́, explere, vis aliâs ei nulla, seu virtus. Aspectu fuit procerus, cui nomen Arnæo, ex ipsa geneſi mater indidit. Iuniores verò cuncti Irum vocabāt: quoniā ſi quis vellet, nuncium ferebat more Iridis.

Ad id reſpiciens Ouidius in Ibin, inquit:

Vlyſſes. *Qualis erat nec non fortuna binominis Iri.*

Paupertatis ſenſit mala, &c. *Vlyſſes mendicus viſus multa patiebatur. Contumelijs adfectus à Melanthio, qui calce quoq; eum percuſſit. Antonius ſcabello petijt, Odyſſeæ 17. Et cùm procis cibis vinoq; eſſent obruti, in Vlyſſem debacchati ſunt. Etenim Minerua, vt Vlyſſis animum adhuc magis iniurijs exerceret, procos ab iniuria nō permiſit abſtinere. Vnde Ctiſippus pedem bubulum è caniſtro corripiens iecit in Vlyſſem, vt habetur Odyſſeæ. 20.*

Paupertatem nobilitate, &c. *Extat & Menandri ſenarius:*

Πενία δ' ἄτιμον καὶ τὸν εὐγενῆ ποιεῖ,

Id eſt, Paupertas autem inhonoratū & nobilem facit. Vel, clarum reddit paupertas inglorium, id eſt, claro loco natos obſcuros atque contemptos facit. Illuſtre genus ſine diuitijs magis deprimitur, quàm exaltatur.

EXEMPLVM SENTENTIÆ, deſumptum ex Priſciano.

ARGVMENTVM.

Non

Non oportet per totam noctem dormire virum multis consulentem. Vigilantia

Laudabis igitur eum qui dixit breuiter.

Deinde simplici expositione explicabis sententiam, vt, non decet virum, in summa potestate multis præsidentem, ab occasu solis vsq; ad ortũ opprimi somno, aut veterno torpescere.

A CAUSA.

Debet enim præses semper vigilare, & subditorum suscipere curã, quam somnus aufert, & officij redditum memorem.

A CONTRARIO.

Contrarium est enim rex & priuatus & somnus & vigilia. Quomodo ergo molestũ non est, si priuatus homo per totam dormiat noctẽ, sic intollerabile, si Rex non vigilet, consulatq; sibi parentium saluti?

A COMPARATIONE

Quemadmodum nauium gubernatores, si cæteri dormiant, soli pro communi vigilant salute, sic oportet imperatores pro suis esse solicitos.

AB EXEMPLO.

Hector noctu vigilans, & Reip prouidens speculatorem ad naues Græcorum mittebat Dolonẽ Scipionis vigilantia Syphacis dormitantis castra

expugnauit. Liuius libro. 10 belli Punici.

Quod Saluſtius quoq; comprobat, dicens: Multi mortales dediti ventri, atq; ſomno indocti inculticq;, vitam, ſicuti peregrinantes tranſigunt.

CONCLVSIO.

Hac habet exhortationem plerunq;. Vt oportet & nos neceſſarias res ſuſcipientes, nimia cura, vigiliiſq; eas conſulere, quibus præfecti ſumus.

ALIVD EXEMPLVM meum.

Argumentum.

Eſt melius tumido mergatur vt æquore Cyrnus
Quàm leuium ſtudiis ſolicitetur opum.

EXORDIVM A LAVDE

Quæ ſapienter dicta mores expoliunt, & ingenia formant, laudem ſuam merentur, quale carmẽ illius, quis longe melio eſſe confirmabat, fluctibus obrui, quam paupertate reiecta, diuitias cõgerendis ingiter inſudare.

AB EXPOSITIONE

Paupertas honeſta.

Quæ ſibi quid velint conſideremus. Vitã pauperis cum honeſtate coniunctam, longè præſtantiorem iuuit eſſe, quam qua perpetua contrahendarum opum libidine annexetur, imo longe conſultius in mare præcipitem dari, quam peruerſis opum coacernandarum ſtudiis diſtorqueri.

A CON

A CONFIRMATIONE causa.

Longè enim melius est parum cum timore Domini, quàm thesauri magni, & insatiabiles. Et quid in se mali habet paupertas sacra, quid non potius boni? Hæc à Deo profecta, manuductrix quædã est in via, quæ ducit ad cœlũ, vnctio athletica, exercitatio quædam magna & admirabilis, portus tranquillꝰ. Et nihil opulentius eo, qui paupertatem sponte diligit, & alacritate suscipit, vt ait Ioannes Chrysostomus sermone 18. super epistolã ad Hebræos. Diuitijs igitur paupertas anteponenda, quæ securitatis asylum est, vitiorũ expultrix, & ingenij repertrix, vt Græci rectè dixerint: Πενία τὴν σοφίαν ἐλαχε. *Cicero quinto Tusculanarum: Dies me deficiet, si velim paupertatis causam defendere. Aperta res est, & quotidie nos ipsa natura admonet, quàm paucis, quàm paruis rebus egeat, quàm vilibus. Quia diuitiarum gloria fluxa & fragilis, Fœlices autem pauperes, si sua bona norint.*

A CONTRARIO.

Quantum hominibus diuitiæ incõmodent, vel exco manifestum est. Plenæ sunt curarum atq; solicitudinum.

Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus gladium contumq; timebis,
Et motæ ad Lunã trepidabis arundinis vmbram,

Cantabit vacuus coram latrone viator.
-Et nulla aconita bibuntur
Fictilibus: tunc illa time, cùm pocula sumes
Gemmata, & lato Setinum ardebit in auro.

Præterea stultitiam patiuntur opes, tollit animos opulentia. Satietas (vt prouerbio dicunt) ferocitatem parit. Diuitiæ superbos ac insolentes reddunt, vim inferunt, libidini fomẽta submininistrant, largitionibus iura subuertunt, tyrannidem augent, ac tutãtur. Breuiter, vitys omnibus fenestram aperiunt.

Nullum crimen abest, facinusq; libidinis, ex quo
Paupertas antiqua perit, hinc fluxit ad Istros
Et Sybaris colles: hinc & Rhodos & Miletos,
Atq; coronatum petulans, madidumq; Tarentũ.
Prima peregrinos obscœna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt secula luxu

Diuitiæ molles. Vt ait Iuuenalis Saty. 6. Contrà paupertas est tuta securitatis mater, omnis virtutis atq; sapientiæ productrix, omnium ciuitatũ conditrix, omnium artium repertrix, omniũ peccatorum inops, omnis gloriæ munifica. Cunctis laudibus apud omnes nationes perfuncta. Eadem enim apud Græcos in Aristide iusta, in Platone benigna, in Epaminunda strenua, in Socrate sapiens, in Homero diserta. Eademq; paupertas populo Romano imperium à primordio fundauit, proq; eo Dys immortalib⁹ Simpulo & catino sacrificabant

bant, vt ait Apuleius, oratione prima. Augustinus super Psal. 76. Omnis philosophiæ magistra nobis est inopia.

ASIMILI.

Quemadmodum vinum (vt prouerbio dicitur) senem vel nolentem saltare compellit, sta nihil tam ineptum, nihil tam à virtutibus omnibus alienũ est: ad quod non incitet atq; pelliciat diuitiarum affluentia atq; luxus. Et quemadmodum diuitiarum frons hilaris, multis intus amaritudinibus est referta. Sic paupertatis horridior aspectus, solidis & certis bonis abundat, vt ait Valerius Maxim. Et quemadmodũ Campana luxuria inuictũ armis Annibalem illecebris suis complexa, vincendum Romano militi tribuit. Ita Romanæ paupertatis frugalitas peperit victoriam. Archesilaus paupertatem comparabat Ithacæ, patriæ Vlysses, quòd iuxta Homerum aspera quidem esset, sed bona κουροτρόφος, id est, iuuenum altrix, dum eos consuefacit frugaliter & continenter viuere, & ad omnem virtutis functionem exercens.

AB EXEMPLO.

Respice diuitem illum in Euangelio, qui præciosis quotidie vestibus induebatur, splendideq; viuens, genio indulgebat. Cui quid aliud perniciẽ attulit, quàm diuitiæ? Et quid aliud perdito illi filio peccandi præbuit occasionem? Quid Iudæ

Christum prodendi, nisi vis pecuniæ, atq; iniquitatis mammona.

Eutrapelꝰ *Hinc ille Eutrapelus cuicunq; nocere volebat,*
Vestimenta dabat præciosa, beatus enim iam,
Cum pulchris tunicis sumet noua cõsilia, & spes,
Dormiet in lucem, scorto postponet honestum
Officium, vt ait Horatius 1. Epist.

Crates. *Rectè Crates ille Thebanus, qui cùm ad philosophandum Athenas proficisceretur, magnũ auri pondus in mare proiecit, inquiens: Se non posse virtutes & diuitias simul possidere. Hinc Moses natu grandior, noluit vocari filius filiæ Pharaonis, potius eligens paupertatem pati, & simul affici malis cum populo Dei, quàm temporarijs peccati cõmodis frui, maiores arbitratus diuitias probrum Christi, quàm Ægyptorum thesauros. Heb. 11.*

Moses.

A TESTIMONIO.

veterum.

Sapienter in Epistola Seneca, Aude, inquit, hospes contemnere opes, & te quoq; dignum finge Deo. Nõ alius Deo dignus est, quàm qui opes contẽpserit. Et in Euangelio Christus ipse testatur, Camelũ faciliùs trãsire per foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum. Proinde S. Bernhardus in sermone de omnibus sanctis: Vis, inquit, obtinere cœlum, paupertatis vtilitatem complectere: Regnum cœlorum est pauperum, beatus

beatus qui post illa non abijt, quæ possessa onerant, amissa cruciant.

EPILOGVS.

Quapropter cùm paupertas multorum causa, sit bonorum, diuitiæ autem complurium fons & origo malorum: quid aliud restabit, quàm vt illam laudibus euehẽdo amplexemur: Has autem eleuando flocci faciamus?

ALIVD SENTENTIÆ EXemplum.

ARGVMENTVM.

Κοιμώμενος ὄλλεις ὄλλενος ἄξιος. *Hoc est, Nemo dormiens vllare dignus.*

EXORDIVM A LAVDE.

Diuinis ingenij frugibus abũdãs Plato eo vsq; fuit in eloquentia progressus, vt si ipse Iupiter cœlo descẽdisset, nec elegantiore, nec beatiore facũdia fuisset vsurus. Tantã enim vim, tantamq; copiam vndiq; collegerat, vt inuicem per totum terrarum orbẽ dispergi, atq; dilatari possit, vt ait Valerius lib. 8. cap. 7. Multa autẽ præclara protulit è quibus illud, quod in legibus scriptum reliquit, Nemo dormiens vllare dignus.

AB EXPOSITIONE.

Quo somnolentos reprehendebat, & ad virtutis fructum nunquam peruenturos adfirmabat, eos, qui non per studia atque labores, dextrum illum virtutis arduum & difficilem callem ingressi Sõnolẽtia

fuissent, sed in lato atq; molli voluptatis hærẽtes, vitam desidiosam exegissent.

A CAVSA.

Etenim ὁ φεύγων μύλων, ὅλφιπα φεύγει. *Qui fugit molam, fugit farinam. Qui refugit industriam, non fruetur emolumentis. Nullus tibi conringet honor, nisi tuam adiunxeris industriam. Bonarum literarũ studia sequitur gloria: Ignauiam autem contemptus & inopia. Cum igitur, quæ pulchra sunt, difficilia: qui nucleum (vt aiunt) esse vult, nucem frangat oportet.*

A CONTRARIO.

Optimum aiunt obsonium senectuti laborẽ esse, Laborandũ enim est in iuuenta, quò senectuti suppetat commodius viuendi facultas. Porrò non iniquè comparatum est, vt desides & veternosi iuuenes in summam ignominiã, atq; paupertatem incurrant. Honestis autẽ studijs intenti, & industrij consequantur autoritatem, gloriam, atq; diuitias. Hæc virtutis sunt præmia. Illa detestabilis ignauiæ stipendia.

A SIMILI.

Quemadmodũ qui certaminibus in Olympicis non pugnassent fortiter, nullis afficiebantur honoribus. Et agricolæ ocio torpentes, & aruare relinquentes inculta, nihil præter zizania consequuntur: Ita desides adolescentes ad gloriã nullam erecti, bonis omnibus destituuntur. Etenim si

quis

quis apes, quòd sint aculeatæ, nolit perpeti, is nec melle quidem, quod optat, fruetur.

AB EXEMPLO.

Aristotelem considera, Quisi torpuisset ocio, ad excelsum illud eruditionis & honoris culmen non fuisset euectus. Aristotele. *Contemplare Phanij filiū Cleanthem, qui summa pressus inopia, noctu hausit in hortis aquā, vt interdiù studijs liberalib⁹ operam impenderet.* Cleāthes. *Vnde φρεαντλης appellatus, hoc est puteos exhauriens, secundum Diogenem Laërtium lib. 7. Item Euclidē respice, qui summo literarum amore flagrans, nullos subterfugiebat labores, imò graue periculum subibat, vt tempore nocturno Socratem audiret. Vide Gellium lib. 6. cap. 10.* Euclides.

A TESTIMONIO veterum.

Sapienter Græci dicunt: θεὸι τ' ἀγαθά πονεις πωλοῦσι, id est, Dij sua munera laboribus vendunt, Quo docent sudore perueniendum esse ad gloriam.

Quisquis enim ἀυτος ἑαυτῳ, virtutis amore
Hauserit, ille sibi laudemq́ decusq́ parabit.
At qui desidiam, luxumq́ sequetur inertem,
Dum fugit oppositos in cauta mente labores,
Turpis inopsq́ simul miserabile transiget æuum.

EPILOGVS.

Rectè igitur Plato censuit: Nulla munera desidioſe

fidiosis deberi Gloriam autem atq; virtutis præmia studiosis esse parata.

ALIVD SENTENTIÆ exemplum.

ARGVMENTVM.

Boni pastoris est tondere pecus, non deglubere.

A LAVDE

Tiberius Cæsar

Tiberius Cæsar merita laude celebrādus esset, si quàm bene cœpit vitam, bene transegisset. Qui Diogene Grāmatico, ac Theodoro Gadareo Rhetore præceptoribus vsus, in doctum virum euasit. Vnde principatus sui initio meram prudentiam præ se ferebat. Et procul dubio fœliciter regnasset, si non eum viuendi licentia, nec, quæ hominū teterrima pestis est, voluptas transuersum egisset. Ad quem scopulum priusquā fecisset naufragium, principe dignissimam protulit sententiam.

AB EXPOSITIONE

Quamonuit pecunias à subditis ita exigendas esse, vt relinquatur sors, vnde res possit crescere. Damnat ἀνιοφόρους, qui purpurati omnia conuertunt in fiscum suum & quocunq; se conferunt abradunt ita, atq; spoliant, vt cum carne pelles detractam dicas.

A CAVSA.

Etenim boni pastores ita tondent, vt lana detonsa

ronsa possit renasci. At qui deglubunt, nihil reliqui faciunt. Quos expilatores crudelissimos non iniuria homicidas vocare possis, iuxta illud Ecclesiasti. 34 Panis egentium vita pauperis est, qui defraudat illum, homo sanguinis est. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.

A CONTRARIO.

Pauperibus omnes facultates eripere facinus est omnium teterrimũ: At subditorum fortunas augere, præclarissimum. Vnde Artaxerxes, Xerxis filius, solitus fuit dicere: Regalius esse addere, quam adimere. Sentiens principe dignius, honorem, opes eorum, quibus imperant, exaugere, quàm minuere. Et Ptolomæ⁹ Lagi filius, regalius esse dicebat ditare, quàm diuitem esse.

A SIMILI.

Vt arbores frugiferæ, quarum radices euulserunt agricolæ, nullos poterunt amplius producere fructus: sic crescere non possunt populi, qui diuitum pascua vocãtur, quorum oppressorum facultates Tyrãni funditus exhauserũt atq; abstulerunt.

AB EXEMPLO.

Exemplo sint miserabiles Christianorum populi, quos in suã potestatem redegit Turca, quos expilat & funestat ita, vt omnis recuperandarũ virium spes sit ablata. Et Locrensium opus sic

attrunco

Q. Plemminius.

attriuerat olim. Q. Plemminius, vt de omnibus eorum facultatibus penè actum fuisset, nisi immaniter adflictis Romana succurrisset iustitia:

A TESTIMONIO Veterum.

Eandem Tiberij sententiam, alijs verbis Alexander ille Macedonum Rex, cognomento Magnus, proferẽs, inquit: Κηπωρὸν μισῶ, τῶν ἐκρίζων ἐκτέμνοντα τὰ λάχανα, *hoc est, Olitorem odi, qui radicitus excidit herbas, ac arbores ab ima stirpe reuellit. Qua tyrannidis arguit eos, qui longè plus vectigalium, quàm subditorũ fortunæ queant ferre, solent à ciuitatibus inclementer extorquere, quam impiam rapiendi cupiditatem, Diogenes appellat omnium malorum arcem* μητρόπολιν.

EPILOGVS.

Meritis igitur laudibus, dignam principe Tiberij sententiam celebrandam esse confirmabunt, qui perpenderint, iniquissimas exactiones esse, quibus ita plebis vires exhauriuntur, vt ad se redire non possint.

ALIVD SENTENTIÆ TRActatæ exemplum.

ARGVMENTVM.

ESquilla non nascitur rosa, nec hyacinthus.

AB

AB AVTHORIS LAVDE.

Tanta semper fuit Theognidis & doctrina & authoritas, vt eius scripta velut oraculi vicẽ obtinuerint apud omnes, cùm nihil protulerit, nisi quod splendidissimum ac verissimum esset.

AB EXPLICATIONE.

Eius imprimis sententia praclara circumfertur, qua prudenter edocuit, è squillæ rosam minus ennisci, e tribulis ficum, è sentibus vuam. Ab ancillis filios liberos, ex improbis parentibus probos filios, e præceptoribus indoctis, eruditos discipulos non producturi.

A CONFIRMATIONE causæ.

Et enim quod in se nihil prorsum habet nisi sordidum ac ignominiosum, nihil dignitatis vel honestatis proferre potest. Quippe κακοῦ κόρακος, κακὸν ὠὸν: Mali corui, malum ouum.

A CONTRÁRIO.

Constat ab herbis salubribus salubria germina, ab arboribus bonis bonos fructus expectari, Item à virtute præditis maioribus, honestam sobolem. At nũquam ex arboribus malis bonos fructus, & nunquam ex malo patre (iuxta prouerbium) bonum filium procreari. Mali corui malum ouum.

A SIMILI.

Vt aquam ex pumice frustra postulaueris, & ficus e zizanijs, ità probos à vitiosis parẽtibus liberos

beros incassum expectaueris, quippe vt nihil aridius pumice, nihilq; ad fructus meliores produsendos ineptius zizanys, ita malitiosi parentes minꝰ idonei sunt ad conferendum liberis virtutẽ, qua carent ipsi. Serpente ciconia pullos
Nutrit & inuenta per deuia rura lacerta.
Illi eadem sumptis quærunt alimonia pennis, Vt ait Iuuenalis.

AB EXEMPLO.

Tarquinij. *Respice Lucium Tarquinium Lucumonẽ, Qui vrbe Tarquinys profugus, Romam petijt, vbi pecunys aigniatem, & industria scelerata Regis Anci familiaritatem cõsecutus erat, a quo tutor liberis relictus, regnũ iniquis rationibus intercepit omnes finitimos miseris modis afflixit, & potẽtes duodecim Tusciæ populos innumeris cladibus attriuit. Cuius pessimi regis pessimus filius erat, vt moribus Superbi cognomẽ meruerit. Qui Seruium Tullium socerum suum in curiam properantem, gradibus deiecit, ac domum refugientem interfecit. Mox regnum, patris exemplum imitatus, sceleste occupauit. Huius item filius, Sextus Tarquinius, vt corpore patrem iniquum, ita pectore vitijs omnibus corruptissimo, retulit. Qui Gabios prodidit, & iure propinquitatis in Collatini domum receptus, in cubiculum Lucretiæ irrupit, ac pudicitiam expugnauit. Breuiter Tarquiniorum progenies, per malitiam, à maioribus velut*

velut per manus traditam eò processit, vt profligata fuerit, & velut aurum (quod aiunt) Tolosanum habuerit, funditus interierit. De quare vide Augustinum lib. 3. cap. 10.

A testimonio veterum.

Quibus rationibus commotus Euripides ait.

φεῦ φεῦ, παλαιὸς αἶνος ὡς καλῶ ἔχεις.
οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρὸς

Id est,

Heus heus, vt illud dictitant rectè, probum
Patre ab improbo non posse nasci filium.

Et Horatius quarto odarum, quarta:

Fortes creantur fortibus & bonis:
Est in iuuencis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

EPILOGVS.

Bono igitur iure laudandus est Theognis, qui protulit eam sententiam, qua vt nihil elegãtius ita nihil verius queat inueniri

RESTRVCTIO

siue subuersio.

— Ἀναστευή.

RESTRVCTIO vel subuersio, est propositæ alicuius rei reprehensio. Subuer Restructio.

uertanda vero neque manifesta valde, neque prorsus incredibilia, sed ea quæ velut mediæ sunt conditionis.

Oporteret autem. cum subnectere aliquid voles primùm eos reprehendere qui dixerũt Deinde subijcere rei expositionem, postea ipsam subuertere capitibus hisce.

Obscuro
Incredibili.
Impossibili.
Non cohærente.
Indecoro
Inutili

Hoc autem præexercitamentum, omnem propemodũ artis vim in se complectitur.

EXEMPLVM.

Cuius argumentum est, nõ verisimilia esse quæ de Daphne dicuntur à poetis.

Poetarum coarguere ineptiam absurdum mihi videtur, quum vel ipsi fidem sibi detrahant, his maxime præter alia, quæ de Dijs tam impudenter fabulantur. Prorsus enim supernacuũ videtur, poetarum vllã nos habere rationem, qui Deorum, quorum cura omina gubernantur, nullã ipsi habeãt curam. Et graue quidem videretur, quisquis ab ipsis deorum in fabulam missus esset,

Apolli-

Apollinẽ verò, quẽ artis ſuæ ducẽ videri volunt, impudentiæ materiã eſſe, quis eſſet, qui æquo animo perpeti poſſit? Libet ergo audire, qualia de Apolline & Daphne cõfingãt.

Ἐκ θέσις.

Daphne, inquiunt, ex terra Ladonéq; fluuio procreata eſt. Hanc ob egregiam ſpeciẽ, eximiumq; oris decorem, Phœbus adamauit, cupiensq; Deus reſtinguere deſiderium ſuum, aſpernantẽ, fugiẽtemq; ſecutus eſt, ſed cõprehendere nequit. Verum terra mater, aſſumpta filia, florem, eo quo puella nomine, pro ipſa exhibuit, ipſam verò in arbuſtum vertit, cuius rami propter deſiderium puellæ in coronam Pythio tripodi dicati ſunt. Flos verò in mercedẽ ceſsit diuinationis. Huiuſmodi quidem ſunt, quæ illi fabulantur, quæ quàm ſit in promptu confutare, hinc facilè liquebit. Expoſitio.

Ἐκ τοῦ ἀσάφους καὶ ἀπιθάνου.

Daphne ex Ladone et terra procreata eſt. Quis oro tam demens, vt ex his quenquam naſci poſſe credat? Ipſa homo fuit, illi autem diuerſam, et ſuam vterq; habebant naturam. Quomodo verò Ladon terræ coniunctus eſt? an, quòd aquis ipſam inundat? Quin omnes ergo fluuij terræ mariti dicãtur, quùm nullus Ab obſcuro & non probabili.

ipſam non aquis ſuis irriget? Quod ſi ex fluuio homo nata eſt, quidni ex homine fluuiũ quoq; noſci poſſe credimus? Qui minus enim tales ex filijs poterunt gigni, quàm ex qualibus ipſi prodierunt? Iam quo pacto nuptias fluuij, terræq; nominant? Sentientium enim coniugium. Terra autem, fluuiusque ſenſus ſunt prorſus expertes. Ipſa verò Daphne vtrum paternum ſequuta genus, inter fluuios numeranda eſt, an pater filiæ homo putandus?

Ἐκ τοῦ ἀδυνάτου.

A difficili. Verùm eſto, concedatur Poetis: naſci Daphnen ex terra & Ladone. Nata ergo puella, apud vtrũ educata eſt? Vt demus enim naſci ità potuiſſe, vt educaretur fieri tamen nõ potuit. Vbi enim verſata eſt puella? Hercule apud eum qui genuit, ecquis ergo hominum vitã in fluuio ducit? Obſtruſcetur enim naturæ ſuę pater, citiusq; ſubmerget fluctibus, quàm alet. Verùm ſub terra apud matrẽ habitauit. Latebat ergo, nulliusq; aſpectui in occulto poſita patebat, cuius autẽ latebat decor, nullius animũ mouere deſiderio potuit.

Ἐκ τοῦ ἀπρεπῶς.

Vis

Vis et hoc assentiamur poëtis? Quomodo tandem amauit Deus, et impotenti adfectu à natura sua degenerauit? Amor enim omniũ rerum, quæ humanas solicitant mentes, est pessima. Impium autem videtur, grauissima naturæ nostræ Dijs quoq; attribuere. Nam si omni ex parte nostris teneantur incommodis, qua in re mortalibus præstabunt? Nihil autem malorum esse, quod non experiantur, certum erit, si amore (quod omniũ pessimũ est) torqueantur. Sed neque diuina natura hanc ægritudinem capit, neque credibile est, Phœbum adamasse. Ab inde coro.

Ἐκ τῆς ἀνακολέθου.

Insequens verò puellam Phœbus, quomodo ab ea victus est cursu, Deus ab homine? Viri enim mulieribus præstant, & Deũ fœmina superauit? Et quæ reliquis hominibus par esse non potest, ei Deus cessisse creditur? Quamobrem autem fugientem puellam mater excepit? An quia malas nuptias putauit? Quomodo ergo ipsa facta est mater? An verò bonas credidit? Cur ergo id bonum filiæ inuidit? Aut ergo mater non fuit, aut malam fuisse matrem constabit. Ab inconsequenti.

Ἐκ τῆς ἀσυμφόρου.

Ab inutili

Quid ita verò terra secũ suis ipsa operibus sensit? offenditq; Phœbum filiam auferens, rursumq; reddita eiusdẽ nominis arbore ipsum oblectans. Non debebat gratificari illi, si offendere ipsum volebat. Quare demũ arbore illa tripodas coronauit? Arbor enim voluptatis fuit merces, diuinatio verò virtutis est indiciũ. Quomodo ergo Deus coniunxit eã, quæ natura repugnant? Cur mortalis quidem amica, immortalis verò amator?

Ἐπίλογος.

Peroratio

Sed finis sit, neque enim plura de Poetis dicam, ne ipsorum ineptiam longiùs insectãdo, in eandem, quam in illis reprehendo, vanitatem videar incidisse.

SCHOLIA.

REstructio, &c. *Quam alij nuncupant improbationem, alij confutationem. Quintilianus libro 2. cap. 4. vocat opus destruendi. Idem lib. 5. cap. 13. Refutationem, Græci* ἀνασκευήν. *Quibus* σκευάζω, *est condere, cõponere, struere,* ἀνασκευάζω *destruere, labefactare.*

Subuertenda verò, &c. *Hoc est, oportet refutationes de illis rebus fieri, quæ ancipitem adhibent opinionẽ, vt ait Priscianus. Non enim quæ planissimè falsa sunt vel vera, refutanda sunt.*

Quales

Quales sunt Æsopicæ fabulæ, vel historiæ indubitabiles. Vt si volueris refutare bruta animalia, atque bestias more hominum aliquando fuisse locutas. Vel anno præterito flammis absumptam Hadamariam.

Mediæ conditionis, &c. *Hoc est, quæ mediũ seruant ordinem, de quibus in vtrãq; partem oratio poterit instituí. Vt si confutes Antipodas esse. Arionem Delphino vectum. Annibalis exercitum humanas carnes edisse.*

Obscuro, &c. *Ab incertò Priscianus ait, Vt incertum erat tempus, in quo Narcissum esse dicunt. Non manifestum est, quot annulos post cladem Cannensem Annibal Carthaginem miserit. Non constat vbi cerui abijciant cornua.*

Incredibili, &c. *Vt, incredibile est Arionem malis adfectum voluisse canere. Supra fidem est, Daphnen à flumine Ladone procreatã, aut Nioben in saxa conuersam.*

Impossibili, &c. *Vt impossibile erat Arionẽ à Delphino seruari. Impossibile erat Stentora quinquaginta alios sermone æquasse sonoq;.*

Non cohærente, &c. *Ab inconsequente secũdum Priscianum. Quod & contrarium appellat. Vt contrarium erat, voluisse perdere libertatem eum, qui eam seruasset.*

Indecoro, &c. *Hoc est, ab indecente. Vt: Indecẽs erat Apollinem, cùm sit Deus, libidinosum*

voluisse virgini vim inferre. Non decuisset imperatoriam Scipionis dignitatem pulcherrimis (quas expugnata noua Carthagine cepit) virginibus stuprũ inferre. Honestius erat iniuriæ muliebri obnoxias, intactas custodire

Inutili, &c. *Hunc locum Priscianus ab incommodo vocat, cùm dicimus, rem ineptissimam esse quæ nulli vel vsui, vel honori futura, vt: monachatus abrogãdus est, vnde nulla commoditas, vel laus vera promanat.*

Artis vim, &c. *Etenim instrumentis omnibus Rhetoricis opus habet. Cùm tota spes vincendi, ratioq́; persuadẽdi posita sit in confirmatione, atque confutatione. Nam si adiumenta nostra exposuerimus, contraria autem dissoluerimus, absolutè nimirum munus oratorium confecerimus, vt ait Cicero.*

Coarguere ineptiam, &c. *Duplicem huius declamationis formulam nobis proponit. Prioris est sententia: Absurdum esset, ineptias poëtarũ reprehendere, aut Vatibus contradicere, nisi ipsi in causa essent, falsaq́; confingendo nos aduersum se concitarẽt. Alterius. Stultum esset poëtis parcere, cùm ipsi Dijs immortalibus nõ parcant, sed in Deos omnes, maximeq́; artis suæ poëticæ præsidem Apollinem debacchentur.*

μουσάγετης. Apollinem, &c. *Hic musarum princeps, & dux est. Vnde* μουσήγετον *appellant, authore Macro-*

Macrobio. libro. 1 de Somnio Scip. cap. 3. Idem primo Satur. cap. 17 vocatum ait ἀπὸ τοῦ πάλλειν ἀκτῖνας, *id est à iactu radiorum. Eundem Phœbum.* ἀπὸ τοῦ φοίβειν βια *quod vi feratur. Tortellius deriuat à lumine vel nitore* ἀπὸ τοῦ φωτός.

Daphne &c. *Hanc Aphthonius ait filiam esse Ladonis, qui fluuius Iauris circumseptus est in Arcadia. Ouidius autem primo Metamorph. tradit filiam Penei. Vnde Penëiam, ac Penëida vocat. Est autem Peneüs Thessaliæ fluuius, inter Ossam & Olimpum decurrens, apud quem est locus amœnissimus, qui Tempe dicitur. Vnde Virgilius ait 4 Georgicorum: fugiens Peneia Tempe Ouidius 1 Metamorph.* Ladon. Penëus.

Est nemus Æmoniæ, prærupta quod vndique claudit.

Sylua vocant Tempe, per quæ Peneius, &c. Fertur autem duas habuisse filias, Cyrenẽ & Daphnen. Vide Boccatium lib 7. cap. 29. Porro poëtæ finxerunt, Daphnen è Ladone procreatam, & Iauri & arbores proueniant nascantur q; de fluuialibus vndis.

Item, authore Fulgentio laurum Apollini vocatam amicam. Quoniam si eam dormientibus ad caput posueris, vera somnia esse visuros.

Pythio &c. *Phyton vel Python, horrendæ magnitudinis, è terra calescente post Deucalio-* Python.

nis diluuium procreatus serpens, quem Phœbus interemit, vnde Pythius est appellatus. Et in honorem eius ludi instituti, Pythia dicti. Ouid. 1 Metamorphos.

Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos,

Sunt qui sic dictum asserant, ἀπο τοῦ πυνθάνεσθαι. At Macrob. Satur. cap. 17 à πυθω hoc est σητω, trahit, quod nũquam sine vi caloris efficitur.

Tripodes. Tripodi &c. *Tripodes, à tribus pedibus dicti, fuerunt authore Seruio super. 4. Æneid. mensæ in Apollinis Delphici templo. Quibus superpositæ Phœbades vaticinabantur, vel, ex quibus responsa dabantur: Dicebatur etiam Cortina. Virgil. in 6 Neque te Phœbi Cortina fefellit. Fuerunt autem duo summæ fidei oracula, Delphica & Pythia. Vide Erasmum in prouerbio: ex tripode.*

Iam quo pacto. *&c. Non probabile est inquit, nuptias factas esse inter res inanimitas, cùm Hymenæus eorum sit qui sensus habeant. Præterea cum in dubio sit, an inter fluuios filia Daphne, an Ladon pater inter homines recensendus.*

Amor. Amor res pessima. &c. *Vnde Euripides* Βροτοῖς ἔρωτες ὡς κακὸν μέγα· *Mortalibus amores quàm magnum malum qui bonis hominibus nõ conueniũt, nedum Apollini Deo. Rectè apud Diogenẽ Laërtiũ Zeno. Amor est inquit, cõcupis-*

cupiſcentia quædam, in præſtanti ingenio viros non cadens,

Viri mulieribus præſtant, &c. ὑπερέχουσιν *viri ſuperant, vincunt fœminas. Etenim fœminæ debiliores ſunt maribus, quia frigidioris naturæ, vt animalibus ait Ariſtoteles.*

REFVTATIONIS exemplum.

Argumentum.

FAlſum eſſe quod Herodotus lib. 1 ſcripſit ſuper Arione Fidicine. De quo vide Gellũ lib. 16 cap. 19. Ouidium 2. Faſt.

EXORDIVM A RE-prehenſione.

Primam hiſtoriæ legem Cicero tradit eſſe, vt vera ſit, nec admiſceat aliquid falſi. Quam Græci non ſeruando, ſed creditu indigna turpiter confingẽdo, fecerũt, vt fidem amiſerint, & Græcia mendax credatur, & Herodoti ſcripta vana atq; mendaciis conſuta, maximè ea, quæ ſuper Arione prodita circumferuntur. Arion vectus à Delphino

AB EXPOSITIONE.

Arion inquit, Citharœdus grandi pecunia, & re bona multa copioſus, Corinthum ex Sicilia & Ita-

& Italia constituit redire. Nautas igitur Corinthios delegit, qui prædæ pecuniæq; cupidi ceperũt consilium de necando Arione. Hic perniciem intellecta pecuniam insidiatores haberent, vitam darent orauit. Atqui nautæ imperarunt, vt iam statim coram desiliret præceps in mare. Homo ibi territus spe omni vitæ perdita, id vnum rogauit vt priusquam mortem oppeteret, induere permitterent sua sibi vestimenta, & fides capere, & canere carmen casus illius sibi consolabile. Quod orauerat, impetrat, atq; ibi mox de morte cinctus, amictus, ornatus stansq; in summæ puppis foro, carmen, quod ἐξόδιον dicunt, voce sublatissima cantauit. Ad quod delphinum inter vndas adnatauisse, & dorso super fluctus edito Arionem vectauisse, incolumiq; eum corpore cum cithara atque vestimentis illæsis Tænarum in terram Laconicã deuexisse confirmat Herodotus.

AB OBSCVRO.

Ecquis asserat conspicuum atq; planum esse, Arionem in mare præcipitatum fidibus cecinisse ipsum fluctibus nõ obrutum, nec citharam humoris impatientem, aspergine marina corruptam, neque vestes à procellis absorptas, sed omnia integra, ipsumq; citharœdum salui enasisse beneficio marinæ belluæ.

AB

AB INCREDIBILI.

Ab Arione fidicine magnã pecuniæ vim collectam admitto, licet id ipſum multis difficillimum creditu, cùm, iuxta prouerbium, bonus cãtor, bonus cupediarius, promuſq; magis quàm cõdus. At quis, oro, tam demẽs, vt perſuaſum habeat, fidicinem in tanta calamitate, & in tantis vitæ periculis conſtitutum, ſe ornare, & canere potuiſſe? Porrò quemadmodum nemini fidem feceris, Priamum in filiorum funeribus plauſiſſe. Et Nioben in tanto natorũ luctu ſaltauiſſe: Sic nemo crediderit, hominem in extrema neceſſitate capitiſq; periculo fidibus delectatum, ceciniſſe carmen non vulgare, rebus ſcilicet requirẽtibus habitum potius lugubrẽ, aut Muſam, quam vocant Caricam.

AB IMPOSSIBILI.

Verùm eſto, cõcedatur illum potuiſſe canere, et Delphinum muſica demulſum: ſed cùm ſit omniũ non ſolùm marinorum animalium velociſſimus Delphinus, ocyor volucre, & telo acrior, iuxta Plinij ſententiam, quomodo eiuſdem dorſo potuit Arion pendere, vbi ſi cõmoda etiam fuiſſent retinacula, ijs tamen fidibus intentæ manus vti non potuiſſent? Sed eſto, non ſit excuſſus, at quomodo

vorti-

vortices perferre potuit, & ſemper æſtuantis furentiſq; maris impetus, æquoreoſq; turbines atq; procellas, quæ remos frãgere, proras auertere, & maximas naues deuorare ſolẽt, atq; ſubmergere?

AB INDECORO.

Quid ab hiſtorico magis alienum quàm iſta mendacia conſingere? Quid minus conuenerit humanæ naturæ, quàm in ſummo rerum aſperrimarum periculo canere? Quid in truculentarum belluarum, à bellis gerendis vocatarum, naturam minus quadrauerit, quàm eas natiua rabie depoſita manſueſcere, placidorumq; equorum officijs fungi, mariaq; perequitantem hominem dorſo portare?

AB INCONSEQVENTE vel contrario.

Calamitatis dolor eſt comes, atq; luctus, proſperioris fortunæ cantus & lætitia, ſed quomodo in ſummum vitæ diſcrimen adductus Arion, lætitiæ veſtimenta potuit induere, muſiciſq; cantilenis indulgere? At idem in mare præcipitatus, quomodo emerſit, quomodo marinis humoribus perfuſus, & horrore perculſus, fides, quas inutiles æqua reddit, tractauit? quomodo ſocietatis humanæ atque rationis expers delphinus, equum domitum imitatus, citharœdum veluti equitem vexit, et monſtrator itineris in portum quem optauit homo deduxit?

AB

AB INVTILI.

Quorsum ista tam absurda commenta, & inutilia, vel auditu, vel relatu figmenta, vnde nulla morum cultura, nulla stem ingeniorum commoditas promanat?

EPILOGVS.

Finem modò faciam, ne in Herodotum inuectus, calumniari videar, & prolixis verborum ambagibus vsus, molestys afficiam eos, qui credulitatis vitio non laborantes nouerunt mera deliramenta esse, quæ de Arionis fabula memoria sunt prodita.

ALIVD REFVTATIONIS exemplum.

ARGVMENTVM.

VAnum esse, Elpenora mutatum fuisse in porcum. Elpenor in porcũ.

EXORDIVM.

Vt fabulæ Poëtarum honestæ, delectandi gratia, vel docendi causa conscriptæ laudem merentur, sic absurda, quorum nullus est vsus, mendacia, carbone notanda, minimeq; sunt ferẽda, cuius farinæ sunt ea, quæ finxerunt de Elpenore.

AB EXPOSITIONE.

Quem sociorum Vlyssis vnum fuisse perhibent, à venefica Circe, Solis ac Persæ filia, mutatum in porcum, & ex homine, per pocula bestiã quadrupedem

pedem factum, iuxta illud Iuuenalis Saty. 14. Cū remigibus grunniſſe Elpenora porcis. Circis (inquit Horatius) pocula noſtis.

Quæ ſi (Vlyſſes) cum ſocijs ſtultus, cupidusq́ bibiſſet.
Sub domina meretrice fuiſſet turpis et excors,
Vixiſſet canis immundus, vel amica luto ſus.

AB OBSCVRO.

Quod figmētum nemo præditus etiam Attica eloquentia, perſpicuum, aut planū fecerit homini rationis compoti. Obſcurior enim res eſt, quàm vt vlla dicendi facultate queat illuſtrari, & intellectu tam difficilis, vt ne Apollo quidē (vt prouerbio dicunt) intelligat.

AB INCREDIBILI.

Quis tanto credulitatis vitio laborauit, cui verum eſſe videatur, hominē in porcum tranſformari potuiſſe, idq́ per fœminam, quæ vt viris infirmior eſt, ac ineptior, ita minus idonea ad capeſſendas atq́ ſibi vēdicādas diuinæ virtutis artes, quibus tanta miraculorum ſpectacula ſolent exhiberi, & virgula, vt aiunt, diuina ſuppeditari.

AB IMPOSSIBILI.

Ecqua ratione vel efficacia fieri potuit, vt humana facies in ſetoſum porci caput tranſformaretur, manus cum digitis in pedes biſulcos trāſirent, & breuiter in animal deforme, terram ſemper ſpectans ac fodiens, conuerteretur homo?

Cui

Cui Deus os ſublime dedit, cœlumq; videre
Iuſſit, & erectos ad ſydera tollere vultus.

AB INDECENTI.

Non decuiſſet Circen id attentare, vel ſibi potenter arrogare, quod ſolius diuinæ virtutis eſt opificium. Ad hæc indecens admodum fuiſſet, humani corporis figuram, ad Dei ſimilitudinem factam, in porcina membra conuertere, naturamq; ratione diuina præditã, ſordidiſſima pecoris carne dehoneſtare.

AB INCOHÆRENTI.

Veneficijs potens Circe fuerit eſto. Sed quomodo à trimeneſica porrectum, quod hauſtum in ſtomachũ trayci, deinde in viſceribus abſumi, atq; conſici ſolet, poculũ, potuit totum Elpenoris corpus immutare? Quis vnquam audiuit, ſumpta pocula ſecutas fuiſſe corporum tranſeuntium in alias tranſformationes, & non potius priſtina mẽbrorum figura permanente, ſanitatem, vel aduerſam valetudinem concomitatam?

AB INVTILI.

Quæ malè feriatorum hominum deliramẽta, cùm nihil bonæ frugis adferãtur, miror, quid Herodotum iuuerit, iſta confingere. Quid item vates impulerit ſcriptis ſuis rata facere, atq; committere, vt verum perduret prouerbiũ: πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί, *Multa mentiuntur poëtæ.*

Quibus

Quibus quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas, vt Horat. ait.

CONCLVSIO.

Deſinam plura de rebus vaniſſimis verba facere, ne diutius ijs immoranti mihi, aliqua vaniloquentiæ nota poſſit inuri.

ALIVD REFVTATIONIS EXEMPLVM.

Argumentum. *Quod vanum ſit quod iactent barbari de Hieronymo ob libros ethnicorũ, imprimis Ciceronis, lectos, flagris cæſo.*

EXORDIVM AB DICENTIVM reprehenſione.

Politiorum literarum hoſtes Cerite, quod aiunt, cera digni ſunt, quòd lapidem moueant omnem vt ſtudioſos à bonis literis retrahant. Etenim multa comminiſcuntur, vt bonos in erroris tenebras ſecum abducant. Sed videamus quanã inter cætera, quorum infinitus eſt numerus, phantaſmata confingant, ac immenſa cani ſpirent mendacia folles.

AB EXPOSITIONE.

Diuus Hieronymus, inquiunt, cùm ſingulari diſciplinarũ ſtudio flagrans, Ethnicos ſcriptores, imprimis Ciceronẽ lectitaret, nec prophani ſtudij finem faceret, per ſomnium ad Dei tribunal raptus eſt, vbi accuſatus ad flagra dãnatus fuit, vt docu-

documento esset, libros Ethnicorum non esse legē-dos.

AB OBSCVRO.

Quod hominum à musis alienorum figmentū à veritate remotissimum, Cimmeriisque (vt aiūt tenebris obuolutum est. Etenim cui poterit apertum atq; clarum videri, hominem mortalem, nō modò somno, sed etiam carne & ossibus grauatū, in cœlos rapi, in Dei conspectum produci, atque ibi in maiestatis summæ tribunal virgis obiurgari, propter lectos cum iudicio libros Ethnicorum. A quorum studijs, nemo bonus vnquam, nemoque pius abhorrere solitus, sed potius omnia probare, quod bonum est tenere. Quomodo manifestum ergo fuerit, virum sanctum vapulasse, quod velut è luto gemmas, hoc est, quod in Ethnicorū libris optimum erat, collegerit, ac inde librū suis plurimum conciliarit leporis, atq; dignitatis,

AB INCREDIBILI.

Vlira fidem est, singulari sanctimonia virum conspicuum, è lectulo suo raptum in cœlos, vt flagris caderetur, Deinde virgis percussum in terras relatum fuisse. Quod si vere contigisset, procul dubio semper à poetarum lectionibus post datam tergo pœnam abstinuisset, At id ipsum minimè factum eius scripta testantur, Sed per somniū fuit accusatus, per somniū damnatus atq; cæsus

Per somnium igitur res debet credi, quæ merè verborum vmbra,

AB IMPOSSIBILI.

Quo modo carnalis homo super æthera ferri? Quomodo imbecillitas humana præfulgidos cœlestis splendoris atq; flammarum radios perpeti, fulgurantesq́ue terribilis iudicis vultū sustinere potuit? Sed esto, potuerit id tolerare? Quomodo autem dormiens nihilq́ue sentiēs verba potuit sentire? Quomodo se tanta formidine perculsum, & in pericula coniectum fuisse recordans, ad Ethnicorum libros redire.

AB INDECORO.

Omnium ineptissimi sūt homines qui nobis fingunt, Deum illorum tortorem esse, quos e libris Ethnicorum, quod habetur inibi salutare, non piget excerpere, & in vtilitatem piorum memoriæ prodere: illis interim parcentem, qui segnes & ignaui bonas omnes disciplinas, quæ Dei Opt. Max. sunt munera, contemnunt, prauaq́ue sua et viuendi consuetudine, & docendi ratione bonos offendūt, atq; secū trahūt in perniciē. Et viro sancto parum conuenerat, aut horū prophanorum scripta legere, si cognouerat, ea sacris literis incōmodare aut legentibus nihil vtilitatis suppeditare. Esto, sint in ijs nonnulla praua dogmata, magis tamen decuerit mala præterire & aures obturare, quàm omnia ex æquo damnare.

A RE

A REPVGNANTI.

Scripſit quidem D. Hieronymus, oblectos Ciceronis libros, ſe flagra paſſum, ſed puellæ teneriori, quã à nimio poetices ſtudio volebat retrahere, ſcripſit per ſomnium accidiſſe. Quis inde, precor, colligendũ iuraverit, eloquentiſſimos Ethnicorum libros nẽ eſſe legendos? Quod per ſomniũ quo rem actam intelligunt, pij crediturí ſunt, vel vt Græci dicunt ὃ δι' ὄνας. Quo antiquo proverbio ſignificarũt id, quod nulla ratione, nullo tempore audeas ſperare.

AB INVTILI.

Sed quæ ſuis hiſce mendacijs turpiſſimis commoda nobis adferunt bonarum literarum hoſtes, Commoda non videmus. experimur autem incõmoda. Etenim dũ omnes ſui ſimiles, hoc eſt, indoctiſſimos cupiunt habere, talibus terriculis iuventutem à literis ſyncerioribus auocant, vt ſimiles habeant labra lactucas. Ita grandiores hi facti, nulli vel rebus priuatis, vel publicis vſui poterũt eſſe.

CONCLVSIO.

Faceſſant igitur elegantiorum literarum oſores, ac deſinant per vaniſſimas de D. Hieronymo cõfictas nugas, iuventutem ab Ethnicorum vtiliſſimis, & mores, & ingenia formantibus ſcriptis deterrere.

IDEM ARGVMENTVM Petrus Mosellanus & copiosiùs & elegantiùs tractauit, cuius verba non piguit adscribere.

Si vnquàm hoc dubiũ fuit, hoc vitij mortaliũ mentibus natura insitum esse, vt quantũ quisque vel ipse iam sit assecutus, vel post se assequi posse speret, tantum probet, & nihil nisi quod ipse facit, rectum putet: nunc certe dubium esse desinet, posteaquam existiunt, qui quoniam ipsi optimos quosq; scriptores, aut non legunt, aut si legunt, non intelligunt, alios quoq; ab eorum lectione deterrent, & quia errorem suum veris rationibus persuadere nequeunt, mulierculariũ more, adfictas superstitiosorum exemplorum minas confingunt. Nam quis desidiosissimis istis desidiæ patronis credet, propterea diuum Hieronymum, vt diuinarum, ita humanarum literarum peritissimum, quod Ethnicorum scripta legerit cœlestis iudicij sententia condemnatum, ac tergo satisfecisse? Operæprecium autem est, quibus verbis bellam hanc suam, scilicet historiam narrent, exponere. Nam si veri quid haberet res, longe aliã faciem narratio ipsa haberet. Nam qui bene natos adolescentes hac fabula ab honestissimarũ rerum studijs abducere conantur, quanquam mendacia veritatis tectorio obducere se posse profitentur (sophistæ enim & sunt, & appellantur) tamen in scalici adeo sunt ingenio, vt caute mentiri,

ri, & fictionem celare non possint. Sic enim aiunt S. Hieronymus cùm singulari quodam liberalium disciplinarum omnium studio flagraret, non satis habuit philosophiam & theologiam didicisse, insuper curiositate quadam prouectus, ethnicos scriptores, & imprimis Ciceronem, subinde legit. Placebant enim ei pulchra verba, quibus pagenus iste in suo libro frequēter est vsus. Conniuebat ad hæc aliquandiu Deus: Sed cùm finem non faceret inutilis studij, per somnium ad Dei tribunal accersitus, de Ciceroni anagnosione accusatur. Quid multis? Damnatus est ad flagra. Quibus multùm diuq; cæsus, satis docuit, nō esse legēdos libros ethnicorum, præcipuè Ciceronis. Hæc est illa terrifica historia, quam vbiq; aduersum bonarum literarum studiosos decantant. Nam vt indocti medici vno collyrio omnium oculos sanant, ita miseri isti vnum hoc habent, quo insciti æ suæ patrocinantur, sed nunc quātum efficiant videamus. Sanctus Hieronymus, inquiunt, singulari quodam liberalium artium studio flagrauit. Quid ego audio? sanctus erat Hieronymus, & tamen liberalium artium studio flagrabat? Sancti sanctè omnia & faciunt, & dicunt. Vos verò hoc nomine inius vocatū iactatis, quod liberales disciplinas auidiùs legendo sit sectatus. Aut ergo sanctus non erat Hieronymus, & disciplinæ liberales erūt fugiendæ: aut si sanctus est Hieronymus, sanctum

erit & liberales artes tractare. At quis est tam impudens, vt Hieronymo sanctitatis gloriam detrahat? Nisi fortasse dicitis tum eum sanctum non fuisse, cum prophanos autores legeret. Dicite ergo mihi vllũ tempus, quo à prophanis literis in totum abhorruerit? An est aliquis liber, aliqua epistola, aliquis commentarius eius scriptoris, in quo non prophana sacris adiunxerit? Quod si in scribendo ad prophanos autores sæpe respexit, quanto magis in legendo idem hoc feciſſe eum putabimus? Aut ergo sanctitatis opinionẽ, quam ille sibi summa eruditione, summaq; pietate comparauit, vi detrahetis, aut si hoc non audetis, mendacium vestrum ipsi prodetis. Deinde si artes ab ethnicis potissimum & inuentæ, & nobis traditæ, liberales sunt, flagitium erit eas didicisse? Vix me contineo, quin hic sophistis istis insultẽ. Hoccine vester vos docuit Aristoteles, liberale quod sit, hoc idem & flagitium esse posse? Non virtus est liberalitas? O nouum acumen. Nam cum quod liberale appellant, hoc idem vitiosum esse dicant, nonne ex virtute faciũt vitium? Vt cum vitiũ omne sit fugiendum, idem sit istis & liberale, & illiberale fugiendum pariter & expetendum. Vide quàm belle cohæreãt, quamq; formalis sit, vt Gothi isti loquũtur, hæc narratio? Sed Philosophia ac Theologia contentus esse debebat, sicut doctor sanctus, & doctor subtilis, qui non curauerunt

istas

ista nouitates, Quam tu hic philosophiam mihi somnias, egregiè philosophiæ magister? Neque enim credibile est vigilare eos, qui vllam artē liberalem à philosophia separant. Miseri homines non didicêre philosophiam non esse dictata quædam nuper, à nescio quibus, quæ postea & in scholis alij alijs, velut per manus tradidere, de inuentionibus, de formalitatibus, de obligationibus, & similib⁹ nugis, sed latiùs patere augustissimæ huius disciplinæ fructum. Nam cùm totum philosophiæ corpus ex tribus velut primarijs membris constet, sermonis facultate, naturalium rerum cognitione, & vitæ instituendæ ratione, singulæ hæc deinceps plurimas in se complectuntur partes. Etenim in sermone desideramus, vel cum rectè loquentium exemplo consentiant, id quod pollicetur grammatica: vel vt naturam cuiusque rei explicet, nunc quæ obscura sunt, definiendo, nunc quæ multa & confusa, diuidendo, nunc quid cuiq; vel consequens vel repugnans sit, colligendo, quam vim dialecticē vocant: vel vt propriè distinctè, copiosè, ornatè, de quauis re proposita cum quadam audientium admiratione dicamus, quæ facultas proprie est oratorum. Sed naturæ cognitio latius etiã fines suos porrigit, cùm cœlum pariter, elementa, atque adeò, quæ in elementis sunt, omnia ambitu suo circeũscribat. Vitæ

Philosophia.

Φυσική.

Λογική.

ἠθική. Verò humanæ moderatio non in hoc est tota, vt quis suos ipsius mores ad virtutis præscriptũ formet, sed maius etiam quiddam præstat, nimirum, vt primùm nos ipsi vitamq; nostrã, deinde domus familiæq; curam, postremò ciuitatis ac Reipub. administrationem, recta ratione instituamus. Et cùm ex vno philosophiæ velut fonte innumerabiles disciplinarum humanarũ riui promanarint, & nullus scriptor quantumuis Ethnicus, tam sit inanis, vt non scriptione sua in aliquam philosophiæ partem incurrat, quæ (malum) insania est, eum, qui Ciceronem in omni philosophiæ parte summa cum laude versatũ, diligẽter legat, perinde criminari, ac si philosophiæ terminos sit egressus? Quod si philosophiæ pars est Cicero, & qui philosophiæ student, vel vestro iudicio nõ flagra, sed præmia merentur, quæ quæso fronte fingitis nobis Hieronymum, cui præmium debebatur, cæsum flagris? Neq; verò libet hic quicquam exprobrare vel Thomæ Aquinati, vel Ioanni Scoto, quos tantopere venerari cuiq; per me sanè licet, illud tantùm dico, me nec sanctitatẽ detrahere Thomæ, nec Scoto subtilitates inuidere. Sed quod additis, non curæ fuisse eis nouitates, videlicet per nouitates Ciceronis lectionem intelligentes, agnosco Atticam istam vestram eloquentiã, et acumẽ miror, quòd quæ annis supra mille sexcentis in eruditorum manibus fuerũt, ea præ nugis

gis vestris nuper natis existimetis noua. Atque vtinã vobis, quibus tantum displicẽt noua, nunquã nouus cõtingat cucullus, nunquã nouæ crepidæ, sed semper pannis annisq; obsitus, putridi pisces, & antiquata ouа sint cibus. At suauius etiã est, quòd quò probabilius esset mendacium, causã lecti Ciceronis adiũgunt: Quia, inquiũt, placebat ei pulchra verba. Ecce verò alterum sermonis sophistici florem. Quid autem peccatum est, malle pulchra quàm spurca? Video quorsum tendatis. Hieronymum vestri similem optatis, hoc est, infantem, vt ne eloquẽtissimi viri exemplũ vestræ infantiæ obstaret. Deinde vllumné verbũ per se est pulchrũ, an potius vt quodq; rei vel pulchræ vel turpi inditum est, ita vel pulchrum vel turpe habetur? Quod si pulchra sunt verba, quæ pulchras res velut vestiunt & ornant, nonne in contrariũ res vobis exit, vt quod pro vobis adduxistis, hoc maximè vos oppugnet (iã vt demus, causam hanc aliquid valere, illud quo modo consistet, quòd quæ in alijs laudat Hieronymus, eorum culpa ipse plectatur? An non idem in epistola ad magnum oratorem, & fatetur se prophana legere, sacrisq; intertexere, & qui hoc ante se fecerant, suóne etiamnũ tempore facerent, eorùm exempla non modo non reprehendit, verumetiam imitanda proponit? Nónne Lactantium hoc nomine miratur, quòd ad Ciceronis eloquentiam Lactantius

cæteris

Basilius. *cæteris propius aspirauerit? Non Basilius, summus mea sententia Theologus, nepotibus suis adolescentibus, quos ad diuinæ sapientiæ perfectionẽ erudiebat, omne genus prophanorum scriptorũ prudenter legendum suasit? Imò non Augustinus in futuro Theologo omniũ penè humanarũ literarũ cognitionem desiderat? Nònne idem Ciceronis Hortensio (sic enim inscriptus est liber) velut duce, ad sapientiæ Deo dignæ studium primùm se peruenisse palàm testatur? Et Hieronymum lecti Ciceronis pœnas graues adeo dedisse, credi vobis adhuc postulatis? Illis laudibus attollunt industriam eorum, qui ad æternæ sapientiæ templum ornandum, populi Israelitici exemplo, peregrinas cõferunt opes: vobis non satis est vos ipsos velut fucos quosdam, in Dei aluearĩ nihil importare, insuper alijs in hoc genere laborantibus obstrepitis, & ficti exempli horrorem opponitis? Sed quid ego horum exempla commemoro?*

Augustin.

Paulus. *ipse adeò Paulus, qui Christi suo ore loquẽtis periculum minatur, ethnicorum poëtarum versibus in Euangelij gloriam abusus est. Quid aũt, si ostẽdã, quod vos impudenter adeò asseueratis, hoc ne fieri quidẽ potuisse? Quid si hoc ex vestris ipsorum verbis conuincam? Quid si hoc vestrum commentũ ab ipso adeò Hieronymo palàm rideri alicubi cõprobem, deinceps ne tale aliquid studiosis hominibus obgannire audebitis? Per somniũ vobis*

bis Hieronymus accuſatur, per ſomnium damnatur, per ſomnium creditur. O nouum iudiciũ. In Areopago olim iudicia noctu habebãtur, ſed vigilãtibus iudicib⁹, vigilãtibus reis: hic reus cùm altum adeò dormiat, vt etiam ſomniet, ad tribunal protrahitur, accuſatur, damnatur, cæditur, & qui fieri poteſt, vt dormiens cauſam dicat? vt omni ſentiendi facultate deſtitutus, flagrorum ictus ſentiat? Nónne ipſa ſomnij vox totum hoc, quod iactatis, ſomniũ, aut ſi quid ſomnio vanius eſt, eſſe oſtendit? Atquì venit in mentem, quo potiſſimùm nitantur fabulæ illius decãtatores. Hieronymus, inquiunt, ipſe ſcribit tale quid accidiſſe. Fateor, ſed ſcripſit inuenis, calentibus adhuc in eo Rhetorum ſtudijs, quorum profeſſio eſt, fictis etiam narrationibus ad ſunm negotium abuti. Scripſit puellæ, cuius ingenium parum firmum talibus terriculis ab immodico ethnicæ lectionis ſtudio abſterrere, prudentis erat. Scripſit aptis verbis, aptis figuris, ea præfatione ſomnij pariter & febriculæ, vt cauto firmoq; lectori commentũ ne poſſe quidẽ imponere. Scripſit in familiari priuataq; epiſtola, ſtylo ad puellarũ infirmitatem accommodato. Alioquiter perìurũ facietis Hieronymum. Primùm, qui poſt iudicium illud veſtrũ, quo lectionem ethnicorum abiurarit, ad libros prophanos toties redierit. Deinde, qui alijs eius generis libros non modò legendos permittat,

verum

verum etiã suadeat: Postremò, qui in defensione sua, multis annis, posteaquàm ad Eustochium de somnio hoc scripserat, exactis, Rufino lectionem Ethnicorũ pro crimine obijcienti, respondevit somnium esse, quod Eustochio scripsisset: Somnijs autem scripturarũ autoritate fidem non habendam. Quid expectatis amplius? Ipse Hieronymꝰ tam nõ minus eruditione vitaq́, sanctimonia, quàm ætate perfectus, quod iuueni sibi ad Eustochium scribenti excideri, merum fuisse somnium confitetur. Sed vereor planè, ne sint, quibus prolixa hæc de somnio disputatio quendam tadij somnum adluxerit, tantum abest, vt, ne cui fabulam hanc persuadeant, metuam.

ELEGANTISSIMA M. PORCII Catonis Consulis ad populũm oratio, qua fœdum Bacchanalium ritum reprehendit.

EX T. LIVIO.

Bacchanalium ritus.

Nulli vnquam concioni, Quirites, tam non solùm apta, sed etiam necessaria hæc solennis comprecatio Deorũ fuit, quæ vos admoneret, hos esse Deos, quos colere, venerari, precariq́, maiores vestri instituissent, nõ illos, qui pravis & externis religionibꝰ captas mentes, velut furialibus stimulis ad omne scelus & ad omnem libidinẽ agerent.

Equi

Equidem nec quid taceam, nec quatenus prolo-
quar, inuenio: si aliquid ignorabitis, ne locum
negligentiæ dem: si omnia nudauero, ne nimium
terroris offunda vobis, vereor. Quicquid dixero,
minus quam pro atrocitate & magnitudine rei
dictum scitote esse. Vt ad cauēdum satis sit, dabi-
tur opera á nobis. Bacchanalia tota iam pridē Ita-
liā, & nunc per vrbem etiam multis locis esse: nō
fama modò accepisse vos, sed crepitib⁹ etiā vlu-
latibusq; nocturnis, qui personant tota vrbe, cer-
tum habeo: Cæterùm, quæ eares sit, ignorare: a-
lios Deorum aliquē cultum, alios concessum ludū
& lasciuiam credere esse & qualecunque sit, ad
paucos pertinere. Quod ad multitudinem eorum
attinet, si dixero multa millia hominum esse, illico
necesse est exterreamini, nisi adiunxero, qui qua-
lesq; sint. Primum igitur mulierum magna pars
est, & is fons mali huiusce fuit: deinde similimi
fœminis mares stuprati, & constupratores, fana-
tici vigiles, vino, strepitib⁹, clamoribusq; noctur-
nis attoniti. Nullas adhuc vires coniuratio, cæte-
rùm incrementū ingens virium habet, quòd indies
plures fiunt. Maiores vestrine vos quidem, nisi
quum aut vexillo in arce posito comitiorū causa
exercitus edictus esset, aut plebi cōsilium tribuni
edixissent, aut aliquis ex magistratibus ad cōcio-
nē vocasset, forte temerè coire voluerūt, & vbi-
cunq; multitudo esset, ibi & legitimum rectorem
multitu-

multitudinis cẽſebãt debere eſſe. Quales primum nocturnos cœtus, deinde promiſcuos mulierum ac virorũ eſſe creditis? Si quibus ætatibus initientur mares, ſciatis: non miſereat vos eorum ſolum, ſed etiã pudeat. Hoc ſacramẽto initiatos iuuenes, milites faciẽdos cenſetis, Quirites? ys ex obſcœno ſacrario eductis arma committenda: hi cooperti ſtupris ſuis alienisq; pro pudicitia coniugum ac liberorum veſtrorum ferro decernerent? Min⁹ tamẽ eſſet, ſi flagitys tãtum effœminati forẽt (ipſorũ id magna ex parte dedecus erat) à facinorib⁹ manus, mentem à fraudibus abſtinuiſſent. Nunquam tantum malũ in Repub. fuit, nec ad plures, nec ad plura pertinens. Quicquid his annis libidine, quicquid fraude, quicquid ſcelere peccatũ eſt: ex vno illo ſacrario ſcitote ortum eſſe. Nec omnia in qua cõiurauerũt edita facinora habeat, adhuc prinatis noxijs, quia nõdũ ad Rẽpublicã opprimendũ ſatis virũ eſt: cõiuratio ſeſe impia tenet. Creſcit & ſerpit quotidie malum: iã maius eſt, quàm capere id priuata fortuna poſſit: ad ſummã Reipublicæ ſpectat, niſi præcauetis Quirites. Iam huic diurnæ legitimæ ab Conſule vocatæ par nocturna concio eſſe poterit. Nunc illi vos ſinguli vniuerſos cõcionantes timent: iam vbi vos dilapſi domos & in rura veſtra eritis, illi coierint, conſultabunt de ſua ſalute, ſimul ac veſtra pernicie: tum ſingulis vobis vniuerſi timendi erunt. Optare igitur

vnuſ-

vnusquisq; vestrûm debet, vt bona mẽs suis omnibus fuerit, si quem libido, si furor in illum gurgitem abripuit, illorum eum, cum quibus in ouis ne flagitium & facinus coniurauit, non suum iudicet esse, Ne quis etiam errore labatur vestrûm quidem, non sum securus. Nihil enim in speciem fallacius est, quàm praua religio. Vbi deorum numen prætenditur, celerius subit animum timor, ne fraudibus humanis vindicandis diuini iuris aliquid mixtum violemus. Hac vos religione innumerabilia decreta pontificũ, Senatus consulta, aruspicum deniq; responsa liberant. Quoties hoc patrum auorũq; ætate negotium est magistratibus datum, vt sacra externa fieri vetarent? sacrificulos, vateſq; foro, circo, vrbe prohiberent? vaticinios libros conquirerent, comburerẽtq;? omnem disciplinã sacrificãdi, præterquàm more Romano, abolerent? Iudicabant enim prudentissimi viri omnis diuini humaniq́ue iuris, nihil æquè dissoluendæ religionis esse, quam vbi non patrio, sed externo ritu sacrificaretur. Hæc vobis prædicenda ratus sum, ne qua superstitio agitaret animos vestros, quum demolientes nos Bachanalia discutientesq; nefarios cœtus cerneretis.

Omnia Diis propitijs volentibusq́ue ea faciemus qui quia suum numen sceleribus libidinibusq́ue contaminari indigne ferebant, ex occultis ea tenebris in lucem extraxerunt: nec

pate

patefieri vt impunita essent, sed vt vindicarentur, & opprimerentur, voluerunt. Senatus quæstionem extra ordinē de eare mihi collegæq; meo mandauit: nos ipsi quæ nobis agenda sunt impigrè exequemur? vigiliarum nocturnarum curam per vbem minoribus magistratibus mandauimus. Vos quoq; æquum est quæ vestra munia sunt, quo quis loco positus erit, quod imperabitur impigrè præstare, & dare operam, ne quid fraude noxiorū periculi aut tumultus oriatur.

CONFIRMATIO, SIVE ASSEVERATIO, quæ Græcis κατασκευὴ dicitur.

CONfirmatio, vel Asseueratio, est propositæ rei comprobatio. Confirmanda vero sunt, quę neque prorsus manifesta sunt, neq; omnino fidem, vt fieri possint, habēt: sed quę medium ordinem seruant

Qui autem confirmare intendunt, omnibus capitibus confutationi contrariis vtentur. Primum enim laudent eum qui dixit quod confirmandum est. Deinde rem exponant. Postea contrarijs eorum, quæ diximus comprobent ipsum,

Pro

Pro { Obſcuro, Incredibili, Impoſſibili } quidē { Manifeſto, Probabili, Poſſibili }
Pro { Repugnāte, Indecoro, Inutili } quidē { Cohærente, Decente, Conferente. }

Sanè hæc quoque exercitatio, omnem vim artis intra ſe complexa eſt.

CONFIRMATIONIS exemplum.

ARGVMENTVM.

Veriſimilia eſſe, quæ de Daphne referuntur.

EXORDIVM A LAVDE dicentium.

Poëtas quiſquis vituperat, ipſas mihi vituperare Muſas videtur. Si enim quæcunq; canūt Poëtæ, Muſis inſtincti profundūt, quid ni planè Muſis bellum indicit, qui poëtarum reprehendere conetur inuenta? Ego quidem omnium poëtarum ſententiam comprobo, illius autem maximè, qui Daphnen ab Apolline eſſe amatam, ſapiēter protulit. Sed quænam ſunt, quibus fidem non adhibent? Daphne, inquiunt, è terra nata eſt, & Ladone.

EXPOSITIO REI A manifesto.

Cur hoc apud Deos incredibile? Nonne rebus omnibus, aqua & terra sunt origo? Nōne femina rerum omnium elementa præbēt? Si verò quicquid gignitur procedit ex terra & aqua, nimirū Daphne eisdem orta est, quibus omnia, principijs, Ladone & terra, genita scilicet inde, vnde cuncta procreantur. Superabat autē Daphne facie reliquas omnes: Rectè quidem. Quęcunq; enim primò è terra emittuntur, cum naturæ pulchritudine producūtur, & primo, velut natiuo proprioque conspicua decore, pulcherrima videntur. Multæ autem mutationes corporib⁹ speciosissimis tempore accidunt. Quæ verò recens nata primùm apparuerunt, ea formosissima, veluti quæ nullum adhuc decoris sui damnū passa, blandissimè oculos nostros morantur. Rectè igitur Daphne forma præstabat, primum ex terra procreata.

A PROBABILI.

Ob cuius admirandam pulchritudinem Pythius amore captus est, non iniuria. Quicquid enim in terris est, quo res vllæ sunt cōspicuæ,

ſpicuæ, atq; admirandæ, id omne à Dijs ipſis tributum eſt. Si verò bonorum omniũ amabilis inprimis eſt pulchritudo, quid mirum ſi iucundiſſimũ Deorũ munus, Deum quoque habuit amatorem? Quæ enim Dij donant, ea omnes amore proſequuntur.

A POSSIBILI.

Conabatur autem amans Deus ſuo deſiderio mederi. Sic enim res habet: Virtutes non ſine labore comparantur, & opus eſt ſudore, quiſquis eas aſſequi velit. Hinc ergo laborabat amator, nec tamen deſiderans amicam cõprehendit. Ingens enim eſt virtus, nec ad extremam ipſius metam quiſquam poteſt peruenire. Aiunt igitur amare Phœbum, non terram ſcilicet, nec Deorum maieſtatem vanis commentis dehoneſtantes, ſed virtutis oſtendentes naturam, vt Appollo ſit qui virtutem quærit, ipſa verò virtus Daphne.

A COHÆRENTI.

Fugientem puellam mater excepit. Cuncta enim, quæcunque ſunt mortalem ſortita naturam, ad ea, vnde orta ſunt, feſtinant reuerti. Idcirco in terram cecidit Daphne, ex terra prognata.

A DECENTI.

Accipiens autem puellam mater, pro ipsa reddidit arbustum. Vtrumque opus terræ proprium, vt in hanc homines cadant, & arbores ab ea nascantur.

A CONFERENTI.

Procreatum autem arbustum, Apollinis honori dicatum est. Dij enim extra prouidentiæ fuæ complexum ne arbusta quidem reliquerunt. Sed coronantur enatis, & primitiæ prodeuntium è terris, ipsis sacrantur. Sed et arbor diuinationis facta est merces atq; symbolum. Hoc autem cõueniens puto. Daphnen enim poëtarum multi σωφρόνην, id est, temperatam appellant, & oracula dare, à temperantia prouenit.

CONCLVSIO.

Itaque quoniam puella voluptatum expers fuit, virtutibus consecratur. Neq; enim posset futurorum esse capax, qui laborat intemperantia, contaminatum habens fœda libidine pectus, quas ob res pœtas admiror, & laudo, ipsum veneror carmen.

SCHOLIA.

CONfirmationem Græci vocant κατασκευήν, *quod est parare, fabricari, quo vtitur Apostolus*

ſtolus ad Hebræos. 6. Σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη ἐν ᾗ ἥ τε λυχνία *&c. Id eſt, tabernaculum factum fuit primum, in quo lucernæ. Eſt & probare, & confirmare. Vnde* κατασκευὴ, *probatio, aſtructio, demonſtratio, item ſtructura vocatur ab Halicarnaſſæo, hoc eſt, opificium Rhetoricum, & artifex compoſitio.*

Quiſquis vituperat, &c. *In Aphthonio habetur,* ποιηταὶς ἀντιρρεῖν δοκεῖ ταὶς μούσαις, *vnde locum hunc ſic alij vertunt: Quiſquis vatibus contradicit, ipſis Muſis videtur contradicere.*

Muſis inſtincti, &c. *Socrates apud Platonem de recta nominum ratione, dicit, muſarũ & muſicæ nomen deductũ ab eo quod* μανθάνει, *id eſt, inquirere, indagineq; & ſtudio ſapientiæ. Etenim qui ad Muſas aſpirant, opus habent non parua inquiſitione atq; labore. Vnde Propertius libro tertio:* Muſæ.

Non datur ad Muſas currere lata via.

Muſis autem inſtinctos ait, hoc eſt, diuino furore concitatos, & impulſos. Diuinum enim poëtarũ genus eſt, atq; dijs agitur, vt ait Plato de legibus tertio. Idem de furore poëtico: Non arte, inquit, ſed diuino afflatu mente capti, omnia præclara poëmata canũt: Quem furorem ἐνθουσιασμόν *appellãt, numinis adflationem, quam Budæus de aſſe primo, interpretatur vim dicendi &* Poëtæ. Enthuſiaſmus.

bene ſcribendi diuinitus inferuefactam. Hanc libro primo de raptu Proſerp. Claudianus intelligens, inquit:

Raptoris thalamos audaci promere cantu
Mens cõgeſta iubet, greſſus remouete prophani.
Iam furor humanos noſtro de pectore ſenſus
Expulit, & totum ſpirant præcordia Phœbum.

Huc itẽ Ouidius ſexto Faſtorũ reſpiciens, ait:

Eſt Deus in nobis, agitante caleſcimus illo,
Impetus hic ſacræ ſemina mentis habet.

Idem libro de arte tertio:

Eſt Deus in nobis, ſunt & commercia cœli,
Sedibus ætherei ſpiritus ille venit.

Cur hoc apud Deos, &c. *Græciſmus eſt,* πρὸς τῶν θεῶν, πρὸς τὸ Διος. *Hoc eſt, per deos, per Iouem.*

Superabat facie, &c. *Quoniam Daphne omnium pulcherrima fuit, non dubium eſt, quin Apollinem potuerit in amorem ſui ſollicitare. Certè pulchritudinem Ariſtoteles dicebat quauis epiſtola efficatiorem ad commẽdandum. Theophraſtus ſilentem fraudem appellabat: Plato præroganiuam naturæ, quæ paucis ſoleat cõtingere. Carneades dicebat,* ἀοργυφόρητον βασιλείαν, *rerum abſque ſatellitio. Meminit Eraſ. Apophtheg. ſexto. Sunt qui pulchritudinem in tria diſtinguunt: aliam referũt laudabilẽ eſſe, vt formoſam faciẽ: aliã vſui deſeruire, vt inſtrumẽtũ, et domũ, quæ,*

Pulchritudo triplex.

præ-

præterquã quòd ſpecioſa ſũt, vſibus noſtris cõmoda etiam ſunt: tertiam legibus ſtudijs q̃ conſtare, eaq̃ humanæ vitæ cõmodis maximè cõſulere, cuius meminit Diogenes Laertius lib. 3. de vitis Philoſophorũ. Hæc in æternũ perdurans omniũ eſt precioſiſſima. Vnde Ouidius tertio Triſtiũ elegãter ait: nẽpe dat, & quodcũq̃ libet fortuna rapit: Irus & eſt ſubdito, qui modò Crœſus erat. (q̃

Singula quireferam, nil non mortale tenemus,
Pectoris exceptis, ingenijq́ue bonis,

Multę mutationes. &c. Hoc eſt pulchritudo recens producta peramabilis eſt, temporis autem curſu vitiatur, hinc pulcherrimè Ouidius de arte amandi ſecunda ait: Forma.

Forma bonũ fragile eſt, quãtũq̃ accedit ad annos
Fit minor, & ſpacio carpitur illa ſuo.
Nec ſemper violæ, nec ſemper lilia florent,
Et riget amiſſa ſpina relicta roſa.
Et tibi iam venient, cani formoſe, capilli,
Iam venient rugæ, quæ tibi corpus arent.
Iam molire animum, qui duret, & aſtrue formã,
Solus ad extremos permanet ille rogos.

Idem tertio Triſtium ad filiam Perhillam:

Iſta decus facies longis vitiabitur annis.
Ruguq̃ in antiquo fronte ſenilis erit.
Injciétq̃ manus formæ damnoſa ſenectus
Quia ſtrepitum paſſu non faciente venit.
Notabis obiter Apothonium iuxta ſuas præ-

ptiones, non ea confirmare, quæ omnino fidem vt fieri possint, non habeant. Et Quintilianus lib. 3. cap. 6. Illud frequẽs est, inquit, vt ea quibus min⁹ confidimus, omittamus. Hinc silentio præterit, ac transit, Daphnen in vndis educari, aut in mediis terræ matris visceribus vitam exigere potuisse. Tractari tamen exercitationis gratia possũt, cùm confirmatio atque refutatio sint veluti quædam imagines rerum illarum, quæ in veras & iustas causas incidunt, hîc seorsim quasi per lusum, tractatæ vt in his iuuẽtus exercita possit ad veras ac graues causas agendas accommodatior reddi.

Quæ Dij donant. &c. *Sic argumentatur:*

Qui amat pulchritudinem, non hominum, sed deorum munus amplectitur.

Pythyus amat pulchritudinem,

Ergo non hominum, sed deorum munus amplectitur.

Virtutes labore comparantur &c.

Transit ad eam fabulæ partem confirmandam, qua poëtæ dicunt Daphnẽ ab insequente Phœbo, teneramq́, puellam à Deo non fuisse comprehensã Quod difficile confirmatu visum relinquit, & ad allegoriam transit. Per Dæphnen, inquit, virtutem intelliges, per Apollinem virtutis sectatorem. Quemadmodum is qui Virtutem sequitur, non facile comprehendit eam, ita Daphne captu

difficilis

difficilis erat Apollini. Etenim difficilia quæ pulchra.

Et via virtutis dextrum petit ardua callem,
Difficilemq́ aditū primo ſpectantibus offert,
Sed requiem præbet in vertice ſummo.

Mater excepit. &c. *Etenim terræ propter merita indiderunt veneratiõnem materni nominis, naſcentes excipit, ſuſtinet, poſtremò complectitur gremio, vt Plinius ait, libro ſecundo capite ſexageſimo quinto.*

Apollinis honori. &c. *Triplicem, inquit, potiſſimum vtilitatem adfert Daphne in laurum conuerſa, honorem & decus Apollini, dijs reliquis coronas, quibus exornantur, & diuinandi artis iudicium inſigne.*

Primitiæ. &c. *Nouæ fruges. Quas olim veteres non deguſtabant, niſi prius* τας ἀπαρχὰς *dijs ſacerdotes immolaſſent. Vide Eraſmũ in prouerbio.* Μηδ' ἀπὸ χυτροπόδιων ἀνεπιῤῥέπτων ἀνελόντα ἐσθειν μεδὲ λοέσθαι

CONFIRMATIONIS EXEMplum paulo copioſius à Petro Moſellano tractatum.

Argumentum: quod verum ſit quod Virgilius ſcriptum reliquerit, Didonem amoris impatiẽtia mortem ſibi conſciſſe, confirmationis exemplum.

Quanta

Quanta fuerit priſcorum hominum induſtria in comparandis ſapientiæ monumentis, quæ poſteris ſuis relinqueret, cum alijs rebus multis cõſtat, tũ vel maximè per hoc indicatur, quòd quæ eximiæ cuiuſdem philoſophiæ documenta exiſtimabant, ea non temere literis mandabant, ſed muſicæ numerorum ſuauitate condita poſteris legenda tradidere. Cuius laudis ab Hebreis ad Græcos deriuatæ, vt Latini quoq; homines participes fierent, ſi quiſquã alius, Virgilius certe efficit. Nã is, cum humanarum rerum imaginem in Æneæ ſuo mortalibus proponere, ac per hunc quod cuiq; vel ſequendũ vel fugiendũ eſſet docere ſtatuiſſet non ſatis habuit fictis interim perſonis veros affectus repreſentare, id quod alioqui poëtæ ſpectare ſolent, verumetiam vera pleraque admiſcuit, inter quæ veriſſima eſſe cenſenda ſunt, quæ vt ab inſano amore adoleſcentes deterreat, de Didone Carthaginenſium regina amoris impatiẽtia mortem ſibi conſciſcẽte commemorat, grauius ne an iucundius, necdum ſtatuo. Narrat enim Aeneã parte claſſis naufragio amiſſa, Carthaginẽ in Africã delatum. Vbi cum hoſpitio Didonis veteretur, reginã pulcherrimi viri primùm admiratione, deinde & amore captã. Poſtremò amorẽ cõſuetudine mutua adeo confirmatũ, vt cũ Aneã aliò vocantibus rebus, perſequi non liceret, amoris impatiẽtia furere inciperet, ſeq; ipſa interimeret.

Quid

Quid obſecro aperti? probabiliuſque narrari poſſet? Quid omnino eſt in toto hoc narrationis contextu tale, quale in fictis argumentis eſſe ſolet? Cohærent omnia, vſitata ſunt omnia, & iã multis conſimilibus exemplis probabilia. Nec vllum eſt verbum, quod mendacij ſuſpicionẽ facere poſſet. Conſtat enim Troia capta Æneæ vna cũ ſocijs domo profugi claſſe mari ſurſum ac deorſum iactatam. Conſtat Didonem fratris iram fugientẽ in Africam veniſſe, Carthaginem condidiſſe, regnum nouum inſtituiſſe. Et quid noui, ſi regina ſimilibus caſibus iactata profugam Æneam hoſpitio excepit? Si tanti heros virtutes, tam ex ipſius formæ dignitate, tum verborum grauitate mirata eſt? Si quẽ admirabatur, eius etiam amore paulatim ardere cœpit? Primum mulier annis pariter & corpore virens. Deinde regalis luxus ſtrepitu laſciua, & cui q libuit etiã licuit? Poſtremò guſtatæ quõdam genialis dulcedinis deſiderio iãdudũ eſtuãs, ac maritũ ſibi deſtinãs? Ipſe muliebris ſexus per ſe infirmus natura ſua lubricus eſt & cùm aliis affectibus, tũ vero maximè amoribus eſt obnoxius. Nã ij quanquã triſtẽ fere exitũ habent, tamen cùm ad ſe homines incautos inuitant prima ſpecie, mirum quantũ ſuauitatis, quantũ delitiarũ, quantũ mellis pollicentur. Et quid attinet hic exempla commemorare multarum, quæ non vt Dido ignoſcendo, ſed illiberali planè & pudendo

Pasiphae Clytemnestra.

pudendo amore superatæ sunt? Quis nescit Pasiphaen Cretensis regis filiam tauri amore correptam insanuisse? Quis ignorat Clytemnestram Ægysti adulteri amore pollui, quàm Agamẽnonis mariti laudatissimi principis triumphalem reditum expectare, maluisse? Et credibile non erit Didonẽ ab omni parentum ac maritali iure liberam reginam, luxu barbarico diffluentẽ, Æneæ regij hospitis amore tactã fuisse? Sed datis Æneam Carthaginẽ appulisse, hospitio Didonis vsũ, Didonem hospitis amore inflammatũ. At flammæ eius tantã vim non fuisse, vt cùm Ænea suo potiri illa amplius nõ posset, tum vim ipsa sibi attulerit, hoc verò incredibile vobis videtur? Quasi verò nõ sit tantus amoris furor, vt ad moriendũ viros etiã compellat, nedum fœminas. An nõ au-

Hercules.

distis Herculem ipsum fortissimum heroëm, quo nomine in deorum numerum à superstitiosa antiquitate positus est, amoris impatientia incendiũ sibi ipsum struxisse. Et qui affectus fortissimũ viri pectus expugnauit, fœminã ad suam ipsius necem adigere non poterit? Vanum autem sit hoc exemplum, nisi minores etiã affectus hoc à viris

Aristoteles.

sapientia opinione clarissimis impetrarunt. Quis inter philosophos laudatior Aristotele? At is cũ, quamobrem toties se reciprocaret Euripus inuenire desperasset, ipso desperationis mœrore scribitur extinctus. Quot autem nobiles Romani glo-

ria

rię ſtudio mortem voluntariam ſuſcepere? Non Cato Vti-
Cato Vticenſis ſuperatarum partium ignominia cenſis.
ad ſuam ipſius cædē impulſus eſt? Non Lucretia Lucretia.
ereptæ pudicitiæ dolore ferrum in ſeipſa defixit?
Quid autem quòd & leuiſſimi affectus, nempe
gaudij immoderatus ſenſus, matronas aliquot Ro
manas extinxit? Credendum eſt enim incorrup-
tis T. Liuij grauiſſimi rerum humanarum ſcrip-
toris monumentis. Quod ergo viris & fortitudi-
nis, & ſapientiæ gloria ſpectatiſſimis, leuiores a-
nimorum motus extorſerunt, hoc vehementiſſi-
mus omnium effectuum amor non efficiet? Quis
ita deſipiet, vt hoc credat? Quis non audit vulgo
iactari prouerbium, amanti nihil eſſe difficile?
Quis nō videt hac cauſa cæcum pingi Cupidinē, Amor
quòd qui huius ſagittis ſunt ſaucij, ſine ſenſu vel cæcus.
mortis viuāt, nihil reuereātur, neq; parentes, ne-
que amicos, nihil exhorreant, neq; infamiæ pro-
bra, neq; vitæ pericula, ſed cæcorum more ipſi ſe
præcipiunt. Sed enim poëta fuit Virgilius, & vul
gare eſt poëtas fingere omnia. Ridiculum verò, nō
quid, ſed à quo quid dicatur, attendere, perinde
ac ſi dictorum factorumque veritas à dicentium
ſcribentiumue perſona pendeat, Poëtam eſſe Vir-
gilium non negamus, ſed nihil veri ab eo ſcriptū
eſſe, hoc verò contendere magna eſt impudentia.
Quid enim eorum, quæ in Æneæ ſui clypeo de Ro
manis expreſſit, vanū eſt? Neq; ſi aliquoties fictis

imagini-

imaginibus veritatem adumbrant poëtæ, propterea & quicquid versu scribitur, pro ficto habendum est. Alioqui si versuum mensura nō nisi mēdacijs adhibetur, quid faciem⁹ Empedocli, quid Lucretio, qui rerum naturas versibus sunt prosecuti? quid Lucano belli ciuilis historia hexametris numeris canēti? imo quid Dauidi, & quibusdam alijs, qui diuino spiritu afflati, diuinæ sapientiæ arcana, vario carminum genere contexuere? Eant ergo qui veri fidem poetis detrahunt, inprimis Virgilio, vt quem cum alia multa, tum quæ de Didonis amore commemorat, verissimè tradidisse posthac non nisi impudentissimus negare potest quisquam.

ALIVD CONFIRMATIONIS exemplum.

ARGVMENTVM.

Arion. Verum esse quod Herodotus scripsit, Arionem Fidicinem à Delphino Tænarum deuectam.

EXORDIVM AB AVTORIS laude.

Iniquus rerum æstimator, & ad faciendam iniuriā natus videri potest, qui mendacij coarguere audeat Herodotū. Cuius historia magna semper cum voluptate atq; commodo sunt lectæ. Quem dulcem & candidum, acerrimi vir iudicij Quintilianus prædicat. Huius vel vnius censuram, lōgè pluris, quàm iniqua multorum Zoilorū iudicia

tia fauere meritò debent omnes ſtudioſi, & credere omnia, quæ memoriæ prodiderit Herodotus, vt candidiſſima, ſic veriſſima eſſe, maxime, quæ ſuper Arione conſcripſerit.

AB EXPOSITIONE.

Citharœdum Arionẽ multas arte Muſica diuitias contraxiſſe memorat, eumq; ab inhiantib⁹, prædæ nautis Corinthijs in mare deſilire compulſum, cecinisſe. Præcipitem autem datum, à Delphino exceptum, & cum precioſis veſtimentis, atque cithara ſalutum in terram Laconicam deuectum.

A MANIFESTO.

Satis admirari non queo, tam obtuſi quempiam ingenij eſſe, cui ſubobſcurũ videatur, Citharœdum ditari, maximè cum, qui in ſummo pratio habitus, ob ſingularem artis Muſicæ cognitionem, oculos omnium in ſe conuerterit, qui nõ deliuijs diffluens, nec prodigus, ſed virtutis ſtudioſus, amans patriæ, & amicorum, ad quos redire, vt copia ſua illorũ in opiam ſubleuaret, decreuerat. Et electro pellucentius eſt, nautas hominum eiuſmodi ſentinã eſſe, qui lucri gratia omniũ facinorum genera patrare nõ exhorreſcant. Del- Delphinũ.
phinos autem placidiſſimos, hominum amore capi, atq; geſtatores peramico vehendi ſtudio patienter hominem aſcenſorem ferre, non eſt nouũ, nec obſcurũ. Nam & Athenæus refert, dilectũ à

Delphi-

Delphino puerũ, qui vbi cum alijs ex palæstra ad mare processisset, natabat, natãti autem ex pelago delphinus occurrebat, & dorso susceptum in altum ferebat, deinde continenti restituebat. Et Pausanias libro primo memorat Melicertam in mare cadentem, susceptum à Delphino & vectũ vsq; ad Corinthiacũ Isthmum. Hæc si cui non dũ aperta satis videbũtur, paulò pòst adyctum, quibus intelliget longe planiora facta.

A CREDIBILI.

Atqui non verisimile est, inquiunt, hominẽ in supremo capitis periculo, summoq; luctu canere potuisse. Sed ignorant stolidi, virum (qualis sine controuersia fuit Arion) sapientem, nullis aduersis casibus succumbere, nec animum despondere, sed omnia fortunæ truculentioris ludibria, velut iocos meros, ac ludos æstimare solitum, vt non immeritò Horatius dixerit:

Ad summum sapiens vno minor est Ioue, diues,
Liber, honoratus, pulcher, Rex denique regum.
Quem neq; pauperies, neq; mors, neq; vincula terrent.
Fortis, & in seipso totus teres, atq; rotundus.

Cur igitur à fide alienũ videatur, aduersitatis tempore talem Arionem apparuisse, qualis fuerit in prospero? Cur non verisimile sit, in mortis contemptu, se, velut ad nuptiales epulas iturum, vestimento exornasse, cecinisse item voce læta, que

quò viri fortioris intrepidũ animũ declararet, Imbutus philosophico studio, didicit mortem non fore timendam, nec malam putandam, quam bona vita præcessisset. Arridebat exemplum Socratis, qui moriens etiam iocatus sit. Nam cum frigerent ei præcordia, Debemus, inquit ô Crito, Gallum Æsculapio: perinde quasi sumpta potione medica convaluisset. Socrates.

A POSSIBILI.

Sed quo pacto fieri potuit, inquiunt, vt à belua, & eadem velocissima, potuerit per fluctuum procellas deportari? Memorabilium cunctarum rerum expertes viri nimis ignorãt dorsum delphini repandum esse, quo veluti receptaculo Arionem à procellarum impetu atque impulsu tutum consedisse. Ignorant delphinũ, non tantùm hominis amicum animal, verũ et Musica arte mulceri, symphoniæ cantu, & præcipuè hydrauli sono capi. Hominem non expauescit, vt alienum, pro voce gemitus humano similis, obuiã nauigijs venit, alludit exultans, certat etiam, & quãuis plena præterit vela. Diuo Augusto principe Lucrinum lacũ intrectus, pauperis cuiusdã puerum ex Baiano Puteolos in ludum literariũ itantem, cũ meridiano immorans, appellatũ eum Simonis nomine sæpiùs fragmẽtis panis, quem ob id ferebat, allexisset, miro amore dilexit, quocunq; dies tempore inclamatus à puero (quãuis occultus, atque Delphinorum amor erga homines.

abditus) ex imo aduolabat, paſtusq; è manu præbebat aſcenſuro dorſum, pinnæ aculeos velut vagina condens, receptumq; Puteolos per magnum æquor in ludum ferebat. Simili modo renehens pluribus annis, donec morbo extincto puero, ſubinde ad conſuetum locū ventitans triſtis, & mœrēti ſimilis, ipſe quoq; (quod nemo dubitaret) deſiderio expirauit. Alius in Africo littore Hipponis Diarrhyti ſimili modo ex hominum manibus veſcens, ferensq; ſe tractandū, & alludens natātibus, impoſitoſq; portans, vnguento perunctus à Fauiano Proconſule Africæ, & ſopitus (vt apparuit) odoris nouitate, fluctuatuſq; ſimilis exanimi, cauit hominum conuerſatione, vt iniuria fugatus per aliquot menſes, mox reuerſus in eodem miraculo fuit. Similia de puero in Iaſſo vrbe Cariæ memorantur, cuius amore captus delphinus, dum abeuntem in littus auide ſequitur, in arenam inuectus expirauit. Puerum Alexander Magnus Babilone Neptuni ſacerdotio præfecit, amorem illum numinis propitij fuiſſe interpretatus. In eadem vrbe Iaſſo Egeſidemus ſcribit & alium puerum Hermiā nomine, ſimiliter maria perequitantē (cùm repentinæ procellæ fluctibus exanimatus eſſet) relatū, delphinumq; cauſam leti fatentem non reuerſum in maria, atq; in ſicco expiraſſe. Hoc idem & Naupactī accidiſſe, Theophraſtus tradit. Nec modus exemplorum.

Eadem

Eadē Amphilochij & Tarētini de pueris delphinisq́ narrant. Quæ faciūt. vt credatur esse possibile, Arionē cytharædicæ artis, interficere eis nautis in mari parantibus, ad intercipiendos eius quæstꝰ eblanditum, vt prius caneret cythara; congregatis cantu delphinis cū se iecisset in mare, exceptū ab vno, Tænarūq́ in littus peruectum, vt ait Plinius lib. 9. ca. 8. Plura apud Pliniū, lib. Epistolarū. 9. ad Caniniū, Eadē habet Gell: lib. 7. cap. 8.

A CONSEQVENTI.

Quare non hiulca, nec dissoluta videātur Herodoti scripta, veluti puluerē (vt aiūt) oculis offundentia, quibus asserit infracti pectoris Arionē in summo discrimine rerū cecinisse, præclarumq́ virtutis suæ specimen atq́ documentū dedisse. A musices item amatore delphino, cytharœdum per maria vectum, incolumemq́ conseruatum.

A DECORO.

Iam inter vehendum, quid magis Arionē decere potuisset: quam grati animi specimen exhibere, atq́ animalium amicissimū homini vectorē dulcedine cātus oblectari? Et quid delphino magis cōuenire, quā quod cū hominibus habere gaudet amicitiæ fœdus, ipsis rebus cōprobare, officioq́ vehendi gratiā, quā optime nouit atq́ potuit, referre? Testimonio sit Coeranus ille Milesius, qui delphinū a piscatoribus captū iā interficiēdū prætio redemptū, mari reddidit. Postea naui, in qua Coerantū

Coëranus erat, ſubmerſa, & omnibus necatis, ab eodem delphino conſeruatus fuit. Deinde, illo in patria Mileto mortuo ac in littus elato, delphinorum agmen apparuit non procul, tanquam funeri præſens, & opem laturum, vt ſcribit Athenæus.

AB VTILI.

Quod ſi præſentis hiſtoriæ memoratu digniſſimæ nullus alius eſſet vſus, aut commoditas, tamen magna ſatis illa, quòd nō ſolùm animarum, verumetiam maximarum beſtiarum naturas ſcrutati nos diſceremus, ipſum rerū conditorem Deū Opt. Max. in ſuis operibus admirari, atq; in mirabilibus eius exercitijs glorificari. Etenim cui tam Bœotica (quod aiunt) auris eſt, vel ingenium qui contemplatus formicarum, aut apū naturas, non admiretur ipſum creatorem? Et quis conſiderans docilitatem, clementiam, & intellectum in elephantis atq; delphinis, non rapiatur ad Dei omnium productoris obſeruantiā? Deinde indicij ſanioris adoleſcens, cùm perpenderit tantam in beſtijs māſuetudinem, ſtatim colliget, ſe, cum homo ſit, humanitate ſingulari præditū, hominēq;, non homini lupum eſſe debere, ſecum reputando, cætera animantia rationis expertia, non tantum in ſuo genere probè viuere: ſed etiam diſſimili tantam beneuolentiam exhibere. At (quod turpe relatu) nulla rabies maior quam homini.

Bruta

Bruta congregari videmus aliquando, & stare contra dissimilia. Leonũ feritas inter se non dimicat. Serpentum morsus non petit serpentem. At Hercule plurima homini sunt ex homine mala, vt Plinius ait, lib. 7.

CONCLVSIO.

Finem dicendi faciam, nihil ambigens, quin apud omnes veritatis, rerumq; memorabilium studiosos, Herodoti scripta sacrosancta, velut Apollinis oracula sint futura.

ALIVD CONFIRMATIONIS exemplum.

ARGVMENTVM.

Verum esse, cum remigibus grunnisse Elpenora porcis.

EXORDIVM A LAVDE.

CVm in poëtis numen quoddam effulgeat, & eorũ spiritus sedibus æthereis veniat: quis tã impudens vitilitigator, qui maledictis audeat illos proscindere, diuinosq; homines genuino dente mordere? Ego certè vates vt sacros veneror, & exosculor eorum scripta, maximè, quæ memoriæ prodiderunt de Elpenore.

AB EXPOSITIONE.

Quem pulcherrimo veritatis inuolucro finxerunt vnum sociorum Vlyssis, in porcum à Circe per pocula transformatum.

A MANIFESTO.

Et puero perſpicuũ eſt, καὶ τυφλῷ δῆλον. i. & cæco clarũ, beluinis moribꝰ ac ingenio ferino præditos homines ab omni humanitate atq; ratione vacuos in brutorum animalium naturas tranſire.

A CREDIBILI.

Ratio præſtantiſſima hominis pars eſt, atq; lumen vnicum: Quam ſi libido vel ebrietas extinxerit, quid aliud quæſo, niſi ſub humana ſpecie latitans Epicuri de grege porcus relinquetur: et enim in pecudũ ferarũq; animaliũ numero habetur quiſquis eſt ferinis voluptatibus præuinctus.

A POSSIBILI.

Cùm doloſus luctator vinum, non modò pedes ſoleat conſtringere, ſed etiam omnes animi vigores profligare, atq; mente captos tenere, vt ab antiquis ſignificantiſſimo vocabulo Temetum ſit appellatum. Præterea, cum animi clauo cupidinis tranſfixi, rationis omnis expertes euadant, cur quæſo Eplenor, ad pocula & libidinem procliuis, ſub hominis figura porcus, hoc eſt, ratione carens animal eſſe non potuit.

A COHÆRENTI.

Sus gaudet volutabro luti, fœdus (vt Eplenor) homo voluptates beluinas ſectatur, ac porcinam vorandi auiditatem, cumq; Philoxeno gruis collum exoptat. Vide Gellium. lib. 19. cap. 2.

A DECENTI.

Porci natura maximè quadrat in libidinoſos ebrioſos

ebrioſos, quos prouerbio porcos Acarnanios vocant, qui ſenſus tantùm cum beſtijs cõmnnes habent, in pecudes ſua ſponte cõuerſi per libidinem, & quam Seneca vocat inſaniam voluntariam, ebrietatem. Porci Acarnanij.

A CONFERENTI.

Iam quæ commoditas ex præclaro iſto poetarum figmento promânat? Eplenor in pecudem transformatus monet omnes bonarũ literarũ atque virtutis ſtudioſos, vt pocula Circes, hoc eſt, voluptatis illecebras, tanquã nocentiſſimã peſtem fugiant: ac ipſum Eplenora nõ ſecus atq; Helotarum Spartiatarũ vnũ deteſtantes, turpiſſima libidinis & ebrietas crimina deuitent: Illud Vergilij ſemper fixum in pectoribus habentes:

Compedibus Venerẽ vinclis cõſtringe Lyæũ,
Ne te muneribus perdat vterq; ſuis.

EPILOGVS.

Merito igitur honore proſequi debemus, vt alia, ſic præſetia de Eplenore ſcripta poëtarũ, quos non iniuria ſacros, & diuũ curã Ouid. appellauit.

Exempla varijs ex auctoribus multa conſimilia, & ingenij & ſtyli exercendi gratia poteris colligere, atq; iuxta præſcriptos ab Aphthonio locos tractare, vt:

Cocles.

Verum eſſe, quod Horatius Cocles armorum põdere grauatus Tyberim tranauerit. Cuius meminit Liuius, lib. 2. ab Vrbe. Valerius. lib. 3. ca. 2.

M. Valerius Coruinus.

Item: Verum esse, quod M. Valerius Coruinus pugnæ victoriam auxilio corui obtinuerit. De quo Liuius ab vrbe, septimo. Valerius lib. 8. cap. 16. Gellius lib. 9. cap. 11.

LOCVS COMMVNIS.

Κοινὸς Τόπος.

LOCVS, est oratio bona, aut mala, quæ alicui insunt argumentãs.

Dictus autem communis, quod omnibus, qui eius rei, de qua agitur, participes, sunt, cõmuniter conueniat, atque congruat. Oratio enim in proditorem omnibus in commune proditioni obnoxiis aptatur. Deuterologiæ, id est, argumentationi iam peractæ & epilogo similis est. Quare locus communis non habet proœmium. Attamen iuniorũ exercendorum causa, quandã proœmii formam licebit fingere, cui subdes capita, primum ex contrario, hinc rei expositionẽ, non tanquam docens, res enim nota est, sed vt auditorem incites, aut exasperes. Post hanc adferes comparationem, qua ex collatione, id de quo agitur, in maius extollas. Postmodum collocabis sententiam, vel mentem, caput sic vocatum, exprobans, aut calumnians

nians agentis intentionem, Deinde coniecturali digressione vitam præteritam, in criminum suspitionem deuocabis, deinde misericordiæ exclusionē. In fine autē, huius præexercitationis pones capita finalia.

Legitimum,
Iustum,
Vtile,
Possibile,
Honestum,
Euenturum.

EXEMPLVM LOCI COMMUNIS CONTRA TYRANNIDIS AFFECTATOREM.

PROEMIVM, primum.

Quemadmodum legibus constitutum est, ipsaque apud nos iudicia censuerūt, legibus pœnas luat is, cuius scelere leges nullæ fuerant amplius permansuræ. Quod si præsenti liberatus supplicio, foret æquabiliorem sese præbiturus, aut vitam popularem ducturus, illi forsitan aliquis pœnam remittere posset. Quum vero elapsus in præsentia, sit longé violentior euasurus, iniustū certe fuerit. insecuturæ tyrannidis initium, præsenti delictu condonari.

SECVN-

SECVNDI PROEMII,

forma.

Ex aliorum absolutione reorum, non magnum fortasse iudicibus periculum fuerit emersurum: Verum si tyrannus abierit impunitus, certum est, ad ipsos iudices præcipuũ discrimen deuolutũ iri, quos cum ipsis legibus e medio tollent potientes rerũ tyranni.

A CONTRARIO.

Videmini autem mihi, iudices, in eius solùm, quod in præsentia est, contemplatione mentem habere defixam, virtutis seueritatisque maiorum nostrorum obliti, quorum iustius erat reputare, animoque proponere sententiam, qui nobis velut maximum, incomparabileque munus, Remp. omni dominatione vacuam, solutamque reliquerunt. Optimè quidem illi, atque rectissimè, Quando enim fortuna ipsa varietate sua inconstantem se diuersamque hominibus præbet: proinde mentes quoque hominum ad recte secusque agendum multiplici flexu trahuntur.

Hinc inæqualitati fortunæ, legum æqualitatem opposuerunt, instituerunt que Reipubli. velut vnam ciuium omnium sententiam facientes, vt fortunam nunc prementem

res

res cuiuſque nunc extollentem, legum conſtantia æquaret, eſſetqúe in ciuitatibus lex, correctio malorum, quæ fortuna patraſſet.

AB EXPOSITIONE.

Cuius iſte aut immemor, aut contemptor potius ſceleſtiſſimo ſecum cónſilio inſtituit, vt Rempublicam deleret, talhaqúe ſecum diſferebat. Quorſum hoc ergo per Deos immortales? Supra omnes poſitus, omnibus me patiar æquari? Fruſtraqúe permitto cumulare diuitias mihi fortunam, ſi eadem quæ vulgus, facia, eadē ferā? & quod collecti pauperes iudicant, quodqúe multis videtur, id mihi tanquam lex obſeruandum erit? Quo uſque ergo hæc? Qúis modus erit, aut horum quæ liberatio: Occupabo arcem, & peſſimè perituras longe abigam leges, eroqúe reliquis ego lex potius, quam reliqui mihi. Hæc ipſe ſecum reuoluebat, nondum vero votorum ſuorum finem aſſecutus, obſtitit enim beneuolentia Deorum. Quid ergo? non iniquiſſimum eſt, ſi propter ea, quæ fruſtra conatus eſt, ſummam Diis gratiam debemus, propter eadem, hęc hunc hodie conſeruari.

A COMPARATIONE.

Scele-

Sceleratus est homicida sceleratior tamen multò Tyrannus. Ille enim vnum, quisquis is fuerit, perimit: hic verò totas conuellit ciuitatis fortunas. Quantò ergo minus est parum offendere, aut vnum necare, quam omnes occidere: tantò minus est homicidæ malum, quàm atrox Tyranni crimen.

A SENTENTIA.

In alijs autem res euenit plerunque, vt tametsi grauissima admiserint, mentem eximant delicto, animoque defendantur. Solus autem Tyrannus fiduciā nō habet, vt inuitum se dicere queat tantum scelus suscepisse. Itaque si inuitus tyrannidem fuisset aggressus, esset fortasse ratio aliqua huius ipsum conatus absoluere. Verum cum ante rem attentatam ipse multum secum diuque deliberauerit, quomodo iustum cuiquam videbitur culpa carere ipsum, qui ante opera, mente, quoque factus est Tyrannus.

A DIGRESSIONE IN coniecturalem causam

Alij ergo, quicunque in ius vocantur rei, præsentis solum criminis rationem reposcuntur, & propter prioris vitæ rectè facta, sæpius absol-

absoluuntur, presentibusq; delictis ignoscitur: Solus verò Tyrannus vtriusq; tẽporis iudiciũ subeat, oportet, Liquet enim quàm immodestè atq; immoderatè vitã præteritam, & quàm crudeliter præsentẽ exegerit ipse. Itaq; vtrorumque det pœnas, & eorũ, quæ antè, & eorũ quæ præsenti sceleris conatu deliquit.

AB EXCLVSIONE misericordiæ.

Libet autem videre, cuius preces præsenti ipsum discrimine sint exempturæ. Liberi nempe? Verùm cum supplicantes vobis flentesque illos videbitis, putate vobis assistere leges, quarum vos aspectu moueri multò rectius est, quam liberorum ipsius. Illos enim speratæ dominationis fuerat relicturus hæredes: leges verò, quòd iudicandi, decernendique de ipso potestatem habetis, præstant. Itaque per quas, quòd iudices estis, vobis datur, pro eis iustius fuerit vos sententiam ferre.

A LEGITIMO.

Si enim rectè leges iubent eos, qui patriã in libertatem asserunt, honoribus afficiendos esse, necessariò relinquitur, eos, qui in seruitutem redigere conãtur, esse puniendos.

A IVSTO

A IVSTO.

Iustum autem est, vt tantum vobis det pœnarum, quantum ipse sceleris admisit.

AB VTILI.

Quod si Tyrannus occubuerit. id magno vobis vsui futurum est. Quoniam firma præstructio confirmandi legis erit.

A FACILI ET Possibili.

Facile autem & expeditum erit, de ipso sumere supplicium. Neque enim quemadmodum ipse ad asserendam tyrannidem satellitibus, ita vos ad opprimendum ipsum auxiliis opus habetis. Sed sufficiet (iudices) sola vestra sententia, cuius cum a Repub. ius, potestatemque aeceperitis, pulcherrimum quoque erit, pro Reipub. salute ipsam experiri.

AB EVENTVRO. CONCLVSIO.

Qua facili cognitione totam hanc præsentem tyrannidis potestatem auferetis.

SCHOLIA,

Locus

Locus communis. &c. *Principio loci cõmunes sunt, quas rerum formas appellant, quæ ferè in vsum rerum humanarum, & literarum cadunt, vt: Fortuna, opes, honores, vita, mors, virtus, prudentia, iustitia, liberalitas, temperantia: & his contraria, vt ait Melanchthon primo Rhetoricorum. De quorum vsu optime scripserunt, Rhodolphus Agricola in Epistola de ratione studii. Et Erasmus secundo copiæ.*

Sunt item qui alia in causa à defensoribus, alia ab accusatoribus communiter tractantur, Horum locus communis, augere peccati atrocitatem & dicere, malorum non oportere misereri: illorum misericordiã captare, & illata crimina extenuare.

ITEM: Communes loci, cùm accusatorum, tum defensorum, a testibus contra testes, à quæstionibus contra quæstiones, ab argumentis, a rumoribus, & contra de quibus Cicero ad Herennium. 3 & Georgius Trapezuntius Rhet. 2

Item cõmunes loci (de quibus potissimũ Aphthonius loquitur) sunt quibus circa personas, in ipsa vitia moris erat perorare, vt in adulterum, aleatorem, peculatorem, vt ait Quinti. lib. 2. c. 4 Communes autem dicti sunt ideo, quia quamuis contra hunc aut illum dici videantur: tamen ad vniuersos criminis reos afferantur necesse est: vt ait Trapezuntius.

Augmen

Augmentans &c. *Hoc est per locum communē amplificamus vel augemus virtutes, quæ bonis vel crimina, quæ sceleratis insunt illic per conquestionem misericordia captatur, hic peccatorū atrocitas exaugetur. Quod quibus rationibus fieri debebat, ostendit Cicero in fine libri secundi ad Herennium.*

Deuterologiæ &c. *Agricola secundam rationē reddidit. Quoniā locus cōmunis post accusatorū argumētationes, quibꝰ primo noxij manifestantur, & conuicti supplicijs digni relinquuntur, solet tractari. Unde Quintilianus ait ex medijs iudicijs esse, Et Priscianus ita definit: Locus communis exaggerationem habet manifestæ rei, quasi ex argumētationibus iam peractis Non enim quærimus in hoc, an iste sacrilegus, vel vir fortis sit, sed rei conuictæ & manifestæ exaggerationem facimus, cui tamen legibus supplicium sit definitum, vel præmium, Rodolphus Agricola lib. 2. cap. 14. Loci communes, inquit, vt Rhetores vocant, nō sunt aliud, quàm maiores ratiocinationum propositiones, & quæ in proditorē, in venificum, adulterum, sicarium dicūtur. Cùm volumus enim probare Cœlium damnandum, ostendimus veneficum eum esse, quod vbi explicatum est, quid restat aliud, quod ratiocinationi desit, nisi maior? Veneficus est damnandus.*

Locus cōmunis.

Epilogo

Epilogo similis, &c. *In conclusione, praeter enumerationem sunt Amplificatio & Commiseratio. Illa per locos praescriptos à Cicerone communes, instigationis auditorum, augendiq; criminis causa sumitur: Hac item per locos suos cõmouetur misericordia animus auditoris. Ergo conclusioni similis est locus communis, quem item bonorum & malorum, quae alicui injunt, nos amplificatiuum sermonẽ appellamus, λόγον αὐξητικὸν Graeci.* Cõclusio Amplificatio. Commiseratio.

Res enim nota est, &c. *Hoc est, postquam forma quaedam proemij fuerit posita, & à contrario locus, tum subiunges ἔκθεσιν, id est, expositionem, vt auditorem in odium maleficij rapias, ac instiges, nõ probes, nec doceas rei declaratum anteà crimen.*

In maius extollas, &c. *Hoc est, flagitium, in quod fueris innectus, ostendes longe grauius esse, atque atrocius illo cum quo contuleris, vt sacrilegum peculatore deteriorem.*

Sententiam vel mentem, &c. *Sententiam veteres, quod animo sensissent, vt suprà dictum est, vocauerunt, Graeci γνώμην appellant. Quod consilium mente conceptum, atque voluntatem quoq; significat. Vult igitur Aphthonius, vt aperiamus quo animo, vel rationis impulsu, & quibus consilijs reus ad maleficium accesserit.* Sententia

Coniecturali, &c. *Coniecturam à coniectu,* Cõiectura

id est, directione quadam rationis ad veritatem, appellitam ait Quintilianus lib. 3. cap. 7. Hinc coniecturalis causa. Cuius Cicero ponit sex partes. Et primam vocat argumentationem probabilem, diuiditq; in causam & in vitam, illa per ratiocinationem, hæc ex antè factis suspiciones administrat.

Misericordiæ exclusionem, &c. Ελέου ἐκβολὴν, *amouendam ait misericordiam esse, & neminem iustum oportere malorum misereri.*

Leges nullæ, &c. *Tyranni periphrasis est, in quem præsens hic locus communis est institutus.* Tyrannus. *Verùm Tyrannus olim dicebatur fortis & dominus bonus, plenã in subditos potestatẽ habẽs. Vnde Virgilius in 7 Æneam suum, quem pium semper esse voluit, Tyrannum dixit, inquiens:*

Pars mihi pacis erit, dextram tetigisse Tyranni.

Postea viribus imperij per superbiã cœperunt abuti. Vnde tyranni nomen ad eos restrictum est, qui per insolẽtiam abutuntur imperijs, & Remp. opprimũt, redigunt q; in seruitutem. Cum his (inquit Cicero Officiorũ. 3.) nulla nobis est societas, sed potius summa distractio est. Omne hoc genus pestiferum atq; impium ex hominũ communitate exterminandum est, &c. Idem. 2. Philippi. Satis est viris fortibus didicisse, quàm sit pulchrũ, beneficio gratũ, fama glorioſum, tyrannũ occidere. Idem pro Milone: Graci homines Deorũ honores tribuunt

tribuunt ijs viris, qui tyrānos necauerūt, quæ ego vidi Athenis? quæ alijs in vrbibus Græciæ? quas res diuinas talibus institutas viris? quos cantus? quæ carmina? propè ad immortalitatē, & religionem & memoriā consecrantur, &c. Præterea lex olim erat: Tyrannicidæ imago in gymnasio ponatur. Cuius meminit Quintilianus lib. 7. cap. 8.

Videmini, &c. *Aphthonius*, δοκεῖτε δὲ μοὶ μᾶλλον πρὸ τῆς τοῦ παρόντος διανοίας ἀκριβέστερον κρίνειν, εἰ τὰς τῶν προχόνων λογιεῖθε γνῶμας: *Longè, inquit, diligentius, & exactius mea sententia iudiciaretis in re præsenti, si maiorum nostrorum iudicia autem oculos vestros posueritis. Iudices nimium indulgētes ac remissos arguit. Maiores autem è contrario diligētiores asserit enituisse. Illos pati Remp. opprimi: Hos in libertatem adseruisse. Et legum iustitiam opposuisse iniustis fortunæ impulsibus ad maleficia. Est enim locus à contrario.*

Fortuna varietate sua, &c. *Fortuna potens ac variabilis appellatur à Virgilio, quam Deam veteres arbitrati, in tota ratione mortalium solā vtranq́ paginam facere credebant, et omnes casus humanos adsignabāt illi, vt hominum mentes impellenti, iam ad maleficia, iam ad virtutum studia. Vnde Quintus Curtius lib. 3, de rebus Alexādri, inquit: Etiam naturam plerunq́ fortuna corrumpit, & lib. 8. Quis neget eximiam quoque* Fortuna

gloriam sæpius fortunæ quàm virtutis esse beneficium. Hinc Aphthonius ait, prudenter à maioribus institutum, vt leges decernerent malis pœnas, bonis autem præmia virtutis.

Attentatam rem, &c. *id est, Misericordiam tyrannus mereretur, si peccasset imprudenter, & inconsultò: sed cùm factius sit studiose, atque dedita opera tyrannus, erit puniendus: voluntaris enim crimini nulla debet esse spes, nec ignoscendi facultas parata.*

Inuitum se dicere, &c. *Hoc est, crimini suo nihil poterit prætexere, non dicere, quòd inuitus, vel per imprudentiam scelus susceperit. Et in testamento veteri legimus, iis vrbem profugij paratam fuisse, qui nescientes aliquem percussissent: vt si ferrum in sylua manum succidentis ligna fugerit & occiderit hominem. Deut. 19.*

Liberorum ipsius, &c. *Hoc est, filiorum atq; filiarum. Vide Gellium, lib. 2. cap. 13.*

Quarum respectu moueri, &c. τὴν ψῆφον ἐπενεγκεῖν, *id est suffragia ferre. Multò iustius est, inquit, pro legibus suffragia ferre, easq; defendere, quàm tyrannorum liberos fauore prosequi, illarum enim beneficio iustitia floret, & iudices liberè sententiam pronunciant, sed horum maleficio, cum iudicibus æquitas è medio tollitur.*

LOCVS COMMVNIS, IN villarum ac vrbium incensores.

EX-

EXORDIVM.

Hominum impiorum nulli grauioribus supplicijs afficiendi sunt, quàm ij, quorum maleficio cõtingit, vt funditus per incendia pereat, quod à iustitia suum vnicuiq; fuit attributum. Incen ij.

A CONTRARIO.

Quorsum attineret Deorum clementia datas esse facultates, si liceret impunè maleficis eas per crudelissima scelera tollere, vel omnino flammis abolere?

AB EXPOSITIONE.

Quid in rerum natura poterit atrocius esse, quàm omnia loca miserabilibus lamentis, cunctaq; domos eiulationibus, querulis cõplere, vrbes incẽsionibus, internecione ciues, vastitate regiones, ruina crudelissima Respub. perdere, & breuiter omnia, quibus humana vita carere non potest, flammis absumere?

A COMPARATIONE.

Quibus longè mitiores sunt fures, aut sicarij. Hi vnius atq; alterius bona diripiũt, aut rerum inopia protrusi vnum aliquem occidùnt. At illi Resp. omnes euertũt, & vniuersa tollũt è medio.

A SENTENTIA.

Facinori voluntario nulli esse debet parata excusatio, sed imprudẽtiæ iusta deprecatio. Nulla igitur venia digni sunt isti, qui cõsultò maleficia susceperunt, ac sua sponte propter lucellii, omnia

immaniter exusserunt, sola nocendi libidine, & peruersitate mentis impulsi.

A CONIECTVRALI digressione.

Cùm vitam præteritam adeo turpiter exegerint, vt nulla spes melioris sit insequẽtis, iudices, iniustè facietis, si eos dimiseritis. Quippe vix vnquam ad bonam frugem peruenturi sunt, quos ad omnia flagitiorum genera rapuit assidua peccandi consuetudo.

AB EXCLVSIONE MISERICORDIÆ.

Quis poterit istorum misereri, quos non publicus luctus ad misericordiã traxit, non tot matronarum ac puerorũ eiulatus flexere? non tot virorum singultus atque calamitates maximæ permouere, nedum à teterrimo crimine potuerunt deterrere.

A LEGITIMO.

Fas & iura sinunt, volantq; vt ij pœnas se dignas exoluant, qui iustitiæ leges violando crudeliter vniuersam Rempub. afflixerunt, fortunasq; omnium irreparabili damno funditus perdiderunt.

A IVSTO.

Quis tam peruersi iudicij poterit esse, cui videatur iniquum, eos tantis incommodis atq; pœnis adficere, quanta bonis innocẽtibus intulerũt? tantisq;

tantisq; supplicijs excruciare, quanta meruerunt eorum maleficia?

AB VTILI.

Sumpto de sceleratissimis hominibus supplicio fiet, vt Resp. liberata possit respirare, item boni ciues quibuscunq; rationibus valuerint, sua tecta restaurare, & in meliorem pristinam conditionē, atq; dignitatem restitui.

A POSSIBILI.

Tanta vobis, iudices, est diuinitus cōcessa potestas, vt citra magnum negotium maleficos tollere, tanta item facultas, vt pro iure vestro rēp. afflictam suffulcire possitis, & in libertatem asserere.

AB HONESTO.

Nihil magis poterit iudicēs æquissimos decere, quàm rerum publicarum hostes opprimere, nihil magis gloriosum æstimari, quam prospicere, ne quid damni boni ciues capiant.

AB EVENTVRO.

Postquam pœnas de reis hisce dignas sumpseritis, fenestrā criminibus reliquis clausuri estis. Nam eorum exemplis multi deterriti cessabūt à peccando, qui alias ad nocendum promptiores erāt futuri. Recepissent multi vbi cognouerint mala consiliis consultoribus pessima cecidisse.

ALIVD LOCI COMMVNIS exemplum in Ebrium,

EXORDIVM,

In Rep. vestra, iudices, prudenter instituta, ni ferre soletis vlla etiam leuia crimina: quanto minus vobis toleranda est ebrietas, omnium sceleri teterrima, vnde velut alto gurgite profluũt omnia vitiorum genera, promanatq́; corporum & animarum pernicies certa.

Ebrietas.

A CONTRARIO.

In homine rerum præstantissimam nouimus esse rationem, bonamq́ue valetudinem: vtrunq; obnubilat, imò disperdit fœda temulentia, sed cõseruat diuina sobrietatis virtus, quæ omniũ bonorum est origo, sicut illa malorum.

AB EXPOSITIONE.

Tolerabilior rei præsentis esset causa, si vino rariùs sese ingurgitaret, sed nullam meretur veniã, cùm bestia quotidie cothonissans, sese poculis obruat. Qui toties ab amicis admonitus, non desinit, ab affinibus obiurgatus non cessat ebrietatem sectari, & iuxta prouerbium, canis ad vomitum reuerti, & sus ad volutabrum cœni. Noctes atq; dies in ganeis, in lustris pergræcatur, clamat, rixatur, pugnat.

A COMPARATIONE.

Quemadmodum amor turpis nihil boni procreare, sic item ebrietas ingeniorum teterrima pernicies. Et reliqui morbi partem aliquam corporis solẽt corripere, non diuinam in homine particulã

ticulam adoriri. Pestilentissimus omniũ est ebrietas, hoc est, rationis priuatio, quæ temulentia dicta, quòd animi vigorem debilitet. Veteres enim temetum appellauere vinum, ex eo quòd tentet, atq; labefactet mentem. Temulentia.

A SENTENTIA.

Alios imprudentia, casus atq; fata ad peccãdum trahunt. Sed ebrioſi ſponte ſua rapiuntur ad malè faciendum. Vnde Seneca ebrietatem nihil aliud ait esse, quam voluntariam insaniam. Epist. 12.

A VITA ANTECEDENTE.

Non potuit vitam præsentem honestè transigere qui præteritam turpissimè traducẽdo, se puteo, quod aiunt, argenteo, non desyt ingurgitare. Documento sunt libidines portentoſæ, pallor, genæ pẽdulæ, oculorum vlceræ, tremulæ manus, quas aliquando vidisti effundere plena vasa. Hæc omnia præmia sunt ebrietatis, & vitæ turpiter exactæ euidentia signa. Vide Plinium lib. 14. cap. vltimo.

A MISERICORDIÆ exclusione.

Nulla ratione parcendum est illi, qui consultò facinus patrat, & ſua ſponte se conuertit in bestiam. Quod facit ebrioſus homo cuius turpissima flagitia sine vlla misericordia reprimere debetis

& ex

& exemplis in nocentem æditis, reliquos à peccã do deterrere,

A LEGITTIMO.

Lex. *Cùm, iuxta Ciceronis sententiam, Lex est recti præceptio, prauique depulsio, rectissimè feceritis, si (quod leges vestræ volunt) teterrimũ hoc ebrietatis crimen, è medio tuleritis. Quo facto vtilis omnibus repurgatam Rempublicam estis habituri.*

A IVSTO, HONESTO.

Vtili, Possibili.

Vos ideo magistratu fungimini, & gladios geritis, vt sontes puniatis, & innocentes tueamini. Nihil igitur iustius, nihil honestius facere poteritis, quàm si fortiter officio vestri functuri, in hestiam hanc ebriosam grauiter animaduerteritis.

Nec erit quòd ab illo vobis metuere debeatis, cum neminem sui criminis defensorem habeat, & eius omni vigore corpus exhausti, vinoq; debilitatus sit animus. Noxium igitur dignis modis tractate, quod non solum reipublicæ vestræ futurum vtile exemplum atq; salutare, sed etiam gratum Deo, qui maximo odio prosequitur ebrietatem. Vnde apud Esaiam inquit: Veh qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam & potãdum vsq; ad vesperam, vt vino æstuetis, &c.

EPILOGVS.

Sed non opus oratione longa vobis quibus persuasum

ſuaſum eſſe ſcio, ebrietatem crimen eſſe teterrimum, non leui ſupplicio tollendum.

IDEM ARGVMENTVM VENVſtius ac copioſius tractatum à Petro Moſellano.

VEreor plurimum, ne qui ſobrij ſunt, operam hanc meam in ebrios dicendi ceu ſupervacaneã rideant. Dicent enim ſobrijs caſtigatione hac nihil opus eſſe. Ebrios autem ſic vino ſepultos, vt nullius vocem exaudiant, nullius admonitionẽ intelligant, nullius obiurgationis aſperitatem ſentiant. Nimirum quòd vt corpus mortui nullis punctis ſic ebrij animus nullis monitis excitari poſſe videatur. Quanquã autẽ optabile eſſet non ſæpe operam ludi in corrigendis ijs, qui in vitijs ſuis ſic obduruere, vt omnem medicinæ ſpem excludant, tamen quia ſunt, qui certis internallis extanti mali ſopore expergefacti ad ſe redeunt, ſeq; ſanabiles per hoc, quòd morbum ſubinde agnoſcant, præbent, vel horum gratia quanta ſit in hoc vitio pernicies, paucis oſtendam. Nam vt pulchrius nihil eſt homine ſobrio, & ad quiduis quouis tempore, quouis in loco parato, ita nullum monſtrum fœdius ebrio, cuius, vt Terentianus Chremes ait, neq; pes, neque manus ſatis ſuum officium facit. Principio mirari ſuccurrit hic Græcorum prudentiam, qui ſuæ etiam linguæ proprietate, quanta virtus, quamq; ingens bonum ſit Sobrietas.

ſobriæ

sobrietas, satis declarat. Siquidem vt ostenderẽt mentem humanam in sua dignitate cõsistere sine sobrietate non posse, virtutem hanc insigni vocabulo σωφροσύνην *nominauere. Quid enim aliud sonat* σοφρωσύνη, *quam mentis conseruationem? vt quantum homo animalia rationis expertia mẽtis dignitate antecellit, tantum quoq; hæc virtus cæteris omnibus sit sublimior censenda. Quamq̃ autem Stoicorũ disputatio est, qui vnam virtutem habeat ei & cæteras non deesse: tamen in vsu vitæ humanæ sæpe compertum est fortitudinem habuisse eum, qui amicitiæ iura non præstiterit.*

σωφροσύνη.

At sine sobrietatis fundamento nullus vnq̃ virtutum domicilium in animo suo construxit. Nam vt ea oculorum acies sola colorum discrimina discernit, qui nullo vitiosi humoris fluxu lippiãt: ita quid quaq; in re vel fugiendum, vel sequendũ sit, ea tantùm mens cernit, quam sibi ac potus moderatio ab omni onere semper seruârit expeditã: Hæc prudentibus consiliorum omnium mater, Hæc rectè consulta maturè exequitur, Cum hac florent resp. Hac discedente, sensim optima quæq; dilabuntur. Vt vel hinc appareat, quanta sit pestis in repub. ciuis ebrius. Qui neq; virtuti vlli locũ apud se relinquat, nec vllum in rebus dubijs consilium aut inuenire ipse, aut ab alijs inuẽtum recta ratione exequi possit. Qui nec præterita recordari, nec præsentia moderari, nec futura

præui-

prævidere rectè queat. Qui denique nihil aliud sit, quàm, quod de otiosis ait Poëta, telluris inutile pondus. Pinge autem tibi cogitationis penicillo talis hominis vitam. A vespera ad multam noctem clamatur, bibitur, luditur, cantatur, ululatur, pugnatur, franguntur scyphi, mensa vomitu conspuuntur. Succedit somnus alij grauis, adeo vt morti plusquàm similis appareat: alij somniorum terrificis spectris irrequietus: tũ aquissimũ ebrietatis supplicium, vehemens capitis dolor, ac membrorum omnium debilitatio. Manè dolor, et nondum edormitum villum surgere vetat, & in medium vsq; diem in stratis detinet. Quòd si quid operis vrgeat nimis fracti, & vel semimortui ad illud accedunt. Quis autem cum laude in negotio aliquo graui versatur, ad quod inuitus fractus ac totus languidus ingreditur? Quid expediet impeditus ipse? Quid fortiter faciet languidus? Quem laborem feret hesterno mero non solùm fatigatus, verùm totus fractus? Attrectandum est aliquid? tremunt manus. Eundum aliquò? genua labant. Res poscit eloquentiam? lingua hæret; vocis meatus est impeditus. Quid multis? inter tot morborum genera, quot humanæ naturæ miseria est obnoxia, vix vllum est, quod semel adeo totum hominem sibi eripiat, & animum pariter atq; corpus prosternat. Bona morborum pars, cùm vel corpus, vel corporis aliquam partẽ affligat,

gat, tamen immortale hominis partē, nempe animum impetere non audet. Sunt qui ſoporem. ſunt qui torporē, ſunt qui frigus, ſunt qui æſtū immittant, ſalua tamen interim rationis dignitate. Atque illud ipſum quod commune habemus cum diis immortalibus, quo ſolo homines & ſumus & rectè appellamur, quo à brutis differimus, hoc verò labefactare ebrietas & poteſt & ſolet. Atrox ſa-
Epilepſia. nè & horrenda peſtis eſt ἐπιλήψια, qua correpti plærīq; aliquoties vim ſibi ipſis afferunt, dū ſua ipſorum membra pulſant, dum capillos ſibi vellunt, dum ſe in luto volutant ipſi. At nullis verbis conſequi queas, quanto fœdiori, quanto q; immaniori malo laboret ebrius. Quem epilepſia corripit, hūc paulo momento deſerit, at q; ei mentis vſum reddit. Ebrius antè cùm diu multum q; per ebrietatem iactatus fuerit, ſeq; indigna multa tū fecerit, tum paſſus fuerit (ſi nō, quod ſæpenumero accidit, in totū extinguatur) totum q; penè triduum ſepulto ſimilis iacuerit, vix tandē ad ſe vtcunq; redit. Illi mali ſenſum lenit, quòd nulla ſua culpa, ſed morbi vehementia pœnitenda multa tum aicit, cum facit. Huic verò malum conduplicatur, quando quo mali culpam à ſe tranſferat non habet, & minus premere ſolent, quæ nihil cōmeritis grauia accidunt. Iam inter animi vitia nullū eſt tam noxium, nullum ex quo tanta malorum aliorum ſeges pulluiet, reperiri poteſt. Quid enim tā

eſt

est horrendum, quod non ebrij audeant? Fide & taciturnitate in rebus humanis nihil sanctius esse debet. Ebrio nihil rectè crediderís, effutit omnia, neq; quicquam tam religiose arcanum est, quod celare is possit, qui ad cuiusuis corpotoris stultitiam insitatus, mentis suæ dignitatem ipse prodit. Quid enim non proderet is, qui illud quod charissimum habet, ad alienum affectum eamq; stultum amittere vel cum auiditate paratus est? Cui autem ignotum est, rixarum, vulnerum, stuprorum, adulteriorum, homicidiorum vberrimū fontem esse ebrietatem? Quis enim nescit pugnā Lapitharum factam, vt Horatius ait, super mero? Quis nescit, Tarquinios mero calentes primùm ad stuprum nefandum processisse, mox & regno amplissimo excidisse. Quis ignorat Alexādrum Macedonē, catera quidem regem laudatissimum, compotādi studio eò prolapsum, vt quibus familiarissimè vtebatur, eis interfectis, & per hoc procerum suorum omnium animis à se alienatis, veneno tandem extingueretur? Sed ne ego ineptus, qui quod vitium finem nullum nocēdi habet, hoc orationis meæ angustijs complecti studeo.

Lapithæ.
Tarquinij.
Alexāder.

ALIVD EXEMPLVM LOCI communis in sacrilegum, iuxta præscriptos ab Aphthonio locos, cuius bona pars ex Prisciano deprompta.

EXOR-

EXORDIVM.

Sacrilegus

In omnes maleficos oportet animaduertere, maximè in eos, qui contra Deos aliquid audent, sacra violando.

ALIA EXORDII.

formula

Quòd si vultis committere iudices, vt ceteri quoq; homines vestra indulgentia pessimi fiant, sacrilegum impunitum relinquite: sin hoc non placet, supplicijs adficite.

ALIA PRINCIPII FORMA.

Qui in conspectum vestrum adductus est reus, videtur solus in periculum venisse, sed vos quoq; in discrimen præcipitamini. Iuris enim contemptio, & religionis violatio impunita relicta, Deorum iram in homines excitat.

A CONTRARIO.

Vt Dij placarẽtur, maiores nostri ceremonias instituerunt, aras condiderunt, templa Dijs immortalibus vouerunt, hostijs donarijsq; exornârunt, ac festis diebus redeuntibus celebrârũt: iste autem vt Deos exacerbatos in capita nostra instigaret, aras spoliauit, templa prophanauit, & omnia donaria crudeliter abstulit.

AB EXPOSITIONE.

Et quid aliud animo reuoluit, quid aliud machinatur sacrilegus, quàm Deos irritãdo vniuersa ciuitati malum accersere, publicis q; ac priua-

tis

natis rebus incommodare? Etenim ex sacrilegio, & Deorum contemptu, solet agrorum sterilitas prouenire, omniumq; rerum penuria. Item seditiones, prælia, regionum deuastationes, vrbium excidia atq; pestes.

A COMPARATIONE.

Ex reliquorum maleficijs tolerabilius malum videmus enasci. Latrocinijs ac furtum in paucos committitur. Stuprationū adulterorūq; criminaijs solùm, qui faciunt, molesta & acerba fiunt, & eos maximè, quorum interest, excruciant. Sacrilegus autem omnib⁹ ex æquo plurimum incommodat, qui tyrannis est simillimus, sed tamen ex illis non omnibus, sed pessimis omnium. Illorum enim facinus est sæuissimū, qui Deorum immortalium donaria spoliant, sacrasq; diuitias auferūt. Iniquissimum igitur esset, furem vel iniurio sum adfici supplicio, sacrilegum verò absolui.

A SENTENTIA.

Sed quid suis vt prætendat flagitijs, habere potest? inuitus ad scelera non accessit, sed cùm mala semper in eo mens, malus animus fuerit, non sine multis & impijs consilijs atq; conatibus fores tẽplorum effregit. Iam qualis præditum animo censeatis eũ, qui Deos immortales, quos omnes creaturæ venerantur ac adorant, contempserit, imò diuina sacraria prophanando exacerbauerit? Quod designare solent, qui Bomolochorum pessi-

mi, nũquam laboribus honestis, vt victum acquirerẽt, operam impenderunt, sed per impias artes atq; sacrilegia maluerũt ad diuitias peruentre.

A DIGRESSIONE CONiecturali.

Homines alij qui peccant, maleficij præsentis labem, vitæ prioris melius exactæ sanctimonia vel excusare, vel expurgare possunt. Sed qui tam horrenda crimina committũt in Deos, satis ostẽdũt sese habere pectora, quæ ab ineũte ætate, nulli pietati adsueuerint, sed assiduo criminum vsu tam cõtaminata, vt ad meliorem frugem, si cupiant etiam, nequeant reduci. Lignum enim tortũ, haud vnquam rectum. Et difficile est resistere cõ-

Consuetudo.

suetudini, quia assimilatur naturæ, quã licet expellas furca, tamen vsq; recurret. Quare nihil iã aliud restare constat, quàm dignum meritis supplicij, vt sic arbor mala semel excidatur, ne malos fructus producere pergat.

A MISERICORDIÆ EXclusione.

Vnde si cum maximo eiulatu ad pedes vestros sese abiecerit, nihil opplorationibus eius commoueamini oportet, ne crimẽ impunitũ, aliis similiter peccandi fenestram aperiat, & incõsulta misericordia vestra Deorum iram, in publicæ dispẽdia calamitatis exacuat.

A LEGITIMO.

Quòd

Quòd si leges volunt, vt qui status hominũ inquietant, pacemq; publicam interturbant, puniãtur: quantò magis animaduertendum erit in eos, qui nobis immortales Deos iniquos & hostes faciunt, vt eorum amicitia spoliati, funditus intereamus.

A IVSTO.

Et quid magis æquum esse poterit, quàm Deos placare, religionem tueri, ædiumq; sacrarum expilatores damnare, ac meritis supplicijs adficere.

AB VTILI.

Quod si feceritis, Deos placatos habebitis, & Reipublicæ statum longè tranquilliorem atq; prosperiorem. Etenim in ijs imperijs fœliciter omnia solent succedere, in quibus religio vera cõseruata, scelera punita, & ante omnia regnũ Dei fuerit quæsitum.

A POSSIBILI.

Nec erit, quod vindictæ vestræ iustissimæ impedimento esse poterit, neminẽ enim iste habet, cuius patrocinio nitatur, nec credo fore, qui tantus dinûm contemptor Mezentius, istum e manibus vestris cupiat eripere, sed potius omnes instare & vrgere, vt reus omnium suffragijs mortis destinatus, meritas pœnas exoluat, ne ex eo conseruato, κακῶν παντηγυρις impendeat.

EPILOGVS.

Quid igitur moramini? quid cessatis in eo tol-

lendo, qui iam pridem omnibus videtur esse damnatus?

ALIVD LOCI COMMVNIS exemplum, in contumaccm, aut δυσκολὸν.

EXORDIVM.

Contumacia. *Inter varia criminum genera non infimum est contumacia atq; morositas, omnium dissidiorum vberrimus fons & origo.*

A CONTRARIO.

Æqualitas *Morum æqualitas amicitiæ vinculũ atq; glutinamẽtum est, vnde natũ prouerbium: Æqualitas haud parit bellũ. Et obedientia vel sola virtus, quæ menti cæteras virtutes inserit, insertásque custodit. At morositas & contumacia pertinax, amicitiæ pacta rescindunt, omnemq; cõcordiã e medio tollunt, vt Pythagoras recte dixerit, æqualitatẽ amicitiæ parentem, & altricem: Cõtrà, inæqualitatem, discordiarum bellorúmque matrem esse.*

AB EXPOSITIONE.

Ab omni mansuetudine & obediẽtia dyscolus abhorrens, in animum induxit, bene monentibus nunquã obtemperare, neminemq; ad honesta vocantem audire. Secum igitur assiduò loquitur atque exequitur ista: Ego satis sapio, satis est iudicij, vt queam cum alijs certare, imò vincere. Nolo alicui morem gerere, cùm longè melius, quàm alij,

alij, nouerim, quæ conueniãt ætati meæ, Nec maximopere alienam ſapientiam optârim, valeat monitorum odioſa prudentia, ego quod mihi viſum erit aggrediar: præceptoribus, cùm ſe ferociores præſtiterint, oppedam: quæ vetuere, faciam, reiecti etiam libris, indulgebo genio, pergræcabor indies, & mihi nomẽ inſigne comparaturus, nocturno tempore veluti graſſator aut ſicarius: in plateis peruagabor, obuiam venientes laceſſam atq; proſternam, aut velut Achilles, in fugam compellam, exclamabo etiam vt Stentora vincere poſſim, aut propria mercede canores.

Curetum ſonitus, crepitantiaq; æra ſecutus.
Torua Mimalloniis implebo cornua bombis.

Hæc digna ſunt adoleſcentibus exercitia. Melãcholicorum eſt ſtudijs impalleſcere, & demorſos ſapere vngues.

A COMPARATIONE.

Graue crimen eſt ambitio, ſed multò grauius obſtinatio & pertinacia procax, quã αὐθάδειαν appellant. Illud ſubtile malũ, ſecretum virtus & occulta peſtis, infeſtans ſolos cupidos, quorum animos inuaſit. At homo contumax, in peruerſa ratione perſiſtens, exemplo peſſimo multis eſt alijs quos veluti contagione viroſa corrumpit, & ad ſeditionem. Reip. perniciem, inſtituit atq; trahit.

A SENTENTIA.

Nihil habet contumax, quod inflexibili mẽti prætexat. Facilè, si velit, bene monentes audire posset: Sed peruicax, & obstinatus animus reluctatur, ac velut asinus calcitrosus, reuerberat. Cæterùm vt πειδαρχία μήτηρ τῆς εὐπραξίας: *sic inobedientiæ crimẽ & pertinaciæ scelus omniũ in Repub. peruersitatum origo.*

A DIGRESSIONE CONiecturali.

Præsentis criminis pœna remitti posset, si non turpem ex vita præterita labem, adeoq́ ἕξιν contraxisset, nec vitium ex praua consuetudine versum esse in naturã, ex cuius genuina malitia nihil, nisi quod Reip. pestilentissimum, potest enasci.

A MISERICORDIÆ Exclusione.

Quis iudicij tam peruersi vir esse poterit, qui rubo (quod aiunt) a re facto rigidiores atq́ præfractiores, à meritis pœnis liberatos velit, id effecturus, vt omnis bene monentium, ac grauiũ virorũ authoritas in summum adducatur discrimen.

A IVSTO.

Quòd si non in facta modò, sed in voces etiam petulantiores olim publicè vindicatum est, vt C. Fundanius, & Tiberius Sempronius ædiles, Appij Cæci filiæ mulctam ob inciuilia verba dũtaxat dixerint, vt ait Gellius lib. 10. cap. 7. Quanto æquius erit constringere os infrœne, & coercere

pesti-

peſtiferam rebellandi libidinem eius, qui reſpon-ſator teterrimus, ablatratione, factoq; ſuo ſcelerato omnia ciuilitatis atq; pietatis officia tollit.

A LEGITTIMO.

Quod ſi veſtrûm nonnulli iudicauerint vitiũ contumaciæ non capitale crimen eſſe, arguerint igitur leges iubere, ne maior pœna ſit, quam culpa Officiorũ. 3. Non petam, vt in reum exempla crudelia animis edatis ſed per νουθεσιαν aut τιμωρίαν occurſuri vitijs, ita puniatis, vt accepto malo, reſipiſcat, peccandiq; licentiam cohibeat, atque compeſcat.

AB VTILI.

Ad crimina leuiora etiam nihil conniuere, ſed aliquando ad viuum reſecare, quantum in Republ. bonæ frugis afferat, vel cæco manifeſtum eſt.

A POSSIBILI.

Res ardua non erit de præſenti reo iudicium cenſurãq; facere, ſola ſufficit authoritas veſtra, qui nullis in hoc negotio perficiendo copijs auxiliarijs opus habituri eſtis, cum vel ſolo nutu confundere poſſitis, cumq; nemo ſit, qui cupiat illi ſubuenire.

AB EVENTVRO.

Si præſentis peccati ſcelus reliqueritis impunitum, multos habebitis ad idem flagitiũ alacriores factos, quos adhuc expectatio iudicij veſtri remoratur.

ALIVD LOCI COMMVNIS exemplum. In auarum.

EXORDIVM.

Auaritia.

Vetus dictum est, iudices, auarum, nisi cùm moriatur, nil rectè facere. Quod vel solum vobis persuadere poterit, vt hũc hominem, ipsam auaritiam, si non capitali pœna adficere, saltem extra patriam aliquò, vnde ad nos vel contagio, vel hominis fama non possit accedere, statuatis abiegare.

A CONTRARIO.

Gyari.

Admodũ bene ac prudenter olim Romani sapientes instituerunt, vt in Aegi maris insulam Gyaros noxij deportarentur, ne lacesserent ac diuexarent innocentes, pauperum sudores atq; sanguinem hauriendo. Contra vos perperam, ac imprudenter feceritis, si hunc reum in patria reliqueritis, & non potius hominem pestiferum & iniurium, ex hominum communitate exterminaueritis, ne eius præsentia pernicioſa miseri ciues non modò violentur, sed etiam perdantur. Vniuersum enim mortaliũ genus deuorare, & omnibus, vt sibi solis prosint, esse maximo detrimento solent auari, per omne genus iniuriarum suos explendo loculos, alienos expilando.

AB EXPOSITIONE.

Cuius rei gratia secum animo reuoluere solitus: Quorsum virtutes, quorsum probitas, quæ laudat

laudatur quidem, sed alget. Vnicum ego pecuniæ studium amplectar. Hæc rerum omnium regina, donat formam, nobilitatem, uxorem locupletem. Huic obediunt omnia, hac vel Dy capiuntur. In prætio prætium nunc est, dat census honores, qui diuitijs parantur. Has igitur consecuturus ego, omnib⁹ (qui nũc quæstus uberrimus) assentabor, defraudabo, terminos proximi transferam, furabor, rapiã, nihil vel Deos, vel homines curaturus. Diuitiæ.

A COMPARATIONE.

Luxuriosa quidem res est vinum, & tumultuosa ebrietas, sed longè nocentior auaritia furit, qua nihil scelestius esse rex sapientissimus Solomon asserit. Et quò liberalitas gratior, omniũq; studiosorum encomijs celebratur atque laudatur magis, tantò detestabilior auarus est, quinõ amicis, non patriæ, non reliquis omnibus, sed sibi soli natus, quasi hominis portentum viuit, se solũ pascit, & horrendum dictu nunquam satiatur, quẽadmodum infernus, & perditio non replentur. Prouerbium. 28.

A SENTENTIA.

Ebrius post factum agnoscit delictum, ac pœnitentiam agit. Homicida in furoris vim, ac irã transfert crimen & fatis maleficium assignat. Et vterque non semper, sed rarò, casu quodam, et inuiti peccant. At auarus nihil habet, quo noxiũ repurget animũ. Cum auaritia penitus insita per-

ma-

manet in venas, & in imis pectoribus inhæreat, vt auelli non possit, nullum relinquent pœnitentiæ locum nullamq́ de hominum genere benemerendi facultatem.

A CONIECTVRALI DIgressione.

Præteritæ vitæ sanctitas alijs sæpe reis nõ vulgarem apud iudices æquos beneuolentiam conciliat. Verùm si totam huius rei vitam examussim excusseritis, ipsissimam inuenietis ἀυγέιȣ βουςασίαν, monstrum non vna graui correptione vel supplicio dignum.

A MISERICORDIAE EXclusione, atque iusto.

Quare neminem arbitror fore tam stolidum, quem huius rei miserescat. Familiam, quã sui similimã habet, ad pedes fortasse vestros prouoluturam videbitis, sed vos legum & iustitiæ ratio magis permoueat, quàm iniqua sceleratorũ hominum hypocrisis, & ipsissimæ Crocodili lachrimæ,

A LEGITIMO.

Cùm leges reip. gratia conseruandæ iubeant insontes animaduertere, non illegitimum fuerit, iustissimum, acriter hunc reum à vobis castigari, vel procul ablegari, cũ nihil eo scelestius, vt dixi reperiatur.

AB HONESTO, & possibili.

Quo

Quo facto, nihil officio vestro dignius effeceritis. Nec quod iudiciũ vestrũ possit remorari, video. Nam si solùm volueritis, dictũ ac factũ reddetis.

AB VTILI.

Duplicem inde Reipublicæ cõmoditatem pro-manaturam experiemini. Primùm iudices integri, teterrima peste Rempublicam liberasse prædicabimini. Deinde prudenter effecisse, vt præsẽtis rei supplicio deterriti reliqui, ad consimile maleficium non facilè sint accessuri.

EPILOGVS.

Plura dicere non arbitror operæpretium, cùm ipsi satis intelligatis, non leuibus pœnis afficiendum auarum, cùm eo nihil sit in Republica pestilentius, atq; magis perniciosum.

LAVS.

ἔγκώμιον.

LAus est Oratio, bona alicuius enumerans.

Laudandę verò sunt.
- Personæ, vt Thucydides, aut Demosthenes.
- Res, vt Iustitia, aut Temperantia.
- Tempora, vt ver, æstas.
- Loci, vt portus horti.
- Ratione carentia animalia, vt equus, aut bos.
- Plantæ, vt vitis, aut oliua.

Lauda-

Laudamus verò & communiter & singulatim. Communiter, vt omnes simul Athenienses, Singulatim, vt Athenienſem vnum aliquem. Hæc verò diuiſio eſt laudis.

Diſpones autem ipſam hoc pacto:

Primum procœmion pro qualitate rei pones.

Deinde ſubiicies genus quod diuidit in
- Gentem,
- Patriam,
- Maiores,
- Patres.

Pòſt educationem explicabis, quæ cõtinetur
- Inſtitutione,
- Arte,
- Legibus.

Hinc ſubdes præcipuum laudum omnium caput, res geſtas, quas diuides in ea quæ ſunt
- Animi, vt quæ fortitudinis ſunt quæ prudentiæ.
- Corporis, vt pulchritudinem, velocitatem robur.
- Fortunæ, principatum, potentiã, diuitias amicos.

Addes deinde comparationem, qua id, quod laudatur, alteri collatum tollatur in maius

maius. Postremò epilogo, qui precationi simi-
lior sit, concludes.

EXEMPLVM.

LAVDATIO THVCYDIDIS.

Æquũ est eos, qui vtilia nobis adinuenere, suis ipsorum inuentis ornare, laudibus prose-qui, & quod ab illis est proditum, ijsdem quoque ceu autoribus cum gratia reponere, accep tumque referre. Non igitur iniuria Thucydides oratione mihi celebrãdus est, qui ipsis plurimum attulit ornamenti. Omnes enim de vita humanarum rerum parte benemeritos decet venerari: Thucydidem verò eo magis, quòd pulcherrimo omnium illustrando, curam suam impendit: Neque enim quicquam eloquentia pulchrius. Neque Thucydide quemquam bene dicendi gloria præstantiorem inuenire est. Thucydidis laus.

A PATRIA.

Nactus autem Thucydides eam est patriam, quæ & vitam pariter sibi, & eruditionem præberet. Neque enim in alio loco natus est, quàm vnde omnis bene dicẽdi ratio profluxit originemque vitæ sortitus Athenis.

A MAIORIBVS.

Reges generis sui habuit autores. Itaque ab

ab vltima protinus origine, clariore maiorum fortuna est illustratus. Vtraque ergo habens, & generis amplitudiuem, & ciuitatis statum popularem, quò clarior vtrinque fieret, est ab vtroque adiutus. Etenim ne ad iniustas opes, potẽtiamqúe delaberetur, æqualitate legũ prohibitus est, neue in obscura reliquæ plebis vilitate delitescerẽt, fœlicitate generis est consecutus.

AB EDVCATIONE.

Talibus igitur procreatus, in Republica Athenienſium, interque leges educatur, quæ certè optimas esse vitæ magistras in confesso est. Inter leges autem, armaqúe viuere instituens, eruditioni, simul atque rei militari operam dare decreuit, neque studia armis deferens, neque arma (vt præcipuã prudentiæ partem) relinquens, vnoque conatu duarum diuersarum artium curam habebat, coniungens ingenio pariter ea, quæ natura sunt separata.

A REBVS GESTIS.

Vt tandem ad virile peruenit robur, occasionem quæsiuit proferendis eis, quæ pulchrè

chrè fuerat in ætate meditatus. Nec obfuit casus, bellumque protinus est ortum, ipsaque res ab vniuersa gestas Græcia, literis cõplexus posteritati mandauit, conseruator eorum, & velut restaurator, quæ bellorum deleuit iniuria. Nec passus est quod quisque gessit, temporum situ aboleri. Ex ipso ergo cognoscitur captam esse plateam, scitur Atticam esse vastatam, tenetur Athenienſiũ classibus Peloponnesi eras esse nauigatas. Certatũ est nauali prælio apud Naupacton, non est nescium Thucydides id passus latere. Lesbus ab Athenienſibus est capta, id quoque ab ipso indicatur. Cum Ambraciotis pugnatum est, hoc & ne diuturnitas aboleret, effecit iudicium Lacedæmoniorum non ignoratur, Sphacteria & Pylos ingentes Athenienſium labores non latent. Concionantur Corcyrei Athenis, Corinthij ipsis contradicunt. Aeginates vt Athenienses accusẽt Lacedæmona proficiscũtur. Iam vero à belli consilio Lacedæmonios Archidamus absterrens: contra Stenelcidas ad bellum suscipiendum impellens. Ad hæc Pericles legationem Laconicam cõtemnens, neque passus deficere animo propter pestilẽtiam Athenienses. Cuncta hæc Thucydidis opera ingenioq; in omne æuum ab obliuione vindicantur.

A COM

APHTHONII

A COMPARATIONE.

Quis autem Herodotum illi comparauerit? Ille enim ad voluptatem legentium scripsit, hic omnia ex rebus ipsis, atque veritate deprompsit. Quanto verò quod ad alienum fit gratiam, infra id est, quod fit ad varietatē, tāto post se Thucydides Herodotū relinquit

EPILOGVS.

Erant alia quoque permulta, quæ de Thucide dicerentur, nisi quò minus omnia dicere-mus, laudum suarū nobis obstaret multitudo

ALIVD EXEMPLM.

Laus sapientiæ.

PROEMION.

Sapiētia. SApientiā adipisci fœlicitatis est: Laudare autē pro dignitate ipsam maius est, quàm vt nostris id viribus adsequi possimus. Tātū enim illi superat gloriæ vt commune quoddā deorum immortalium bonum esse credatur. Quum enim deorum vnusquisque, velut descriptam officij sui tueatur partem, Iuno nuptijs præsit, bellis Mars cū Pallade, Vulcanus inter ignes fabriles suas exerceat par-

teis

tes, ducat Neptunus nauigantes, & quisque alius aliud sibi vendicet, sapientiam in commune sibi asserũt omnes, præcipuè verò præ omnibus Iupiter quantò reliquis maior est, tanto omnium quoque sapientissimus æstimatur.

A GENERE.

Vnaque sapientia est, quę vel maximè æternam Ioui præstat potestatem. Et dij quidem natiuam ipsam cognatamque sibi habẽt munere autem ipsorum in terras quoq; dilata est, & deorum filij sapientia sua maximam humanæ vitę vtilitatem attulerunt. Quapropter poëtę laudem merentur, qui Palamedẽ & Nestorem, & si quis alius sapiens olim fuisse canitur, deorum fuisse filios tradiderũt Non quidem illi vano commento Deorum naturã velut permutare conati, quam ne Dij quidem ipsi permutare possent, sed generis permixtione communicationem indicantes virtutis, vt qui diuina quadã cæteris admiratione pręstarẽt, deorum filij crederentur. Nec immerito illorum in Deos referebant genus quorum sapientia maior, quàm humana originem videbatur adfirmare diuinam.

A SAPENTIAE operationibus.

Sola autẽ ipſa vtroq; rerũ ſtatu æquas habet rerum vires. Nam reliquarum alia bello ſolùm probãtur, alia laudamus in pace. Sapiẽtia vero præcipua eſt vtriuſque tẽporis moderatrix. Sic in bello verſatur, tanq; prorſus artium pacis ignara: ſic pacem continet, tanq; nunquam agitata ſtrepitu bellorum: denique tam aptè vtriq; ſeſe accommodat, vt in vtro horum æſtimes, ei ſoli videatur eſſe dicata. Fert pacis temporibus leges, & omni tranquillitatis vtitur more, in bello vero victoriã præbet. Neque armis ſolum ſuperiorẽ facit, ſed in concionibus quoq; præſtat inuictum. Itaque & inter bellantes, & inter pacatos ſola præcellit, primaſque ſibi vendicat ſapientia. Sola quoque diuinitatis proximè exprimit ſimilitudinem, ſola enim velut Deus futura proſpicit. Quin ipſa quoque terrã agricolis attribuit, nauigantibus aſſignauit mare, adeo non fruges colligere ſine ſapientia, non nauim niſi ſapientis gubernatoris præſidio freti, aſcendere auderemus. Itaq; quicquid exhibet mare, quicquid hominum vſus terra profert, meritò ſapientiæ munus cuncta cenſentur, ne cœlum quidẽ, & ſi quid in ipſo latet, dimiſit in occulto, quãtum ſolis

lis seporrigit ambitus, quod spacium stellarum vnaquæque circunscribit, ipsa peruestigauit. Despexit intra terras etiam, & quo pacto vita defuncti agemus, ipsa nobis aperuit. Troiam quam capere temporis diuturnitas non potuit, sapientiæ astus subegit: & vnius consilium adepta, vniuersam persarum potentiam dissoluit. Cyclopis oculus eruus est prudenti Vlyssis inuento. Sicque quicquid est, quo quisquam vincat, ab ipsa sapientia deriuat.

A COMPARATIONE

Quis ergo ipsi fortitudinem comparasse velit, quũ quicquid viribus fieri possit, ipsa etiam sapientia præstet? Adeoque si ipsam fortitudini ademeris, per se fortitudo culpãda videatur.

EPILOGVS.

Erant & multa alia, quæ de sapientia dicerentur, nisi maiora essent, quam quæ possent modica oratione complecti.

SCHOLIA.

LAus, &c. *Alii laudationem vocant, hoc est, orationẽ bona exprimentem, quæ alicus* Laus.

Encomiõ. *insunt*, Εγκώμιον *Græcè appellatur, quod iuxta Apthony sententiam dictum eò quòd* ενκώμαις, *id est, in vijs antiquitus canebant. Nam antiqui* κώμας *angiportus dicebant. Differt ab hymno et*

Hymnus. ὕμνος. *Epano, quod hymnus deorum sit, Encomion verò mortalium, Et quoniam Epanus paucis verbis fiat, Encomion autem, secundum Rhetoricæ artem*

Locus cõmunis. *proferatur. Et cùm in loco communi quoq; laus sit, hoc differunt, quòd in loco communi, pro viro forti dicentes, eo consilio dicimus, vt præmium petamus. Laus autem per se virtutis testimoniũ habet, vt ait Priscianus.*

Laudãda. Laudandæ sunt, &c. *Porrò præterita, instantiaq́, atque adeo omnia, quæ nunc laudamus, nunc contrà vituperamus, ves sunt omnis generis, quæ aut cerni tangiq́, vt homo, equus, vrbs, flumen, aut animo intellectuq́ cognosci, atq́ percipi possint, vt facta dictaq́ virtutum item vitiorumq́, tum artiũ variagenera, vt prudentia, iustitia, fortitudo, tẽperantia, eloquẽtia, medicina, architectura, scientia rei militaris, aliaq́ id genꝰ multa. Vitia autem quæ sint, hinc cognosci facilè possunt, nempe iniustitia, luxuria inuidia &c. Ipsius autem Dei laus (quanquam quid huic aut nostra laude accedat, aut vituperio adimatur, nõ video) tota huc pertinet, Rerum autem quæ cerni tangiq́ possunt, primas partes homines tenent, qui cũ cæteris animantibus brutis rebusq́ mutis*

ratione

ratione & sermone, tum multis alijs animi naturæq; dotibus antecellant, laudem imprimis sibi vẽdicant. Laudamus igitur præcipuè personas, vrbes, portus, loca, & his similia, præclarè item facta, dictaq; quæ cum virtutibus coniuncta, atque inde orta esse constat. Iam & iuxtà virtutes artesq; aut in certis hominibus, aut seorsum suis ipsas laudibus exornamus.

Res, &c. *Vt Erasmus laudauit Moriam. Et ad ingenij vires periclitandas, artemq; ostentandam Phauorinus laudauit quartanã febrim: Eum enim cõstantius valiturũ, qui febri liberatus vires integras recuperauerit. Cuius meminit Gellius lib. 17. cap. 12. Et Politianus in Epistolis.*

Loci, &c. *Vt Baiæ, Tempe.*

Portus, &c. *Vt in Liguria Lunæ, vel Carthaginensiũ. Cuius meminit Virgilius in primo. Item laudari poterit Stoa Porticus Atheniẽsis, Pœcile ex varietate picturæ dicta, in qua Zeno philosophus discipulos docebat, vnde & secta Stoica Item Aulis Bœtiæ, cuius meminit Ouidius. 12. Metamorph.* Stoici.

Horti, &c. *Vt Adonidis, qui prouerbio locum fecerant. Item Hesperidum, quos amœnissimos in Aphrica fuisse memorant. Itẽ Senecæ prædiuitis horti, vt ait Iuuenalis Saty. 10. Item Alcinoi syluæ, quarum Virgilius Georgicorum 2. meminit. Idem.*

Adeſte Muſæ, maximi proles Iouis.
Laudes feracis prædicemus horti.
Hortus ſalubres corpori præbet cibos &c.

Equus, &c. *Equos laudare poterimus, vt Pollucis equum Cyllarum, & Graij quorum meminêre poëtæ, vt ait Vergilius Georgicorũ 3. ltẽ Bucephalũ Alexandri, de quo Gellius lib. 5. ca. 2 Item Solis equos &c.*

Bos pulcher. Bos, &c. *Vergilius in Georgicis.*

- Optima torua
Forma bouis, cui turpe caput, cui plurima ceruix,
Et crurum tenus à mento palearia pendent:
Tum longo nullus lateri modus, omnia magna,
Pes etiam, & camuris hirtæ ſub cornibus aures.

Vitis, &c. *Vt Thaſiæ vites, ſunt & Mareotides albæ, vt ait virgilius. Vide Plinium lib. 14 cap. 3.*

Olea, &c. *Quæ laudari poterit ab inuẽtrice Minerua, & quod ſignum fuerit pacis. Vnde Virgilius in 7.* *- Ad mœnia regis*
Ire iubet, ramis velatos Palladis omnes.

ITEM: Braſſicam laudat Cato, Maluam & Albucum Heſiodus.

Subijcies genus, &c. *Sunt qui hoc loci iubeãt addenda eſſe ea, quæ natiuitatẽ vel miracula, vel prodigia præceſſerunt, vt ſi laudaturus*
Scipio. *Scipionẽ, dicet in matris cubiculo anguẽ viſum, vnde conceptus, & Iouis ille filius fuerit creditus,*

cuius

cuius meminit Liuius lib.6.belli Punici. Itẽ in Encomio. Hecubæ recenseas facem, qua prædixerit incendium, & excidium Troianum. Item quid natis euenerit, enumeres, vt Midæ formicas, apes Platonis. Valerius lib.1, cap.6. Hecuba.

DE LAVDIBVS DVCTIS AB Animi, corporis atq; fortunæ bonis, ex Bucoldiano.

LAVS HOMINIS A FORTVNIS.

De fortunis quæ & externa bona sunt, subinde nobis est dicendum, Hæ autem quantæ sint, quot numero prædia, quo sita in loco, quo tempore, siue dono data, siue suorum testamento legata parentibúsue relicta acceperit, emerítue, ex adiunctorum loco narrandum locupletandumq; erit. Deinde ex descriptionis luco, situm prædiorum, atq; hortorum, ad flumina, seu fontes, & factas hic ad voluptatem structuras pluribus licet verbis depingas: quemadmodũ Homerus Alcinoi hortos: & maximè si is, quem laudas, Princeps sit, vrbesq; in quas imperiũ habet, describas. Quin & huius fortunas cum aliorum facultatibꝰ cõferendo, ex comparatorũ loco mirè locupletabitur oratio: ostẽdendoq; aut genere, numero, fertilitateq; maiores ampliores q; putandas, aut situ ad flumina, seu fontes, rebusq; manu factis, atq; ad voluptatẽ structuris iucũdiores amœnioresq;. Quòd si verò eorũ, quibus cũ nostras conferimus, Hominis laus.

omnium iudicio amplissimas esse copias constiterit, pares ostendisse contenti esse possumus. Spectandum etiam, atq; cum materia deliberandum, ecqua & à dissimili contrariúsq; copia peti possit. A dissimili hoc pacto: nostra prædia esse agrosq; suburbanos, vnde certus ferè quotannis fructus redeat: illis non modo longius domo, sed et aliena in ditione sitos, iisque expositos fluminib⁹, quæ sæpiùs inundando sata omnia obruant atque conuellant. A contrariis, nostros flumina fontesq; irrigando agros vtilitatẽ adferre maximam, illis in sata erumpendo, eademq; conuellendo incõmodum adducere summum: huic aquarum incursum prodesse, illis eundem ipsum obesse: huic voluptatem adferre, illis mœrorem tristitiamq; dare: huic vel exorto bello omnem ex agris fructum redire, illis nullum huius prædia vrbis horreum alimentumq; in hostes esse, illorum contrà hostiũ in vrbem: his patriam defendi, illis oppugnari. Quod si verò principem laudandum suscipias, potentiamq; eius, gentis suæ, vrbiumq; genere & numero prædices, quò res maior, illustriorq; fuerit, hoc magis his ex locis extendas.

QVÆ CORPORIS BONA IN homine ex locis amplificandi ratio sit.

Hactenus de externis bonis eius, quem laudamus, quæ quidem pro personarum varietate, alia atq; alia existũt: quæ persequi, cùm infinitum, tũ minus

minus fructuosam foret. Quare ad fontes ipsos ducere consilium fuit: vsumq; locorum in ijs, quæ omnibus communia sunt, laudemq; merētur, monstrare: vt horum vsu cognito, pro causæ conditione, quantam quisq; velit morā vbiq; facere in augendo posset. Corporis autem bona esse diximus, staturam figuramq; corporis: valetudinem roburq;, ipsam denique formam. Hæc, quanquàm leuiora sunt, suam tamen laudē merentur, certaque interim animorū indicia esse solent. Vnde Homerus cùm in Thersite garrulitatem, animiq; vitium nobis depingi vellet, nescio quo modo, non tam male facta, quàm corporis deformitatē vitiaq; explicando, vitiosissimum ipsum introduxerit. Idem staturam grandiorem roburq; in principibus magnopere prædicat: vt qui Agamemnoni staturam magnam, cui maiestas inesset regia, tribuit: Vlyssem illo quidē minorem, sed latissimis humeris & pectore describit. Iam verò Aiacē illum, nō ambobus modò his, sed cæteris Achiuis omnibus corporis statura & robore antecellentem introduxit. Nec noster hanc in suis laudem neglexit: qui cùm & in cæteris, tū maximè in Æneæ & Turno principibus corporis bona laudat. Et Dareta cùm alta statura latissimisq; humeris, q, certum virium argumentum esse solet, in singulare certamen produxisset: eius tamē antagonistam Entellum, vel senem, magnitudine corporis, viribusq;

adeò

adeò superiorem facit, vt illum, non secus ac qui frustra vrbem, aut castellũ oppugnet, hunc temerè infœliciterq; aggressum dicat. Forma plus laudis meretur, præsertim in Principibus viris, grauitas oris, maiestasq; in vultu: hæc in primis ponderis orationi, autoritatemq; tribuit: tantúmque in animis Gallorũ hostiam valuisse T. Liuius scriptum reliquit, vt cùm vrbe capta auidi prædæ in principum atria irruerent, cernerentq; hos cum ornatu habituq; paulò humano angustiore, tum maximè oris grauitate atq; maiestate dijs simillimos, domi sedentes, ante horum ora, sicuti Deorum simulachra velut venerabundi constiterint: nihilq; in hos ferro grauius facturi fuerint, nisi M. Papyrius principum vnus prior irã mouisset. Atqui et hinc augendi modum, vsumq; locorum explicemus: Staturam, robur corporis, orisq; decus quãtum sit, vbi ab adiunctis satis expresserimus, à causis & euentis, deinde dilatemus: Fuisse huius maiores homines cùm insigni statura & robore, tum quadam modestia orisq; grauitate præditos: semperq; operam dedisse hũc, vt quæ à natura ad sui nominis dignitatẽ amplitudinẽq; acceperit, certa viuendi ratione aleret, prouehereturq;: nulli vt Venus, Bacchusq; immoderatior, corporis vires vigoremq; auferret. Quare ea iam valetudine esse, vt nulla corporis imbecillitas obsit, quò minus in rebus cum grauitate agẽdis, suo, ami-

amicorum, & Reip. tempori seruiat. Quin etiam comparatione rem extendas, si cum alijs amplissimis hominibus conferas, ostendasq; in hoc nostro aut similitudinem, aut excessum esse, aut etiã dissimilitudinem: si aut proceritate, ipsoq; robore, & valetudine, aut ipsius vultus grauitate maiestateq; multis partibus sit superior.

QVÆ RATIO ANIMI bona ex locis amplificandi.

Restant animi bona, quæ vt cuiusq; propria sunt, ita præ cæteris laudẽ mereri suo iure maximam solent. Hæc laudandi duplex via est: aut enim ad sua virtutũ genera, vt suprà visum est, quæq; referentur: sua prudentiæ, iustitiæ, fortitudini, & temperantiæ tribuendo facta: aut quod non minus commodè fiat, temporum seruabitur ordo. Itaq; dicendum, qui pueritiam adolescentiamq; transegerit: quæ sequutus studia: quãtũq; in ijs, & quàm breui sit assequutus. Atq; hic, si fortè insigne ingenij specimẽ, indolisq; haud vulgaris bonitas eluxerit, pluribus erit verbis extollendũ: quo videlicet tempore, quo in loco, apud quos, qua in re, aliisq; id genus additis circumstantijs, quas adiunctorum locus suppeditat. Quod si fortè operæpretium videatur, & hæc ipsa per plures ducendo locos plurimùm extendas. Ætate autem iam magis inualescente, si qua scripta honesti sui studij,

ſtudij, voluntatis q3 teſtimonia in lucẽ dedit, primùm qualia quanta q3 ipſa ſint, narrandũ, quantus q3 inde ad plures fructus redeat. Quæ item, ſeu doctorum, ſeu multitudinis, ſeu vniuerſorum de ijs teſtimonia iudicia q3 exiſtant. Quæ vbi ex adiunctorum teſtimoniorum q3 loco, quem eundem eſſe diximus, proſequutus fueris, à cauſis ſubinde augebis: quòd à multis, magni q3 nominis hominib⁹, ſiue rogatus, ſiue vltro inuãdi ſtudio ad ſcribendũ ſe contulerit. Ab euentis: non modò hominum de ſe expectationi reſpondiſſe, ſed & viciſſe: nec in vna atque altera, ſed in pluribus nationibus ipſius ſcripta legi, laudariq3. Atq3 hic & enarrandum, quorum expectatione maiora emiſerit: quibusq3 in prouincijs plurimùm probentur. Iam verò & huius cũ probatis magnorum autorum ſcriptis cõferas, oſtendasq3 potiora multò, meliora q3 hominum conſecuta eſſe iudicia: aut maximis ſummorum authorum monumentis paria eſſe, atq3 iudicari. A diſſimili etiã amplifices: ſi in ijs, quibus cum confers ſcriptis, diſſimilitudinem eſſe oſtendas: vt ſi Hippocratis & Galeni medicorum opera cum Pauli & Pomponij iureconſultorum ſcriptis conferas: illos rerum naturalium, hos ciuilium ſcientiam tradidiſſe: illos de vita, hos de fortunis ſollicitis bene conſuluiſſe: illos præcepta dediſſe, ne morbus vincat, & æger moriatur, hos ne auarus triumphet, & ſuum alteri eripiat: denique

niq3 illos causse, ne ipsa præmaturè vita, hos ne
sua cuiq3 res iniuste auferatur. Hinc mirè Cicero
non sinè delectatione corpus orationis auxit, dissi-
militudinem studiorum Murenæ & Sulpitij plu-
ribus verbis explicando. Hunc in modum singu-
la quidem, tam domestica, quàm publica facta, quæ
laudanda videbuntur, seruato temporis ordine,
enarranda amplificandaq3 erunt, qua ratione do-
mi vixerit, liberosq3 educarit, ad quæ studia mise-
rit, liberaliterq3 aluerit, quos in viros, aut abie-
rint, aut se euasuros certam de se spem patriæ
patriæq3 præbuerint. Quæ si persequaris omnia, du-
casq3 per locos, incrementū res ipsa sumet maxi-
mum. Iam & quid commodi ipse, siue operaque,
siue consilio Reipub. præstiterit. Quale est, si du
aliquādo, vt sæpe, maximis de rebus bene Reipub.
consulendū fuit, inopsq3 consilij multitudo ea fa-
cili momento sequenda putasset, quæ probata,
Reipub statum euersura penitus fuissent, hunc in
concionem prodijsse dicas, & prudenti oratione,
quæ ex his aut illis inceptis commoda malāne
Reipub. impendeant, edocuisse: eaq3 suscipienda
persuasisse, quæ cùm singulis tranquillitatē, vtili-
tatemq3 tum vniuersis nomen gloriamq3 attule-
runt. At q3 hæc aperienda, pluribusq3 verbis ex lo-
cis alijs atq3 alijs explicanda erunt, quæres ad ita
cōsulendū animū potissimùm impulerit: quæ si ho-
nesta, vtilisq3 fuit, euenta votis respondisse pul-
chrum

chrum erit. Quanta autem gloria emolumentaq; inde Reipub. euenerint, quis item ad consultorem fructus honosq; ab vniuersis vicissim redierit, copiose erit exponendum. Postremò comparationibus rem extendas: cũ vrbis conditoribus, aut munitoribus huius factum conferendo, & aut maius, aut simile, dissimileq; ostendendo. Illos vrbem quidem condidisse, hunc conditam prudentia sua ab exitio conseruasse: illos partim fundamenta iecisse, partim mœnia, turresq; in hostes propugnacula, non sine summis oppidanorũ impensis laboribusq; altius eduxisse: hunc vnum ipsa modò ratione consilioq; non mœnia solùm vrbẽq;, sed & fortunas omnium, vitamq; seruasse. Quantum etiam ciues grati vicissim postea huic honorem, gratiamq; habuerint, cũ iis conferas licet, quibus ob præclarissima in Rempublicã merita, non ingrati extiterunt: doceasque aut maiora, aut paria huic cõtigisse omnia. Quod si verò is, quẽ laudas, princeps sit, exercitumq; duxit, præterquàm quòd ex his locis omnibus, ab adiunctis, quæ latè patent, passimq; vsui sunt, à testimonijs, à causis, ab euẽtis, ex comparatione maiorum, minorum, à simili, à dissimili, à contrarijs, copiam petas, etiã à descriptionis loco amplifices maximè: cùm aut stratagemata genusq; militũ, & armorum, aut vrbes quas cepit, regionesq; & gentes, mores, aliaq; id genus suo quaq; loco describas.

as. Porrò cùm temporis hic seruandus sit ordo, danda est opera vt leniora aut omittamus, aut paucis perstringamus. Quæ verò magna sunt, & prudenter, & iustè, fortiter, modestè q3 facta, laudem in animis hominum maximā merentur, per plures ducenda locos, plurimū q3 dilatanda erunt. Quæ autem laudari facta oporteat, horum q3 numerum, personæ quas laudandas suscipis, secum adferent, in quibus singulis augendis, cognitis his locis, quantam ipse voles, moram trahas.

VT EA EX LOCIS AVGENDA, quæ post mortem acciderunt.

Cùm igitur hūc in modum, quæ toto vitæ cursu rectè fecit, verbis extuleris, dilataueris q3, non negligendū, quomodo excessit è viuis, & quæ vita iam defuncto virtutis, ergò magna acciderunt. Nam cùm magnis viris, dū vita manet, laudē q2 sequentib9, comes sit inuidia. fit, vt morte iā sublatis, ereptis q3, quos nocitura sequitur, sese auertat: patiatur q3 mortuis, quem viuis noluit, suum honorem deferri. Quare si et huic vita defuncto, aut tumba publicè magnificentius sit extructa, aut statua erecta, aut denti q3 quotannis ad sempiternam huius memoriam, rerum q3 ab ipso gestarum aliquid statis diebus fiat, quanta hæc sint, quo tempore fiant, quo in loco, à quibus, quantis impensis, quanto studio, aliis q3 id genus explicatis circumstantijs, quarum adiunctorum locus nos admo-

admonet, copiosè erit exponendum. A causis item et hac, si volet, amplifices: quæ ipsius in Rempub. merita constent: cur tantum vel emortuo honorē cōstituerint. Ab euentis hic nihil sumas, cùm explicata ex adiunctorum loco, causas suas præcesserint, nisi propterea hæc defuncto contigisse dicas, vt statuto præclare factis summo honore, plures ad imitandum pellicerentur, exponasq; ea ita ex sententia euenisse: pluréſque honoris præmio incitatos, ipsam virtutem sequendo, nominis immortalitatem venari. Quinetiā ex comparationis loco locupletari res potest maximè: si virtutis præmia, monumentaq; huic post mortem constituta, cum regum parentationibus, funebribusq; honorib⁹ cōferas, atq; ostendas, studio hominum vlrò hæc præstantium illos superasse: rerū autē magnificentia æquasse. A dissimili item, illis à regijs, regiáque pecunia funebria magnificentius adornata, huic ab vniuerso populo, æréque publico splendidè instructa: illis, quia reges vixerunt, mortuiq; sunt: huic, quòd patriæ conseruator extitit, mortuusq; sit, habitus est honos: illis, ne regium nomē leue in animis vulgi putaretur, huic, ne sua virtuti præmia deesse viderentur. A contrarijs: illos subditi maximè oderunt, hūc sui summo honore prosequuti sunt: illos noua cōstituendo vectigalia, annonam, victúmque communem aggrauasse agnoscunt: hunc virtute, prudentiq;

dentiq; consilio plurimùm leuâsse intelligunt: illos viuos tyrannos execrati sunt, hunc patriæ patrẽ conseruatoremq; appellantes, amplexi sunt: illos post mortem vel ab alijs honorari ægrè ferentes, quantum in sua positum potestate, impediuerunt, hunc contrà vniuersi æquali studio, summis honoribus vltrò affecerunt. Quæ ratio sit personas laudandi, ab externis corporis animiq; bonis, atque adeo ab ijs, quæ has tempore antecedunt, simul iuncta & post insecuta sunt, ostendimus. Antecedunt autem homines tempore, patria, parentes: cum ijs coniuncta sunt fortunæ, corporis animiq; bona omnia: post autem insecuta sunt, habiti post mortem honores, præclaraq; de ijs hominũ iudicia. Qua autem via singula ex locis copiosè instrui augerique possint, vtcunq; aperuimus: non quidẽ eo consilio, quod totam copiam, quanquàm paucis rem perstrinximus, in cuiusuis hominis laudem (quis enim finis temerè adducendam putemus: sed vt monstrato locorum vsu, pro causæ conditione, quantã quisque, inde velit copiam peteret. Neq; enĩ hic cuiquã, quid fieri debeat, præscribimus, sed quid possit.

EADEM QVÆ LAVDANDI.
& vituperandi hominis ratio.

Porrò vituperãdi quæ ratio sit, hinc facilè intelliget potest. Siquidem idem ordo, eademq; per omnia via in vituperandis externis corporis ani- Vituperãdi

migq malis erit sequenda. Patriam igitur, parentes q bonos habuisse, at q inde degenerasse, patrimonium q dilapidasse, vt Catilina, tam vitiū, dedecus q est, quàm cui hæc mala obtigerūt. In corpore autem si qua sit deformitas, vt in Thersite, suis erit verbis exaggerāda: si nulla, forma. viribus q malè vsum fuisse, odio dedecori q erit magno. Animo autem profecta vitia, flagitia q seruato temporis ordine, nisi in sua vitiorum genera spargere quæ q manis, perpetua oratione, quod, in L. Pisone facit Cicero, erunt explicanda, at q exaggeranda. Quod si forte etiam vita defuncti aliquid accidit, quo turpitudo odium q augeatur, non erit silentio prætermittendū. Singula autē eadem ratione, qua superiora, ex locis augenda amplificanda q erunt.

Postremo epilogum, &c *Sunt qui præmittendum esse tradant vitæ modū, item mortis qualitatem, item quæ mortem sint consecuta, vt communem luctum, honores, exequias, statuas, sepulturam magnificam.*

DISPOSITIO LAVDIS, TEtrasticho comprehensa.

Principū sequitur genus, vt gens, natio, patres,
Vita micans studijs, legibus at q bonis,
Res gestas animus, corpus, fortuna ministrant,
Comparat in maius, vota q finis habet,

Thucydides, &c. *Hic (vt ait Cic. de claris*

ris oratoribus) erat Athenienſis, ſummo loco natus, ſummusq; vir, qui ad Olorum Thraciæ regẽ, cum ad progenitorem ſuum retulit nomen, affinẽ Militiadem, neceſſariũ Cimonẽ, vt ait Marcellinus Græcus, & Plutarchus in Cimone. Hoc auctore fuit adeò delectatus Demoſthenes, vt eum octies tranſcripſerit.

Athenis, &c. *Cicero de oratore lib. 1. omniũ doctrinarum inuentrices Athenas vocat, vbi omnis dicendi vis inuenta ſit et exculta, & ad filiũ ſcribens, ait vrbis autoritatem eam eſſe, quæ poſſit exemplis augere, &c. Quòd autem Attici ſint acutiores, in cauſa aiũt eſſe tenue cœlũ, quod qui craſſum habent, craſſos cenſeri, vt in lib. de fato Cic. Porrò Athenienſis patriæ celebritas multũ faciebat ad nomẽ illuſtrandum, vnde apud Ciceronem de ſenectute Seriphius Themiſtoclem, non ſuæ, ſed patriæ gloria ſplendorẽ aſſecutum affirmabat. Et apud Romanos magnificũ erat et gentib⁹ venerabile, ciuẽ Romanũ fuiſſe. Vnde Diuus Paulus ſe Romanum eſſe dicebat, quam vrbẽ tribunus maxima ſumma cõparârit. Actorum 22.* Athenæ

Romani ciues.

Eloquentia, &c. *Nihil inquit, admirabilius & magis popolare, quàm eloquentia. Hanc Cicero de oratore 3. vocat vnam de ſummis virtutibus, & de claris oratoribus, ingenij lumen.*

Vitæ magiſtras, &c. *Leges enim conditas eſſe conſtat ad ſalutem ciuium, ciuitatumq; incolumi-*

lumitatem, vitamq́ hominum, & quietam, & trãquillam vt ait Cicero 2. de legib.

Posteritati mandauit, &c. *Id est, memoriæ prodidit, idq́ libris octo, quos scripsit de bello Peloponnesiaco & Athenien sium.*

Platea. Platæam, &c. *Plataa vel Plataæ pluraliter, clarissima fuit Boœtiæ ciuitas, quã Stephanus dictam ait* παρὰ τὴν πλάτλω, *hoc est, à remo. Statius lib. 7. Thebaid.*

Nunciat excubijs vigiles arsisse Plataas.

De Bello Plataẽsi Thucydides lib. 2. & 3. Et Plutarchus in vita Aristidis & Cimonis.

Attica. Atticam, &c. *Ditio vel regio fuit Attica, in qua Athenæ ciuitas, philosophorum alumna, vbi primus omnium regnauit Cecrops, vnde Athenienses Cecropidæ, vt infrà patebit.*

Peloponnesus. Peloponnesi, &c. *Peloponnesus Græciæ regio, alio nomine Achaia, alio Pelasgia dicta. Vide Plin. lib. 4. cap. 4. Nomen habet à Pelope rege, Hippodamiæ viro, Tantali filio, quasi Pelopis insula. Sita fuit inter duo maria, Ægæum & Ionium platani filio similis. De bello Peloponnesiaco Thucydides lib. 2. Plutarchus in Nicia.*

Naupactus. Apud Naupacton &c. *Naupactus Ætoliæ, quæ Acarnaniæ, Phocidi, & Locris contigua ciuitas, nomen habens à nauium compaginatione,* Ναυπηγέω *nauim fabrico* ναυπηγὸς, *fabricator nauium, Meminit Eras. in prouerb. Excubias*

bias agere in Naupacto, cuius nauale prælium apud Thucydidem lib. 1.

Lesbos, &c. *Celeberrima fuit Ægæi maris insula, ante Troadem. Vide Plinium lib 5. capit. 31. Atheniēses, duce Nicia, receptos Lesbios multarunt, muros demoliti, naues & agros ademerunt, de quare Thucydides lib. 3.* Lesbos.

Ambraciotis, &c. *Ambracia vrbs Epiri fuit aspero subiecta tumulo, vt ait Liuius libro 7. belli Macedonici. Huius ciues Ambraciotæ, quorum historiam Thucydides libro secundo complexus est.* Ambracia.

Iudicium, &c. *Huius meminit Thucydides lib 4. & 5. Aphthonius habet,* δίκην λακεδαιμονίων οὐκ ἀγνοεῖται παράνομος, *Lacedæmoniorum sententia iniusta scitur*

Sphacteria, &c. Σφάττομαι, *iugulo, vel macto est, vnde Sphacteriam insulam ab Heracleotarū mactatione dictam esse, Stephanus ait Historiam Sphacteriæ, Thucydides habet lib 4.* Sphacteria.

Pylos, &c. *Hæc fuit olim vrbs Nestoris, à Neleo condita, vnde Ouidius.*

Nos Pylon, antiqui Neleia Nestoris arua,
Misimus

Distabat à Sparte stadia circiter quadraginta in agro Messenio. Hanc olim Demosthenis consilio munitam, Lacedæmonij oppugnârunt. Meminit Thucydides loco citato. Pylos.

Corcyra

Corcyræi, &c. *Corcyra, ſecundum Thucydidem, Peloponneſi ciuitas fuit. Item inſula Alcinoi patria. Lucanus lib. 2. Vela ferãtur in portus Corcyra tuos. Huius ciues Corcyræi Athenis orationem habuerunt, quæ contra Corinthios petebant auxilia. Quibus compertis & Corinthij miſerunt Athenas legatos, qui Corcyræorũ orationes refellerent. Vide primum Thucydidis librum.*

Ac inates, &c. Αἰγινῆται, *alij vertunt Aeginenſes, qui Atheniẽſes accuſaturi, Lacedæmona profecti fuerunt, vt ait Thucydidẽs lib. 4. Æginam autem Peloponneſo, contra Atticã ciuitatem adiacẽtem aiunt. Et inſulam Pyræo portui propinquam, ab Ægina Æſopi Boetiæ regis filia nomen trahentem, Ouidius. 7. Metamorph.*

Oenopiam veteres appellauere, ſed ipſe
Aeacus Æginam genitricis nomine dixit.

Archidamus.

Archidamus, &c. *Huius meminit Thucydides libro primo & ſecundo. Hic fuit Orator, dictus quaſi princeps populi. Fuit & rex Spartanorum, quem ciues multarunt, quòd exiguæ ſtaturæ fœminam vxorem duxiſſet, vt ait Plutarchus in vita Ageſilai. Et ab Archidamo Thucydides interrogatus, vter ipſe an Pericles lucta præſtaret: Reſpondit, vbi luctando illum vicero, mox ille dicendo, ſe cecidiſſe negat, idq; ſpectatoribus perſuadit. Plutarchus in Politicis.*

Ab

Absterrens, &c. *Lacedæmonij bellum propter socios Corinthios iniurijs affectos, illaturi erant Atheniensibus. Quod Archidamus dissuasit, affirmans, eorum vires pares esse aduersum Peloponnesios atq; finitimos, sed aduersus hostes procul habitantes, esse omnino impares. Quare legatos Athenas mittendos esse, qui nomine sociorũ iniurias deprecarentur, atq; pacẽ exposcerent.*

Stenoleidas, &c. *Qui finita Archidami oratione apud Lacedæmonios verba fecit, adhortans eos, ne socios haberent cõtemptui, nec vltionem differrent, sed protinus arma sumerent. Fuit autem vnus Ephororum: Hi apud Lacedæmonios erant Tribuni plebis, Regibus appositi, sicut apud Romanos consulibus. Vide Ciceronem tertio de Legibus.* Ephori.

Pericles, &c. *Hic fuit Atheniensium Dux Philosophus & orator, discipulus Anaxagoræ. Vide Iustinum lib. 3. Valerium lib. 8. cap. 9.* Pericles.

Pestilentiam, &c. *Athenienses bello, atq; morbo pressi, Lacedæmonijs erãt cessuri, sed oratione Pericles ad bene sperandum eos exhortatus est. Vide Thucydidem lib. 1. & 2.*

Ad voluptatem, &c. *Quintilianus lib. 10. inquit: Historiam multi scripsere præclarè, sed nemo dubitat, longè duos cæteris præferendos, quorũ diuersa virtus, laudem est penè parem consecuta densus, & breuis, & semper instans sibi*

Thucydides: dulcis & candidus & effusus Herodotus. Ille concitatis, hic remissis affectibus melior. Ille concionibus, hic sermonibus. Ille vi, hic voluptate.

IN SAPIENTIÆ Laudem.

Sapientiæ laus.

Exordium ductum à sapientiæ præstantia, eamq; laudandi difficultate. Eam Cicero Officiorũ. 2. scientiam appellat rerum humanarum atque diuinarum: Vide Tusculanarum quæst. 4.

Adipisci, &c. *Sapientiam adeptum asserunt eum, qui cùm vituperatur, non irascitur, & ùm laudatur, nõ extollitur. Plato, vt scribit Laertius Diogenes (interrogatus, quomodo quis sapientiam adipisceretur, respondit: In non expectando quæ non euenire possunt, nec de præteritis recordari.*

Iuno.

Iuno, &c. *Cicero de natura Deorum. 2. dictam ait à iuuando. Nuptijs præest, vnde Pronuba. Aparturientibus inuocatur, vnde Lucina. Apud veteres nihil aliud erat, quàm aer, Vide Macrob. de somnio Scipionis cap. 17.*

Mars.

Mars, &c. *Quem apud Thraces natum affirmârunt, hoc est, apud bellicosos atq; feroces homines. Cuius meminit Cicero de re militari.*

Pallas.

Pallade, &c. *Hanc alio nomine Bellonam vocabant. Lactãtius lib. 1. cap. 21. Mineruam á minuendo, vel minando, secundũ Ciceronẽ: Pallada*

da autem quòd hastā vibret, ἀπὸ τοῦ πάλλειν. Natam aiunt è Iouis cerebro, de qua plura Macrobius. 1. Saturnal. cap. 17.

Vulcanus, &c. *Cicero de natura Deorum tertio scribit quatuor Vulcanos fuisse. Quorum primus Cœlo natus. Secūdus Nilo progenitus fertur, Opus dictus. Tertius Iouis & Iunonis filius, qui Lemni fabricæ traditur præfuisse, quem Aphthonius hoc loci videtur intelligere. Quartus Menalio natus, qui Vulcanias prope Siciliā insulas tenuit.* Vulcanus.

Neptunus, &c. *Vt Portunus à portu, sic Neptunus à nando paulùm primis literis immutatis deriuatur, Saturni & Opis filius, qui & Παλαίμων, inter Deos celebratus. Vide Ciceronem libro de natura Deorum. 2.* Neptunus

Dij cognatam sibi habent, &c. *A Dijs progenitam sapientiam asserit. Gellius autem lib. 13. cap. 8. ex Afranij sententia, Sapientiam scribit Vsus & Memoriæ filiam, q. v su vitæ, multaq; rerum experientia paretur prudentia. Vnde prouerbium: Senesco semper multa addiscens.*

Palamedem, &c. *Hic Nauplij Regis Eubœæ filius erat, vnde Naupliades. Ouidius in Ibin:* Palamedes.

Naupliadæq; modo ficto pro crimine pœnas
Morte luas, nec te non meruisse iuuet.

Deorum filius habitus, quòd ingenio diuino præditus, ordinē aciei, & aliquot literarū figuras in-

uenerit. Vide Plinium libro 7. cap. 56. Philostratum libro quarto.

Nestor

Nestorem,,&c. *Huius pater Neleus, & mater Chloris legitur. Deorũ filius putatus, propter eximiam prudentiã & eloquentiam. Hunc Agamemnon sibi semper adhibuit consulẽ. Cicero de Senectute: Dux Græciæ nunquã optat vt Aiacis similes decem habeat, at vt Nestoris quandoque Homerus Iliadis α.* -τοίσι δ' Νεςορ
ἠδυπτὴς ἀνὸρουσε, λιγὺς πολίον ἀγορητὴς.
τῇ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν
αὐδὴ.

Dij.

Deorum filios, &c. *Vt Herculem, Æsculapium, Mercurium, Æneam, Achillẽ, Liberũ Cæsares. Etenim gentilitas olim magnates atque Reges Deos appellabat, siue ob miraculum virtutis, siue ob prudentiam, siue ob beneficia, quibus etiã ad humanitatem compositi, siue in adulationem. Vide Lactantium lib. 1. cap. 15.*

Deorum naturam permutare conati, &c. *Sunt qui hunc locum ita reddant ex Græco: Non illis Deorum naturam attribuentes. Ita enim veri Dij fuissent, cõmunione generis commune bonum sortiti, sed quatenus id bonum sibi compararunt, Deorum filij existimati sunt.*

Vtriusque temporis, &c. *Id est, diuinũ munus, ac progenies sapientia principatum obtinet, & pacis & belli temporibus. Nos exhorrescere metu*

metu non sinit, at hac præceptrice in trãquillitate rectè viuere possumus. Vide Ciceronem de finibus bonorum & malorum.

Futura prospicit, &c. *Docet enim sapientia nihil temerè & præcipitanter agendum, sed omnia consultò & præmeditatò. Cuius proprium est, nihil quod pœnitere possit, facere, vt ait Cicero Tuscul. Quæst 5. Non aũt dicere: non putarã. Valerius lib. 7. ca. 2. Porrò sapiens assuescit futuris malis, & quæ alij diu patiendo leuia faciunt, hic leuia facit diu cogitando Præcogitati enim mali mollis ictus venit. Ideo stultis fortunæ cedentibus, omnis videtur noua rerum inopinata facies, vt ait Seneca ad Lucilium Epistola. 77.*

Cœlum, &c. *Id est sapientia nobis reuelauit, quæ sunt in cœlis arcana,* τά ἀπόῤῥητα, *ineffabilia mysteria.*

Vita defuncti, &c. *Vt & Galli sapientes, qui persuasũ habuerunt, animas hominũ immortales esse, soliti pecunias mutuas, quæ apud inferos redderentur, dare, Valerius lib. 2. cap. 1.*

Actus sapientiæ, &c. *Ad molem immanis equi respexit. Virgilius in. 2.*

Instar montis equum, diuina Palladis arte
Aedificant, sectaq́ intexunt abiete costas.

Et vnius consilium, &c. *Aphthonius sic habet:* καὶ περσῶν ὅλην διὲλυσεν δύναμιν δι ἐ ὸς κυρουσα βουλεύματος. *Rodolphus Agricola,*

Agricola, pro κυρῶσα, *videtur legisse* κυρῶν.
Fuit quidem sapientissimus Persarũ *rex Cyrus,*
Cyrus. *qui dicere solitus, neminem debere principatum suscipere, nisi melior his, in quos acciperet. Is Astyage, Medorum rege, auo materno victo, regnum Persicum auxerat, non ademerat. Vide Iustinum lib. 1 Sunt igitur, qui hunc locum referãt ad Alexandrum, qui legitur Persas in fugam cõuertisse, alij malunt ad Aristidẽ referre, sub quo*
Aristides. *duce Persæ victi, eorumque dux Mardonius ab Arimnesto Spartiata saxo caput saucius, vt ab Amphiarai oraculo sibi prædictum erat, occiditur, vt Plutarchus in vitis refert.*

Cyclops. Cyclops, &c. *Dictus ab vno, quem habuit in fronte oculo, quasi circularis oculus, de quo apud Virgilium in. 3 Vlysses.*

Nam simul expletus dapibus, vinoq́ sepultus,
Ceruicem inflexam posuit, iacuitq́ per antrum
Immensum, saniem eructans, ac frustra cruento
Per somnum cõmixta mero, Nos magna precati
Numina, sortitiq́ vices, vnà vndiq́ circum.
Fundimur, & telo lumen terrebramus acuto,
Ingens quod torua solum sub fronte latebat,
Argolici clypei, aut Phœbæa lampadis instar,

Propertius lib. 4.

Cessit & Aetnæa Neptunius incola rupis,
Victa Maronæo fœdatus lumina Baccho.

Vide Homerum. 10. Odyss.

Forti-

Fortitudo culpanda, &c. *Sine sapientia, inquit, fortitudo non est fortitudo, sed temeritas: propterea quòd fortitudo est contemptio laboris et periculi, cum ratione vtilitatis, & cõpensatione commodorum. Temeritas est, considerata dolorum perpessione, gladiatoria periculorum susceptio, vt ait Cicero ad Herennium. 4.* Fortitudo

Temeritas

EXEMPLA LAVDATIONIS.

Laus Demosthenis.

EXORDIVM.

Qui parentibus obscuris nati, ad decus præclarum, virtute propria ascenderunt, non inferiorem laudem merentur, quàm qui nobilitate maiorum superbi, se iactant. Maior enim est gloria, virtutib⁹ propriis niti, quàm alienis intumescere. Demosthenis laus.

A GENERE.

Demosthenis quidem pater Demosthenes fuit, vir honestus atq; probus, sed plebeius, ab officina gladiorum Macharopœus appellatus, vix seculo suo notus, vt Valerius inquit. Atqui filiꝰ ad summum decus euectus, omnibus maioribus suis præluxit.

Dys ille aduersis genitus, fatoq; siniſtro,
Quem pater ardentis massæ fuligine lippus,
A carbone, & forcipibus, gladioq; parante
Incude, & luteo Vulcano, ad Rhetora misit.

Vt ait Iuuenalis Satyra decima.

A PATRIA.

Sortitus

Athenæ. *Sortitus fuit patriam, vbi inuentæ & excultæ bonæ disciplinæ. Vnde velut ex equo Troiano cõplures viri celeberrimi prodierunt.*

A MAIORIBVS.

Maiores parùm illustres habuit, sed eos ipsos eloquentia atq; virtute sua nobilissimos reddidit, oratorum princeps æstimatus.

AB EDVCATIONE.

Honestè fuit educatus, ac bonis disciplinis institutus, sub oratore clarissimo Isæo, & præceptore Platone, ad bonarum literarum studia inflammatus, à Thrasio Eunomo.

A BONIS ANIMI.

Ingenij specimen sub prima iuuenta statim emicuit. Vis in eo dicendi mirabilis, & gloriosa, Remp. tutata fuit. Nactus in Rep. materiam veberem, & honestam, pro Græcorum libertate aduersus Philippum, & in ea præclarè decertans, confestim nomen & gloriam assecutus est, nec solùm vt disertus, verùm etiam vt fortis vir suspiciebatur, vt admiraretur ipsum Græcia, obseruaret Persarum Rex, plurimusq; apud Philippũ sermo esset, confiterentur aduersarij sibi aduersus præclarum virum esse certamen.

A BONIS CORPORIS.

Corporis quidẽ in eo fuit imbecillitas, quã ingenio atq; doctrina cõpensauit, atq; resarsit. Etenim cõmemorato nomine Demosthenis, maximæ

eloquen-

eloquētiæ consummatio audiētis animo oboriebatur. Lateris quidem firmitate defectus, quas corporis habitus vires neg; auerat, à labore mutuatus est. Qui cum rerum natura præliatus, & quidem victor abijt, malignitatem eius pertinacissimo animi robore superando Itaq; alterum Demosthenem mater, alterum industria enixa fuit, vt ait Valerius Maximus.

A BONIS FORTVNÆ.

Patrimoniū abundans relictū erat, sed idtutores malè administrauerāt. Partem enim surripuerant, partem neglexerant: Ipsa tamen satis opum studio consecutus, & ijs præstantiora bona secum gestabat non humeris, non oculis visenda, sed æstimāda animo, quæ domicilio mentis inclusa, nec mortalium, nec deorū manibus labefactari queūt, & vt manentibus præstò sunt, ita fugientes non deserunt, vt de Bia, Valerius scribit.

A MORTE.

Pro salute Reip. vitam amisit, vnde mortis diem omnium mœstissimum egerunt, & inter sacra Cereris ieiunarunt mulieres. Populus item Atheniensis honorem illi reddens statuam, vtq; maximus natu sui generis publicè stipendia haberet, decreuerunt.

ALIVD EXEMPLVM.

Laus Philippi regis Macedonum.

EX-

EXORDIVM.

Philippus Macedonum rex.

Ex Græcorum regibus, meo iudicio, nullus fuit quem non Philippus Macedonum rex, vel ingenij dexteritate, vel virtutum meritis, exuperàrit.

A GENERE ET PATRIA.

Patrem habuit Amyntam summæ prudentiæ virũ, patriam celeberrimam, atq; regnũ adeptus centũ & quinquaginta populorum. Plinius lib. 4.

AB EDVCATIONE.

Epaminunda strenuissimo imperatore, & summo philosopho vsus est præceptore (Orosius li. 3. cap. 12.) A quo & bellicis artibus & philosophiæ præceptis præmunitus, ad regnum accessit.

A REBVS GESTIS.

Thessaliam domuit. Græciam pene totam consilijs præuentã viribꝰ deuicit. Nec ita bellicis tumultibus præpeditus, & victorijs affectus, vt à liberali Musa, et studijs humanitatis abesset. Quin lepidè comiterq; plaraq; & fecit, & dixit, & egregia ingenij monumenta reliquit. Argumento sunt Epistolæ munditiæ, venustatis, & prudentiæ pleniſſimæ, velut illæ quibus Aristoteli natum sibi filium, & ab eodem instituendum denũciauit. Quibus omnibus omnia ea quæ fortasse iuueniliter patrasse criminari posset, abũde satis deleuit.

AB ANIMI BONIS.

Clementia singularis in eo fuit, ac benignitas in victos

victos, vnde quibusdã ipsi consulentibus, vt cum Athenensibus asperiùs ageret, respondit illos absurdè facere, qui homini cuncta ad gloriam tuns agentitium patienti suaderent, vt gloriæ suæ theatrum abiceret, significans sese hoc agere, non vt Athenas everteret, sed vt ciuitati celeberrimæ doctissimorum virorum copia florẽti suas virtutes probaret. Item: quidam petulantioris linguæ maledicta conijcere solebat in Philippum, hunc, amici hortabantur, vt ejiceret in exilium. At ille negauit se hoc facturum, demirantibus quid ita, ne, inquit, oberrans inter plures malè de me loquatur. Quòd maledicum non egit in crucem, vel clementiæ erat, quòd ignouit: vel magnanimitatis, quòd cõtempsit: quod noluit expellere, prudentiæ: plus enim nocuisset. Vide Eras. 4. Apophthegmatum, Diodorum Siculum lib. 3.

A COMPARATIONE.

Quis autem Hannibalem Carthaginensium ducem Philippo censuerit comparandum? Ille multa quidem gessit, sed pleráque perfidiosè ac crudeliter, hic omnia sapienter ac cum animi summa moderatione.

EPILOGVS.

Longè plura de tanto imperatore dicenda essent, sed finem facio, contemplans meam dicendi facultatem longè inferiorem esse, quàm vt tantis Philippi virtutibus par esse possit.

ALIVD EXEMPLVM.

Eloquentiæ Encomion.

EXORDIVM.

Cùm, author e Gellio, turpius sit frigidè laudare, quàm insectanter vituperare, metuo ne non
Eloquentia. *encomion eloquentiæ minus aptum ego dicturus, ingenij magis inopiam produturus sim, quàm dignis illam laudibus euecturus. Attamen si libet eius principium consideremus, reperiemus eam honestissima productam origine, optimisq; rationibus profectam.*

A GENERE.

Quæ cùm vna sit de summis virtutibus, vt ait Cicero, nemini dubium esse debet, quin ab illo, qui fons omnium virtutum est, & origo, profecta sit, nempe à Deo optimo Max, cuius, vt sacra Scriptura meminit, dona sunt linguarum genera, omnesq; sapientiarum ac scientiarum sermones, ex quo, per quem, & in quem sunt omnia.

AB IIS QVAS PERficit rebus.

Cœlitus igitur demissam admirabilem in rebus humanis potentiam recipit, & incredibilem efficaciam facultatemq; accendendi mentes ad honestatẽ, animos ad gloriã. Afflictos consolatur, perterritos timore vacuos reddit, seditiones cõpescit, feros & agrestes homines ad humanitatẽ
Orpheus Amphion *deducit. Vnde Poëta Orphea & Amphiona finxerunt*

runt demulsisse feras, & cum arboribus montes traxisse, ait enim Horatius:

Agrestes homines sacer interpresq; deorum
Cædibus, & fœdo victu deterruit Orpheus,
Dictus ob id lenire feras, rapidosq; Leones.
Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis
Saxa mouere sono testudinis, &c.

OBIECTIO.

Sed inquis: Eloquentia scelestos pœnis eripit, falsis veritatem expugnat, status Reip. euertit, vt bono iure Lacedæmonij rhetores videantur expulisse.

DILVTIO.

Esto, sed eadem ratione, omnes bonæ artes, omnis magistratus, cùm vtrinque aliquando proueniant mala, possent expelli. Item è medio tolli, ignis & aqua, vnde sæpenumero maxima oriuntur dispendia: atqui bonæ res, malæ non sunt, si bene vtamur.

COMPARATIO.

Quis Eloquentiæ prætulerit liberalitatẽ? Hæc paucis poterit prodesse. Illa suas in omnium mortalium salutem vires extendit.

EPILOGVS.

Rerum magnitudine deterritus finem facio, etenim maximis eloquentiæ laudibus vix vllius dicendi facultas respondeat.

RE. EN.

APHTHONII

ENCOMIVM MARPVRGENsis Academiæ.

A DICENTIS OFFICIO.

INgratissimus omnium haberi meritò possem, si concionis huius hodiernæ authoribus, nempe iis quibus meipsum debeo, non in præsentiarum morem gerere, in dicendis, què scopum huius orationis esse voluerūt, beneficiorum laudibus, atq; optimis in nos omnes meritis, difficilē me pertinaciter exhibendo. Rationis omnis expers volatile Ciconiam nouimus omnes, officij mutuam rependere vicem solere, vt hinc ἀντιπελαργεῖν natum sit prouerbium. Quantò dignius ac iustius nos, qui ratione ducimur, gratiam nobis benefacientibus, si fortunæ propter culpam iniquioris non parē referre potuerimus, tamen aliquā scribendo saltē, bene sentiendo, atq; assiduis illos extollendo laudibus, & habere, & agere non detrectauerimus. Cùm autē Academia Marpurgensis, veluti mater omnium nostra cōmunis benignissima, nos tāquam alumnos suos, & charissima pignora sinu blandiore foueat, nos bonis literis instituat, nos probatis moribus exornet, nos deniq; maximis honoribus afficiat, quis vel pietatis vllo tangi cōfirmet illū affectu, qui rogatus aut iussus, parētem tā officiosam pro virili sua nolit, vt ingratitudinis morosa filius, ad sidera ferre? Hæc cùm ipsi vos optimè

Ciconia.

optimè teneatis meditata, nihil omnino dubitandum erit mihi, quin tam silentium pollicentes vos omnes ornatissimi atque ijdem integerrimi viri, ac studiosa iuuentus, me patienter sitis audituri.

AB AVDITORVM INTENTIONE & argumenti fertilitate.

Iniunctum est mihi Academiæ nostræ Marpurgensis Encomion dicere: in primis autẽ gaudendum ac lætandũ mihi video, partim quòd vos ad audiendũ tam auidos contempler, vos omnes tam attentos, quàm pudens ego, quàm hæsitans ego, quàm tremebundus ego, primùm huc ascendi, nunc autem vestro, quo me omnes prosequimini, fauore, atque hilaritatis affectu, longè redditus alacrior: Partim, quòd talis oblata sit dicendi materies, in qua etiam erudito parum, hoc est, mei simillimo literaturæ leuioris homuncioni, non deesse possit oratio, vt longè difficilior videatur exitus inuentio, quàm principij nimirum vt non tam copia mihi, quàm modus in dicendo quærendus existat.

AB AVTHORIBVS ATQVE Fundatoribus Academiæ.

Nam si protinus ab initio ipsos gymnasii nostri celeberrimi authores ac patronos consideres ac perpendas, siue Deũ Opt. Max. cuius cœlesti prouidentia, ac diuino nutu instituuntur, eriguntur, ac gubernantur vniuersa quæ in terris sunt, siue

Philippus Hessorum princeps.

illustrissimum nostrum Hessorum principē, statim tibi tam inundans verborum ac rerū flumē occurret, vt te magis obrutum copia, quàm inopia pressum iri fatearis. Quid? vt illum ἀνεκφώνητον, ἀνεξερεύνητον, ἄνεξιχνίαστον, qui extra omnē eloquentiæ cœlestis nedū terrestris aleā est positus, cuius gloriæ nullum principiū, nullus finis existit Deum opt. Max. prætereā, vel solæ huius terreni numinis, quo Domino ac fūdatore nostra Academia meritò gaudet, iubilat & exultat, Principis illustrissimi dotes, tantam dicendi copiā offundunt, vt spiritus dicturi citius defecerit, quàm increscētis beneficio rerū orationis cursus.

AB ILLVSTRI PRINCIPIS. Hessorum genere, factis atque virtutibus.

Quid enim memorem tot antiquissima stemmata, tot maiorū imagines, tot pacis, tot belli clarissima facinora, atq; parta trophæa? Quid tantā vitæ integritatem, tantam clementiam, tantam prudentiam, tantum pietatis ac veræ religionis studiū? Quid deniq; innumerabilia alia, quæ omnia singula, tam splendida, tam lucida, tam illustria, vt si alienæ claritatis polities, ac nitor fuerint adiūcta, plus obscuritatis sint allatura quàm lucis. Ideoq; tam fertilia, tam copiosa prædicatu omnia, vt centum linguas, imo centena principū eloquentiæ millia fatigare possent.

A DIS

A DISCIPLINA MILITARI.

Quis enim, vt alia transeam omnia, Quis inquam, vel Nestore vel ipso Pericle facūdior eloquentia digna satis expresserit, quanta disciplinæ militaris arte contuderit horridos Sickingiani terroris insultus, quanto pristinū in regni statum animo restituerit ducem Vittenbergensem, quāto pectore compescuerit seditiosos rusticorum tumultus, quanto deniq; spiritu vicerit Duces Brūsuicenses, patrem & filium.

Quare digna satis laudatu, satis gloriosa Marpurgensis Academia videretur, si vel solūm tot & tantis fundatoris sui decoribus & ornamentis conspicua floreret. Sed vt vniuersitatis nostræ amplitudo fiat admirabilior.

AB ALIIS ACADEMIÆ Præsidibus atque Mecœnatibus.

Accedunt complures, quos omnes enumerare longum esset, natalium claritate, facultatū laureis, ac virtutum meritis præstantissimi patroni, quorū facundia plurimum apud exteras nationes pmouit, quorū grauitatis excellētia ptexit, dignitatis deniq; tituli ptulerūt & exornauerūt Academiæ nostræ vomeria. Quibus omnib⁹, robustissimis veluti colūnis suffulta, quibus tutelarib⁹ diuis Academia Marpugēsis vndiq; circūmunita

quid vlterius excogitare poterit, quod originis suæ, & fortunarum primitijs, vel splendidius, vel excellentius adijcere possit?

AB OBSERVATA.

tẽporis opportunitate,

Iam si tempora, quibus instituta fuit, à primo diligenter excusseris, inuenies profectò Saturni seculis nõ infœliciora, quibus bonæ artes atq; virtutes vbiq; gentium antea proculcatæ, capita sua fœliciter exeruerint: quibus homines nullis inquietati bellis, nullis intestinis seditionibus insauciati, nullis hæresibus Anabaptisticis effascinati, nullis deniq; prælijs funestati, sed velut optimis fortunatissimi fores pulsantis æui auspicijs: atqui si qua tum priscæ vestigia fraudis remanere, aut malorum lerna videbatur impendere, ea statim omnia, ab illustrissimo principe nostris procul à finibus propulsata fuere.

A QVESITA LOCI COMmoditate.

Quippe si locum, vbi Marpurgensis Vniuersitas erecta, perscrutatꝰ fueris, vix vllum profectò reperies vel amœniorem, vel commodiorem. Vbi

Marpurgũ

Marpurgum Hassiæ Metropolis, tot vetustis antiquissimorum ædificiorum structuris veneranda: prudentissimorum incorrupto senatorum ordine conspicienda: florentissimo simul ac honestissimarum priuatarũ ac publicarum statu nobilitata

litata resplendet. Cuius forum curia speciosissima marmoreis quasi lapidibus excisa deuenustat Et aqua fontana, tot fistulis ac syphunculis iam recenter artificio mirabili factis, emissa & murmure blandiore delectat, & aspectu pulchriore totum locum exornat.

A CONTRADICTIONE.

Verùm, vt occasio reprehendendi semper est obuia, si quis calumnietur ipsam vrbẽ, plus æquo fragilibus cinctam esse muris, responderi poterit, quod olim Agesilaus ille Lacedæmoniorum Rex percontanti, quam ob causam Spartanõ cingeretur muris, responsum voluit ostendendo ciues armatos, inquiens: Hi sunt spartanæ ciuitatis mœnia, quo significauit resp. nullis munimẽtis, nullis vallorũ propugnaculis tuttores esse, quàm ciuium virtutibus. Marpurgũ ergo tutissimũ est ac firmissimũ tot studiosorũ, tot fortissimorũ ciuiũ virtutibus. Nam lapideo quod operi deest, id animorũ robur, ac præstantia cõpensant, & q. hominũ artificijs, id natura loci, tot præruptis vndique mõtibus resarcit cõmodissimè circũsepiendo. Vbi celeberrimus iste fluuius Lanus infractum orientali lateri dorsum accommodat. Sparta. Lanus.

AB AQVARVM SALVBRItate, & copia piscium.

Qui

Qui aliàs etiam quasi Nilus fœcũdans omnia, plurima delicatissimorũ genera piscium educat atq; producit, Cuius item tanta potentia medica celebratur, vt cũ multis nominum minimè vulgarium Thermis contendere possit. Etenim Psorã ac Impetigines omnes, quibus cõmuniter studiosi diuexantur, præsentissimè sanat, vt nemo tanta scabie laborans huc veniat, qui non semel atq; iterum lotus ocyssimè curetur. Hinc complures audias, qui, quem cutis glabellæ nitorem assiduis alibi lauacris experiri nõ potuerint, eum sese fateantur hic vel citra negotium assecutos, solius beneficio Lani, maximè peculiarem pratorum & aluei Marpurgensis virtutem haurientis.

A LOCI AMOENITATE & vbertate.

Vbi præter iam dicta, tot amœni prospectus, tot hortorum decora, tot agrorum lumina, vt illud, nullus in orbe sinus Marpurgo, non Baijs præluceat amœnis, dubio procul scriptũ reliquisset Horatius, si modò cognitum habuisset, & versus non reluctatus. Equidẽ aureus hic annus, biferiq; rosaria. Pæsti, hic propius adductum credas frondere Tarentũ, Hic deniq; Musis omnibus gratissimus locus. Vbi rerum omniũ vberrimus proventus, vt non solùm innumera ciuiũ ac studiosorum multitudo victum acquirere facilimè possit, sed etiam fertilitas natiua, miserrimæ locorum exte-

rorũ

rorum sterilitati suppetias ferendo, non paruas alienarum ciuitatum sitarchias expleat, Respub. alat, sustentet, lætificet.

Æ COELI CLEMENTIA.

Vbi denique maxima aëris salubritas, vt ipsa pestis aut acutus alius (nam quæ de pleuresi modò feruntur, puerilia sunt) morbus nunquam nisi fortasse, quod tamen rarissimum, decennio toto elapso grassetur. Cuius rei causa poterit euidens esse, vel tam placida cœli temperies, vel tam sereni totius machinæ cœlestis aspectus, quibus Marpurgensem vt omnium sibi dilectissimam, æternus ille pater, singulari quadam clementia cõmotus, prosperare dignatus est ciuitatem. Quæ non solaribus nimium æstibus subiecta iacet, nec frigoribus nimium Borealibus propinqua, sed temperatiore sub climate constituta.

AB AERIS HORRIDIORIS commoditate.

Veruntamen si tempestuosior aliquãdo ac immitior aër (vt omniũ rerũ est vicissitudo) videtur ingruere, longè plus vtilitatis ille semper, quàm incõmodi solet importare. Sic enim ad omnes fortunæ truculentioris impressiones assuefiant, sic ad morbos superandos, sic ad durissimos labores perferendos exercentur ac edurantur corpora.

A CLIVOSÆ REGIONIS vtilitate.

Porro

Porrò si quispiam conqueratur regionem istã montosam, asperam, ac lapidibus cõfragosam inhorrescere, hic mihi sapiens Darij maioris factũ animo præsenti reuoluat: ille populum suum, regionis scabritiem & asperitatem campestri ac molliore tractu commutare cupientẽ minimè permisit, affirmans hominum habitus, vt semina ac plantas, ad regionis naturam immutari, sentiendo se malle duros homines, & laboribus accõmodos, non molles, nõ ignauos, nõ effœminatos, quales regio mollior generare solet. Quod si diligenter animo collectum discusserit, nullam in orbe ditionem fore confitebitur, quã cum sua permutare debeat illustrissimus Hessorum Princeps, innumera virorũ millia possidens, qui tẽpore pacis bona studia ac virtutes excolere nouerũt, bellis autem imminentibus, qui labores perpeti, qui maximum exercitum ducere, qui summa pericula subire, qui fortiter armatractare, qui munitissimas vrbes euertere, qui deniq; præcelsas arces demoliri possũt. Quare Pœnorum acerrimus dux Hannibal, in Italiã ab initio per Alpes, per tot frigora ac nives irrupturus, maximis olim stipendijs coëmisset tales virorũ manus, quales producit Marpurgũ: Vbi corpora vegeta, robusta, præstantiaq; proueniunt, ac procera grandescunt.

AB INGENIORVM dexteritate.

Sed

Sed ne prouerbiũ ὄνος ὁ μακρὸς, id est, amens qui longius est, in eadem quadret, accedit acutior mentis et ingeniorum sagacissima perspicacitas. Nõ enim Marpurgensi multũ auersus equos Sol iungit ab vrbe. Quæ nec vt aliæ quædam, in vallibus profundis, in locis cauernosis, in lacunis atq; speluncis palustribus est cõdita, vbi perpetuo fœtore grauiter olentes nebulæ, vbi putres exhalationes, vbi pestifera mephites virosa crassitie corrumpunt aerem. Deinde mentium humanarũ acies hebetant, & Saturnias quasi lemas offundẽtes, ingeniorum vires obnubilant. Vbi ferarũ latibula, luporum ac vrsorum speluncæ. Vbi horrenda denique serpentium ac draconum antra beluinam ad naturam animos transforment humanos. Sed potius vt nobilissima regina, Marpurgensis ciuitas, bonarum artium omnium receptaculũ, puriorem, eminentiorem, & ingenijs bonis aptiorem cœli partem elegit, & ita solertem sese cõposuit, vt proximè ad figuram hominis ac virtutis simulachrum accedere videatur.

AB VRBIS FIGVRA vel habitu.

Enimuerò quemadmodum à Deo Opt. Max. videmus hominem effictum, erecta facie rigidũ, vt scilicet ea speculetur, vnde origo est, nempe cœlestia: reliquum autem vniuersum animantium genus, pronũ, & ad terram versum. Quod etiam

Ouidius

Ouidius innuit, dicens:
Pronaq́ cùm spectent animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit, cœlumq́ videre
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.
Sic clarissimum, vbi nostræ Academiæ pulcherrima sedes est, Marpurgum, non aliter atq́ homo princeps, caput erectissimũ ac eminẽtissimum, suis turribus, vt diademate regio coronatum habet, nempe quam admiramini toties ἀκρόπολιν, *arcem istam. Quæ candidam frontẽ suam velut inter nubila condit. Cuius collum monili baccato suis velut vnionibus irradiãs, prominet, illinc nitidis clarissimi domini Cancellarij Ioannis Ficini palatijs, hinc illustriss. Principis sapientiæ domicilio, quòd* βουλευτηριον, *aut* δικαστήριον *appellamus, exornatum. Corpus est tot membris & articulis, id est, domibus ac palatijs insigne, quicquid intra ciuitatis Marpurgensis mœnia situs esse nouimus. Pectus est ipsum templum. Curia ista, vt alimentorũ dispensatrix, est stomachus. Vtrunq́ collegium, Pomery, et (vbi iam hæc dicimus) Lani, sunt præcordia: duo vici, alter, quẽ vulgò* den Grien, *alter, quẽ* Bylgenstein *appellant, femora sũt aquis proxima, quòd circũ ea corporis partes crebris lotionibus indigeant, ideoq́ mediastinis assignati. Brachiorũ alterum, nempe dextrũ, est ista platea, quam vernacula lingua,* den Steinweg *vocitant. Sinistrum, quod suburbiũ,*

Weyden-

Meydenhausen. *Pedes autem instar fortissimi bouis (iuxta prouerbium) altius in terræ viscera defixit. Sic dispissis velut manibus, & cõmodissimo suæ vastitatis immobilioris anfractu, studiosos omnes, quasi gremio sinuoso vt benignissimo, sic tutissimo complectitur & exosculatur.*

A MERITORVM COMPENsatione, studioq; iustitiæ.

Caterùm, vt honestate cõspicuos peculiari quadam humanitate, quæ sua est benignitatis excellentia, prosequitur, sic in discolos ac nebulones omnes meritam ac iustam (vt æquum est) severitatem exercent, vt suis flagitiis, suis ipsam virtutem brauijs condecoratum iri cognoscas. Etenim cùm alterum Brachium, nempe dextrum, id est platea der Steinweg, *iucundior quidẽ, sed ascensu difficilis videatur, non immeritò virtutis illi dextro calli poterit comparari, quo ad virtutis & honorum præmia traducuntur homines. Contrà cùm* Meydenhausen *ostẽtet viam latã, decliuiorem & facie tenus molliorem: sed vbi progressus fueris, satis lutosam, ac etiã calamitosam vbi lictores & carnifices habitant, sceleratorum calli nobis deuitando, poterit assimilari, iuxta illud: Hæc via virtutis, nimirum* der Steinweg, *dextram petit ardua callem,*

Difficilemq; aditum primùm spectantibus offert,
Sed requiem præbet fessis in vertice summo.

Molle

Molle ostentat iter via plana (Wepdenhausen) sed ultima meta præcipitat captos, voluitq; per ardua saxa, intelige cruces ac tormenta. Cuius Virgiliani carminis quasi dilucidam paraphrasin cernis, si Marpurgum ipsum penitus aspexeris. Nonne metam callis dextri, & requiem vides, Germanicam istam domum, vbi præstantiss. D. Comendator, vir vt nobilitate clarus, sic omni bonitate præditus, omnes literarum meliorum, ac virtutis cultores, itineris difficultate, ac studiorum assiduitate subinde defatigatos, curisq; confectos, comiter excipere, ac generosiss.mo vino, quod cum spe diuite manet. In venas animumq; suum, quod verba ministret, reficere, & curas aluere, semper est assuetus.

A LIBERALITATE DOMINI Commendatoris adium Teutonicarum.

Quoties ad cœnas Academiæ nostræ fautores ille vocãs, velut accepturos virtutis præmia, refrigerauit? & non semel ita bona fortunæ calicibus exhilarans obruit, vt neq; mentes illorũ, neque pedes officio suo satis functa conspexerimus? Quoties ad prandia Musarum antistites studendo defessos, & laboribus exhaustos, veluti literarum fructum percepturos inuitans, humanissimè tractauit, et ferculis recreauit optaris? Et ne lõgius exempla petãtur, quoties ille M. Casparum,

iam Academiæ noſtræ Decanũ digniſſ. tot piſcibus delicatioribꝰ, vtpote carpionibus ac lupis exornauit, atq; tot alijs lautitijs labore publico & domeſtico delaſſatũ refecit, vt vel ille ſolus ſatis abunde teſtari poterit, Ædes Teutonicas eſſe, dextri apud Marpurgum callis, æmuli virtutis, metam, & requiem inibi placidiſſimam. Quo admoneri poſſimus, Radices literarum, vt Iſocrates ait, amaras eſſe, fructus verò dulciores, callẽ virtutis aſcenſu difficiliorem, ſed metam omniũ iucundiſſimã. Atqui te non moueat, quòd hic illius terminus & apex ſummo vertice nõ pendeat, ſed magis ad locũ inferiorem receſſerit. Id enim myſterio non caret, quo ſapientiſſimus ille, quicũque fuit primus architectus admonere voluit, eã virtutis naturam eſſe, vt elata nunquàm ſuperbiat, nec ſummo faſtu, quod habet pulcherrimũ, vulgò prophanis oculis oſtẽtet, ſed potius theſaurum, ceu vili cortice diſſimulans, quod habet eximiũ, intimis recondat & occultet. Hinc eſt, quòd Eliſabethica domus faſtigio ſublimitatis poſthabito, locum humiliorem præoccupando, ſectantibus virtutem maluerit in occulto munera digna conferre, quàm in excelſo loco gloriam ſortiri.

AB ALTERIVS LITERÆ Pythagoricæ callis explicatione.

Sed ad alteram virtutis viam redeunti, Wey-

denhausen illud sese offert, quod quàm miserabilis, quàm flebilis vita sceleratæ sit exitus, luculẽter ostendit, vbi via patescit εἰς πυνόσαργες, εἰς μανιαρίαν καὶ εἰς κόραπας. Vbi ipsissimũ fustuarium, ac teterrima tot morticinorum porcorum ac cadauerum vorago atq; barathrum. Vbi fames, & atris volitans infamia pennis. Vbi sera pœnitentia: Vbi damnatorũ gemitus, & eiulationes sæpius audiuntur: Vbi tortorũ ferocia: vbi carnificum crudelitas, iam sontes virgis cædit, iã cauterio, vel candenti ferro buccas facinorosorũ perforat, iam sicariorum membra rotis distringit ac contundit. Iam furti reos in crucem tollit, iam latrocinij, aliorumq; criminum cõuictos, alio atque alio mortis genere dilaniat, atq; immaniter obtruncat.

AB EPILOGO DIctorum.

Ergo ex his omnibus, ornatiss. viri, & studiosa iuuentus, opinor intelligitis, quanto consilio, quãtis rationibus adductus Illustriss. Princeps noster, voluerit apud Marpurgenses Academiam erigi atq; fundari, quòd mihi vicus pene omnis, omnis angiportus, omnis platea, studiosos homines virtutis admonere, turpissimos autem nebulones, à vitiorum ac scelerum maleficijs deterrere possit. Hæc de patrono, origine, & loco Marpurgensis Academiæ.

AB

AB VBERRIMO STVDIO-
sorum, bonarumq; disciplinarum prouentu.

Nunc ad ea digrediar, quorum vtilitate prouecta, cũ omnibus ferè Germaniæ totius Academijs certare possit. Quænam igitur hodie nobis Vniuersitas vspiam proferri poterit, vbi tanto labore ac fidelitate genus omne studiorum tradatur, Vbi purissima maiore cũ fructu Theologia doceatur, Vbi facultas medica, vbi Iurisprudentia feruentiore cultu tractentur. & sic omnia, vt nihil prorsus in linguarum nobilissimarum cognitione, nihil in omnibus, nisi vnã (cuius me vel inuitũ professorem esse voluistis) excipiẽdam putetis Rhetoricam, nihil inquam in omnibus artibus bonis, & optimis disciplinis desiderari possit.

AB OPTIMORVM PRÆceptorum atque doctissimorum hominum celeberrima turba.

Vbi tot & tanti professores, tot noui, tot veteres doctores effulgeant, grauitate, doctrina, ac vitæ sanctimonia, non solum apud nõstrates, sed magis apud exteros nobilitati: atque adeò, quotquot hic videas, quotquot intuearis, tot Homeros, tot Aristoteles, tot Apollines, tot deniq; numina quadã te iuraueris videre. De singulis tã nominatim disserere, & illorum prohibet modestia

& temporis oppertunitas nõ concedit. Sed vt generatim & modestè dicã purissima vasa sunt, & habitacula in quibus omnia studiorum optimorũ genera vigeant, regnent, ac triumphent, à Deo Opt. Maxim. clementer erogata. Quare si iam Apollonius ille viueret, non opus haberet Caucasum laboriosissimè pertransire, nec Scythas, Massagetas, nec Albanos, ditissima India regna, tantis cum periculis, bonarum literarum gratia, denuò penetrare, Item, si Pythagoras, si Plato, si Archytas ille Tarentinus in viuorum adhuc contubernijs agerẽt, non haberent necesse Persas, Lacedamona, Cretas, Ægyptum, tot denig; regiones alias studiorum causa peragrare, cùm omnia Marpurgi quàm plena manu habere, & multò minore temporis ac rerum iactura consequi possent.

A DISCIPVLORVM copia, studijs & officijs.

Et tamen numerosa satis discipulorum turba adest, quorum indies tantam diligentiam experimur, vt nec Cleanthis, nec Aristophanis, quorum vtriusq; pertinacissima fecit prouerbio locum vigilantia, maior vnquã extiterit. Vnde non opus præceptoribus vltrò currere vt doceant, aut mane ad fores sedere & operiri (vt Gellij verbis vtar) propè ad meridiem, donec discipuli nocturnum omne vinum edormiãt: Sed potius & literarum,

rum, & præceptorum adolescentes amantissimi, quicquid officiorum iura præscripserint, sua sponte faciunt, vt subdere stimulos nunquam necesse sit, sed magis, quod de suo Theopompo Socrates inquit, adhibere frœna.

AB ALIARVM ACADEmiarum collatione.

Ergo quænam exotica tanto superbiens Academia fastu, suas iactare solùm ac præferre, nostræ autem Academiæ dotes audeat eleuare ac cõtemnere, cum præditæ lectionum optimarum copia, professorum electissimorum numero, studiosorum diligentia, nostram, aut superiorem, aut omnino parem esse, iudicis æquioris sententia cõstiterit.

A SEVERIORE IN IVuentutem disciplina.

Quid quòd apud nonnulla gymnasia, malorum consuetudine iuuentutẽ corrumpi, aut indulgentia nimia disperdi, Bona item studia ac discipulorum numerum indies euanescentem decrescere percipiamus, & exercitia scholastica, aut vulgo nimium frigescere, aut omnino cessare, Tempora denique quibus nihil est charius, nil pretiosius, aut nugis perdiscendis, aut inhonestis rebus patrandis insumi turpiter, vt inde fieri consideremus, passim discipulorum greges, quasi pecus monstrorum, agrestibus moribus horrentes, aut dispalari

vagabundos, aut pergræcari furibundos, aut in omnium scelerum volutabris ætatem exigere non pudibundos, atq; adeo, vt longè rudiores ac nequiores etiam plerunq; in patriam reuertantur, quàm inde fuerint egressi. Quarum rerum portenta hic penitus nulla conspici, nostra bono iure poterit Academia gloriari.

A MAGISTRORVM HONESTIORum consuetudine, atq; commercio magis piorum.

Non cum á conuersantibus (autore Seneca) mores sumantur, non præceptores hic otiosi degunt, quorum veterno discipuli perdantur: Non ebriosi, vnde pessimum conuictores exemplum bibendi trahant: Non blaspemi, qui viroſam prauitatem in proximos transferant: Non impudici, qui pueros emolliant atq; effœminẽt: Nulla denique improborum commercia, quorum contagio serpat in cohabitantes. Sed adsunt duces optimi prorsus, qui bonos, iuxta prouerbiũ, comites reddunt, hoc est, ad manus habẽtur omniũ candidiss. Magistri, qui in suos mores incorruptos trahunt ac transformant discipulorem gregem. Quorum magna satis (licet non tã numeri, quàm ipsius honestatis hic habeatur ratio) studiosorum corona præsens, non minuitur, sed bonis auibus indies augetur.

A STV-

A STVDIORVM præmijs.

Et tantus, qui bonas vt aiunt, artes alit honor optimarum literarum cultorib⁹ hic defertur, vt in spectaculis (vbi statuarum & imaginum sculpturis & picturis homines immortalib⁹ Dijs æqui parabantur) Olympicis, vnquam maior exhibita fuerit gloria. Exemplo fuit proxima celeberrima nouorum Doctorum festiuitas, Exemplo tot magistrorum nouorum solennitas, quos ornatissimis vt eorum studia ac virtutes meruerunt, insignijs, officiosissimè nostra, vt vidistis omnes, conde corauit Academia.

A SCHOLASTICORVM EXERcitiorum assiduitate.

Adde, quòd tanta & diligentia & industria studiosi omnes hic in officio contineantur, tantis conatibus exerceantur indies, vt maioribus non possint. Nullus enim est dies, in quo linea nõ ducatur: nulla septimana, in qua non aut publicè disputetur aut declametur, atq; adeò

Vt schola nostra Lani cõuulsaq; marmora clamẽt
Semper, & assidua diruptæ voce columnæ.

Missam facio frequẽtissimi, quo nullũ liberalius erectum, nullũ accuratiꝰ administratur, pædagogij disciplinam. Missa facio tot saluberrimas verè pietatis studia, quæ cum alibi aut omnino squalida iaceant, aut penitus è medio tollantur. Hic

non ſolùm feruenter excoluntur, ſed etiam adamata in prætio habẽtur maximo. Vnde fit vt eruditiorem multò longeq; melius noſtram iuuentutẽ moratam ad ſuos redire percipiamus, cum laude & gloria Marpurgenſis Academiæ ſumma.

AB INCORRVPTA viuendi ratione.

Neq; id mirùm, cùm hic ſanis doctrinis & honeſtate colluceant omnia, nulla penitus nequitiarum illectamẽta ſubrepant, (ſed vbiq; probiſſima (vt dixi) ſocietas & conſortia ſancta. Quæ ipſa partim indiſſolubile religionis Chriſtianæ vinculũ, ſolidis adeò atq; adamantinis conſtrinxit retinaculis, vt nulla ratione dirumpi queant.

AB AMOLITIONE Calumniæ.

Quare vanitatis illos pudeat, qui diſſidere, ac mutuis odijs conflagrare ſcholam noſtram calumniati ſunt, cẽtonum ſartores, cùm nuſquàm cõiunctius, nuſquã denigq; amiciùs viui queat, quàm in gymnaſio noſtro, quod non ex moroſis cerdonibus, aut Lycambea ſecta conflatum, ſed optimis virorum eruditiſſimorum ordinibus ſelectum conſiſtit, quos bonarum literarum artes humanos fecerunt, quos Philoſophia plus quàm homines reddidit, quos Medica facultas officioſos informauit, quos Iuriſprudentia ciuiles informauit Quos denique ſacra Theologia diuinos effinxit.

concordi

concordi studiorum omnium harmonia, virtutũq; vnione conglutinatos.

A FRVGALI VICTV atque temperantia.

Quibus omnibus nõ incommodũ adiecero, frugalissimam (vt hinc Germaniæ grauitatem ac tẽperantiam agnoscas) studiosorum diætam. Nusquã enim Sybariticus ille, ne & calamitas eiusdem comitetur, luxus, & insani conuiuiorum apparatus, qui sunt ipsissimæ studiosorum pestes, prædominantur. Nam vt edulia præterea quæ mundaquidem ac simplicia in studiosorum hospitijs apponuntur, non ambitiosa, non luxuriosa, sed interdum eiusmodi, quæ apud nonnullas scholas vẽtri deditas. Squalidus in magna (vt cum Iuuenale dicam, fastidiret compede fossor. Qui meminit, calidæ sapiat quid vulua popinæ. Vt fercula, inquã, magis salubria, quàm artificiosa aut luxuriosa transeam, Iunckeræ, propter excellentiam appellatione nobilitatis sic vocitatæ, studiosis vt bibitu iucundissimæ, ita saluberrimæ potionis crebrior vsus adhiberi solet: vini rarior, quòd in illo castitas & sobrietas, in hoc impudicitia & ebrietas regnent. Vnde D Paulus: Ne, inquit, inebriemini vino in quo luxus est.

A VINI TEMPERAMENTO.

Ergo vinum, quod clauo (iuxta prouerbium) caret, vbi paulò largior interdum vsus adminiVinum.

stratur.

ſtratur, non merum infundi ſolet, quod optimam hominis partem, hoc eſt, rationem debilitet atq; eneruet, ſed prorſus innoxium, nempe aqua infuſa temperatum, ſic longè melius redditū, & humanā ad naturā maximè appoſitū. Quo præclaro beneficio qui præcellunt apud nos œnopolæ, hoc eſt, qui aquis diluere egregiè vina callēt. ad ſummos & honores & opes iure optimò promouentur. Sed hoc ipſum adhuc ignorare noſtrū. D. Præpoſitū ægerrimè ferens doleo, cùm vna iſta faciat inſcitia, quò miſer & inhonorus pauperiorē apud nos vitā ſeſe degere conqueratur. Indignum quidē, ſed promeritā tamē ignorantiæ pœnā auferēs, qui locupletior euaſurus, ſi tā vtilē, tā probatam, tā inſignē illius Staphili Syrrheni filij diſciplinā, vt alij, cōſecutus eſſet. Hic authore Plinio) cùm rudis ac ſimplex olim vetuſtas, meracius non ſine plurima noxa biberet, vinum aqua miſcere, & Bacchū temulentū Deū Nymphis deabus ſobrijs temperare docuit, vt ſic manſuefactus ac domitus ille cornutꝰ pater, fieret moderatior, manſuetior, nulloq; ſapientiſſimorum teſtimonijs ſalubrior. Et quid aliud inuit fabula de Baccho, qui fulmine conflagrans, in Nympharū aquas fingitur iniectus niſi vini ardorē, vitales iuuenilisq; ingeniorū ſuccos exurentem, ſobrio elemento reſtinguendum eſſe. Quod etiam illud Epigramma Meleagri teſtatur ac comprobat, ſic dicens:

Sobrietas.

Ai-

Αἱ νύμφαι τὸν Βάκχον, ὅτ' ἐκ πυρὸς εἰλυδ' ὁ κȣρος.

Νίψαν ὑπὲρ τὲφρης ἄρτι κυλιὸμενον.

Τȣ́νεκα σὺν νὺμφαις βρὸμιος φὶλος, εἰδ ἐνὺν ἔιργης.

Μὶσγεσθαι, δὲξη πῦρ ἔσι καιὸμενον.

Id est.

Bacchus vt è flammis puer exilijsset in vndis
Tinxerunt Nymphæ sordidum adhuc cinere.
Hinc iūctus Nymphis est Bacch⁹ gratus, at ignem
Ardentem capies, hunc nisi miscueris.

Sed quorsū iste verborū excursus tendit, inquies, nempe vt ostēdā, hinc esse, quòd neminē apud nos studiosum cupidines facibus incendi: hinc esse, quòd neminē æstu venereo captū, aut laqueis irretitū, ab honestis artibus turpiter abduci, et veluti bouē ad lanienā rapi cōperiamus, hinc esse, quòd nulla Circe referatur imminere, quæ veneficijs adolescentes in bestias conuertat, id est, nulla præstigiatrix voluptas, quæ suis affectuū illecebris illos demētans ad pudicitij naufragia perpetrāda blandiatur, aut libidinū venenis adeó peruertat, vt in brutorū transformati naturā, præter hominis vocabulū, nihil hominis habeant. Sed contrà, tot Vlysses, fortes videlicet ac cōstantes, hic viri præstō, qui iā longa rerū experiētia sapientum habit⁹ sibi induerūt, maiestate veneranda perspicui quibus imbecillior ætas innitatur, quorū exemplis infor-

informata discat Syrenũ voces dulcedine mollita venenum inspirantes auersari, ab omnib⁹ spurcarum cupiditatum alimentis alieniſſima.

A STVDIORVM FRVCTV.

His igitur rebus omnibus euecta iuuentus noſtra, & eruditionis & bonorum morum pulcherrima proferens vbique ſpecimina, quid Deo Opt. Max. quid parẽtibus, quid Magiſtratui debeat, intelligit, & expedire gaudet. vnde laudatiſſima ciuilitatis ac omnis honeſtatis obſeruãtia promanat, vt animorum integritati, & externum corporis habitum cõgruere, & nuſquam mentis apicem à rationis amuſſi delirare videamus, tantũ abeſt, vt cum aliarum quarundam Academiarũ ceſſatoribus, noſtri adoleſcentes peſſimè viuant, & pulcherrimũ immortalis Dei munus, vtpote tempus, inhoneſtis reb⁹ vecorditer inſumãt. Sed potius quò charius, quò precioſius eſt illud, tanto diligentius ab illis aſſeruatur, tantoq; circumſpectius impenditur, ne ſine bonis frugibus effluat, Dij faciant, vt in noſtris diſcipulis exteri ſic rerũ ſuarum ſatagentes reſipiſcant, ac ratione ſimili reuoluant amiſſas opes aliũde reſarciri poſſe, temporis irreparabilem iacturam non poſſe. De illis aequiter impenſis fortaſſe rationẽ parentibus ſeſe reddituros, de horis autem turpiter exactis, Deo omnipotenti. Quod ex aquo ſi fieret, nemini dubiũ foret, quin multò fertiliore plantaria ſtudiorum

Tempus.

diorum prouentu accrescentia, res humanas iã vbiq; gentium afflictas restauratura atq; prospe-ratura essent, cum fortunatissimo disciplinarum omnium successu, qualem apud nos) inuidia deitis absit, emergere videmus indies. Argumento sunt optimi optimarum arborum fructus, nempe sanctissima vitæ instituta, modestè, iustè, pieq; viuentium, tum vniuersorum tum singulorũ, atq; adeo, vt nihil in factis, nedum dictis, audiatur, quod vel ipse Momus reprehendere possit. Quare cum virumq;, hoc est, non modò facta sed etiam voces petulantiores olim Romani vindicasse legantur, vt nobili etiam fœminæ Appij Caci filiæ paulò lenius & inconsideratius locutæ, C. Fundanius & Tiberius Sempronius mulctam dixerint aris. 25. millia, nihil profectò in Academia nostra reperiri confirmauerim, in quod prisca illa seueritas ac rigor animaduertere possent, cùm omnis non modò perperam viuendi licentia, sed etiam inconsultiò loquendi temeritas videatur exclusa, vt omnium cordibus illud Hesiodi credatur insculptum:

Γλῶσσης τοί θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος.
Φειδωλῆς, πλείστη δὲ χάρις κατὰ μέτρον ἰούσης.

Optimus est homini linguæ thesaurus, & ingens
Gratia, quæ parcis mensurat singula verbis.

Vnde contingere cernimus, viri ornatiss. quòd vbiq; gentiũ Academia nostra nõ immerito plu-

rimum

rimùm celebretur. Hinc etiam multi non obscurâ ac tenues sed opulentissimi aliarũ vrbium ciues ac Satrapæ liberos suos huc, ad omniũ veluti bonarum literarum ac virtutis mercaturam, certatim assiduò transmittunt, perspectum habentes, quantum vtilitatis ac gloriæ studijs Academiæ nostræ profluat.

AB VBERRIMO DOctorum hominum prouentu.

Nec illi falluntur, cùm vel cæco appareat plurimos hinc prodire, & velut ex equo Troiano turmatim emergere, qui facundè cõcionentur in templis, qui sapienti eloquẽtia moderentur senatum, qui prudentissimè iura dicãt, qui cum laude publicis de rebus legationes obeant, Qui deniq; quauis in re & iudicio valeant & eruditione.

A CONTRADICTIONE.

Caterùm si quisquam Zoilus obijciat, nonnullos aliquando à literario nostro, ad sodalitiũ nescio quod exoticum deficere discipulos, Huic commodum responderi poterit illud Agesilai. quo interroganti, quî fieret, vt ab alijs sectis deficerent ad Epicureos, ab Epicureis nulli deficerẽt ad alios, solerter occurrit, inquiens: Quoniam ex viris Galli fiunt, ex Gallis viri nequaquã. Gallos disciplinarum ac virtutis osores, & voluptatum mancipia vocans. Apud nos igitur permanentes, viri

Agesilaus

sunt

sunt, qui studiorũ ac virtutis amore iam sudare, iam algere non grauantur, imò paulò duriùs etiam exercerinõ molestè ferũt. Desciscẽtes autem Galli fiunt, alsò concedentes, solùm a labore ad libidinem procliuiores, vt apud sponsos Penelopes, nebulones, Alcinoósq; multò liberiùs vẽtris ancillentur, disciplinarum bonarum excutiendo iugum inseruiant abdomini, ad nullam ingenij bonam frugem peruenturi, cœlũ duntaxat, nõ animum mutaturi, etiam si trans mare currant.

A MELIORVM DISCIPVlorum virtute.

*Verùm quantò turpior horũ est defectio, qui vt liberiùs, imò licentiùs alibi atatẽ exigant, hinc & ingrati & peruersi discedunt, tantò maior illorum est gloria, quos longè doctiores et honestiores vel hic præsentes habemus, vel hinc consultò dimittimus, Academia Marpurgensis Encomion per totũ terrarũ orbẽ decantaturos. Ergo quis nostrã satis cõmendare poterit Academiã, quã velut è locupletissimo cunctarum laudum penuario, longè vberiora dicẽdi argumẽta suggerere videtis, quàm vt humanæ vocis organa sufficiãt eloqui, Artemisia quõdã (referète Gellio) dicẽdis mariti Mausoli regis Cariæ laudib⁹ agona fertur in- Mausolus.
stituisse, atq; præmia pecuniæ posuisse, aliarũq; rerũ amplissima. Ad quas laudes decãtãdas venisse dicũtur viri nobiles, ingenio atq; lingua præstabiles.*

Theopõ.

Theopompus, Naucrates, Theodectes, in quo certamine vicisse Theopompum iudicatum est. Atqui de laudibus Academiæ nostræ certaturos, non tam facilis partu victoria sequeretur, sub iudicibus lite ac victoriæ palma semper inuicta remanente. Illic Mausolus nullis, aut omnino paucis rebus præclaris famosus, sed delicatulæ duntaxat vxorculæ plus æquo dilectus, certandi materiam, & eam valde ieiunā præbuerat. Hic autem Academia celeberrima, tot rerum grauissimarum argumentis exuberans, tantos ἀγαθων *(vt Græco prouerbio dicam)* σώρους μυρμηκίας Δάθους και θάσσους *offundit, vt omnes eloquētia potentes, non solùm delassare, sed ad nihilum etiam redigere possit. Hic enim ipsissimum est omnium Musarum domicilium. Quarum vel minimarū laudes singulatim ꝓmulgādæ, maximos omnes eloquentiæ buccinatores obtunderent. O ter fœlicē igitur Academiam Marpurgensem, quæ quoniam amœnitate præfulges, omnium rerū vbertate præponderas, dignitate præcellis, meritò dicata es omnib⁹, quæ otio gaudent, honorib⁹ alūtur, bonis Musis. Quæ tot proprijs tuis dotibus perlucida, ad tanta honoris fastigia conscendisti, quæ tot Mecœnatum tuorum virtutibus illustrata, ac patrocinijs circumuallata, propediem ad altissimos amplitudinis tuæ perfectissimæ gradus progressura, cùm tot Heroës & Atlantes fortis-*

fortissimi, vt charissimam humeris suis fulciant atque sustentent, nunquam humi prostraturi, sed potius inter sidera fœliciter collocaturi.

CONCLVSIO.

Habetis iam, viri ornatiss. quæ in præsentiarũ de Academiæ nostræ laudibus dicere constituì. Longè plura ex tãta argumẽti fertilitate veniebant in mentẽ dicenda, sed malui breuior haberi, quàm prolixa nimis oratione vestrã audiẽdi patientiã offendere. Et ineptũ plane videri potuisset, si præsumpsissẽ verbis exprimere omnes illius Academiæ laudes, quæ tãti Principis illustriss. virtutibus, quæ tot celeberrimis patronorũ tantorũ titulis, quæ tot professorum doctibus, quæ deniq; tot studiosorũ decoribꝰ illustrata, totius orbis terrarum oculos in se conuerterit. Vos igitur omnium disciplinarum generibus instructiss. viri, Academiã nostrã excolite, & quã estis sortiti (vt sedulò facitis) Spartã exornate: Vos studiosa iuuentus, quo soletis, honore merito proceres & Magnates Academicos assiduò prosequimini & vos ita gerite, vt & bonis literis & probatis moribꝰ diligẽter studuisse deprehendamini. Sic omnes apparebitis grati. Sic Magistratus, sic leges & statuta Academica, quæ proximo Solis die prælecta sũt, vobis virtutũ calcaria magis subdatura, q̃ terrorẽ sũt incussura, Sic deniq; Academia nostra plu-

rimùm (vt audistis) ornata, indies magis atque magis erit ornatior futura. Dixi.

COPIOSA VRBES LAVdandi ratio, ex Bucoldiano.

Vrbes laudantur nõ secus atq; homines. Principiò sunt ea spectanda, quæ tempore præsentem vrbis celebritatem anteceſſerunt: vt conditor, ciuesq; qui administrârunt, inhabitarunt q;, deinde quæ ipsi sunt tempore consuncta, vt ager, flumina, montes, mare, portus, mœnia, foueæ, tecta, & ciues, qui inhabitant: postremò quæ insecuta infortunia, quibus cõmemorandis commiseratiõ moueamus, ipsisq; euersoribus odium conflemus. Vt si quis Athenas, aut Romam, vt quondam fuit laudet, dicatq; quibus artibus, iam inde à primis iactis à Romulo fundamentis eò incrementũ acceperit, vt non modò Italiæ vrbium celeberrima, sed totius terrarũ orbis caput, lumenq; extaret: & quorum deinde vitio, inertiaq; concidere, retroq; labi cœperit. Sed cùm fere laudem sibi hac potissimùm vendicent, quarum celebritas dignitasq; in omnium posita oculis eluceat maximè, quæ has ab ijs quæ tempore antecedunt, simulq; iuncta sunt, prædicandi via sit, indicabimus.

VRBIS LAVS A conditore.

Condi-

Conditorem igitur cùmodè primùm ex descriptionis loco, atq; adeo ab adiunctis describemus: vnde cognosci potest, quæ ipsius potentia, et præsertim quæ animi virtutes, prudentia, iustitia, fortitudo, tẽperantiaq; fuerit. Deinde à causis erit augendũ, cur eo in loco vrbem locârit, quæ si maritima, fertilique in agro posita sit, eo nimirum consilio fecisse dicendum, vt hinc mari, hinc agro magna vis hominum ali sustentariq; posset. Tum euenta erunt explicanda, quãta tam inde à condita vrbe hominum multitudo victũ hîc, quomodo, & quàm facile quærat. Postremo conferẽdo hãc cũ aliarũ vrbiũ agro situq;, mire rem extendas, ostendendoq; huius agru aut fertiliorẽ, aut certe parẽ esse, nullaq; in re deteriorem. Dissimilitudine autẽ ex situ forte colligas, hanc maritimam, illas esse campestres: huc cum terra magna, tum nauibus maxima onera aduehi: illuc plaustris modò res asportari. Iã & actus in primo illo vrbis cõditore spectãdos esse, adiunctorũ idem nos locus admonet. Quòd si igitur legib⁹ et religione Rempub. nouã primus bene cõstituit, à causis extendenda res erit: eo nimirum consilio fecisse, vt iustè, pieq; viueretur: et quos lex non posset, religio in officio retineret. Deinde euenta explicanda erunt: qui mores, ex eo vsque tempore iustè, modestè, pieq; viuentium, tum vniuersorum, tum singulorum extiterint. Quæ omnia si, vt gesta sunt, copiosè exponas, in-

crementum ſumet oratio, maiora quidē, ſi quaq3 & ex comparatorum loco dilates. Præter hæc, ſi quid rectè inſtituit, conſiderandum: vt ſi idem ſimul eum vrbis primordijs literarū bellīq3 ſtudia exercuerit: illis, vt animi diuinarum humanarumq3 rerum cognitione imbuerētur, his, vt ſuas ſuorū q3 fortunas tuerētur. Cōſilia vbi expoſueris, enē ta inde ab vrbe cōdita enarranda erūt: quot quā toſq3 viros vndecunq3 doctiſſimos, & quo quemq3 tempore tulerit: quæ cuiuſq3 eruditionis teſtimonia ſcripta extent. Atq3 hæc ſubinde cōparando dilatabuntur maxime. Hunc in modū & quæ interim belli ſtudia, & fortia facta extiterint, proſequendū erit: quæ nunc vniuerſorū, nūc ſingulorū militiæ fortitudo, virtusq3, & quo tēpore, quo in loco cognita, perſpectaq3 ſit. Atq3 hic nō ſolum ex cōparationis loco, ſi voles, quaq3 variè extendas, ſed et perſonas deſcribas: conſiliaq3 faciendi aperias. Breuiter, quæ ratio vrbes laudandi abijs, quæ tempore præceſſerūt, vſumq3 hic locorū oſtēdimus. Verùm ſi, vt ſæpe de cōditore, bonisq3 eius inſtitutis, nihil certi in mediū adferre poterimus, ſolumq3 in cōfeſſo ſit, vrbē veluſtā eſſe, ſemperq3 ferè incrementū ſumpſiſſe, nihilominus quorum ad adminiſtratione virtuteq3 cōtigerit, narrandū erit: quæ nunc ſingulorum, nūc vniuerſorum prudenter, iuſtè, pie, fortiter, tēperanterq3 facta extiterint, quo Reſpub. nomē viresq3 acceperit. Atq3 hic

hic singuli cuiusq; facta ex adiunctorum loco copiosè, omnibus expositis circumstantys, enarrari, personæq; describi possunt. Tū quæ causæ iā vniuersos, iam singulos ad faciendum impulerint, dicendum. Variè autem per cōparationē vnūquodque amplifices, dū aut excessum, aut similitudinē, aut dissimilitudinem, aut denique rerum pugnātiam, contrarietatemq; ostendis.

VRBIS LAVS AB IIS, QVÆ huic simul tempore coniūcta sunt, & primùm ab aëris tēperie, per locos ducitur.

Restant ea persequenda, quæ vrbi, quam laudamus, simul tēpore sunt coniūcta. Hic primùm spectandum, quo inclimate, cœlique parte sit posita, vnde aëris temperies cognosci potest. Neq; enim parum refert, languidioribus, an feruentioribus, seu temperatis solis radijs sit subiecta, vt sunt fere omnes hæ, quæ inter Cancri Vrsæq; circulos sūt positæ. Deinde dicendum erit de agris, qui adiacent: de fluminibus, stagnis, piscinis, montibus ipsoque mari, si aut vicinum est, aut vrbem alluit. In ijs autem omnibus ea, quæ fructuosa amœnaque sunt laudibus euehenda esse, idem qui omnium adiunctorum nos locus admonet.

Siquidem agros fertiles, fluuios piscosos

sos nauigabiles q̃, mõtes vitibus consitos, tũ mare nauibus frequentatum, hoc ipso quòd fructus vo luptates q̃ maximas adferant, & vrbis nomẽ dignitatẽq́ue in primis conseruare dubium non est. Spectari itẽ potest, in ora ne an meditulio prouinciæ sit posita: quod genus circumstantias copiosè Græci, vt quos verba non deficiunt, persequũtur, præsertim Menander Rhetor, qui de laude seorsũ scripta reliquit. Verùm dũ hic in laudãdo ex loci positione circũstantias, quod infinitũ est, studiosè prosequũtur, eorũ quæ omitti minimè debuisset, quæ videlicet publicæ munitiones, interiorq́ue ciuiũ structura esset, ne meminit quidẽ. Atqui nos ad locos atq́ adeo ipsos ad fõtes laudaturum ducimus: vnde quantum pro suo quisq́ arbitrio volet, hauriat. Nam cùm vrbium ad laudẽ pertinentes circumstantias explicaret infinitum sit, quòd vnicuiq́ ferè præter diuersa hominum studia, rationẽq́ue quærendi victus sua quædam propria à natura sint attributa, alijs nempe aurifodinæ, alijs thermæ, alijs alia id genus innumera, cognito adiunctorũ loco, in hoc instructus sit, vt sciat, quæcunq́ præterita præsentiaq́ue splendorem vrbi, commodé mue, seu proprium, seu cum cæteris cõmune adferant, laudari oportere: quæ per reliquos deinde ducta locos augeãtur plurimùm. Postremò igitur de publicis munitionibus, interioriq́ ciuiũ structura, & ipsis ciuibus erit dicendũ.

Hæc

Hæc igitur ab adiunctis ministrata, copiose erunt singula, omnibus enarratis circũstantijs, explicãda: & per reliquos subinde locos ducenda, amplificãdaq; Itaq; si in bono climate sita sit ciuitas, prima aëris temperies, cœliq; clementia & temperata sub ipsa solstitia dierum noctiumq; longitudo, pluribus erit describenda: Deinde à causis hæc erũt locupletãda. Nõ enim aut Solis ignibus aut septentrionalibus frigoribus nimis esse subiectã: sed in medio positã, hinc frigora, hinc æstus fugisse, vnde & illud dierum noctiumq; suo tempore nec maius, nec minus iusto incrementũ, quorũ alterũ sub Arcto, alterũ sub Solis cursu positis accedit. Ab euentis, quare homines nulla aëris intemperie impediri, quò minꝰ toto anno victum domi & foris quærãt: omniaq; in agris fœliciùs proueniant. Accedit eò & ipsa ingenia, cœli beneficio præsentiora, perspicatioraq; reddi. Et hæc quidem omnia multis explicari possunt. Postremò & ex cõparatione petenda copia est: vt si hic aurã salubriorem hominibus, matureſcendisq; frugibus accommodatio rem declares, quàm eiꝰ quæ cũ cõfers vrbe. A simili autem extendas, si cũ ea vrbe cõferas, cuius positũ pluribus notũ, maximeq; probatum vides. Hunc in modum si voles, & dissimilitudinem repugnantiamq; collatione aperias. Quòd autem hac via ordineq́ue ex locis amplificandi commode vtamur tamen cùm & aliter rectè fiat, nemo sibi hic legem præ

præscribi putârit. *Nam postquam ex adiunctorũ loco, qui omni rei de qua agitur adiunctus est maximè, quæ voles ob oculos posueris, deinde ex cõparatione copiam sumas: & si magis augere voles, subinde à causis augeas licet. Verùm id aliter atq; aliter fieri posse, in vniuersum sit dictum volo: adeò, vt sæpe dum vno in loco longiorem morã trahimus, plures interim alij ex suo aliquid, vel antequàm inde digredimur, communicent.*

LAVS VRBIS AB AGRIS FLVminibus, publicis item munitionibus tectis, ipsisq; ciuibus.

Hæc de aëris temperie: de agris subinde dicẽdum: de fluminibus, stagnis, mõtibus, piscinis, & ipso deniq; mari, aut vicino, aut vrbẽ alluẽte: quãtaq; ex singulis vtilitas, voluptasq; capiatur, ab adiunctis copiosè erit exponendũ: nunc ea ipsa describendo, nunc aut classicorum authorum si fieri potest, aut vicinarũ gentiũ testimonijs cõfirmãdo. Atq; hac via res quidẽ ipsa mirè augeatur, Quòd si verò magis hæc extendi voles singula celeberrimis vrbibus comparãdo ostendes, hãc siue agri vbertate, siue fluminũ copia voluptateq;, siue deniq; ipso maris visui alijs longè superiorẽ, aut certè p omnia parẽ esse iudicãdã. Iã & de publicis vrbis munitionibus, tectisq; dicẽdũ: quantaq;

sit

sit fouearum, aggerũ, murorumq; altitudo, latitudoq;, erit describendum: quis portarum, turrium, propugnaculorumq; numerus, quæ magnitudo firmitasq;: quod bellicis machinis, rebusq; ad arcendam vim accommodatis sint omnia referta. Hæc vbi pluribus exposita verbis, descriptaq; fuerint, à causis est augendum, cur foueas mœnia, aggeresq;, ita duci poniq; placuerit: quo consilio hæc distantia, hoc in loco, turres propugnaculaq; locârint: cur tantis sumptibus, tot tantisq; laboribus eò omnia euexerint: nẽpe, vt q̃ minima manu hostiles incursiones, impetusq; sustinendo, propulsandoq; vitam fortunasq; suas defẽsarẽt. Atq; hic subinde euenta narrabuntur, quorum hostiũ impetũ, oppugnationesq;, quo & quanto tempore fortiter sustinuerint, furorẽ fregerint, discedere demum cum ignominia pauci plurimos coegerint. Quin & postremò comparatione omnia maiora amplioraq; reddas, maximis munitissimisque vrbibus hanc, aut munitione per omnia parem docendo, aut multis etiam partibus superiorem.

Atq; hæc vicinarum gẽtium testimonijs, præclarisq; regum, atq; magnorum hominũ iudicijs dilatari possunt. Tecta autem ciuium frequẽtiora, magnificeq; extructa, tum plateas, foraq; ad hominum vsum latiora, diuorumq; templa augustiora esse, quod non parua laus sit, vt quæq; maximè excellunt, ita pluribus erunt verbis ornanda,

homi-

hominũq; de ijs testimonia iudiciaq; afferendaetiã cũ vicinis pulcherrimisq; ciuitatibus cõferenda, quo ipso aut parẽ, aut longè maiorem huius celebritatẽ magnificentiãq; edoceas. Quòd si lubet, & hæc ipsa ex alijs locis licet extẽdas. Restat de ciuibus esse dicendũ: horũ iã viuentiũ, cùm de vita defunctis dixerimus, quæ studia, qui mores, quæ præclarè facta existant, spectandum. Commodè autem quæq; in sua virtutum genera spargas: & suæ prudentiæ, sua iustitiæ, quæ erga deos religio. erga parẽtes pietas dicitur, sua item fortitudini, temperantiæq; assignes. Cæterùm cùm suprà in patriæ laudibus, laudandi amplificandiq; rationem ostenderimus, quæ insistenda hîc via sit, inde peti potest. Hæc de vrbium laudibus, vnde quæ vituperari oporteat, res nempe contrarias, facilè colligi potest.

QVÆ FACTA EX LOCIS COpiosè laudandi sit ratio.

Facta ornandi, & amplificandi quæ ratio sit, subinde intueamur: in quibus laudandis vituperandisq;, cùm & Rhetores, tum maximè Historici, Heroicique vates versantur. Temporis autem seruato ordine laudari oportere ipsa nobis præscribit ratio: poëtis tamen id de industria mutantibus. Præcipui autem hi loci sunt, causa & euẽta: quãquã alij omnes, qui supra & huc adhiberi possent, ex positis primùm causis, deinde quæ euene-

eũenerint explicentur. Quare Virgilius poſtquã paucis proponendo, Muſas inuocando, hominum animos ſibi beneuolos attẽtosqúe reddidit, cauſas ſtatim cõmemorat, cur Aeneam Iuno, inſignem pietate virum, tot labores periculágz adire coẽgerit.

Vrbs antiqua fuit, Tirij tenuere coloni,
Carthago, Italiam contra, Tiberinaqúe longè
Oſtia: diues opum, ſtudiiſqúe aſperrima belli,
Quam Iuno fertur terris magis omnibus vnam,
Poſthabita coluiſſe Samo: hic illius arma,
Hic currus fuit. hoc regnum Dea gentibus eſſe,
Si quâ fata ſinant, iam tum tenditqúe fouetqúe.
Progeniem ſed enim Troiano à ſanguine duci
Audierat, Tyrias olim quæ verteret arces,
Hinc populum latè Regem, belloqúe ſuperbum,
Venturum excidio Libiæ: ſic voluere Parcas.
Id metuens, veteriſque memor Saturnia belli,
Prima quod ad Troiã pro charis geſſerat Argis,
Nec dum etiam cauſæ irarum, ſæuiqúe dolores
Exciderant animo. Manet alta mente repoſtum
Iudicium Paridis ſpretæqúe iniuria formæ,
Et genus inuiſum, & rapti Ganymedis honores.
His accenſa ſuper iactatos æquore toto
Troas, reliquias Danaũm, atqz immitis Achillei
Arcebat longè Latio, multosqúe per annos
Errabant acti fatis maria omnia circum.
Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

His

His irarum Iunonis è causis, quæ infortunia, Æneæ Troianis ſúe euenerint, dũ complures annos mari errare, & deinde in Latio bellum gerere cogũtur, poëta ſubinde fuliſſimè narrare occipit: & vix duodecim libris abſoluit.

Cauſarũ locus.

Vix è conſpectu Siculæ telluris in altum
Vela dabant læti, & ſpumas ſalis ære ruebant,
&c.

Sic & ante hunc in vtroq; ſuo opere Homerus, primùm cauſas deinde inſecuta canit euenta. Hunc in modum & T. Liuius ſecundo ſuſcepti à Pœnis in Romanos belli, antequàm euenta resque geſtas enarrat, cauſas primùm dicit, quòd videlicet, Sicilia Sardiniaque illa nimis celeri rerum deſperatione Romanis cõceſſa, hac fraude ab illis intercepta eſſet: tũ quòd Annibal, cũ puer adhuc eſſet, à patre Amilcare imperatore aris admotus iuraſſet, & ſe quàm primùm per ætatem poſſet, hoſtem fore Romanis. Quin & Saluſtium idem facere, ipſius argumento eſt hiſtoria? Quidẽ non agitur aliò hic cauſarum locus valet, quam vt cauſas rerũ, quæ euenerũt quod ab his authoribus factitatum eſſe videmus, primùm exponẽdas eſſe ſciamus? Eſt profectò multiplex huius, paſſimque nec certo in loco vſus: cùm nunc procedant, nunc ſuos ſequantur euentus. Nam quanquã primæ quædam, principaleſque ſummæ rerum cauſæ ſint, quas noſſe principio lector, auditorue cupit, tamen

Annibal.

tamẽ cùm ſubinde aliæ atq; aliæ actiones caſuſq; exiſtant, & ipſorũ alias atq; alias cauſas eſſe conſtat, vnde ſi inter narrandum obiter amplificetur, mire orationis extẽdetur corpus. Quare Cicero, cùm ſuarum ſe laudum minus grauẽ ſcriptorem fore intelligeret, videretq; L. Luceium Q. F. inſignem ſui temporis hiſtoricum, bellum ciuile ſcribendum ſuſcepiſſe, ſcripta ad eum epiſtola, omnibus petit modis, ſuas vt res, exemplo Græcorum, ſeorſum perſcribat, atq; in ſe ornando hiſtoriæ leges negligat. Poſſe autem inde, ſi à continentibus ſuis ſcriptis ſeiungat, & à cauſis, euentis, adiunctiſq; amplificet, quoddam corpus confici. His porro ex locis augeri rem oportere, L. Luceium admonet, dum cauſas, conſiliaq; rerum ſuarum, caſus etiam & euenta explicandæ eſſe ſcribit. Adiũcta autem ſunt, tempus, teſtimoniaq; Luceij, quem ea, quæ ſuo iudicio laudanda putaret, ornare, quæ contrà vituperanda, reprehendere voluit. Atq; huc etiam pertinet multorum in Ciceronem perfidia, inſidiæ, proditioque, quæ et putauit eſſe notanda. Hic nemo mirabitur conſilia, & actiones, quas ſuprà in locorum expoſitione adiunctorum loco complexi ſumus, hic cauſas & euenta dici. Sunt namque iis, quorum conſilia & facta ſunt, adiuncta maxime. Verùm cauſarum & euẽtorũ nomẽ accipiunt, cùm ſumpta ab adiunctis, vnde omnis rerum ducitur copia, Adiũcta.

pia, inter sese componuntur: & causæ effecta, & hæc vicissim illas ostendunt. Quare causas & eventa, magnam cum adiunctis cognationem habere, nemo mirabitur. Inde nanq; his licet natis loci sint, tamen et ipsi latissimè patent. Itaq; his locis, vnde ornatur historia, si & cõparationis locũ adiecisset, non video, non modo vnde historici, sed Rhetores Poëtæq; qui maximè solent, magis amplificarent. Hinc Cæsar, vt Brutus apud Ciceronem disputat, quum minus rerũ suarum historiã vestiyt, cõmentarios inscripsit, cæteris q; scribendi ansam præbuit, vt qui vellent, eadẽ copiosius tractarent, & quasi calamistris quibusdã inurerent. His ipsis ex locis lactea illa Titi Liuij vbertas est petita, vnde tamen Dionysium Halicarnasseum, qui & ipse Romanas res perscripsit, multò magis auxisse intelligas, vt mihi is, quod de Demochare Brutus Ciceronianus iudicat, non tam historicũ, quàm rhetorem egisse videatur. Hinc Maro noster, hinc Homerus ea sumpserunt, quibus quæ voluerunt, non tam dilucide enarrasse, quàm facta vbiq; mora omnia ob oculos posuisse videantur hic fusissimè, ille modo quodã vsus, id quod is facile animaduertet, qui cognitis locis & amplificandi ratione, vtrumq; cũ iudicio legit. Sed hac dere suo dicetur loco, nũc quod volumus, vsum locorũ, augendiq; rationem in celebrandis factis diligentius, et ad cuiusq; magis captũ iudicemus.

Cæsaris Commẽtarij.

Vnum

Vnum igitur factum, si oratione laudandum sumamus, sit Theodosy imperatoris, quòd insigne maximè Gymnasium Bononiæ instituit, primum ex descriptionis loco, atq; adeò ab adiunctis ipsum describamus, vnde ingeniũ mores q; principis eluceant: & causæ tam honesti & vtilis facti, quasi per transennam appareant. Fecit id & T. Liuius principio historiæ suæ de secũdo bello Punico: vbi pluribus Annibalem depingendo, animiq; bona, vitiaq; plurima exprimendo, quicum viro Romanis futura res esset, lectorem statim instruit. Secũdum hæc, ab adiunctis res ipsa erit explicanda, quantis, & vnde sumendis fructibus, qui in professores expenderentur, hanc scholam adornârit cõfirmarit q;. Deinde à causis, cur hoc in loco, & tot tantaq; stipendia professoribus constituerit, vt certè hinc in reliquam totam Europam, qui rectè Remp. administrarent, docti mitterentur. Tum ab euentis mirum in modũ augeas, si quæ interea loci emolumenta, aliæ aliæq; nationes hac ex Academia & ceperint, & quotidie capiant, persequaris, qui quibus in locis hinc missi siue cognitione rerum humanarum, physicarum q; vtiles Reipub. exiterint, siue legum scientia, quid æquum & iniquum esset, edocuerint, siue denique medicinæ beneficio laborantibus opem tulerint. Postremò ex comparationis loco, quantam voles, copiam sumas, factum hoc aut cum aliys ipsius, aut Bononiẽsis Academia.

cum aliorum imperatorum præclarè factis conferendo.

EXEMPLVM, FACTA EX locis amplificandi apud Ciceronem.

Oratio Ciceron. pro Marcello.

Interdum factum laudamus & dilatamus, nõ tam fere a causis, & quæ has sequuntur euentis, sed saltem ex adiunctorum & comparationis locis. Id quod Cicero fecit, gratias Cæsari agens, ipsumq; laudans, quod Marcello ignouisset. Positq; igitur exordium a tempore, eiusq;, quo dixit, diei circunstantijs duxisset, clementiam sapientiamq; Cæsaris ab adiunctis statim laudat ornatq;: nempe a sua totiusq; Senatus lætitia, factum hoc probantis, & propterea de Rep. subinde melius sperantis. Aspergit & paucis obiter laudem Marcelli, q; ipsum & ex hoc ipso loco est ducta: & eò valet, vt clarius illustriusq; factũ eius reddatur, quòd præstantissimo ampliss.moq; viro ignouisset. Deinde ex cõparationis loco Cicero amplificat, & confert hoc Cæsaris factum cum maximis eius bellis, rebusq; gestis, quibus omnib⁹ iure anteferri oportere, plurib⁹ ostẽdit. Porrò hac in cõparatione orator tantam moram trahit, dũ interim ab adiũctis circũstantias admiscet, vt omnia quæ ad laudẽ pertineãt, totaq; oratio, nisi quòd pauca ad finẽ alio spectãtia adiecit, hoc solo ex loco vestita, amplificataq; deprehendãtur. Quare quã-

tũ hoc ex loco res extendi possit, cùm plurimis apud Ciceronem exemplis, tum hoc, studioso perspicuum esse potest.

EXEMPLVM, RES EX LOCIS amplificandi, apud T. Liuium historicũ, breuiterq; eadem explicandi.

Hinc autem quis locorum vsus, quæ laudandi, amplificandique ratio sit, quãquam satis liquere putem: tamen non absre fuerit, & hæc ipsa in historia, classicisque auctoribus paucis indicare. Narraturus T. Liuius contra Romanos res ab Annibale gestas, vt statim intelligi posset, qualis is esset, qui tantum in discrimen Romanum nomẽ adduxerit, primum ipsum Ducẽ ex descriptionis loco depinxit his verbis: Missus Annibal in Hispaniã primo statim aduentu omnẽ exercitũ in se cõuertit. Amilcarem sibi redditũ veteres milites credere eundem vigorem in vultu, vimq; in oculis, habitũ oris, lineamẽtaq; intueri. Deinde breui effecit, vt pariter in se minimum momentũ ad fauorem conciliandum esset. Nunquam ingeniũ idem ad res diuersissimas parendum, atque imperandum fuit. Itaq; haud facile discerneres virũ Imperatori, an exercitui charior esset. Neq; milites alio duce plus confidere, aut audere: plurimũ audaciæ ad pericula capessenda, plurimum consilij inter ipsa pericula erat. Nullo labore aut corpus fatigari, aut animꝰ vinci poterat. Caloris ac Annibal

frigoris patientia par, cibi potionisqûe desiderio naturali, nõ voluptate modus finitus, vigiliarum somniq; nec die nec nocte discriminata tẽpora, id q; agendis rebus superesset, quieti datũ. Ea neque molli strato, neq; filẽtio accersita. Multi sæpè militari sagulo opertũ, humi iacentẽ inter custodias stationesq; cõspexerũt. Vestitus nihil inter æquales excellens. Arma atq; equi cõspiciebantur. Equitũ, peditumq; idem longè primus erat. Primus prælium inibat, vltimus conserto pẽlio excedebat. Has tãtas viri virtutes ingentia vitia æquabãt, inhumana crudelitas, perfidia plus quã Punica, nihil veri, nihil sancti, nullus Deimetus, nullum iusiurãdum, nulla religio. Hactenùs mores ingeniumq; descripsit, quæ quidem omnia ab eo, qui rẽ nudè explicari voluisset, omitti potuissẽt. Subijcit aũt ex adiunctorũ loco, his verbis: Cum hac indole virtutum ac vitiorũ, triennio sub Asdrubale Imperatore militauit, nulla re, quæ agenda audendaq; magno futuro duci esset, prætermissa. Hæc quidem cùm illud tẽpus præcedãt, quo belli dux declaratus est, omitti potuissent: Quæ sequũtur, ex adiũctorũ, seu, qui inde nascitur, causarũ & euentorũ loco sumuntur, cur videlicet Annibal in suscipiendo bello, nihil prolatandũ arbitretur, & dũ Saguntinos petit, in Olcadũ fines exercitũ ducat? sic ille. Cæterũ ex quo die dux est declaratus, velut Italia ei prouincia decreta, bellũq; Roma-

Romanum mandatum esset, nihil prolatandum ratus, ne se quoq; vt patrem Amilcarem, deinde Asdrubalem, cunctantem casus aliquis opprimeret, Sagũtinis inferre bellum statuit. Quibus expugnandis, quia haud dubiè Romana arma mouebantur, in Olcadum fines priùs vltra Iberum, ea gẽs in parte magis, quàm in ditione Carthaginiensium erat, induxit exercitum: vt non petyssę Sagũtinos, sed rerum serie finitimis domitis gentibus, iungendoq; tractus ad id bellum videri posset. His demum subiecit euenta, gestaq; rei narratione. Carteiam vrbem opulentam, caput eius gẽtis expugnat, diripitq;, quo metu percussa minores ciuitates, stipendio imposito imperium acceperunt. Victor exercitus, opulentusque præda, Carthaginem nouam in hyberna est deductus. Ibi largè partiendo prædam, præterita cum fide exoluendo, cunctis ciuium suorum sociorumque animis in se firmatis, vere primo in Vacceos motum bellum. Nuda hæc satis narratio est: nisi quòd obiter petitas ab adiunctis circumstantias inserat nonnullas: quod genus sunt, vrbem esse Carteiam opulentam, & suæ gentis caput: tum exercitum opulentum præda deductum esse. Prosequitur autem narrationem temporis cuius mentionem facit, seruato ordine. Hermãdica & Arbacala Carteiorum vrbes, vi captæ, Arbacala & virtute, & multitudine oppidanorum diu defensa. Ab

Hermandica profugi, exulibus Olcadum priore æstate domitæ gentes, cùm se iunxissent, cōcitant Carpentanos, adortiq; Annibalem regressum ex Vacceis, non procul a Tago flumine agmen graue præda turbauere. Pura hæc, nudaq; sunt omnia, nisi quòd ab adiunctis est, oppidanorum virtute & multitudine, Arbacalā diutius esse defensam: neq; procul a Tago impetum in Annibalis agmen esse factum. Quæ sequūtur, paulò copiosiora sunt. Nā & consilia Annibalis aperit propterea amnem traijcientis, vt in transitu fluminis hostes inuaderet, & causas ferociæ hostium Carpentanorum, tum sua multitudine, tū fuga Annibalis minùs timentiū. Atq; hic Liuius, & à suo obsertestimonio amplificauit: dum inuictā aciem dicit, si æquo certaretur campo: sic ille Annibal prælio abstinuit, castrisq; super ripam positis, cum prima quies silentiumque ab hostibus fuit, agmen vado traiecit, valloq; ita producto, vt locū ad trāsgrediendum hostes haberent, inuadere eos transeuntes statuit: equitibus præcepit, vt cùm ingressos aquam viderent, adorirentur. Peditum agmen in ripa elephantes quadraginta disposuit. Carpētanorum cum appendicibus Olcadum, Vacceorumq; centum millia fuêre. Inuicta acies, si æquo dimicaretur campo. Itaq; & ingenio feroces, & multitudine freti, & quòd metu discessisse credebant hostem, id morari victoriā rati, quòd interesset

esset amnis, clamore sublato passim, sine vllius imperio, qua cuiq; proximum erat in amnem ruunt. Hactenus cõsilia causasq; exposuit, quibus subiecit euenta: nempe infœlicem Carpentanorum pugnam, & deditionem. Et hæc quidem ipsa, satis à circumstantijs quas explicat, illustrat his verbis: Et altera ex parte ripæ, vis ingens equitum in flumen immissa, medioq; alueo, haud quaquam pari certamine concursum. Quippe vbi pedes instabilis, & vix vado fidens, vel inermi equite, equo temerè acto peruerti posset. Eques corpore armisque liber, equo vel per medios gurgites stabili, comin⁹ eminusq; rem gerere, pars magna flumine absũpta: quidã vorticoso amne, delati in hostes, ab elephantis obtriti sunt. Postremi, quibus ingressus in suam ripam tutior fuit, ex varia trepidatione cùm in vnum colligerẽtur, priusquam ex tanto pauore reciperent animos, Annibal agmine quadrato amnem ingressus, fugam ex ripa fecit: vastatisq; agris intra paucos dies Carpẽtanos quoq; in deditionem accepit. Hunc in modum reliqua toto corpore, alia magis, alia minùs, vt quæque res postulat, his ipsis ex locis extẽduntur. Rariores autem cõparationes sunt: locus in hoc præsertim genere, omninò ad ornatum, amplificationem q; accommodatissimus: vnde poetis, rhetoribusq; copiam sequentibus, crebrior historicis, ne ad ornandum magis, quàm ad narrandum ratio-

nem ſumpſiſſe videãtur, minus familiaris. Porrò Sagunti oppugnationes excidiumq́, q̃ proximè ſequitur, pluribus adiectis periſtaſibus copioſiſſimè explicatur. Verum hæc ipſa Liuiana ex locis aucta amplificataq́, nuda omni ornatu, quaſi veſtitu ſpoliata, ob oculos ponamus: vnde quid interſeruum, neceſſariamq́, narrationem, & copioſam locupletemq́, interſit, cognoſci poteſt. Miſſus Annibal in Hiſpaniam, poſtquam mortuo Aſdrubale dux belli eſt declaratus, Saguntinos bello petit. Quod dum facit, in Olcadum fines exercitũ ducit, Carteiam vrbem expugnat, diripitq́, Minoribus deinde ciuitatibus metu ſubactis, exercitum Carthaginem nouam in hyberna deducit. Hic largè prædã partiendo, præteritaq́, eum fide exoluẽdo, cunctis ciuiũ ſuorum ſociorũq́, animis in ſe firmatis, vere primo in Vacceos motum bellum, Hermandica & Arbacala Carteiorum vrbes vi captæ. Ab Hermãdica aũt profugi, exulibus Olcadũ cùm ſe iunxiſſent, concitant Carpentanos: adortiq́, Annibalẽ regreſſum ex Vacceis, nõ procul a Tago flumine agmẽ turbauere. Annibal aũt traiecto amne temerè inſequentes hoſtes ad centũ millia partim equitatu in flumine oppreſſit, partim in fugam cõuertit vaſtitatiq́, agris, et Carpẽtanos, paucos intra dies, in deditionẽ accepit. Breuis hæc, nudaq́, narratio eſt, quã vt vir ille eloquentiſſimus ex locis locupletarit, iã viſũ eſt.

VITV-

VITVPERATIO

ΥΟΓΟΣ.

VItuperatio eſt ſermo exponens mala, quæ alicui inſunt Differt autem a loco communi vituperatio, quod locus communis pœnas expoſcit: vituperatio vero ſolum habet velut nudum conuitium.

Diuiditur autem in eadem capita, quibus Laus, poſſuntqúe vituperari eadem omnia, quæ & laudari.

Perſonæ,
Res,
Tempora,
Loci,
Bruta animalia,
Plantæ,

Vituperamus verò, & cõmunitèr, & ſingulatim. Vbi vero prœmion feceris, adiunges genus, quod diuides eadem, qua in laude ratione. Deinde educationem & res geſtas, & Epilogum ita facies, quemadmodum in laude.

VITVPERATIO.
PHILIPPI.

EXORDIVM.

NEque virtutem merita laude fruſtrari

rectũ est, neque itidẽ sine reprehensione dedecora relinqui. Quoniam si non ita fiat, id quod præcipuum est amborũ, præmium vtrique aufertur: Laudandis quidem gloria recte factorum, vituperandis verò scelerum turpitudo. Omnes autem male audire æquũ est, qui malos sese præbuerunt, tantò magis vero omnibus Philippum, quanto omnes improbos longe omni scelere superauit.

A GENERE VEL Natione.

Macedones.

NAtus est ex ea gente, quæ pessima est omniũ Barbarorũ, & quæ non certis consistere sedibus potuerit, propter ignauiã, sed coacta sit locum e loco permutans, varijs erroribus iactari. Argiui enim primum ipsos finibus exturbauerunt, hinc diu vagi, ad eam tandem, quam nũc incolunt regionem, perlati sunt. duplici itaq; infelicitate implexi, & quod melioribus coacti sunt cedere, & q; in imbecilliores violenti iniustiq́ue fuerunt, nunquam tuto habitare, aut vacui metu agere potuerunt.

A PATRIA.

Et cum ex gente ignominiosa oriundus sit

ſtitta ven ex ciuitate magis etiam infami natus eſt. Vt enim abiectiſſimi Barbarorum cenſentur Macedones, ita Macedonum eiuſque terræ velut quædam ſentina eſt Pella, vt in qua ciuitate ne frugi quidem ſeruorũ vllus ſit prouentus.

A MAIORIBVS.

Hac ergo progenitus patria, maiores habuit, patria ipſa longe magis pudendos. Philippo enim inter maiores ipſius fuit, cui quominus eius terræ regnũ obtingeret, obſtitit generis indignitas atque dedecus. Huic ſucceſſit pater Amyntas, qui regnum alienis opibus tenuit, pulſum enim in regnum Athenienſes reduxerunt.

AB EDUCATIONE.

Tali igitur ortus patria tales ſortitus generis auctores, apud Thebanos moratus primũ obſes fuit. Nec quamuis media in Græcia verſaretur, mores conuictu mutans, ad meliora peflexit, ſed barbaricam ſemper impotentiam inter Græcam retinuit inſtitutionem. Quúmque ſit omne humanum genus in Græcos atque barbaros diuiſũ ipſe velut ex vtriuſque commixtus, ſimilem improbitatem in diſſimilibus gentibus exercebat

exercebat.

A REBVS PER TYRANNIdem atq; perfidiam gestis.

Orsus ergo primum à cognata gente, ipsam in seruitutẽ redegit, velut à perfidia rerũ suarum initia auspicatus. Inde & finitimos aggressus populos, perdomuit: captisque deinde Pæonibus, Illyricos est adortus. Triballorum quoque gẽtem inuadens, & quicquid præterea in poximò erat terrarũ, omnia velut vno impetu deuicit. Et corpora quidem Barbarorum pugnando cœpit, mentes autẽ cum corporibus nequiuit capere, nec eorum animos pacis artibus sibi conciliare. Quoniam subinde deficiebant, & quanquam victoris crudelitatem horrebant, tamen rebellionem per omnes penè dixerim noctes somniabant, vt qui opere foris seuirent, intùs cogitatione essent liberi. Subactis ergò finitimis Barbaris, in Græcos castra mouit, atque adeò antequam ipsam Græciam inuaderet, ciuitates quæ in Thracia Græcæ ditionis erant, euertit, cepitque Amphipolin, Pydnam subegit, istisque Potidæam adiunxit, neque Pheras extra Pagasas, neque Magnessam extra Pheras omisit: sed cunctæ vrbes Thessalorum capiebantur, & velut generis mercedem seruitutem ferebant.

A MOR-

A MORTIS genere.

Dignum sanè fuerit, exitum quoque ipsius recensere. Postea enim quam pleraque, quæ inuasit, oppressérat, subieceratque contra fœdera eos, qui fuerant fœderibus deuincti, offensi violatis fœderum sacris Dij, conuenientem perfidiæ suæ finē dederunt. Neque enim in prælio pugnans cecidit, quo fortissimum aliquem mortis suæ testem reliquisset, sed in medio turpium voluptatum gurgite suffocatus, se dignum sepulchrum in earum fœditate inuenit. Videlicet, vt quemadmodum eius vita, sic & mors intemperantia fœdum exemplum posteris esset.

A COMPARATIONE.

Quis autem est, qui Echetum illi putet posse conferri? Echetus enim præcisis extremis aliquibus corporis membris, reliquum saltem corpus relinquebat.

At Philippus totos cũ corporibus ipsis homines perimebat. Quantoque sæuius est totũ deleri hominem, quam partem aliquam auferri, tanto pernicioſior est Echeto Philippus,

PERO-

PERORATIVNCVLA,

Ceſſare autem a ſceleribus ſuis Philippus neſciebat, cum mihi victo magnitudine flagitiorum eius, neceſſe ſit, vt plura de ipſis facere verba deſinam.

SCHOLIA.

OMnia quæ laudantur, contraria vituperari poſſũt ratione. Ab Aphthonio cauſa exercitationis repræhenditur Alexãdri pater, Amyntæ filius Philippus, qui tamen vel dictorum vrbanitate, vel vt relatum eſt ſupra, dexteritate ingenij ſuperabat ſeculi ſui reges omnes. Vide Eraſ. 4. Apophthegmatum, Quemadmodum autẽ laudari, ita vituperari poſſunt Perſonæ, vt Therſites Res, vt ebrietas: Tempora, vt hyems: Loca, vt Euxinus? Nota, apud Plutarchum in Eumene: Bruta animalia, vt crocodilus: Plantæ, vt crãbe.

Adiunges genus, &c. *In genere, nationis, patriæ, maiorum, atq; parentum circumſtantiæ ſunt excutiendæ. Quæ omnia ſi clara cõtigere, oſtẽdẽdum eſt, illa vitiorum omni genere contaminaſſe quam vituperandum ſuſceperis.*

Educatione, &c. *Quod ſi is, quem vituperare conſtituëris, claris natalibus, & egregijs animi, corporis atque fortunæ dotibus cõſpicuus præfulſerit, dices à maioribus illum degeneraſſe: Animi*

dotibus

tibus ad dolos & fraudes abusum: Bonis corporis ad libidinẽ, cades, rapinas: Diuitijs ad multorum perniciem, & publicas seditiones fouendas.

Frustrari, &c. *Frustro actiuum & frustror, commune verbũ legitur. Est autem sensus. Qui crimina non accusant, ij non minùs peccant, quã qui virtutes non laudant: non enim decet virtutem sine laude, nec malitiam sine vituperio atq; reprehensione relinqui.*

Aequum male audire, &c. *Vt sementẽ, iuxta prouerbium, quis fecerit, ita metet. Et q. quæ vult, dicit, aut facit, quæ nõ vult, audiet. Bene dictis aut factis qui certat, audiet benè.*

Pessima barbarorum, &c. *Huius gentis barbariem Stratonius Musicus Atheniensis notare solitus fuit. Qui ad discipulum stupidum solebat exasperatus dicere,* εἰς μακεδονίαν, *p* εἰς μακαρίαν, *quo dicto prouerbiali precamur exitium. Meminit Eras. 6. Apophtheg. Macedoniæ autem descriptionem habet Pomponius Mela lib. 2. ca. 3. Liuius lib. 2. belli Macedonici.*

Ad historiæ verò præsentis cognitionẽ pertinent ea, q̃ Iustinus habet lib 8. & 9. Thucydides belli Peloponn. lib. 2. Plutarchus in vita Alexandri Paulus Orosius lib. 3 cap. 12. ac. 15.

Argiui, &c. *Argos & Lacedæmõ duæ clarissimæ vrbes, Græciæ quondam lumina fuerunt, vt ait Liui.*

ait Liuius lib. 4. belli Macedonici. Ab Argos Argiui & Agricolici. Inde Macedonum reges oriundos fuisse, Liuius testatur.

Duplice, &c. In duplex, inquit, malum inciderunt, & quod Argiuis fortioribus cedere, & iam exules ad inopiam redacti, aliis imbecilliorib⁹ vim inferre coacti fuerunt, quorum illud ignauiæ, hoc rapacitatis atque impietatis euidens fuit argumentum.

Pella, &c. Vrbs est Macedoniæ, quam, auctore Pomponio Mela, fecerunt maxime illustrem Philippus Græciæ domitor, Alexãder etiam Asiæ Hinc Pellæus. Iuuenalis, Satyra 10.

Vnus Pellæo Iuueni non sufficit orbis.
Æstuat infœlix angusto limite mundi.
Vt Gyaræ clausus scopulis, paruaq́ Seripho.

Philippus, &c. Philippus inquit, q. Alexandri pater erat, auum habuit eiusdem nominis hominem ignobilem, sed in Græco πρόγονος est, hoc est proauus. Ex Iustino igitur Philippi genealogiam ita colliges.

Coranus in Æmathia vrbem Edyssam, oppidanis non sentientibus, per imbres & nebulas, campestrũ greges secutus, occupauit. Corano successit Perdica, huic Ægeꝰ, qui successorem filium reliquit Philippum huius proauum. Philippus autem paruulũ reliquit Europũ patrem Amyntæ. Amyntas Philippũ genuit Alexandri patrem.

Apud

Apud Thebanos obſes, &c, *Obſides ob fidē ſeruandam dabantur, obſidionis tempore. Thebis autem obſes fuit Philippus. Oroſius, lib. 3, cap. 12 Iuſtinus, lib. 6. Philippus, inquit, obſes triennio Thebis habitus, Epaminundæ, & Pelopidarum virtutibus eruditus. Aphthonius ait,* παρὰ θηβαίοις ὡμήρευε, *id eſt, apud Atheniēſes obſes fuit, vt intelligas à patre, Atheniēſibus obſidem datum.*

Pœonibus, &c. *Sunt enim Macedonibus finitimi. Macedonia enim à Macedone Oſyridis filio dicta. Pæoniam habet a Septentrione, Illyriam ab Occidēte, Thraciam ab Oriente, Theſſaliam à Meridie: fuit olim centum quinquaginta populorum ac duobus inclyta regibus. Philippo ſcilicet & Alexandro. Vide Plinium libro 4.*

Illyricus, &c. *Illyrici ſunt in ſinu maris Adriatici: occupat enim Adriaticī latus Illyris, vt ait Pomponius Mela, lib. 1. cap. 3. Philippo autē primum certamen fuit cum Atheniēſibus, quibus per inſidias victis, in Illyricos bellum tranſtulit, multa millia hominum occidit, vrbemq; nobiliſſimam Lariſſæam cepit, vt ait Iuſtinus, lib. 7. Diodorus lib. 2, de rebus Alexandri: ait Philippus anno ſecundo regni ſui, habita cōcione, et militibus animatis, in Illyrici fines cū decē millibus peditum, & ſexcentis equitibus intrauit.*

Tryballorum, &c, *Illyricorum id genus eſt,*

vt ait

ait Liuius lib. 7. belli Punici, qui ſcribit. Philippum, cum vrgeri ſuos videret, in cohortem Romanam incurriſſe, atq; ibi equum pilo traiectum in caput Regem effudiſſe, Plinius lib. 4. cap. 20. Triballos in finibus Macedoniæ collocat.

Ad Græcos, &c. *Nulla fuit apud Philippum turpis ratio vincendi. Securis omnibus Thermopylæ occupârat. Vide Iuſtinum lib. 8. & 9. Graciam totam propè cõſilijs præuentam, viribus domuit. Oroſius lib. 3. cap. 12.*

Thracia. Thracia, &c. *Ante Sython fuit dicta. Vide Gellũ lib. 15. 7. de qua Plinius lib. 4. cap. 11. Appellata fuit ab aſperitate, vel ſecundum Tortellium, à feritate, θράνυ, ferum & temerarium.*

Amphipolis. Amphipolin, &c. *Inter Neſton & Strymona vrbes Philippi, fuerunt Apollonia & Amphipolis, vt ait Pomponius Mela lib. 2. cap. 2. Neſtos autẽ & Strymon fluuij ſunt in Thracia. De amphipolitanis Diodorus Siculus, lib. 3.*

Pydnam, &c. *Ab Amphipoli ſubitò Pydnã occupauit, & Olynthijs ad obtinendam Potidæã tulit auxilia, vt ait Diodorus Siculus.*

Potidæam, &c. *Pomponius Mela lib. 2. cap. 2. Pallene, inquit, ſoli tam patentis, vt quinq; vrbium ſedes ſit atq; ager. Tota in altum abijt, anguſta ſatis, vnde incipit. Ibi eſt Potidæa. Eius meminit Plutarchus in Alexandro.*

Pheras

Pheras, &c. *Phera ciuitas in Theſſalia, Plinius lib. 4. cap. 8. Hinc Pheræus. Ouid. in Epiſt.*
Ipſe repertor opis vaccas pauiſſe Pheræas
Fertur, & à noſtro ſaucius igne fuit. Pheræ.

Extra Pagaſas, &c. *Moſellanus ita reddidit hunc locum: Victorias cumulare adproperãs non quieuit, donec Phera, Pagaſæ, Magneſſaq́, imò Theſſaliæ ciuitates omnes Barbaræ ſeruitutis iugum acciperẽt, & generis ipſius veluti notã portare ſuſtinerent. Pagaſam autem Plinius lib. 4. cap. 8. oppidum Theſſaliæ tradit. Meminit eius Pomponius Mela lib. 2. cap. 3.* Pagaſas.

Magneſſam, &c. *Μαγνησιαν, Magneſiam Græciæ regionem, annexam Theſſaliæ Plinius tradit lib. 4. capite octauo. Argo Magnetida, hoc eſt, Theſſalicam appellat Ouidius in Epiſtolis.* Magneſia.

Fœderibus deuincti, &c. *Cùm Philippus ſe excluſum ab ingreſſu Græciæ, perſtructis Thermopylis vidiſſet, paratum in hoſtes bellum vertit in ſocios. Nam ciuitates, quarum antè dux fuit ſibi gratulantes et excipientes, hoſtiliter inuaſit, crudeliterq́, omnia diripuit, liberos, coniugeſque ſub corona vendidit. Oroſius lib. 3. capite duodecimo.*

Voluptatum gurgite, &c. *Etenim deſtinato lætitiæ die fuit interfectus in theatro per Pauſaniã, cùm regnaſſet annos quatuor ſupra triginta. Diodorus, viginti quatuor anni Philippi. Oroſius* Philippi mors.

lib.3. capite decimo quarto: Cùm ad ludos magnificè apparatos, inter duos Alexandros, filium atq; generũ, contenderet, à Pausania nobili Macedonum adolescente, in angustijs sine custodibus circumuentus, occisus est. Mortis eius meminit Valerius lib.1. capite vltimo, de miraculis.

Echetus. Echetum, &c. *Echetus Epirotarum tyrannus, qui regionem hominibus ingressis, nares, aures atq; pudenda rescindere solebat, & obijcere canibus. Vnde Antinous Odyssea decimo octauo apud Homerũ ait ad Irum: Si te vicerit mendicus, mittam te ad Echetum, vt tibi nares & pudenda præcidat, & canibus obijciat.*

VITVPERATIONIS.

EXEMPLVM,

PHALARIDIS VITVPERATIO.

Phalaris. *Vt virtute præditos gloria, sic vitijs contaminatos, perpetua comitatur ignominia. Qua dignissimus Phalaris, cuius crudelitas, antequàm nasceretur, matris somnio comprobata est. Vide Ciceronem primo de diuinatione libro.*

A MAIORIBVS.

Cuius parentes turpissimos, vt indignos æterna fama, sed tenebris Cimmerijs obruendos, plerique autorum silentio præterierunt.

A PATRIA.

Nactus præclaram Agrigentum patriã. Quã vt

vt Empedocles eximijs animi dotibus illustriorē, ista magis famosam crudelitate sua reddidit ille. Empedocles.

A REBVS GESTIS.

Phalaridis imperium tam fuit truculentū, vt prouerbio locū fecerit. Qui tauro inclusos aneos torrebat, & igne subiecto cruciabat. Meminit Plinius lib. 39. cap. 8. Ouidius in Tristibus. Valerius lib. 9. cap. 2.

A MORTE.

Factis igitur digna morte succubuit. Nam in eum impetum faciens Agrigentinorum multitudo occidit, & tyrannum lapidibus obruit. Vide Ciceronem Officiorum secundo, Valerium libro tertio, capite tertio.

A COMPARATIONE.

Crudelis quidem Procustes, sed longè crudelior Phalaris. Ille solebat in Attica regione nonnullos hospites interimere, post, vt Plutarchus refert, à Theseo interfectus, odio minore dignus. Hic autē eò crudelitatis processit, vt eius supplicio non debuerit vna parari simia, nec serpens vnus, nec culeus vnus. Procustes.

EPILOGVS.

Finem dicendi faciam perpendens meā dicendi facultatem imparem esse tot criminibus illius recensendis, nedum oratione condigna vituperandis.

ALIVD EXEMPLVM.

PARIDIS VITVPERATIO.

Cùm nullã hominibus immortales Dij capitaliorem peſtem dederint, quàm voluptatem, bono iure vituperãdi ſunt, qui poſthabitis omnibus virtutibus, veluti pecudes, illam malorum omnium eſcam ſunt amplexi. Quorum in numero Paris, Epicuri de grege porcus.

Paris.

A NATIONE.

Natus in Phrygia, quæ neminem frugi produxit, ſed quos tympana & buxus iuuit, non claſſica, vt ait Virgil. in 9. Hinc barbaris, ſeruilibus, ac ſtupidis ingenijs horrẽtes prodierunt homines, vt prouerbijs locum fecerint: Phryx plagis emẽdatur. Et: Serò ſapiunt Phryges.

Phrygia.

A PATRIA.

Patriam ſortitus Troiam, quam cùm illuſtrare virtutibus deberet, omniq; beneficiorum genere beatam reddere, funditùs perdidit.

A MAIORIBVS.

Nulla refulſit in eo maiorum claritas. Et ſi qua fuit, eam turpiſſimis facinoribus conſpurcauit, ac tenebris (vt aiũt) Cimmerijs inuoluit. Auus fuit Laomedon, inſignis perfidia. Qui pactam pro cõſtructis Troiæ mœnibus mercedẽ negauit Apollini atq; Neptuno, violauitq; ſacram iuriſiurandi religionem, quæ ſemper ab alijs inuiolatè, ſanctiſſimeq; habita. Vide Gell. lib. 7. cap. 18.

Laomedon.

A PA-

A PARENTIBVS.

Patrem habuit, qui seruitutem perpetuã ser-
uiisset, si non prætio fuisset redemptus, Etenim
puer ab Hercule captus, cum Hesiode sorore pe-
cunia solus redimi potuit, vnde Priamus dictus, Priamus.
qui prius appellatus Podarces. Forrò si qua for-
tasse fuerunt in eo virtutis ornamenta, Paris ta-
men ab ijs deflexit ad omnẽ libidinis turpitudinẽ.

AB IIS QVÆ NATIVI-
tatem præcesserunt.

Cùm in vtero mater Hecuba gestaret Paridẽ. Hecuba.
somniauit se facem parituram, quæ totam incẽ-
dio Troiam esset absumptura. Nec vanum fuit
somnium. Vnde fortunatiores floruissent Troiani,
si responsis aruspicum & oraculis numinum obtẽ-
perantes, pestiferum partum è medio tulissent.

AB EDVCATIONE.

Quem mater occidere debebat, Idæis pastori-
bus educandum tradidit, vbi ferinam inter pecu-
des & lustra ferarum barbariem imbibit, turpissi-
moq; libidinis crimine animũ coinquinauit, vsu
infami turpis Oenones consortio. Oenone.

AB INSTITVTO VITÆ

Cùm duæ sint viæ: altera virtutis asperior, al-
tera vitiorum planior & amœnior, non illam, vt
Scipio Africanus, apud Silium Italicum lib. 15.
sed hanc, quam stulti solent, ingressus cõsecutus

etiam digna meritis præmia, nimirum, Iliada malorum.

A DISCIPLINIS.

Studia virtutis auersatus, neminem audiuit recta monentem. Vnde salutarē Palladis exhortationē respuit, amplexus illecebras pestiferas Veneris. Quæ blando quidem, sed pernicioso lenocinio permulsum rapuit ad crudelia fatorum discrimina. Vide Plutarchum in Homeri vita.

A DOTIBVS CORPORIS

Egregia forma conspicuus enituit. Atqui iuxta Socratis præceptum inspecto sæpius speculo, non cauit, ne quid illa committeret indignum. Vide Eras. 3 Apoptheg. Accessit tantum robur, atq; laterū firmitas, vt in agonali certamine vicerit Hectorem, sed omnia luxu, atq; voluptatibus exhausta defluxerunt Hinc non immeriti reprehensus ab Hectore, apud Homerū Iliad. 2.

A FORTVNÆ BONIS.

Quas opes habuerat, in turpissimos amoris fœdioris abusus profudit, & quibus patriam debebat seruare perniciem adduxit.

A REBVS GESTIS.

Helena. A Priamo receptus in regnum non virtute regia dignū aliquid meditatus fuit, sed deterrima libidinis impulsu nauigauit Sparten. Vbi hospitis Menelai in Cretam abeuntis vxorem illecebris expugnatam abduxit, & in patriam, ipsissimam malorū

malorum lernam inuexit.

A GENERE MORTIS.

Condigno, q̃ flagitijs meruerat, supplicio affectus mortẽ obijt, qualẽ Tyranni, scilicet non siccam.

Aliud exemplum.

ANNIBALIS VITVPERATIO EXORDIVM.

In Repub. libera magnam sæpenumero commoditatem afferunt conuiciatores. Solent enim efficere, vt ex vitiosorum hominum reprehensione purior vita cum oratione, tum moribus exoriatur. Vnde Philippus ille Macedonum Rex, calumniatoribus suis plurimam dicebat habere gratiã, quòd suis cõuitijs efficerent, vt ipse melior euaderet, dum conor, inquit, illos dictis pariter ac factis mendacij conuincere. Et Annibal ipse, aut eius similes homines improbi, non excandescent. imò gratiam habebunt, quòd iusta vituperandi libertas meliorem afferat viuendi rationem. Philippi dictum.

A GENERE.

Natus est ex ea gente, quæ factio Barchina dicebatur, à Barchia Didonis socio, qui natale solũ in arida Libya tenuit, ita obsitũ, infœcundũ, barbaricisq; hostibus refertum, vt id relinquere, & in Africam transmigrare compulsus fuerit, vel rerũ inopia coactꝰ, vel hostiũ metu perculsus. Punica fides.

Iam in Africa talis contigit populus, cuius propter insignem perfidiam suspecta fides prouerbio locum fecit.

A PATRIA.

Oriundus itaq; ex horrido & tam infausto loco, patriam sortitus est Carthaginem. Cuius ciues odijs semper, atq; vitijs propè maioribus certârunt quàm viribus aut virtutibus, vnde per ignauiam & rerum omniũ imperitiam amiserunt Siciliam atq; Sardiniam prouincias omnium florentissimas.

A MAIORIBVS.

In maiorum eius numero quem laudandũ magis existimârunt. Asdrubal. *Asdrubal erat, is scilicet, quo nemo fuerat crudelior. Cuius efferata sæuitia, dolo & insidijs Xanthippi Marcum Attiliũ Regulũ* Attilius Regulus. *spiritus religiosissimi virũ cepit, & miseris modis excruciatum interfecit. Quod vel solum immane facinus Dij videre non potentes, seruũ immiserunt, qui de viro deterrimo pœnas sumeret, ac diuinum factum quasi miraculo comprobaret. Hic enim, quòd dominum suum occidisset, tyrãnum subito aggressus interemit, cumq; comprehẽsus omni modo cruciaretur, lætitiam tamen quã ex vindicta ceperat, in ore constãtissimè retinuit, eoq; fuit habitu oris, vt superante lætitia dolores, videntis etiam speciem præbuerit.*

Valerius libro tertio cap. 3 Liuius in præfatione

one Punicorum.

A PARENTIBVS.

Patrem habuit Amilcarem, tyrannum peſtilentiſſimũ. Qui vt ſui ſimilem, hoc eſt, natiuæ crudelitatis hæredem filium relinqueret vndecim annos natum æris admouit, vt odium in Romanos perennè iuraret. Et hic maturè patris veſtigia ſecutus, odij finẽ oſtẽdere cupiens, infixit in terrã pedem, ſuſcitauitq; puluerẽ, dicens: Tum belli finis erit, cùm alterutra pars in habitum pulueris redacta fuerit. Vide Valerium. lib. 9 cap. 3. Amilcar.

AB IIS QVÆ NATIuitatem ſecuta.

Patris igitur veſtigia ſubſecuturus, certæ prædictionis ſomnium vidit, votiſq; ſuis cõuenientẽ imaginem hauſit. Exiſtimauit enim miſſum ſibi à Ioue, mortali ſpecie excelſiorem iuuenẽ, inuadendæ Italiæ ducem. Cuius monitu, primò, veſtigia nullam in partem ſecutis oculis, mox humani ingenij prona voluntate vetita ſcrutãdi ponè reſpiciens, animaduertit immẽſa magnitudinis ſerpentem cum ingenti arborum ac virgultorũ ſtrage ferri concitato impetu, omne quicquid obuiũ fuerat, proterentem, poſtq; eam magno cum cœli fragore erumpentes nimbos lucemq; caliginoſis inuolutam tenebris. Attonitus deinde, quidnam eſſet

esset monstri, & quid portenderet, interrogauit: Hic dux Italiæ, inquit vastitate vides, vt ait Valerius lib. 1 cap. 5. Eadem Liuius habet primo belli Punici secundi Silius lib 3. Cicero de diuinatione libro primo.

AB EDVCATIONE.

In prætorio patris educatus fuit, vbi nihil præter mera tyrannidis exempla vidit. Et Asdrubal vix dum puberē ad se accersierat, vt militiæ assueſceret, inq; paternas opes succederet, sed optimus vir Hanno, factionis alterius princeps, anis

Hanno.

maduertens pessimam adolescentis indolem, ipsū domi tenendum sub legibus, sub magistratibus docēdum viuere æquo iure cum cæteris censebat, ne quando paruus hic ignis incēdium ingens exūscitaret. At pauci, ac ferme optimus quisq; Hānoni assentiebantur, sed (vt plerūq; fit maior pars meliorē vicit, vt ait Liuius. Prudenter autem Hanno, nā Annibal, ferus immanisque natura, adiunxit à pueritia prima disciplinam, qua non iura, non leges, non ciuiles cōsuetudines, sed bella, cædesq; & hostiles proditiones tractare didicerat, Itaq; crudelissimus euasit dux, & in fallendis hominibus callidissimus. Nam ad decipiendū hostem semper intentus, quos apperto Marte superare non poterat, dolis aggrediebatur, vt refert Plutarchus.

AB INSTITVTIONE.

Opti-

Optimos quidem præceptores consecutus erat, sed omnes naso suspendens per arrogantiã, in bonis disciplinis nihil promouit: etenim oratorem atq; philosophum eloquentissimum Peripateticũ Phormionem audiuit Ephesi, de imperatoris offi- Phormio,
cio, & de omni re militari copiosissimè differentẽ, paulóq; pòst rogatus, quidnam de illo Philosopho iudicaret, respondit: multos se deliros vidisse senes, sed qui magis quã Phormio deliraret, vidisse neminem. Cuius rei meminit Cicero de Oratore, lib. 2.

A LEGVM CONTEMPTV.

Legum iustitiam nihil curauit, fœdera rupit, Legatos P. valerium Flaccum, & Q. Fabiũ Páphilum à socijs & prosociis missos, contra iusgẽtium nõ audiuit, nec in castra admisit. Et quas in leges patrias delinquendo pœnas meruerat, eas astutia mirè solitus auertere. Sic à Duillio Consule, nauali prælio victus timensq; classis amissæ: (capitale enim ex publico legum decreto fuit, si quis ducum iniussu pugnasset infœliciter (pœnas dare, ex illa infœlici pugna priusquam cladis nuncius domum peruenireț, quendam ex amicis cõpositũ & ornatum, Carthaginem misit. Qui postquàm ciuitatis eius curiam intrauit: consulit, inquit, vos Annibal, cùm dux Romanorum magnas secũ maritimas trahens copias aduenerit, an cum eo confligere debeat: acclamauit vniuersa Sena-

Senatus, non esse dubium quin oporteret. Tum ille: conflixit, inquit, & superatus est. Ita liberum his non reliquit id factum damnare quod ipsi fieri debuisse iudicauerant, vt ait Valerius lib. 7. cap. 3.

A REBVS GESTIS.

Rupto, quod primo bello Punico fuit ictum, fœdere, totius Italiæ agros ferro & igne vastauit, quod scelus vt pro sua libidine patraret, occasionem quæsiuit nec quæsita defuit. Erant in Hispa-
Sagũtini. *nia Saguntini, quasi medij inter Romanorum & Carthaginensium fines, iure fœderis in libertate relicti. Hi postea totos se Romanis addixerant, initaq; societate Romani imperij fidissimi cultores habebãtur. Quare Annibal cõstituit animo, nihil oportunius fieri posse ad eliciendum Romanorum iram, ac incendium, quod sibi optatissimũ erat, cõcitandum, quàm Saguntinos armis bellóque lacessere. Sed priusquam socios populi Romani aperte adoriretur, statuit in Alcadas aliósq; trans Iberum populos exercitum ducere, ac ijs ad deditionem compulsis, aliquam Sagunto nocẽdi causam reperire, qua non tam meditato consilio à se illatum, quam à Saguntinis contractũ bellum videri posset. Primùm igitur Olcadum gente ad deditionem compulsa, Vacceos deinde aggreditur, agros deinde populatur, oppidaq; multa expugnat, vt ait Plutarchus.*

AB ANIMI DOTIBVS.

Annibalis maiore ex parte virtus ſæuitia cõſtabat, argumento fuerunt multa, cum primis illud, quòd in flumine Gelo corporib. Romanis ponte facto, exercitum traduxit, vt æque terreſtriũ ſceleſtum Carthaginenſium copiarum egreſſum terra, quàm maritimarum Neptunus experiretur. Idem captiuos oneribus, & itinere feſſos, prima parte pedum ſucciſa relinquebat. Quos verò in caſtra perduxerat, paria fratrum & propinquorum iungens, ferro decernere cogebat, neq; antè ſanguine explebatur, quàm ad vnum victorem omnes redegiſſet. Iuſto ergo illũ odio, verum tamen tardo ſupplicio, Senatus, Pruſiæ Regis factum ſupplicem, ad voluntariã mortem compulit, vt ait Valerius lib. 9. cap. 2. Nonnullis quidẽ virtutibus Annibal præditus erat, ſed eas ingẽtia vitia æquabant, inhumana crudelitas, perfidia plus quàm Punica, nihil veri, nihil ſancti, nullius Dei metus, nullum iuſiurandum, nulla religio, vt Liuius ſcribit.

A CORPORIS DOtibus.

Nullo quidem labore aut corpus Annibalis ab initio fatigari, aut animus vinci poterat. Caloris & frigoris patientia par, cibi potuſq; deſiderio naturali, non voluptate modus finitus, vigiliarũ ſomniq́ue nec die nec nocte diſcriminata tempora

pora, id quod gerendis rebus superesset, quieti datũ, ea neq; molli strato, neq; silentio accersita: sed tãtum id corporis bonum luxuria fregit, maximè Campana, perquàm vtilis imperio Romano. Inuictum enim armis Annibalem illecebris suis complexa vincendũ Romano militi attribuit. Illa vigilantissimũ ducem, illa exercitum acerrimũ dapibus largis, abundanti vino, vnguentorum fragrantia, Veneris vsu lasciuiore ad somnum ac delitias euocauit, ac tum demũ fracta & contusa Punica feritas est, cùm Seplasia ei, & Albana castra esse cœperunt. Quid ergo his vitijs fœdius? quibus virtus atteritur, victoriæ languescũt, sopita gloria in infamiã conuertitur, animiq; pariter & corporis vires expugnantur, adeò vt nescias ab hostibúsne, an ab illis capi perniciosius habẽdum sit, vt ait Valerius Maxi. lib. 9. cap. 1.

A FORTVNÆ BONIS.

Opes, quas apud milites plebemq; plus quàm modicas habebat, assiduis rapinis auxit, quib⁹ hominum animos solicitauit & corrupit, vt largitionibus sibi fauorẽ aucuparetur, viamq; ad dominationẽ præstrueret. Libido enim maxima inuaserat Reipublicæ capiundæ, sibiq; regnum parãdi,

AB IIS QVÆ SVPREMVM vitæ diem præcesserunt.

In-

Ingratos Carthaginenſes appellat Valerius Maximus, quòd in animum induxerint è conſpectu ſuo ſubmouere Annibalem, qui pro eorum victoria tot imperatores, totq; exercitus Romanos trucidauerat. Sed illis iudicio meo prudentes, iuſtis rationibus adducti, nocentiſſimam beſtiam re legârunt, interturbatorẽ publicæ pacis, totq; cladium autorem truculentiſſimum.

A MORTE.

Ejectus igitur in exilium, ad Antiochum regẽ Syriæ confugit, quo victo, ad Pruſiam Bithyniæ regem cõceſſit, vnde Romam legatione repetitus, hauſto, quod ſub annuli gemma habebat, veneno, abſumptus eſt, ita morte non gloriosa ſuccubuit, vitam inſecuta turpiſſimam.

A COMPARATIONE.

Peſtilens & crudelis C. Flaminius erat, qui miſerabilis illius ad Thraſymenum pugnæ cauſa: Sed longè peſtilentior atq; crudelior Annibal. Illum ſemel Remp. affligere ſtultitia coëgit, hunc autẽ furor ad maximas clades ſæpenumero pertraxit. C. Flaminius.

CONCLVSIO.

Plura dicere ſuperſedeo, ineptus enim haberi poſſem, ſi crimina Annibalis omnia, quæ nullum nocendi finem habuerunt, ſtuderem exigua, quã habet oratio mea, facultate complecti.

COMPA-

APHTHONII

COMPARATIO.

ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ.

COmparatio est oratio, ex collatione aliquid disquirens, quo id quod comparatur, in maius extollat, aut ostendat æquale.

Comparantur autem vel bona bonis, vel bona malis, vel mala malis, vel parua maioribus conferuntur. Prorsusque comparatio duplicem habet vel laudem, vel vituperationem, vel alterutrũ ex laude, vituperationeque compositum. Omnis autem comparationis locus admodum difficilis est, præsertim si parua maioribus conferas.

Comparari verò omnia possunt, quæ laudari, quæque vituperari:

Personæ,
Res,
Tempora,
Loci,
Irrationalia animalia,
Plantæ.

Non oportet autem comparantem totas res totis conferre, id enim supinum, ineffic cax, & nequaquam est pugnax: sed capiti caput conferendum, hoc enim vehemens: atque

atqui diuidere totas, laudis est, non comparationis. Comparatio autem in hoc non est posita, quando totum hoc præexercitamentū comparatio vocatur.

COMPARATIO ACHILLIS & Hectoris.

PROEMION.

VOlenti mihi virtutem cōferre virtuti, cū Achille haud immeritò cōponendus fuerit Hector. Sunt quidem ipsæ per se Virtutes nimirùm abūdè honestæ, comparatæ tamen admirabiliores videntur.

A LOCO.

Patria ergo nati sunt non eadem, laudata tamen vterque. Ille enim in Phthia vnde Græciæ ipsius primùm prodijt cognomentum; hic verò Troiæ, cuius conditores Deorum quoque primi fuerunt. Quod si pari natum esse loco affert aliquid ad laudem, nihil quidem hac in parte Achilli posthabendus est Hector. Achilles. Hector.

A PARENTIVS.

Nati autem vterque præclara patria, parem quoque generis habuerunt dignitatem, vterque enim ad Iouem originem suam initiumque generis sui refert: Pelei enim filius

Achilles fuit, Æaci verò Peleus, & Æacus Iouis. Sic quoque Hector Priami, Priamus autem Laomedontis, & Dardani Laomedon filius, Dardanus quoq; Ioue prognatus est.

A MAIORIBVS.

Progenitore autem Ioue nati vterque, reliquam quoque maiorum seriem habuerunt claritudine æqualem. Vt enim Achilles Æacum habuit & Pelea, quorum ille Græcos à siccitate penuriaq; liberauit. Hic Lapithis deuictis ob egregiam virtutem Deæ coniugium est aslecutus. Sic Hectoris Dardanus progenitor fuit, Deorum primùm dignus habitus conuictu: Pater autē Priamus imperauit vrbi, cuius muros ipsi quoque Dij fundârunt. Quòd si non minus est, quàm Deæ sortitum esse coniugia Deorum, idque optimorum mensa conuiuioque vsum esse, nihil est, quòd quisquam maiorum gloria Hectori præferat Achillem,

Æacus. Peleus.

Dardanus

AB EDVCATIONE.

Talibus autem vterque maioribus procreati, ambo ad fortitudinis sese studia cōtulêre: & ille quidem à Chirone educatus est. Huic Priamus ipse præceptor velut naturæ quadam via, virtutis monumenta tradebat.

Par

Par itaque similisq; educatio, parem vtriq; conciliat laudem.

A REBVS GESTIS.

Vt autem ad virile peruenêre robur, eodē in bello par vterque animi virtutisque specimen præbuerunt. Hector enim Troianos ducebat, solusq; velut obex propugnaculumque ciuitati datus, tuebatur ipsam, stetitque quamdiu fauentibus Dijs & auxiliaribus est vsus. Cadens deinde ipsam quoque Troiā post se traxit atq; euertit. Achilles vero Græcorum præerat armis, terroreque omnes vincebat Troianos, Palladis fultus numine, atque auxilio, occumbensque spem victoriæ, in reliquum abstulit Græcis.

A MORTE.

Et ille quidem victus a Pallade interijt, hic autem cecidit ab Apolline confixus. Natiq; ambo ex Dijs, ambo quoq; Deos habuere mortis autores, vtq; diuinitus generis initia, ita vitæ etiam exitum accepere. Quod si similis vtriq; vita fuit, similisq; mors vtrūque abstulit, quid est, quo nō Hector par sit, quoque cedere debeat Achilli?

EPILOGVS.

Plura erant, quæ dicerem de vtriusq; virtute

tute, nisi quemadmodum his, quæ dixi ita in reliquis per omnia ipsorum gloria esset æqualis.

SCHOLIA.

Comparatio, secundum Priscianum, est vel similium, vel diuersorum, vel minorum ad maiora, vel maiorum ad minora collatio.

Differt ab ea, quæ inter Schemata sententia numeratur à Rhetoribus, quòd hæc breuis sit exornatio, illa exercitationis studio suscepta instar laudis vel vituperationis fusiùs tractari solet.

Bona bonis, &c. *Vt; si Æneam Numæ cõparaueris, Sapientiæ fortitudinem, Iustitiam pietati.*

Bona malis, &c. *Bonitas enim ex malorum comparatione magis enitescit ac effulget, vt Sapientia comparata stultitiæ: Pax discordiæ, Sobrietas ebrietati.*

Mala, malis, &c. *Vt si ebrietas cum adulterio conferatur, Philippus Echeto, Procustes Phalaridi.*

Parua maioribus, &c. *Res exiguæ verbis attolli possunt: vt si ex musca feceris elephantum.*

Duplicem habet laudem, &c. *Per loca laudis processuri, comparabimus & vrbem vrbi, ex qua sunt viri: & genus generi, & victum victui, & professiones professionibus, & gesta gestis, & ea, quæ accidunt extrinsecus, vt diuersos mortis*

tis modis, & quæ eam sunt secuta. Similiter si arbores comparare volueris, conferes etiam præsidentia eis numina, & loca in quibus nascuntur, & fructus & vtilitatem, & similia. Res quoq; si compares, extolles, qui primi eas inuenerint, & eos conferes, Praterea qualitatem animi & corporis.

Alterutrum, &c. *Alterutrum aliquando vituperantes, alterutrum laudamus, vt: si comparemus iustitiam & diuitias.*

Locus difficilis, &c. *Vnde fortè, vt Priscianus ait oratorem exigit, & callidum, & celerem, vt agiles possit semper facere transitiones.*

Personæ, &c. *Vt in oratione pro Cluentio: vbi Milesia & Oppianicus conferuntur, Illa a secundis heredibus pro abortu pecuniam acceperat: Hic idem effecerat per alieni corporis cruciatū. Vide Erasmum secundo Copiæ.*

Res, &c. *Ita conferri poterit Academia aliqua cum alia: vrbs cum vrbe, locus cū loco, &c.*

Totas res totis, &c. *Nō fuerit necesse, inquit vt aliquam rem per omnes suas partes cum alia cōferas, vt caput Demosthenis cum capite Ciceronis, humeros cum humeris, manus cum manibus, pedes cum pedibus: Sed magis, vt secundum locos generis Demonstratiui cōpares genus Demosthenis cum genere Ciceronis, patriā cum pa-*

tria, educationem cum educatione, res gestas cum rebus gestis, &c.

Non est posita, &c. *In hoc comparationis progymnsamate non est comparatio caput, quia comparatio est tota præexercitatio. Non quidem est caput, sed comparatio diffusa per omnes locos, atque partes.*

IN EXEMPLVM.

Phthia. Phthia, &c. Φθὶα ὅθεν ὁ τῆς ἑλλάδος προῆλθεν ἐπώμνυμος. *Vnde Helladis cognomentum prouenit. Est autem Phthia Thessaliæ oppidum & regio, Achillis patria illustris. Dido apud Ouidiũ in Epistolis:*

Non ego sum Phthia, magnisq́, oriũda Mycenis.

Hinc Phthius. Idem in Briseide:

Quám sine me Phthiis canescant æquora remis.

Pomponius Mela Phthiam in Phthiotide ponit, regione Græca. Et Hellas, Achaiæ regio, alio nomine Attis. Eadẽ Thessalia cognominata fuit, autore Plin. lib. 4. cap. 7. Plura apud Thucydidẽ lib. 1. ἕλληνες *Græci appellati sunt. Hellas autem dicta fuit à Deucalionis et Pyrrhæ filio, qui* ἕλλην *appellatur.*

Troiæ conditores. &c *Apollo & Neptunus cum Laomedonte Ili filio, patre Priami, mercede pacta muros Troianos cõdiderũt, vnde Ouid. ait: Vtilius starent etiam nunc mœnia Phœbi.*

Et Virgil. in 3. Æneid. Cecidit q́ superbum Ilium,

Ilium, & omnis humo fumat Neptunia Troia.

Pelei, &c. *Iupiter, vt Ouidius ait 6. Metamorph. in ignem transformatus, ex Ægina Asopi filia, quam inde vocat Asopida) genuit Æacum, Æacus Pelea, Peleus ex Thetide Achillē, vnde ab auo Æacides appellatur, à patris nomine Pelides.*

Priami, &c. *Dictum aiunt* ἀπὸ τοῦ περιαιρεῖσθαι Priamus. *emo, quòd ab Hercule captꝰ, auro fuerit redēptꝰ.*

Dardanus, &c, *Iouis & Electræ filius.* Dardanus

Ouidius quarto Fastorum:

Dardanon Electra quis nescit Atlantide natum,
Scilicet Electræ concubuisse Iouem?
Hinc Dardania dicitur Phrygia. Sicut à Dardani filio Troë, Troia. Ab Ilo Trois filio, Ilios vel Ilion.

Alij genus Hectoris paulò aliter deriuant. Iupiter, inquiunt, ex Electra genuit Dardanum, Dardanus Assaracum & Ilum, Ilus Laomedontem, Laomedon Priamum, Priamus Hectorem. Vide Tortellium.

Græcos liberauit, &c. *Aeacus tam ceteris virtute præstitit, vt cùm maxima siccitate in Græcia plurimi hominum corrumperentur, nullumq; malo huic auxilium inuenirent, postquàm magnitudo calamitatis excreuit, eum ciuitatum principes adierint, rogantes, vt tantum malum, tantamque pestem ab eis propulsaret.* Aeacus.

Sperabant enim propter ipsius generositatem atq; eximiã pietatem, quàm celerrimè à Dijs præsentium malorum liberationẽ inuenire. Nec ea spes viros fefellit, sed voti cõpotes facti, in Ægina, vbi votũ ille, preces q; fecerat, commune omnibus Græcis sacrum ædificauere. Atq; per id temporis donec inter homines fuit, summa cũ gloria vitã duxit. Postquã verò migrauit è vita, cùm apud Plutonem Proserpinam q; maximos honores assecutus esset, adiudicãdas animas eis assedisse fertur. Hæc ex Plutarchi Euagora.

Lapithis deuictis, &c. *Hi Thessaliæ populi Ixionis & Nubis filij, frenorum & stratorum inuentores. Ver. 3, Georgicorum.*

Frena Pelethronij Lapithæ Gyros q; dedere,
Impositi dorso: atq; equitem docuere sub armis
Insultare solo, & gressus glomerare superbos.

Lucanus, libro 6.

Exiluit primus chalybem, frenos q; momordit
Thessalicus sonipes, bellis feralibus omen.
Spumauitq́ue nouis Lapithæ domitoris habenis.

Plura de Lapithis et Centauris apud Ouidiũ 12. Metamorphos.

Thetis. Tethis. Deæ coniugium, &c. *Hoc est, Theotidos. Fuit autem Thetis,* Θέτις, *Pelei vxor. Achillis mater, vt Tethys.* Τηθὺς, *Cœli & Vestæ filia. Neptuni cõiunx, mater. Nympharum. Hoc primã p. ducit, illud autem corripit. Vergi. 1. Georgicorum*

Teq;

Teq; ſibi generum Tethys emat omnibus vndis.
Claudianus lib. 1. de raptu Proſerpinæ:
Hinc latrat Getula Tethys, Lilybæaque pulſat
Littora. Verg. 5. Æneid.
Læua tenẽt Thetis & Melitè, Panopæaq; virgo.

Ob egregiam virtutem, &c. *Cum Peleus in pugna contra Centauros ſtrenuè demicaſſet multisq; alijs bellis atq; periculis probatus eſſet, Thetida Nerei filiam immortalẽ, quamuis ipſe mortalis, vxorem meruit, atque ex omnibus, quæ ante fuere, ſolum in iſtis nuptijs, Hymenæum Deos cantaſſe ferunt, vt ait Plutarchus.*

A Chirone educatus, &c. *Centauri ἀπὸ τοῦ κεντεῖν, hoc eſt, à pungendo aut ſtimulando dicti, equorum ſtimulatores. Quorum vnus erat Chiron, Saturni & Philyræ filius, optimus Cytharœdus. Medicus, Aſtrologus. Ab eo Muſicã Achilles didicit.*

Ouidius. 1. de arte.
Phillyrides puerum cytharæ præfecit Achillem,
Æacidæ Chiron, ego ſum præceptor amoris.

Ab eodẽ medicinã Æſculapius, Aſtrologiam Hercules didicit. Fuit autẽ iuſtiſſimus omnium, qui cum tractaret ſagittas Herculis, vnaq; lapſa pedem vulneraſſet, poſt nonum diem in ſignum Sagittarij verſus dicitur. Ouidius. 5. Faſtorum.
Nona dies aderat, cum tu iuſtiſſime Chiron,
Bis ſeptem ſtellis corpora cinctus eras,

Pro-

προβόλος. Propugnaculum, &c. προβόλος *accipitur pro tutore, defensore, propugnatore. Alias dicitur scopulus, vel eminens in mari saxum.*

Fato Troianorum. Fauentibus Diis, &c. *Troia tantisper fauentes deos habuit, nec capi potuit, dum fata Troianorum permansērūt integra. In fatis autem fuerunt Troili vita, Palladij conseruatio, illæsum Laomedontis sepulchrum, equi Rhesi.*

Victus a Pallade interijt, &c. *Hector ab Achille fuit interfectus, vnde Virgilius in primo: Ter circum Iliacos raptauerat Hectora muros, Exanimumq; auro corpus vendebat Achilles.*

Sed Palladem habuit adiutricem, συναγωνιζομένην, *in pugna sociam.*

Ab Apolline, &c. *Paris Achillem interfecit, in Apollinis Thymbræi tẽplo, sed ab Apolline directis in Achillēũ corpus sagittis. Verg. in. 6 Phœbe graues Troiæ semper miserate labores, Dardanę, qui Paridis direxti tela manusq; Corpus in Æacidę: Ouid. 13. Metamor: At postquàm cecidit Paridis, Phœbiq; sagittis. Plutarchus in comparatione Lysandri, & Sullæ, ait, Achillem interfectum à Paride inter portas.*

COMPARATIO DEMOSTHENIS & CICERONIS.

ERORDIVM.

Quòd

Quòd si non paruam laudem merentur, qui diuinorum ingeniorum gloria, cæterarumq; rerum conspicuarum claritate pares enituerunt, non vulgarem sibi vendicant Demosthenes & Cicero, quos viros summos per omnia pares natura produxit.

A PATRIA.

Patriam uterq; sortitus illustrem, ille Græciâ uberrimũ Atticæ eloquentiæ fontẽ. Hic Italiam, latinæ linguæ parentem facundissimam.

A PARENTIBVS.

Obscuro natus uterq; parẽte, clarissimus euasit. Ille uix seculo suo notũ habuit, de huius item patre nihil (ut Plutarchus inquit) certum est proditũ.

A MAIORIBVS.

Generis seriem, quàm ã maioribus humilem & ingloriam acceperunt, ita uirtutibus propriis illustrarunt, ut maxima laudis claritate polleãt in æternum.

AB EDVCATIONE.

Ingeniorum specimen sub prima inuenta statim emicuit. Vnde bonas inter disciplinas educati, & præclaris artibus dicendi protinus addicti, summos in oratores euaserunt, summamq; è foro curiáque gloriam sibi quæsiuerunt.

AB INSTITVTIONE.

Ab

Ab optimis præceptoribus instituti fuerunt, Demosthenes ab Isæo, eloquentissimo doctore. Cicero à Philone Academico, & Milone, viris in docendo prudentissimis.

AB EXERCITATIONE.

Cicero Græcè & Latinè declamando se plurimùm exercuit, cum M. Pisone, & Q. Pompeio: Et Demosthenes vadosis littoribus insistens, declamationes fluctuum fragoribus obluctantibus edebat, vt ad fremitus concitatarum concionum patientia duratis auribus, in actionibus vteretur: vt ait Valerius. Fertur & Ciceronem primum in pronunciatione non minus quàm Demosthenẽ laborasse, vnde omni cura & Roscium Comicum & Æsopum Tragœdum obseruasse traditur. Vt ait Plutarchus.

AB ANIMI DOTIBUS.

In vtroque refulsit integritas, beneuolentia, et humanitas. Vnde cum Demosthenes ab Atheniensi populo iussus esset accusare quendam, recusauit id facere: vt ergo aduersus eum reclamatio populi, quemadmodum consueuit, facta est, surrexit Demosthenes, & inquit: Vos me, viri Athenienses, consultorẽ habetis etiã inuiti, calumniatorem verò nec si velitis quidem. Et Cicero cum præfectus annonæ esset fortitusq; Siciliã, in missione frumenti, quam apud vrbem agere coactus erat, plerisq; Siculis molestus grauisq; videbatur: sed

tur: sed mox, cùm eius integritatẽ, humanitatemq́ue experti forent, eum veluti neminem ex aliis ducibus suis, honore summo dignati sunt.

A REBVS GESTIS.

Ad Rempub. salutis publicæ conseruãdæ studio se contulere. Nactus autem Demosthenes vberem in Repub. materiam & honestam, pro Græcorum libertate aduersus Philippum, & in ea præclarè decertans, confestim nomen & gloriam assecutus est. Nec solùm vt disertus, verùm etiam, vt fortis vir suspiciebatur, vt admiraretur ipsum Græcia, obseruaret Persarum rex, plurimus apud Philippum sermo esset, confiterentur aduersarij, sibi aduersus præclarum virum esse certamen. Et Cicero maximis periculis Rempub. liberauit. Vnde Iuue Saty. 8, eleganter inquit:

Quis, Catilina, tuis maioribus, atque Cethegi,
Inueniet quicquam sublimius? arma tamen vos
Nocturna, & flãmas domibus, templisq́; paratis
Vt Braccatorum pueri, Senonumq́ue minores
Ausi, quod liceat tunica punire molesta.
Sed vigilat Consul, vexillaq́ue vestra coërcet
Hic nouus Arpinas ignobilis, & modò Roma
Municipalis eques galeatum ponit vbiq́;
Præsidium attonitis, & in omni gente laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illis
Nominis, & tituli, quantũ nõ Leucade, quantum
Thessaliæ campis Octauius abstulit vdo

Cædibus

Cædibus assiduis gladio: sed Roma parentem,
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit,

AB AVTHORITATE.

Authoritas in Rep. par fuit, præsidio vterq; militarium hominum egebat. Demosthenes Charetis, Diophetis, Leosthenis. Cicero Pompeij, Augusti, id quod Augustus ipse ad Agrippã, & Mecœnatem scribit.

A SIMILI, QVAE MORtem præcessit fortuna.

Duos Rhetores alios haud inuenio, qui ex obscuris paruisq; facti sint tanti, qui tyrannis se regibus obiecerint, filias amiserint, patria sua exularint, reuersi sint cũ honore, rursus fugitantes in aduersariorũ peruenerint manus. Quod si natura fortunaq; viri vtriusq;, sic, quẽadmodũ artifices quidam inter se contendãt, difficile iudicatu est, magis ne morbo, an rebus gestis similiores reddiderit.

A MORTE.

Vnà cũ patria libertate fuerunt extincti, Demosthenes Antipatri imperio per Archiam Phygototheram, satellitum principẽ; Cicero Antonij iussu per Herennium cẽturionem. Et quod mirum certis præsagijs vtriq; mors denunciata fuit, illi somnijs, huic auspicijs. Demosthenes enim nocte per quietẽ visus erat cũ Archia tragœdijs in theatro certare, & cũ illũ superasset, tamen defectu apparatu ab illo vinci. Et Cicero cùm in villa Caietana

ietana esset, coruus in conspectu eius lecrologij ferrũ loco motũ excussit, & protinus ad ipsum tetẽdit, ac laciniam togæ eò vsq; morsu tenuit, donec seruus ad occidendũ eũ milites venisse nũciaret.

AB IIS QVÆ MORTEM consecuta.

Cicero nis mors.

Vt Demosthenis gloriosam, ita Ciceronis mortem aterna gloria fuit insecuta. Atqui tyrannos, quorum nefario scelere succubuerunt, infamiæ crimen perpetuum est comitatum.

EPILOGVS.

Plura dicẽda essent, sed cùm cætera comparaturis facilia sint collatu, operepraciũ est visum, hæc paucis indicasse, quæ restant autem stylo manum iecturis reliquisse.

Ad consimile genus exercitationis conferre poteris Philippum cum Pyrrho, ex primo belli Macedonici libro, apud Liuium, alioſq; autores.

Itẽ Philippum cũ Alexãdro, apud Iustin. lib. 9.

Item ex Plutarcho petas licebit exempla comparationum

- Publicolæ & Solonis.
- Alcibiadis & Coriolani.
- Periclis & Fabij.
- Annibalis & Scipionis
- T. Flaminij & Philopœmenis.
- Aristidis & Catonis.
- Timoleonis & Æmylij.
- Lysandri & Syllæ.
- Agesilai & Pompeij.
- Dionis & Bruti. &c.

ETHOPOEIA

ΗΘΟΠΟΙΙΑ.

Imitatio. ETHopœia (id est, vt ita dicamus, imitatio) est expressio morum personæ subiectæ.

Imitationis autem tres sunt differentiæ. Εἰδωλοποιία. Προσωποποιία. Ἠθοποιία.

Est quidem Ethopœia, quæ notam habens personam, mores solùm effingit: vt qualia faceret verba Hercules, Eurystheo sibi imperante. Hic notus quidem est Hercules, dicentis verò effingimus mores.

Idolopœia est, quæ personam habet notam, sed defunctam, & loqui non potentem, quemadmodum ἐν Δήμοις Eupolis finxit, & Aristides ἐν τῷ ὑπὲρ τῶν τεσσάρων. Vnde etiam Idolopœia vocatur.

Prosopopœia est quando fingũtur omnia, & mores, & personę: quemadmodũ Menander fecit argumentum. Argumentum enim nec rem, nec personam habet propositam, vnde Prosopopœia est dicta: fingitur enim ipsa cum moribus persona.

Diui-

Diuiditur autem Ethopœia, namque alia.

Passiua, quæ exprimit affectum, ad quē pertinet, quę prorsus animi significat motū: vt qualia verba Hecuba faceret, Troia subuersa.

Moralis, quæ mores solos depingit, vt quid diceret mediterraneus, primum conspicatus mare.

Mixta, quæ mores habet pariter, & affectum, vt qualia loqueretur Achilles super occiso Patroclo, cùm pugnare decreuisset. Mores enim cōsilium habet, affectum verò amicus occisus.

Ethopœiam verò tractabis dicendi genere dilucido, breui, florido, disiūcto, omni flexu, atque figura remota. Proque capitibus, diuides tribus ipsam temporibus: præsenti, præterito & futuro.

EXEMPLVM ETHOPOEIÆ passiuæ.

Z. ARGV-

ARGVMENTVM.

Quæ verba dicere posset Niobe, iacentibus liberis.

A PRÆSENTI.

Niobe. ME miseram, quam aliam præ alia deflebo calamitatem, orbata nunc liberis, quibus anteà fueram insignis? Quæ copia infœliciem mihi ad quam redacta est inopiam? Non-dum iam misera vnius filij mater, quæ anteà tam multis conspicua incedebam. At quantò satius foret sterilem fuisse, potius, quam in lachrymas, atque luctus fœcundã? Longè enim infœliciori loco sunt hæ, quæ orbitatem suam deflent, eis quæ nunquam pepererunt. Hoc enim quod experimentum amoris filiorũ sumpserunt, destitutis posteà acerbissimum est.

A PRÆTERITO.

Sed infœlicem me, quæ parem ei, qui me genuit, sum experta fortunam. Orta enim ex Tantalo, qui conuictu Deorum fœlix, tandem ab ea est Deorum amicitia euolutus: huius quoque cladibus meis approbo me esse genus. Coniuncta enim sum Latonæ,

perq; hanc ipsam nunc his opprimor malis, & ipsius familiaritatem filiorū orbitate deploro. Hicq; mihi finis cum Dea cōiunctus, vt in calamitatibus degam. Priùs namque quàm ipsi fuim cognita Latonæ, fœlicior ipsa fui mater: vt autem fum illi notior facta. desolata sum liberis, quorum antea quàm me nosset ipsa, insigni fui multitudine beata. iacet ille sexus vtriusq; lætus numerus mihi summum in luctum. Quò me vertam infœlex? ad quæ deflectar? quod mihi ad tot defunctos liberos sufficiet sepulchrum? Miseram me, in tantis malis meis ipse quoque me deserit calamitatum mearum honor, & infœlici iusta intermittuntur.

A FVTVRO.

Verùm enimuerò, quid ista queror, ac deploro, cùm à Dijs, vt me in aliam naturam transmutem, impetrare liceat? Vnum hoc miseriarum mearum video remedium, vt in alicuius, quod sensus vitæq; sit expers, formā commuter. Sed vereor misera, ne & sic quoq;, quamuis mutata, inter lachrymas agere non cessem.

SCHOLIA.

Ethopœia, à Prisciano vocatur alloquutio, Ethopœia

ſermonis imitatio, ad mores, & ſuppoſitas perſonas accõmodata. Quintilianus libro nono, capite ſecundo: Imitatio inquit, eſt morum alienorum, quæ ἠθοποιία, vel (vt alij malunt) μίμησις dicitur, verſatur et in dictis, & in factis. Expreſſio morum eſt, & adfectuum, vnde nomen habet.

Hercules. Hercules Euryſtheo, &c. *Hercules Iouis & Alcmenæ filius. Vide Ouidium Metamorph. nono. Dictus quaſi aëris gloria. Macrob. 1. Satur. cap. 20. Reuera Herculem ſolem eſſe, vel ex nomine claret. Heracles enim quid aliud eſt, niſi* ἡρακλῆς. ἠρας, *id eſt, aëris κλέος? quæ porrò alia aëris gloria eſt nisi ſolis illuminatio, cuius receſſu, profunditate ſpiritus occultatur tenebrarũ. Coactus fuit multa adire pericula, Iunone impellente, & imperante Euryſtheo. Vide Boccatium li. 12. cap. 34 Fuit autem* Εὐρυθεύς *Stheneli Mycenarum regis filius. Ouidius in Epiſtolis:*

Quem non mille fera, quẽ non Stheneleius hoſtis,
Non potuit Iuno vincere, vicit amor.

Virgilius in 8. *Duros vt mille labores*
Rege ſub Euryſtheo fatis Iunonis iniquæ
Pertulerit.

Εἰδωλοποιία. Εἰδωλοποιία, *&c. Hanc ſimulachri fictionem appellat Priſcianus. Fit cum mortuis verba dantur. Quod facit Cicero pro Cœlio, verba dãs Appio Cæco, contra Clodiam. Liuius lib. 6 belli Punici: Si ab inferis exiſtat Rex Hiero, fidiſſimus imperij Re-*

rij Romani cultor, quo ore aut Syracusas, aut Romam ei ostendi posse, cùm vbi semirutam ac spoliatam patriam respexerit, ingrediens Romam in vestibulo vrbis propè in porta spolia patriæ suæ visurus sit? Item, Cicero in Conformatione: Quòd si nunc L. ille Brutus reuiuiscat, & hic ante pedes vestros adsit, non hac vtetur oratione? Ego reges eieci, vos tyrannos introducitis, Ego libertatem, quæ non erat, peperi, vos partam seruare non vultis, Ego capitis mei periculo patriã liberaui, vos liberi sine periculo esse non curatis.

Item, Hector occisus apud virgilium in secundo:

Heu fuge nate Dea, teq; his, ait, eripe flammis,
Hostis habet muros, ruit alto culmine Troia.
Sat patriæ, Priamoq; datum, si Pergama dextra.
Defendi possent, etiam hac defensa fuissent.
Sacra suosq; tibi commendat Troia penates,
Hos cape fatorum comites, his mœnia quære,
Magna pererrato statues quæ denique ponto.

Item Polydorus in tertio:

Quid miserum, Ænea laceras? iã parce sepulto,
Parce pias scelerare manus, non me tibi Troia
Externum tulit, haud cruor hic de stipite manat.
Heu fuge crudeles terras, fuge littus auarum.
Nam Polydorus ego, hic confixum ferrea texit
Telorum seges, & iaculis increuit acutis.

Idem apud Euripidem in Hecuba inquit:

Sum profectus à profundis manibus, &c.

Eupolis. Ἐν Δήμοις Eupolis &c. *In Comœdia cui nomen id fuit inditum. Eupolis autem erat veteris, cuius magna fuit licentia, Comœdiæ scriptor.*

Horatius 1 Sermone 4.

Eupolis, atq; Cratinus, Aristophanesq; Poëtæ,
Atq; alij quorum Comœdia prisca virorum est,
Si quis erat dignus describi, quòd malus, aut fur,
Quod mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus: multa cum libertate notabant. &c
Submersus autem ille fertur ab Alcibiade, quòd quædam illius crimina carpsisset.

Aristides. Aristides &c. *Hic in oratione quadem Rhetoricen defendit, & encomion canit introductorum quatuor, Themistoclis, Milciadis, Cimonis, & Periclis,*

Prosopopœia. Prosopopœia &c. *Hanc Priscianus reddit conformationem. Quæ est, quando alicui rei contra naturam datur persona loquendi. De qua vide Ciceronem 4. ad Herennium. Idem patriam loquentem facit in Catilinam, inquiens: Nullum iam tot annis facinus extitit, nisi per te nullũ flagitium sine te. Tibi uni multorum ciuium neces, tibi vexatio direptioq́ue sociorũ impunita fuit, ac libera. Tu non solum ad negligendas leges, & quæstiones, verũetiã ad deuincendas perfringendasq; valuisti. Superiora illa, quanquam ferenda non fuerunt, tamen vt potui, tuli. Nunc verò me totũ esse in metu propter te vnũ; quicquid increpuerit*

puerit Catilinam timeri: nullum videri contra me consilium iniri posse, quod à tuo scelere abhorreat non est ferendum. Quamobrem discede, atq; hûc mihi timorem eripe: si verus, ne opprimar: sin autem falsus, tandẽ, vt aliquando timere desinam.

Et Ouidius 2. Meta introducit Tellurem ita loquentem:

Si placet hoc, meruiq;, quid ô tua fulmina cessãt
Summe Deûm? liceat perituræ viribus ignis,
Igne perire tuo, clademq; authore leuare.
Vix equidem fauces, hæc ipsa in verba resoluo:
(Presserat ora vapor) tostos en aspice crines,
Inq; oculis fumum, volitant super ora fauillæ.
Hosné mihi fructus, hunc fertilitatis honorem,
Officijq; refers, quod adunci vulnera aratri,
Rastrorumq; fero, totoq; exerceor anno?
Quod pecori frondes, alimentaque mitia fruges
Humano generi, vobis quoq; thura ministro?
Sed tamen exitium fac me meruisse, quid vndæ?
Quid meruit frater? cur illi tradita sorte
Æquora decrescunt, & ab æthere lõgius absunt?
Quòd si nec fratris, nec te mea gratia tangit,
At cœli miserere tui: circumspice, vtrinque
Fumat vterq; polus, quos si violauerit ignis,
Atria vestra ruent, Atlas en ipsa laborat,
Vixq; suis humeris cadentem sustinet axem.
Si freta, si terræ pereunt, si regia cœli,

In chaos antiquum confundimur. Eripe flammis
Si quid adhuc ſupereſt, & rerū conſule ſummæ.

Menãder. Menander fecit argumentū, &c. *Menander poëta Comicus fuit. Gellius liber 17 cap. 4 ſcribit ab eo relictas fuiſſe cẽtum & octo, vel (ſecundum alios) centum & nouem comœdias, ſed omnes ad noſtra tempora non peruenerunt. Cæterùm vt Menãder habuit φάσμα, ita ἔλεγχον, in quo res erat, nulla autem vera, ſed ficta perſona. Catanæus reprehenſionẽ vertit, Aphthonius ait:* ὁ γὰρ ἔλεγχος πρᾶγμα μεν ὃ μὴν ἐλ καὶ πρόσωπον, *hoc eſt, Redargutio res quidem, non autem perſona. Vt ſi quis illam introducat, et loquentem, carpentemq́, faciat hominum mores, aut vitia. Sic Moriam Eraſmus introduxit. Agricola reddidit argumentum, quòd (vt ait Cicero ad Herennium) eſt res ficta, quæ tamen fieri poſſit, vt argumenta Comœdiarum.*

Paſciua. &c. *A Priſciano paſſionalis appellatur, in qua paſſio, id eſt, commiſeratio perpetua inducitur, vt quibus verbis vti potuiſſet Andromache occiſo Hectore, fuit autem ea vxor Hectoris, animo virili prædita, vnde à virili pugna nomen ſortita.*

Moralis &c. *In qua continentur mores, vt quib⁹ verbis potuiſſet: vti ruſticus, cùm primum aſpexit nauim.*

Patroclus. Patroclo. &c. *Hic cùm in patria cædem fecisset,*

cisset, in Thessaliam confugit ad Achillis patrē. Menœtij, regis Locrensis filius fuit.

Ouidius primo de ponto:

Cede puer facta, Patroclus Opunta reliquit,
Thessalicam q̄ adijt hospes Achillis humum,

Amicus fuit Achilles & sub huius armis interfectus. *Ouidius in Epistolis:*

Sine Menœtiaden falsis cecidisse sub armis,
Flebam successu posse carere dolos.

Achillis autem verba, quæ potuisset Patrocło interfecto facere complecterentur passionem funeris amici, & morem de bello in Troianorū vindictam suscipiendo cogitantis.

Adfectum amicus occisus. &c. *Huius enim progymnasmatis usus est, vt exercitij studio, personarum omniū affectus imitari, aptasq̄ materiæ sensuum, sententiarum, verborumq̄ formas accommodare coneris. Alia enim oratio prudētis hominis & pacati, alia incipientis, & irati, Alia timentis, gaudentis, lugentis, senis iuuenis, viri, fœminæ, matronæ, scorti. Vide Emporium Sophistam.*

Amicus occisus. &c. *In Aphthonio habetur:* ἦθος γὰρ ἡ βουλὴ, πάθος ὀφλος πεσὼν. *Quintilianus libro sexto. capite tertio:* πάθος, *inquit, atq̄ ἦθος ex eadem natura sūt, ita vt illud maius sit, hoc minus, vt amor* πάθος *caritas* ἦθος, πάθος πάθος *concitat* ἦθος *solet mitigare:* ἤθη *mores sunt* ἦθος.

quibus

quibus plerunq; rusticos superstitiosos, auaros, timidos secundum conditionem propositorum effingimus, mores eorum imitamur, & ex his ducimus orationem. Diuersum est huic quod πάθος dicitur, quodq; nos affectum proprie vocamus, & vt proximè virtusq; differentiam signem, illud comœdiæ, hoc tragœdiæ simile.

Sunt qui Ethopœiæ ponunt triplicẽ expressionẽ.

Morũ, quam prolixiorem tradũt, vt ingeniorum, virtutũ, vitiorum, Thrasonis aut Tyranni.

Naturalium propensionum, inclinationũ, φυσικῶν συγγῶν, hoc est, affectuum innatorum, vt amoris paterni in liberos, charitatis adfinium, cognatorumque inter sese.

Affectuum leniorum, vt quum animos erigimus in spem, aut lætitiam.

Dicendi genera.

Dicendi genere dilucido. &c. σαφεῖ, *perspicuo, de quò suprà in Narratione. Macrobius quinto Saturnali. cap. 1. ponit dicendi genera 4.*

Copiosum in quo Cicero dominatur.

Breue, in quo Salustius regnat.

Siccum, quod Frontoni ascribitur.

Floridum & pingue, in quo Plinius. Secundus luxuriatur.

Plura

Plura dicendi genera profert Erasmus primo Copiæ, cap. 123.

Tribus temporibus. &c. *In præsenti, instātis fortunæ permutatio, & ærumnæ recensentur. In præterito potissimùm ea conferuntur cum infortunijs parentum vel maiorum.*
In futuro rerum euentus, malorum fines adducũtur, vel consilia, quorũ ratione tantis malis succurri possit.

Niobe. &c. *Hæc Tantali filia, Pelopis soror,* Niobe. *Amphionis vxor. Fuit autem fœcundissima.*

Hinc Iuuenalis ait Satyra 6.

Atq; eadem scropha Niobe fœcundior alba.

Quæ secundum Diodorum Siculum 5. Historiarum, septem filios totidemq; filias: secundũ Ouidium in Metamorph. septem filios, Ismenon, Sypilum, Phædimũ, Tantalum, Alphenora. Damasichthona, Ilionea, secundum Boccatium libro quinto, capit. trigesimo primo, quatuordecim habuit. Vide Gellũ lib. 20, cap. 6. Homerũ Iliados vltimo.

Sed infœlicem me &c. *Fabula Niobes significat mulierum superbiam exitiosam esse. In summum enim illa malum incurrit, vt Niobes mala prouerbialiter maxima dicerentur, & acerbissima, quæ passa fuit, quod se Latonæ præposuisset. Etenim apud Ouidium,*

Quis furor auditos, inquit, præponere visis.

Cœlestes,

Cœlestes, aut cur colitur Latona per aras?
Numen adhuc sine thure meum est?

Tantalus. Orta ex Tantalo &c. *Vnde Tantalis ab Ouidio dicitur. Tantalus autem, Iouis & Plotes filius, Rex Phrygiæ ditissimus. Vnde Tãtali talẽta abierunt in prouerbium. Primò fortunatus fuit, deinde cùm secreta hominibus prodidisset, detrusus fuit ad inferos. Ouidius secundo amorum eleg. 2.*

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat
Tantalus, hoc illi garrula lingua dedit.

Porro Tantali fabulam paucis explicat Petronius, inquiens:

Nec bibit inter aquas, nec poma natantia carpit
Tantalus infœlix, quem sua vota premunt.
Diuitis hæc magni facies erit, omnia latè
Qui tenet & sicco concoquit ore famem,

Huius genus. &c. *In similem, inquit, parentis calamitatem incidi. Quemadmodum ab initio pater fœlix erat Tantalus, ita ego beata. Iam ego misera sicut & ille. Quem in Cratylo scribit plato dictum, quasi* ταλάντατον, *hoc est, infœlicissimum. Huius supplicia adeò grauia, vt prouerbio locum fecerint, Tantali supplicia, & Tantali lapis.*

Latona. Latonæ &c. *Hæc Cæi Titani filia, Apollinis & Diana mater, à parente Titanis appellata. vt*

à ma-

à matris nomine Apollo Latoides, & Diana Latois.

Vnde Niobe apud Ouidium Metamor. sexto:

Quoq; modo audetis natam Titanida Coeo
Latonam præferre mihi, cui Tantalus author,
Cui licuit sedis superorum tangere mensas?

Atqui contra sententiam Ouidij Diodorus Siculus lib. 6. dicit Phœbes & Saturni filiam.

Aliam naturam, &c. *Nioben præ nimio dolore, in saxum, vel marmor, conuersam aiunt, illud innuentes, maximo dolore eam dirisuisse. Ouidius in Metamor*

Diriguit q; malis, nullos mouet aura capillos.

Idem in Epistolis:

Quaq; superba parens saxo per corpus oborto,
Nunc quoq; Mygdonia flebilis astat humo.

A Statio in syluis Sipileia mater appellatur, quoniam facta saxea, turbine venti
In Sipylum rapta est, vbi fixa cacumine montis
Liquitur, & lachrymis etiam nunc marmore manant.

Sensus vitæq; expers, &c. *Fabula Niobes hoc habet verum: Niobe fingitur ex homine cõuersa in lapidem, quoniam imaginem lapideam supra natorum suorum sepulchra posuerat. Quod Palæphatus se vidisse scribit.*

ETHOPOEIARVM exempla.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Gerhard⁹ Noniomagus.

Quænam verba Gerhardus Noniomagus ex lipothymia ad seſe rediens olim potuiſſet dicere, cuius Vitẽbergam profecturi, caput latrones ſecuri diffiderant, ipſum apud Brunonis vicum humi ſtratũ ſpoliauerant, & fugitiuũ mortuum credentes, in ſylua reliquerant.

A PRÆSENTI.

Vetus illud dictum, Nemini fidendum eſſe, niſi eum quo priùs modium ſalis abſumpſeris, eſſe veriſſimum experior: quos fidos itineris comites arbitrabar, ij crudeliſſimi ſicarij iugulum mihi petierunt, multiſq́ vulneribus inflictis, ſyntecticum reliquerunt, qui ab ineunte ætate bonis literis ac virtutibus inuigilando perſuaſum habebam, ſtudioſis hominibus tutam vbiq́ profectionẽ patere, Credebam Horatio, qui ſcripſerat, integros vitæ ſceleriſq́ puros, nõ egere Mauri iaculis, nec arcu, ſiue per Syrtes, ſiue per inhoſpitalem Caucaſum iter eſſent facturi. At ego, licet nõ apud Scythas ἀνθρωποφάγους verſari videbar, ſed apud homines (quos à Germana charitate non alienos ſperabã fore) Germanos: tamen longè prudentius feciſſem, ſi noſtri (quo friget omnis charitas) ſeculi tam impunitã peccandi licentiam ante oculos mihi poſuiſſem, nec ſolus, neq́ inermis profectionẽ hanc inſtituiſſem. Iam ſecura nimis imprudentia

mihi

mihi nocuit, qui ſtratus humi, ſanguine meo terram hanc intingo, herbaſq; coloro. Nūc maximo periculo meo cautior factus, tandē diſco, nuſquā tutam eſſe fidem, vbiq; rapto vtui, non hoſpitē ab hoſpite tutū, nec generum à genero. Sed quid deploro? Quin libenter ego, quā delicta fortaſſe mea promeruerunt, calamitatem patior, æquioreq; animo iniurias fero? Sed vtinam caput illæſum & integrum eſſet, vt bonarum diſciplinarū capax à rationis amuſſi nunquam deliret. Vtinam in hoc caſu Caneus ille Perrhœbus fuiſſem, & hoc mihi donatum, vt nullo ferro ſanciari potuiſſem. Ehen quàm plagam profundā, quàm vulnus altū ſentio, quod pacis ſemper amans ego, præter meritū accepi, & ab illis, quos beneficio proſequebar, quos amicos atq; fidos incognitarum mihi viarū duces amplexabar, pro quorum incolumitate, incolumis ipſe, hoc corpuſculum amittere non detrectabam, eorumq; inopiam meā, qualicūq; rerū copia ſubleuare (ſi modò poſtulaſſe) nt minime grauatus fuiſſem. Id quod è bonarum literarum ſtudio ſemper addidici facere, nec ego vnquam pecuniæ ſeruus, congeſtis vndiq; ſaccis indormire ſolitus, neq; tanquā ſacris parcere, quæ tortū digna ſequi potius quàm ducere funem. Sed ô perfidam pecuniam, & ſacram auri famem, quid non mortalia pectora cogis? O mores, ô tempora.

Cæcus.

Auaritia.

Pauca licet portes argenti vaſcula puri,

Nocte

Nocte iter ingressus, gladium, contumq; timebis?
Et motæ ad lunam trepidabis arundinis umbram.
Vt iugulent homines, surgunt de nocte latrones.

Hos etiam de media luce surgere, testimonio fuerit calamitas mea, quæ & euidenti argumento, quam fragilis, et quantis vita nostra periculis sit obnoxia. Omnis mea, qua valde glorioſus iam pridem effulgebam dignitas, hic ad nihilum ferè iacet redacta. Gloria mea quasi flos agri propemodum demissus, flaccescit. Quid ergo sumus? aut quidnam victuri gignimur? ordo quis datus, aut meta quàm mollis flexus? Deum immortalē, quot periculorum genera vitæ nostræ indies insidiantur? Quot accidunt casus, venena, naufragia, cades, pestes? Alius acini granum glutiens, præfocatus interijt. Fuit, quem potus cum lacte pilus strangulauit. Fuit, cui stiria gelu durata, delapsa tecto, subitum attulit exitium. O lubricas igitur res mortalium, & hominem verè bullam.

A PRÆTERITO.

Homo bulla.

O nimiam hominum teterrimorū crudelitatem, O meam insignem imprudentiā, atq; securitatem, qui omnia prospera atq; tuta mihi persuaseram, in hæc tanta mala incidi, hic vulneribus cōfectus, atq; pulueribꝰ obsitus iaceo, cuius amici gloria magna, parentes honore summo claruerunt. Hic miserabiliter iaceo, qui iā olim in gymnasio Louanienſi clarum nomen atq; decus laborum

rum

rum meorum, atq; virtutis beneficio consecutus fueram: celebris poëta, celebrior orator, celeberrimus Theologus salutatus. Hic flebiliter iaceo, quem Episcopus Traiectensis D. Philippus, nobilissimo Burgundionũ sanguine procreatus, maximis honoribus affecit, tot muneribus optimis, tot sacerdotijs pinguibus exornare nunqua intermisit, qui tot heroas atq; principes amicos bonarum literarum cultu vitaq; sanctimonia mihi deuinxeram, vt cœlum citius ruere, quàm in hãc fatalem ærumnã me putauerim iri præcipitatum. Sed quorsum ista mihi? ô res humanas variabiles, ô vanitatem rerum, & inconstantiam.

A FVTVRO.

Sed quid istorum recordor, quæ magis refricant memorata, quàm dolorem minuũt. Vnum restabit, vt supplex ad asylũ Dei Opt. Max. cõfugiã. Hic est vnica salutis arx, ipsũ orabo, huic supplicabo, huic peccata mea confitebor, atque precabor, vt me liberet ex hoc tanto malo consolator optimus. Cuius diuina prouidẽtia ad nostri emendationem atq; salutem omnia fieri permittit: ille Pharaonẽ, ille alios indurauit, & ad affligendum sibi dilectum populũ, sæpius instigauit. Ille rursus Tyrannum fluctibus obruit, & ab omnibus miseriis insontem gregem eripuit: in hoc fortem apparere, in hunc vnum spẽ erigere, præsentissimum ærumnarũ cunctarũ remedium est.

Quo posthabito, rebus in humanis mentem occupatam habere, magis erit, dolorem augere, quã mitigare, aut omnino tollere.

ALIVD.

QVÆ VERBA HERCVLES, Eurystheo sibi imperante, potuisset facere.

A PRÆSENTI.

Multi sunt infortunati, sed nemo magis quàm ego sum, infœlix. Qui miser, quarta natus luna, calamitates varias, & plurima mala patior.

A PRÆTERITO.

Non sufficiunt, quæ retrò actis annis animo fortissimo tuli. Quæ nouerca luno mihi præparauit. Hæc serpentes immisit, quæ me puerum in cunis occideret. Mox Eurystheus stimulis nouercalibus impulit, vt in varia periculorũ genera me protrudens, e medio tolleret. Variis igitur tempestatibus ego iactatus, fœdantem peregrino templa cruore Busyrin domui, &c.

Solus Amazonio cinctus Stymphalides arcu.
Non cadere Antæo, non crescere profuit Hydræ,
Non ceruam volucres eripuere pedes, &c.

A FVTVRO.

Sed quis finis, quis modus, Eurystheu, furoris atq; tyrannidis tuæ futurus? Quin parcis ætate cõfecto? Maniana atq; Phalaridis imperia longè tuis humaniora. Tu quam Lycha vestẽ à Deianira

mira missam huc pertulisti, nimirum Iunoni gratam, mihi perniciosam futuram, imbutū veneno Lernæo munus est, unde nouam pestē profluxurā video, cui nec virtute potentia resisti, nec telis, neque armis. pulmonibus errabit ignis edax imis, et per omnes pascetur artus. Vide Ouidium 9. Metamor. Et Claudianū in præfatione libri secundi de raptu Proserpinæ, Virgilii Aeneidos octauo,

ALIVD.

QVALIA VERBA DIVES AD inopiam redactus, posset facere,

EXORDIVM EX PLAVTO sumptum.

A PRÆSENTI.

Multa mihi in unum locum confluunt incommoda, quæ meum pectus pulsant, simul multiplex arumnam exercitā habet paupertas. Vbi spes me as collocem, non habeo. Nunc tandem experior infœlix. Omnes modis omnibus, qui pauperes sūt miseros viuere. Quid enim, mehercule, non miser est homo, qui ipse sibi quod edat cogitur quærere, & id ipsum ægre inuenit? Longe miserior qui & ipse quærit, & nihil inuenit. Omnium miserrimus, qui cum esse cupiat, quod edat, non habet. Huius farinæ sum ego miser, qui Crœso iamdudū fœlicior habitus iam aut codro pauperior atque Leberide mendior, non possideo, ubi pedem

onam. Etenim omnia vel hostis absulit, vel incendium absumpsit.

A PRÆTERITO.

Florentissimo iampridem mihi, diuina quasi virgula suppetebant omnia. Et diuitiarum copia fretus, omnia vel facere vel dicere audebam, vt re ipsa fontes vrgēti locutos animaduertisses. Mala etiam laudi dabantur, cum fœlicibus sint et tri mestres liberi, si lutistiamq; patiantur opes. Proinde mihi Suffenus eram, qui oppido fortunatus, plurimos habebā. q. mihi adhærescebāt, fautores,

Donec eram fœlix, multos speculabar amicos,
Tempora cum modo sint nubila, solus ero.
Nullus ad amissas ibit amicus opes.

Etenim pauperem modò me factum nemo consolatur, nemo fert suppetias. Qui iāpridem aderant non vocati, iam rogati fugiunt, et qui fideles amici visi, eos calamitas mea falsos coarguit. Erant enim (vt prouerbio dicitur) ἀυξολιμνυθοι. Verum nimis est, quod ait Ouidius 2. de Ponto:

Turpe quidem dictu sed si modò vera fatemur,
Vulgus amicitias vtilitate probat. In Saty. 3.

Quantum quisq; sua nūmorum seruat in arca,
Tantum habet & fidei.

A FVTVRO.

O me miserum. Cùm non sit omnis hominis, sed tantum sapientis paupertatem ferre, iuxta illud Menandri

Wa

πενίαν φερειν ὀ παντὸς, ἄλλ' ἀνδρὸς σὸφοῦ. *Ego per inopiã mentis inops factus, tanta mala diutiùs tolerare non potero. Inter duo igitur mala pendens, quod leuius videbitur, eligã. Longè melius arbitratus fore, vt mihi mortẽ consciscam, quàm vt in paupertate viuam, aut ad turpe compendiũ me compellat inopia. Quare, quod Theognis Cyrno consilium dedit, amplectar:*

In mare fluctiuagnũ, ne me p̃mat aspera egestas,
Præcipitabo, altis desiliamqúe iugis.

Quid? Mors vltima linea, rerũ, quæ nihil sentit: quod autẽ nihil sentit, nihil ad me, &c, Gellius libro secundo, cap. 8.

ALI-VD.

QVALIA VERBA DIXERIT HEcuba post excidium Troianum.

Fuit autem Hecuba Cyssei Regis Thraciæ filia, vnde Cysseis vocatur. Vergil. in sept. Aenid. Cysseis pugnans tædas enixa iugales.

A PRAESENTI.

Fortunam Euripum, siue æstuariam non iniuria vocatã, reipsa iã infœlix experior. Quæ statu beatissimo gloriabar, Regis filia. Regis vxor, pulcherrimorum atq; fortissimorum heroum mater, iam in tantas quantæ ne quidem excogitari, nedum exprimi poterũt, calamitates incidi Fortuna me sublimius euexit, vt illisura grauiore casu præcipitẽ daret. Vtinã in humili aut obscu-

ro loco nata, aut crudelissimi Scyronis filia fuissem, sic æquiore animo, quæ patior, ferrẽ. Promeritam enim genitoris pœnam, in me quoq; derivatam arbitrarer.

A PRÆTERITO.

Sed in fatis esse video, vt eius generis, in quod ascita sum, discrimina subeã, eiusq; malorũ particeps fiam. Socer Deos iratos habuit, Glos monstris marinis exposita. Maritus occisus á Pyrrho, Filius fortissimus ab Achille. O me miserã, quid Polydorum, quid Parin, quid Troilum, quid Helenum quid dulcissimam filiã Prolyxenam ad patris sepulchrum iugulatam cõmemorem? O me infœlicem: Vtinam nunquam viro nupsissem, nec in magnam calamitatem tot liberos peperissem.

A FVTVRO.

Sed quid lamentor? Multò consultius fuerit Deos precari, vt in aliquod sensu carens, aut in rationis expers animalculũ me transformẽt. Quãuis ærumnarũ miserti Dij me exaudierint, & in canem mutare decreuerint, tamen ego, quod humana voce non potero, id latratibus assiduis deplorare non sum cessatura.

ALIVD.

QVÆ VERBA TAVRORVM cornibus alliganda protulerit Antiope.

Quæ

Quæ Nyctei in Lesbo regis filia, vnde Nycteis appellatur, Vxor Lyci Thebanorum regis. Peperit ex Ioue Zethum & Amphionem. Varias ærumnas experta, a Circe in montẽ abducta, vt taurorum coruibus ardentes tedas habentibus suspẽsa interficeretur. Persius Satyra prima: Antiope.

Antiope ærumnis cor luctificabile fulta.

A PRÆSENTI.

Quænam in terris fœmina poterit viuere, quæ tantis malis iactetur, quantis in præsentiarum ego, cuius luctus miserabili prouerbio locũ facit? Omnium beatissimã me fore putabam, quæ regina duos Ioui Opt. Max. filios peperissem: Alterũ á Diana dilectum, venationibus illustrem: Alterũ artis Apollineæ peritissimum, qui non solùm Deos atq; homines, sed etiam feras & saxa testudinis cantu permouere potest. Quæ duo charissima pignora iã non amplius videre, nec amplecti datur, sed heu mihi, genere mortis teterrimo tam dilaceranda cogor relinquere.

A PRÆTERITO.

Vtinam egò nunquam fuissem in hanc lucem ædita. Quid mihi profuit regis filiam? quid regis vxorẽ? Quid ab ipso Ioue grauidam fuisse? Quorum omnium, quo maior gloria præfulsit, tantò casus grauior, & acerbior mihi modò calamitas insurgit. O fors fortuna, vt nunquam perpetuò es

bona. O quàm potens, quam variabilis, Tantum iuris atrox quæ tibi vendicas.

A FVTVRO.

Cæterũ quid prodeſt fletibus indulgere? Quin potiùs ad Deorum auxilia confugio, ſupplicíter oratura, vt oppreſſæ ſubueniant, finemque malorum faciant. Sed qui propiores eſtis vicini, ſuccurrite: O populares auxiliamini, & ærumnas meas commiſereſcentes, ab hiſce crudeliſſimæ Circes vinculis ſemimortuam eripite.

ALIVD.

QVÆ VERBA ANDROMACHE captiua, patrio ſolo euerſo, & marito occiſo potuiſſet dicere.

Andromache.

Erat autem Andromache vxor Hectoris, & Eëtionis filia, Regis Thebarum in Cilicia. Vnde Ouidius in tertio de arte ait:

-nunquam
Thebais Hectoreo nupta reſidit equo.

Homerus Iliados ſexto:

Ανδρομάχη θυγάτηρ μεγαλήτορος Ετίωνος:

Filia magnanimi fuit Andromache Eetionis.

A PRÆSENTI.

O me miſeram, quæ diuitijs & honore ſidera iampridem adibam, nunc maximas in ærumnas præcipitata ſum. Omne mihi gaudiũ, omnis voluptas, omnis denique vitæ iucũditas eſt erepta. Solus me dolor aſſiduus excruciat, continuus mœror

ror exhaurit, perpetuæ lachrymæ consumunt, ene cor deflendo fortissimum, meiq; amantissimum Hectorẽ maritũ, extinguor lugẽdo filium dulcissimũ, quem pater ipse Scamandrion, alij maluerũt Astyanacta, quòd vrbem tutaretur, vocare. Quibus oecisis omnem spem amisi, vt orbatæ iam nihil supersit, nisi suspendio arbor deligenda.

A PRÆTERITO.

Fatalis quædam necessitas incumbit mihi, & adamantina ærumnarum catena traxit, vt in ipsissimã malorum lernam inciderim. Quippe, vt modò Troiã Græci, sic olim Achilles patriam Thebas euertit, patrem Eetiona sustulit, septemq; vno die fratres interemit, & prætio matrẽ redemptam ante paternas ædes interfecit: vbi pater olim ac fratres beati regnârũt, ibi nũc ingẽs solitudo, fruticeta, pecorumqũe sunt pascua. Et Troia iam in cineres cõuersa, cũ marito filius occisus, vt nihil solatij restet, vel apud amicos vel affines: quò igitur infœlix me conferam? quo locorum abducar captiua? O vtinam, quo die me parens enixa fuit, aliquis turbo rapuisset, aut tellus ima dehiscens ad vmbras me pallentes adegisset.

A FVTVRO.

Sed cur me luctu macero? cur non potiùs ad victoris pedes prouoluor, enixè rogatura, ne in miseram nimium sæuiat, tot alioqui malis oppressam? Ah quàm vereor, ne victoria forsitan insolescẽs

ille mihi

ille, mihi grauiter sit insultaturus, vt mors potius, quàm vita sit exoptanda.

IDEM argumentũ Sophista Libanius trãstauit, ab Erasmo Roterodamo Latinum factum, cuius verba non piguit ascribere.

QVÆ DIXERIT ANdromache, interfecto Hectore.

DECLAMATIO.

Euenit quod timebam, & verba mea despiciens Hector, ad optima hortatam esse cognouit. Admoueram vt sibi parceret, ille verò contrà, suam salutem vilem habuit, ergo extinctus est non meis, proh dij, in manibus, verùm ab Achille. Quod ille occubuit, hoc est, interijsse Priamum, Hecubam fratres, hunc ipsum puellum, me, ciuitatẽ omnẽ. Ille tuebatur Ilium. A quo igitur posthac seruabitur? Interierũt, occiderũt omnia, facta sum mulierũ infœliciſſima. Quanta me felicitate, cuius gustum modò dederat fortuna, spoliauit. Erãt mihi in regijs pater ac mater, tũ fratrũ chor⁹, nitidaq; ac laudata omnia. Accedebat ad hæc aliud maximũ omnium, coniux Hector, bellator insignis. Spectabar, beata dicebar. Et si quis adiens me Andromachẽ appellabat, cognominis vice adijciebat, imperatoris, victoris fortunatã. Oportebat igitur in eadem fortuna pariter consenescere. At nõ passus est sæuus iste Achilles, quem

Andromache.

quem quidem in meũ exitium produxit Thetis, patrẽ mihi ademit, trucidauit fratres, ſeruitutẽ matri iniecit. Deinde reſtituta eſt, ac ne ea quidẽ ſupereſt. Et hæc grauia quidẽ, verùm tu tolerabiles reddebas ærumnas Hector, atque vnus præſtabas omnia, & quib⁹ erã orbata, ea rebar adeſſe p te, ſed occiſus es, accepiſti vulnus, nos rapimur perdimur, inſtant triſtia, impendet periculũ, imminet incendiũ. Videre mihi videor Troianos cædi, vxores per vim indignè tractari, liberos trahi, videre ferrũ, videre flãmam. Aperta eſt hoſtibus Troia, te haud amplius propugnante. Ah puer, fortè prehenſum te quiſpiam hoſtiũ adturrim adiget. Strenuus erat pater, à te pœnas repetẽt Græci. Me forſitã occidet alia vis. Atq; in hoc quidẽ fortunati erimus. At nõ continget, ſeruitus me manet, & famulatus, plagæ, & in extremũ vſq; æui lachrymæ. Haud etiam ſcio an viſura ſim terrã, vnde nobis hoſtis iſte aduenit. Mox etiam, quod acerbiſſimũ eſt, concubitũ cogar pati eius, qui interemit Hectorem

QVAE DIXERIT MEDEA, ſuos mactatura filios. Medea.

DECLAMATO LIBANII Sophiſtæ, Eraſmo interprete.

Fuit & mihi mea ars auxilio, vt accepta cõtumelia, non tantùm angerer, ſed & pœnas ſumerẽ. Non amplius rex Iaſon, non amplius Corinthiorum

rum potitur. Omnes opes ſubuertit corona, omnia velum perdidit, omnia cõflagrarũt incendio. Et accedit ad calamitatis cumulũ dementiæ genus, q; illi de me nihil etiã ſubolet. Quid igitur? Suffi cere hæc putabimus, ac præterea nihil require mus? Minimè gentium, imó ſupereſſe alia vindi candi ratio ſuperiore atrocior, nihil egens veneſi eys aut arte clancularia, verũm animo præſenti viriliq;, & dextra quæ faciẽ nullũ refugiat. Sũt liberi mortalium omnium impiiſſimo, & vocatur pater. Hoc è filiis ſolatiũ, vnà cũ ipſa appellatione illi adimemus. Haudquaq; me ſinit, quæ iuſta ſunt expendere meorũ malorũ tũ multitudo tũ mag nitudo. Sed rationem ineunti mihi, pro quibus factis, quẽ fructũ receperim, omnia ad pœnam mi nora videntur. Aeta mihi pater erat, iſq; Scy tharum Rex: tũ virginitas, & fama egregia, ac multi inter finitimos pci: deniq; ſpes præſentibus bonis potiores. Appulit ſceleſtus iſte, neque deos metuẽs, neq; homines reuerens. Atq; erat omnib. malis circũuallatus, & neceſſe habebat inuincibilia vincere, tauros ignem efflãtes, armatã aciem e terra p̃iliẽtẽ, draconem peruigilem. Ac di gnus quidẽ erat, qui in his omnib. vinceretur, vt iſto cadẽte victoria penes patrẽ meũ eſſet potiùs, quàm Æetæ regnũ ludibrio haberet vnius nauigij Dominus. At ego, quicq̃d eſt p̃ditorum ſcelere præcurrẽs, quicq̃d amentiũ ſtultitia ſuperans, fa

milia

miliaris ꝓ hostib⁹ hostes familiariū loco habui. Et contra patriam, ab alienigenis ſtabā. Porrò artē oppoſui naturæ ferarum: extinctus eſt ignis, tauri iugū duxerunt, ceſſit aratro ſolū longe duriſſimum, ſopitus apparuit Draco, id q̄ anteà nūquam manu tenebā adhuc trementem Iaſonem, ego porrò ſuper hæc omnia nauem conſcendi, multis magnisq́ perſuaſa pollicitationibus. ſacramētis, meis ipſius beneficijs, accepit & benevolentiæ meæ argumentum, & loculus, vbi rex Pelias inimicus ſenex, ab ijs quas genuerat diſcerptus eſt, iuuentutis ſpe, vltro ſe fraudi tradens. Et huiuſmodi quidem mea in Iaſonem, partim domi, partim in Gracia beneficia extiterunt. Gratia verò cuiuſmodi? Corinthum vidit, & Creontis imperium, ac de Glauce audiuit. Cæterum nulla habita ratione eorum quæ feceram, vxorem duxit, cùm ex me liberos haberet, me viua vidit nuptias, atq̄ illa omnia excidērūt animo: præq̄ imperij cupiditate, mea merita neglecta ſunt. Atqui ne iſta quidem ſufficiebāt, inſi ꝓ expulſa ſum, contumelia affecta ſum, minis onerata ſum. hæc quidē iuſtam indignādi cauſam præbuerunt, artē verò effugij tantùm gratia tenebā, & hactenus ſuffecit. Incedamus iam, & per aliqua, quaq́ licet eamus. Feri Medea filios, macta filios Iaſonis, viri ſcelerati, impij patris, hoſpitis mali. Ne quid te rerum omnium reuocet, nō natura, non geſtatio,

non

tus recordatio non nutricatio, non vox, non forma, plectatur Iason in filys: hi verò hostium nomine plagam recipiant, non eripiant eos cognati Glaucæ, neq; iram in illos euomant. Atrox quidē facinus, sed ad prius illud cōsequens, Contra naturā impiè agem⁹? At istud olim ausæ sumus, Fratris cædes ad liberorum cædem deduxit. Eiusdem est & hoc animi, eiusdem dexteræ. Obsecro fily, sub ensem venite, hic in vos per me adigēdus est. Enimuero si probus ille fuisset, nihil horum: bonæ formæ, bonæ figuræ corporum, sed patris imaginē referunt, Id facit vt occidam lubentius. Hi quidem igitur mox iacebunt Ego verò é sublimi medioq; aere, sceleſtū aspiciam. Atq; ille gemens, & nihil non faciens, vociferabitur quidem, me verò nequaquam attinget. Eiusmodi draconum iugo freta vehar. Supra Athenarum verò vrbem ingrediens, inde cruciatum spectabo.

ALIVD EXEMPLVM.

Quænam dixerit Cornelia, cum audisset victum à Cæsare Pompeium. Vide Plutarchum in vita Pompeij. Item, Quæ Cleopatra ad Antonij sepulchrum. Vide Plutarchum in vita Antonij.

DESCRIPTIO.

ΕΚΦΡΑΖΙΣ.

Descri-

DEscriptio est oratio expositiua, quæ narratione id quod propositum est, diligẽter velut oculis subijcit.

Describũtur autem
- Personæ,
- Res,
- Tempora,
- Loci,
- Bruta animalia,
- Plantæ.

Personæ, vt Homerus in Odyssea Eurybaten:

Latus erat humeris, ore ater, crinéque crispus.

Res, vt nauales pedestréſque pugnæ, quemadmodum Historicus fecit.

Tempora, vt ver, aut æstas, differendo, quòd multi proferant in his se flores.

Loci, vt idem Thucydides, portum Thesprotarum χειμέριον, id est, hyemalem, quamque teneat formam dixit.

Describentes verò personas, à summis ad ima vsque te oportebit, id est, à capite ad pedes.

Res verò ab antecedentibus, & eis quæ insunt ipsis, quæque ex ipsis solent prouenire.

Tempora verò & loca, ex eis, quæ ipsis continentur.

Descri-

Descriptionum autem aliæ sunt.

Simplices, vt quæ pedestres, vel nauales explicant pugnas. Compositæ, vt quæ res pariter temporáque coniungunt, velut Thucydides, qui nocturnam in Sicilia pugnam describit. Simul enim & pugnam, quomodo facta sit, & nocte quomodo gerebatur, comprehendit.

Oportet autem describentem dicendi figura vti tenui, & multiplicib oratienem variare schematibus, prorsúsque res imitari, quas describit.

DESCRIPTIO ARCIS Alexandriæ.

Arces quasi Arctrices.

Arces in vrbibus, ad publicum præsidium, atque munimenta sunt cõstitutæ, veluti vertices vrbium, hostiúmque arctrices, firmantúrque non magis ipsæ vrbibus, quàm ipsas vrbes tuentur. Athenienſium autem arcem, media Athenarum complectitur regio.

Acropolis.

Cæterum Alexãder suæ vrbi, quæ ab illo cognomentum accepit, arcem constrvxit, quã iustius Acropolin appellare licet, quòd in vrbis extremo & excelso posita sit, quàm illam qua

qua multùm Athenienſes gloriantur. Hinc autẽ ſicuti ſe habet, ita oratione quoque proſequemur. Cliuus quidem medio è ſolo extollitur, ingenti in ſublimi ſpacio ſe proferens, hũc arcem vocant, propter vtraque hæc, & quòd hoſtes arceat, & quod ſit in vrbis arce, id eſt, ſummo, locata. Viæ ad ipſam ducunt duæ, ſed diſſimiles Hac enim via eſt, illac verò patet ingreſſus. Mutatiſque proinde nominibus, idipſum quod ſunt, vocantur. Nam pedibus hac ire licet, capaxq; curruũ eſt via. Illi verò quæ curribus inuia eſt, additæ ſunt ſcalæ, gradusque ſupra gradũ ex inferiori in ſublime deducens Neque prius quàm centenarium expleuerint numerum, deſinentes, hic enim abſolutus numerus ſcalarum terminus eſt. Veſtibulum dehinc gradus excipit, cancellis mediocribus circumſeptum, quatuorque ſublimes & maximæ columnæ, quæ vias omnes ad vnum deducunt ingreſſum. Columnis autem domus quædam eſt impoſita, multas mediocres oſtentans columnas, quæ vario colore conſpicuæ eximium præbent loco ornatum. Tectum autem diætæ in rotunditatem circumactum, ingentem multiplicemque imaginem complectitur rerum. Introeunti autem arcem, locus offertur quatuor eiſdem æquis lateribus diuiſus, proinde

tota quoque ædificij figura efficitur quadrata. Aula in medio est columnis vndique sufulta, eam porticus excipiunt, & eæ quoque æqualibus distinctę columnis, ita in medio dispositis, vt neutram in partem sint nihil quicquam deflexæ. Vnaquęque autem porticus ad transuersam alteram finitur, & duplex est columna ad vtranque porticum diuisa, vt illa quidem desinat, hac verò rursum incipiat. Addita autem porticibus introrsum armaria, quibus libri reconduntur, eaq; semper si cui vacet, aut libeat legere aliquid, patent, totamque velut vrbem ad philosophię cultũ adhortantur. Alia item loca sunt ad veneration em Deorum vetustorum instituta. Tectum porticuum auro destinctum, vertices columnarum ære fabricati, auroque superne incluſi. Neq; vero aulæ simplex ornatus est, verum alius atque alius, quorum hic quidem Persei continet certamina, ille autem aliud. Media autem arce columna immensa altitudine se profert, quæ locum ipsum facit illustrem. Haud enim in promptu quis, quo progrediatur, habet, nisi indicem viarum hanc subinde respectet columnam. Quin & arcem ipsam terra mariq; conspicuam præstat. In vertice principia rerum primaque elementa sunt expressa. Prius autem

tém quàm media tranſeatur, ædificium eſt quoddam, pluribus hoſtijs patens, quorum cuique à deorum vetuſtorum aliquo eſt inditum nomen. Duæ dehinc pyramides lapideæ poſitæ, & fons profluens, Piſiſtratarum fonte haud paulò melior. Mirandum etiam id quoque ſpectaculum, eò quòd eorum qui fabricati ſunt arcem, velut vno tanto operi non ſufficiente, numerum nominaque comprehendit, duodecimque pariter in ipſo arcis faſtigio cõſpiciuntur artifices. Deſcendenti autem ab arce, planus offertur locus, ſtadio adſimilis, idque ipſum loci eſt nomen. Alia item parte, alius quoque ad ſimilia accommodus, verùm illi & planitie, et magnitudine impar. Cæterùm præſtantior huius arcis forma, & ornatus pulchritudoq; maior eſt, quam vt paucis narrari poſſit. Quòd ſi quid prætermiſimus, admiratione rerum in ſe rapientium animum, eſt effectum. Sed & quæ pro magnitudine explicari non poterant, ea relinquere ſatius eſt viſum.

SCHOLIA.

Descriptio. DEscriptio est oratio, colligens & repræsentans oculis quod demõstrat, vt ait Priscianus. Idẽ refert, quosdam non posuisse descriptionem in præexercitamentis, quòd præoccupata sit & in fabulis, & in narratione, in quibus etiam describuntur personæ, loca, tempora, res. Sed quoniam eloquentissimi viri eandem, vt ad ingenia exercenda commodissimam, tradiderunt inter progymnasmata seorsim q3 tractandam prodiderunt, non incongruum est eos imitari. Erasmus secundo Copiæ vocat ἐνέργειαν, cum vel amplificandi, vel ornandi, vel delectandi gratia, rem non simpliciter exponimus, sed ceu coloribus expressam, in tabula spectandam proponimus, vt nos depinxisse, non narrasse, lector spectasse, non legisse videatur. Id fiet, si prius ipsi totam rei naturam, omnesq3 circumstantias, ac veluti faciem animo lustremus: deinde ita verbis, ac figuris idoneis effingamus, vt quàm maxime reddatur euidens, perspicuaq3 lectori.

ἐνέργεια

Ea cõstat descriptione.
- Personarum.
- Locorum.
- Temporum.
- Rerum.

Oratio expositiua, &c. *Sic reddidit Catanæus,*

neus, Aphthonius enim vocat λόγου περιηγημα ἤτοι ἀ περιηγέομαι quod narro est, vel expono, vnde & περιήλησις.

Personæ describuntur. &c. Personæ descriptionem, προσωπογραφίαν appellant, fit cùm depingimus personam amantis, luxurioſi, auari, vorvris temulenti, ſomniculoſi, inuidi ſycophantæ, paraſiti, lenonis, garruli, aut glorioſi oſtentatoris: vt ſi velis non diuitem, ſed pecunioſum oſtentatorem deſcribere. Iſte, inquies, qui ſe dici diuitem putat eſſe præclarum, primùm hunc videte, quo vultu vos intueatur, nõne vobis videtur dicere: Darem ſi moleſti non eſſetis. Cùm vero ſtramentum ſubleuat, exiſtimat ſe gemmæ nitore, aut auri ſplendore aſpectus omnium perſtringere. Cum puerum reſpicit, alio nomine appellat. Deinde alio atq; alio, Heus tu inquit, veni Sannio, ne quid iſti barbari perturbent: vt ignoti, qui audiunt, vnum putent eligi è multis &c. Vide Ciceronis Notationem ad Herẽnium quarto. A nonnullis aliis dicitur Εἰκών, imago, effigies.

προσωποποιΐα. Thraſo. Icon.

Virgilius in 1

Virginis os, habitumq; gerens & virginis arma
Spartanæ, vel qualis equos Threiſſa fatigat
Harpalice, volucremq; fuga prænertitur Hebrũ,
Nanq; humeris, de more, habilẽ ſuſpenderat arcũ
Venatrix dederatq; comam diffundere ventis,
Nuda genu, nodoq; ſinus collecta fluenteis.

Latus erat humeris, &c. *Verba sunt Vlyssis ad Penelopen, Odysseæ. 19. Ille se Cretensem esse simulabat. Interrogatus igitur à Penelope de Vlysse, habitum eius describit, & amicos, in quorum numero Euribatem præconem fuisse recenset, qui.*

Πυρος ἐν ὤμοισι, μελανὸ χροος, ὀλοκαρηνος, *Rotundus humeris, nigricolor, & crispus crine. Aphthonius habet,* γυρὸς ἐὴν ὤμοισι, μὲλὰγχροος. *&c.*

Describuntur res, &c. *Cùm videlicet id quod sit, aut factum est, non summatim ac tenuiter exponimus, sed omnibus fucatũ coloribus ob oculos ponimus, vt auditorem, siue lectorem iam extra se positum, velut in theatrum auocet. Quã ab effingenda rerum imagine,* ὑποτυπωσιν *Græci vocant, etiam si vocabulum hoc commune est, quoties aliquid oculis subijcitur, veluti si quis expugnatàm ciuitatem dicat, cuncta nimirum in summa complectitur. quæcunq; talis fortuna recipit, Vtar enim Quintiliani verbis, At si aperies hæc quæ verbo vno inclusa erant, apparebunt effusæ per domos ac templa. flammæ, & ruentium tectorum fragor, & ex diuersis clamoribus vnus quidam sonus, aliorũ fuga incerta, alij in extremo complexu suorum cohærentes, & infantium fœminarumq; ploratus, maleq; vsq; in illum diẽ seruati fato senes. Tum illa prophanorum, sacro-*

ὑποτυπωσις.

rumq;

rumq; direptio, efferentium prædas, repetentiumq; discursus, & ante suum quisq; prædonẽ cathenati, & conata retinere infantẽ suum mater, & sicubi maius lucrum est, pugna inter victores. Licet enim hæc omnia complectatur euersio, minus est tamen totum dicere, quàm omnia. Vide Erasmum secundo Copiæ.

Nauales, &c. *Vt apud Actium Epiri oppidum & promontoriũ, vbi Cæsar Augustus nauali prælio vicit Antonium: & naualis pugna D. Quinty Romani, & Democratis Terentini, apud Liuium lib. 6. secundi belli punici.*

Pedestres pugnæ, &c. *Vt pugna Annibalis & L. Sempronij, apud Liuium. 1. belli Punici. Apud eundem lib. 2. Varronis & Annibalis ad Cannas. Ibidem Annibalis, &c. Flaminij ad Trasimenum lacũ. Itẽ equestris pugna Iubellij Taurea, & Claudij Asselli apud Liuium libro. 3. eiusdem belli. Vide Erasmum in prouerbio: Cantherius in fossa.*

Historicus, &c. ὁ συγγραφεὺς, *per excellentiam, intelligit Thucydidem.*

Ver, æstas, &c. *Verni temporis descriptionem habet Horatius Odarum quinto, Od. 7. Diffugere niues, &c. Porrò temporis discriptionem, χρονογραφίαν appellant. Vnde non rarò sumitur narrationis initium. Nonnunquam* Chronographia.

delectandi duntaxat gratia adhibetur. Veluti quoties Poëtæ diem, noctem auroram aut crepusculum exprimunt. Sæpius amplificandi causa assumitur Virgil 4. Æneidos.

Nox erat & placidum carpebant fessa soporem
Corpora, per terras, sylvæq́; & sæva quiêrunt
Æquora, cùm medio voluũtur sidera lapsu,
Cùm tacet omnis ager, pecudes, pictæq́; volucres,
Quæq́; lacus latè liquidos, quæq́; aspera dumis
Rura tenent, somno positæ sub nocte silenti
Lenibant curas, & corda oblita laborum.

Topographia.

Topothesia.

Loci. &c. *Huius generis est, quoties tota loci facies, veluti spectanda depingitur, vt vrbis, mœnis, regionis, fluminis, portus, villæ, hortorum, amphitheatri, fontis specus, templi, luci, quæ si vera sint,* τοπογραφίας *appellari volunt, sin fictæ,* τοποθεσίας. *vt at Erasmus 2. Copiæ.*

Portus descriptio.

Thesprotarum, &c. *Thucydides libro primo belli Peloponesiaci, Centum, inquit, quinquaginta naues velificantes Leucade tendunt in Chimerion, quod est oræ Thesprotidis. Est autem portus, & super eum vrbs à mari distans in palustribus Thesprotidis sita nomine Ephyre, iuxta hanc exit in mare palus. Acherusia cognomen nacta, à flumine Acheronte, quem excipit sinus Thesproticus, ex Masside profluentem, Oraculis autem fuit Alexander admonitus, vt caueret Acherusiam*

fiam Hinc in Italiam cõcesserat. Meminit huius rei Liuius lib 8. ab orbe condita.

A summis ad ima, &c. *Vt si dicas: Totus animo & corpore monstrum est. Nam quacunque vel animi vel corporis parte contempleris, monstrum reperies. Ingenium excute: prodigium inuenies. Mores expende, vitam scrutare: omnia monstrosa comperies. Oculos, os, vultum, totam denique corporis figurã inspice: quid aliud quàm monstrum præ se ferunt? Linguam & vocẽ beluinam illam obserua: portentum dices. Pectus, vẽtrem, pedes considera: quid aliud quàm bestiam pronunciabis? Hic si quis velit in singulis veluti depingendis immorari, satis appareat, quantum vbertatis sit accessurum orationi, vt ait Erasmus. 2. Copiæ.*

Res ab antecedentibus. &c. *Vt si Carthaginem expugnatam velis describere, proferas omnia, quæ præcesserunt, deinde omnia, quæ in expugnatione contigerunt. Postremò quæ subsecuta fuerunt. Hanc descriptionis speciem nõnulli vocant ὑποτύπωσιν, ab effingenda rerum imagine.*

Nocturnam in Sicilia pugnam. &c. *Thucydides lib. 7. belli Peloponnesiaci.*

Quomodo gerebatur. &c. *Ancipiti scilicet prælio. Noctu quidem fulgebat luna, sed bellatores ita se inuicem conspiciebant, vt conspici ad lunam*

Pompeius

ad lunam licet. Speciem corporis cernebant, familiarem ab alieno non discernebant. Et Pompeius cum Mithridate pugnaturus, tempus elegit dimicationi nocturnum. At aciem ita constituit, vt Pōticorum oculos aduersa luna perstringeret, suis autem illustrem & perspicuum praberet hostem, vt ait Iulius Frontinus lib. 2. cap. 1

Figura tenui, &c. *De generibus dicendi Cicero in opere de perfecto Oratore, & quarto ad Herennium. Alij figuras, alij formas, Gellius* χαρακτῆρας *appellat. Et Aphthonius* χαρακτῆρα ἀνειμένου.

Res imitari, &c. *Quemadmodum pictor formas rerum coloribus examussatim depingit, ita oportet eū, qui res describpturus est, excutere virtutes atq; naturas earū, circumstantijs expressas.*

IN EXEMPLVM.

Alexãder.

Descriptio est arcis Alexandriæ, quam Alexander cōdidit per architectū Democratem. Vide Solinum cap. 41. Ammianum Marcellinū lib. 24. Plutarchū in vita Alexādri. Et Diodorum Siculum. Notabis multas, secūdum Ptolomæum, Alexādrias fuisse. Alia super Tanaim in Scythia, Alia in Asia. Hæc in Ægypto, quæ in orbe prima aut secunda habitu. Vide Diodorum Sicul. lib. 2 de antiquis gestis. Liuium lib. 8. Qui ait, ab Alexandro Epiri Rege conditam Alexandriam in Ægypto

Ægypto. Exordium autem ductum à conditoris consilio, arcisq; commoditate.

Acropolin, &c. *Ita vocârunt arcem, quasi summitatẽ vrbis, Ibi enim solebant arces extrui. Et Græci ἄκρον, summum verticem dicunt.* Acropolis

Cliuus quidam, &c. *In locorum regionumq; situm describendo, diligenter positionem eorum sequatur oportet, & orationem velut per loca circumferenti sibi, vt primum quodque occurrit sic aptissimè primum dicitur, authore Rodolpho Agricola lib 1. cap. 23.*

Armaria, &c. *Alexandrini Musæi Strabo meminit lib. 17.*

Persei, &c. *Sunt qui intelligant Philippi Regis filium, de quo sic Liuius lib. Macedonici belli. 1. Nec Philippus segnius apparabat bellũ, filium Persea puerum admodum, datis ex amicorum numero, qui ætatem eius regerent, cum parte copiarum ad obsidendas angustias, quæ ad Pelagoniam sunt, mittit: Sciathum & Peparetum, haud ignobiles vrbes diruit, &c. Sũt quibus libeat ad Persea qui Iouis & Danaes filius erat, referre. Qui Medusam occidit, & Andromaden alligatam saxo, liberauit, Propertius lib. 2.* Perseus.

Andromade monstris fuerat deuota marinis,
Hæc eadem Persei nobilis vxor erat.

Cuius gesta, quæ Aphthonius vocat ἀθλήματα Vide apud Ouidium. 4. Metamor. Vide Prouerbium

bium Eraſmi: Gorgonem Perſeus aggreditur. Quod dicitur de egregio facinore.

Quod deorum antiquorum nomina. &c. *Sunt autem, iuxta quorundam ſententiam Deorum antiquorum nomina, Iupiter, Iuno, Neptunus, Minerua, Mars, Venus, Apollo, Diana, Mercurius, Vulcanus, Veſta, Ceres: & tot, vt Apollonij recenſet interpres, ſunt à Græcis culti:* Ζεὺς Ἥρα, Ποσειδῶν, Ἀμφίτρη ἑρμῆς, Ἄφαιστος, Ἀπόλλων, Ἄρτεμις, ἑστία, Ἥρης Ἀφροδίτη, Ἀθηνᾶ.

Pyramides. Pyramides, &c. *Elato in arctum tendentes erant conſtructæ moles. Quarum nonnullæ tam fuerunt altæ, vt miraculi loco fuerint. Vide Solinum cap. 41.*

Piſiſtratarum fonte &c. *Per Piſiſtratas vel* Πισίστρατίδας, *intelligit Piſiſtrati nepotes, vel poſteros, hoc eſt, Athenienſes, qui pulcherrimum fontem habuerunt, nouem fiſtulis aquam fundẽtem. Vnde* ἐννεάκρουνον *appellârunt. Item* καλλιρόῳ, *pulchrè fluentem. Cuius meminit Thucydides. lib. 2 belli Peloponneſiaci.*

Stadium. Stadium &c. *Eius duplicem rationem Suidas tradit: Alteram, qua intelligitur ſpacium, quòd homo vnico ſpiritu, curſuque ſuo conficere poteſt, quod nũc breuius, nunc longius, pro currentis aut robore, aut fragilitate redditur: Alterã, quæ Geometrica, qua vtuntur Coſmographi, cuius meminit*

meminit Plinius libro 2. cap. 33. Continet autem sexcentos & 25. pedes.

EXEMPLA DESCRIPTIONVM.

Descriptionem habes subitæ tempestatis, apud Virgilium in primo.

Apud eundem in sexto, Caci domus.

Diluuij apud Ouidium, 1. Metamorphoseos,

Inuidiæ, lib. 2. Famis, 8. Somni, 11.

Ætnæ, apud Claudianum & Gellium lib. 17. capite decimo.

Iustitiæ, apud Gellium lib. 14. cap. 4.

Arcis Tarentinæ, apud Plutarchū in vita Annibalis. Et Cleopatræ nauis, in vita Antonij.

Crotonis, apud Liuium lib. 4. belli Punici.

Cyzici, apud Florum lib. 3. cap. 5.

Templi Hammonis, id est, Iouis Arenarij, apud Diodorum Siculum in gestis Alexandri.

Regiæ Psyches, apud Apuleium.

DESCRIPTIO HABITATIONIS Sancti Antonij, apud D. Hieronymum, in Hilarionis vita.

Saxeus & sublimis mons per mille circiter passus ad radices suas aquas exprimit, quarum alias arena ebibunt, aliæ ad inferiora delapsæ, paulatim riuum efficiunt, supra quem ex vtraq; ripa palmæ innumerabiles, multum loco & amœnitatis & commodi tribuunt. Hic psallere, hic orare, hic

hic operari, hic fessus residere solitus erat. Vites & arbusculos plantauit. Areolam manibus suis ipse compositit. Piscinam ad irrigandum hortulum multo sudore fabricatus est. Erat autē cellula non plus mensura per quadrum tenens, quàm homo dormiens extendi poterat. Præterea in sublimi montis vertice, quasi per cochleam ascendētibus, arduo valde visu duæ eiusdē mensuræ cellulæ visebantur, in quibus venientium frequentiam, & discipulorum suorum contubernium fugiens, moratus est. Verùm hæc in viuo excisa saxo, ostia tantùm addita habebant.

DESCRIPTIO GYMNASTICA domus Reinhardi Lorichij Hadamarij.

QVòd si nemo ringitur, aut sugillat, quòd Plinius omnem villæ suæ Laurentis formam, situmq; calamo depinxit, quæ (malum) insolentia fuerit, me naso suspensum, aut calumnijs proscissum iri, si ad imitationem prudentissimi viri, nouam meā, quam in patria, non venustatis, aut vanæ iactantiæ, sed vrgentis, quam incēdia fecerūt, necessitatis causa, modò fabricor, domum describero? Et cùm diuersis ab auctoribus varia rerū etiam humillimarū genera videamus descripta, eademq; extra omnem interpretātium malignitatē posita, quis, nisi Momo ſit iniquior, mihi vitio dederit, quòd multorum honesta imitatio exem-

plis

empla secutus ego, *Musam meam delineauero?* Quæ longitudine multò spacioſior, quàm latitudine, propius aquilegiũ, ſiue puteum ciuicũ Hadamariæ cõſtructa videtur inſula. Cuius lapideꝰ, quo vndiq; cingitur, paries altus eſt triginta duos pedes, craſſus autem in fundamento quatuor: inſublimi tres. Duos in effoſſa terra fornices habet ſatis profũdos, atq; pro facultatibus capaces, feneſtellas modicas ferratas in curuaminibus, in recto ſua cõtinentes armariola. Quorũ prior terram quinq; pedibus ſupereminẽs, Hypogæum poteſt appellari, quod locus ſubterraneus, cellarum variarum, vt oleraceæ aut ſalſamentariæ vicem explere poſſit. Inde ianua ducit in alterum muro diſcretum, qui paulò profundior, & à ſole remotior, vini apotheca eſt, ſaxo ſtratus, & lacuſculo, vnde ſi forte ruptis circulis vinum effluxerit cõmodum exhauriri poſſit, adornatus. Vtriuſque incuruo ſolario ſeni vnci grandes ferrei ex ordine ſunt firmiter infixi, vt iniectis oblongis perticis, ſuper impoſitiſq; tabulis conſtituatur pomarium, quod aporothecam vocare licet. In imo vtriuſque fundo terra fuit arenoſa, alicubi etiam glareoſa, ad tolerandam molem grauiorem incommoda, vnde complures procerã ſimul ac craſſæ ſunt alni poſitæ, quibus aliæ tranſuerſariæ breuiores fortiter adfixæ, nec non grandiora ſaxa confertim fiſtucis impacta, firmamentum ſtatuunt

statuũt immobile, & quod negauit natura, compensant arte. Duos admittunt ingressus, alterum angustum, ex ipsis ædibus per compendiosum cochlidium descendentem, alterum multò laxiorem, per quẽ culearia dolia, magniq; cadi vinarij, cuius aut curribus aduectis deuoluuntur. Huius tergo satis robusto superædificata est turris hexagonia, podio tenus lapidea, cũ muro, cui adhæret domestico sursum versum ducta pari crassamento. Quæ non vulgarem ædificio commoditatem, ornatumq; reddit. Sinum à dextra recipit anguloſum, ad flexos propaginis arcus idoneum. Ibidem planularum firmiorum ianua domus, à platea tribus erecta gradibus pandit atrium. In quo statim quatuor aliæ conspiciuntur. Quarum vna quæ spectat occidentem, hypocausto præbet introitum: quæ Septentrionem, culinæ. Rursus quæ Orientem, duæ sunt. Altera deducit in cryptam, altera vergit in contignationem domus infimam: Principio gradib. quatuor ex atrio scanditur in æstuarium, à culina muro separatum, testudinis dorso prioris impositũ, eò salubrius, quò magis sublimatum, à terræ grauedinoso squalore, sitiq; peminoso recedit. Ingredienti statim offertur à sinistra lapideus aqualis. Ibidem pictus ΟΥΤΙΣ ille conqueritur de hominum, quibus indies adficitur, iniurijs. Qui cum nihil facit, accusatur omnia perperam facere. A dextra basi ferreæ

suffultæ

præfurnium peculiari ductu fumum transmittit in caminum. Ex aduerso autem mensa non omnino rustica, incitegræ, vel abaco proxima. Nec procul in muro sunt repositoria, vbi cum œnophoris cululli, calicesq; reconduntur. Fenestris illuminatum est pellucentibus, in quibus, vt alijs, reo fulgent Musarum patronorū, atq; Mecœnatum insignia, cum primis eorum, qui aliquid opis absoluendo huic ædificio contulerunt. Solum asseribus abiegnis contabulatū est. Medium eius, qua patet Meridies, in imam dictæ iā turris sedem excurrit, quæ non modò iucundū præbet hospitibus discumbendi locum, sed etiam omnia, quæ trib⁹ in plateis geruntur, speculandi. Sedilia vndiq; disposita, non solùm id sunt, quod vocantur, sed ita peringenioso arculario constructa, vt cistarum vestiariarum, lintearia rū, aut etiam, si velis, scrutariarum, poterunt officio fungi. Circa easdem ecōcularum variarum peristromata, siue tapetes stapicti sunt, vt verorum desideratorum esse loco possint. Quorum in superficie Bias ille conspicitur: Qui, cùm patriam eius Prienen hostes inuasissent, omnibus, quos modò sæuitia belli incolumes abire passa fuerat, preciosarum rerum pondere onustis fugientibus, interrogatus: Quid ita nihil ex bonis suis secum ferret: Ego, inquit, vera bona mea mecū porto. Pectore enim illa gestabat, non humeris, quæ domicilio mentis inclusa,

nec mortalium, nec immortalium manibus poterunt labefactari. Lacunaria coloribus distincta renident. Nec tabulæ coronamentis amœnus, tortuosq; corymborum anfractu conspicuæ desunt, in quibus ex ordine supellex stannea vel ænea disponi potest. Applicitum est cubiculum dormitorium, quod si voles, diem, clamorem, sonumq; excludit, vicinum item calorem recipit atq; retinet, aut, vt ratio exigit, effundit. Inibi lectus est, pedibus ligneis factus, circa quam tota parietis æqualitas historiam Solonis atq; Crœsi, quæ apud Plutarchum habetur, coloribus expressam ostendit, vt animum à diuitiarum, mundanæq; gloriæ curis (quæ diù noctuq; discruciare solent homines) abducens, ad quietem inuitet, aut magis honesto studio dignam meditationem ingerat menti. Nō procul inde Crassi caput cum dextera manu recisum, & ad Regem reportatum videtur & aurum liquidum in rictū in oris infusum, vt cuius animus arserat auri cupiditate, eius etiam mortuum & exangue corpus auro vreretur. Et inibi Regina Tomyris caput Cyri amputari, atq; in vtrē humano sanguine oppletū cōyci iubet, nō muliebriter increpitans: Satiate sanguine, quē sitisti. Locus illustratus est tribus, binas in muro sediculas habentibus fenestris, quæ vel Aquilonē inhibere, vel mitiorem, si volueris, aurā admittere possunt. Quarum in confinio nugis vxoriis aptum

aptum loculamentum est, insertum muro: tali arte, vt si fures effregerint prima claustri repagula, non tamen quod charum maxime celatim asseruari velis, inuencrint. Solum atq; lacunaria respondent iis, quæ sunt in hypocausto. Coquina ab atrio cancellatis interstitijs discreta est. Vbi focus serratis ferramentis, alarijsq; stipatus. Et per quod fumus exit (quod aly vocant infumibulum, Græci καπνοδόχλω) spiraculum, saxo constructum est. Cuius gremium in aspida curuatũ cacumenq; pedes aliquot altius tecto molestias omnes fumi atque scintillarum enomit in aëra, tantum quod carnario sufficit, relinquens. Et vitreæ fenestræ borealem nullam intemperiẽ admittunt. Prope quas inclusa muro capsa porrigitur, varijs vsibus idonea. Hinc aquariolũ, quam nonnulli lauatrinam appellant. Non procul effertur locus tabulis abiegnis concinnatus, vbi tudiculatum, frixoriorum, patellarum, verutum, catinorũ, ollarum, ahenorum, creagrarum, lebetum, consimilium q; repositoria. Solum pauimenti lithostroton est, vt etiam atry. Ex hoc descensus est sex graduum in cryptam. Quæ breui posticula, fenestrisq; clatratis illustrata, triplicẽ inprimis vtilitatem adfert. Etenim à dexira cum opaco baptisterio, colliquijsq; balineũ habet vel asamimthum, ibiq́ue adiunctum apodyterium, quod ita conditum, vt alias etiam penuaria cella possit

esse. Nec deest anaclinterium, quod ab aliis accubitū appellatur. E regione gurgustium est, equorum etiam vaceris, ligniſq; recipiendis accōmodum. Eius tabulatum, quam contignationem domus infimam appellant, solerter aduersus incendia pauimentatum est. In id ex atrio gradiculis quinque scanditur, & pedes decem a primo totius domus solario distat, commoditates tot idem quot locus inferior importans. Nam qua culinam spectat, Pædagium est, seu potius famularum cubile cui adstructum ornithotrophion, siue Gallinarium vt excubitorum alitū cantibus excitatæ, surgant ad absoluenda pensa. Ex aduerso, vbi farinario, girgillis item, atq; rhombis est locus, scalæ sunt, quibus ascenditur ad dictarūiam partium domus solarium primum, quod hoc modo complanatum atque confectum est: Querna complures validæ trabes ex ordine parum admodum inter se distantes, ita muro sunt insertæ, vt viringq; capita extrema ruderibus cæmentitys obiecta, nihil emineant. Deinde earū lateribus in rimas tanquam sulculos duos vngues profundos diffissis, impacti sunt differtim paxilli sequipedales, habentes vndique circumuolutos, regyratosq; septenos, aut octonos funiculos longiusculos: nexos stramine quod limo lutoq; tenacissimo perlitum, contortum atq; subactum est. Postmodò tectorium, omne lignum occultans, arenatū superinductum, cæmentitium q;

titiumq; pauimentum, cylindro coæquatum, certissimum contra incendia tutamentum. Huic superstructa sunt, cum suis scimpodijs, & apparatu Musas non dedecente, conclauia, quorum propriæ trabes & fabricæ, lapidibus quadratis sectilibus suffulta non attingit inferiorũ ligna, vt incendij fortuitu suborti flamma subiectis nocere non possit. Circa eadem proclestrion est, ex quo per murum transitus in æstuarium, inferiore maius, quod vel diæta, vel si voles triclinium insigne, cũ heliocamino poterit esse. Eius quoque, vt inferioris medium euagatur in turrim, quod non minoris commodi, quàm amœnitatis cœnaculum prædicari potest. Apparatus autem & dispositio ferè eadem, quæ substructi hypocausti. Diuersa tamẽ picturarum genera. Nam, vt reliqua transeam. Hic Aristippus naufragus coloribus effigiatus, suis ciuibus enunciat, ac suadet, vt eas possessiones filijs parent, quæ cum naufragis enatare possint. Illic inter Reges Plato, beatum terrarum orbem futurũ prædicat, cùm aut sapiẽtes regnare, aut reges sapere cœpissent. Nec cubiculum (vt etiã cominus insurgentium xysticorum possit esse cadax) annexum, neque solum dolatis asseribus, sed aduersus ignes cæmentis obductum est. Prope scalas quas dixi, latrinæ secessum habent. Nõ procul inde, murum trabes duæ crassiores penetrant, & tantum in sublimi supra plateam extant, quã-

tũm ad anabathra, quibus in supremum solarium ascẽditur sustentanda sufficiunt. Quæ sunt extra domum erecta, quò maius spacium intrinsecùs relinquant, nec incendia suborta locum peruiũ habeant, unde desuper cadant, aut ex edito delabãtur in structuram subiectam. Ad eadem ianua, transituſq; scansilis tam latus est, ut cum frumẽtario sacco rusticus expeditus peruenire possit in granarium. Quod supremum, ut recensui, solarium, eodem modo, & qua substructum ratione complanatum est. Omnes enim trabes, quantum fieri potuit, contra flãmas integumentis & incrustationibus obtectæ sunt. Earũ tamẽ extrema capita, quibus tigni, quos alij vocant telamones inseruntur, atq; ut tectum quasi fulturis sustinetur, ignibus sta sunt obnoxia, ut vim patientibus facilè poterit succurri. Hoc in loco muri desinũt, tectumq; succedit. Sed impositũ est turri sesquipedextans ædificiolum amœnum, quod podium, vel exedram vocare libet. Id sublicijs validioribus suspensum est, undiq; fenestras habẽs, in quibus sol nascitur conditurq;. Quòd si iuxta sentẽtiam Horatij, Domus laudatur, longos quæ prospicit agros, hoc laudibus euehendũ erit, cùm velut è specula totã ferè Hadriamariam intueatur, latosq; prospectet campos, atq; nemuscula, cumprimis Trupeliana. Musis igitur destinatum, quæ cacuminibus delectantur. In eo cum grammato-

phylacijs

phylacijs est bibliotheca, quæ totam Hadamariã ad bonarum artium disciplinas inuitare videtur. Cuius in parietis spacio dormiens Alexander, Iliadem Homeri sub puluino habet. Eius tectum non factigiatum, vt in fine pinaculum ostentat obaratum. Subest tabulatum Peristerostrophio non incommodum. Atqui multò laxior ad eruiliam, euenamq; recipiendam contignatio tabulata est sub totius contiguæ domus tecto. Quòd si ipsum non coctilibus laterculis, aut lapideis tegulis instratum, sed pro tempore contextum hoc modo: Tigillis atque scandulis adfixæ sunt valide crates vimineæ, quæ luto tenacissimo constipatæ, atq; ita strictim condensatæ sunt, vt vtrinque nihil appareat lignorum. Huic conspissato glutinamento stramentorum fasces ingesti, ligneaq; pala, sunt æqualiter adaptati. Quæ tectorum genera sunt agrestia quidem, sed Musis tamen, operoso nullo spendore gaudentibus, non indecora & durabilia satis, incendiorumq; tempore multò conducibiliora, quàm vel lateritia, vel lapidea. Siquidem illis correptis flamma parum incommodat, sed stramentitia tegumenta solum modò lambit atq; raptim sine horrore magno depascit, reliqua tanquam vaporibus indurata crusta relinquit intacta. Atqui Vulcanus in hac magnam exercet tyrannidem.

Etenim tota non modò corripit, & absumit,

ed etiam auxilio venientibus terrorem incutit atq; profligat. In aduersos enim fragmina candẽtia voluit, & crepitantibus flammis, horrisonoq; fragore, tanquam igneam grandinem eiaculatur, hostiumq; more tela fulgurãtia torquet, aufertq; prospectum, & auxilij spem omnem. Documento fuit ipsa Hadamaria, & stadium ab ea distans, Iosti Studes clarissimi doctoris patria, Elssa, per clandestinos Germaniæ vastatores nuper incẽsa. Vbi certa didicisses vtrorumq; discrimina Porrò mediis in flãmis cùm circumsecus omnia flagrarent, vidisses illa stare, magnoq; conatu se defendere, aut laborantia manus poscere: hæc autẽ ignibus superata, non modò concidere, sed etiam (vt dixi auxiliaturos in fugam crudeliter compellere. Hæc de domus tecto, atq; ijs, quæ sunt intrinsecus. Iam si vacat, quæ forinsecus, audi: Totus vndiq; murus leuigatus, ac dealbatus est. Coria laterũ atro distincta colore. Illius in medio tria tribus in locis foramina propemodùm tetragona videntur inscriptionibus destinata. Primum igitur quod in turris medio conspicitur, talibus versiculis exornatum est, quis lachrymabile tempus, quo tota deflagrauit Hadamaria, domus hæc quoque readificari cœpta, memoriæ produnt.

Diua redemptoris post incunabula CHRISTI,
& Mille ac quingenti cum quadraginta fuerunt
Anni, mensis habens cognomina Martis, & eius

Nuncia

Nuncia post decimam fatis lux quarta sinistri.
Solis & hæc retinens à iudice nomen, & huius
Noua furens siccis ventis Borealibus hora,
Qua sacer emisit verbum cœleste minister,
Cum caderet rapidis Hadamaria prodita flammis.

Post domus hæc anno reparari cœpta sequenti.
In supremis eius loci fenestris, aurea Stoicorũ illa sententia legitur: Ο ΤΙ ΜΟΝΟΣ σὸΦος ϖλὸυσιος. *Qua mortalium, quorum infinitus vbique numerus, Philargyria perditorum greges monent, longè pluris virtutem quàm diuitias æstimandas esse, quòd harum gloria fluxa sit atque fragilis, sed immortalis illa, quæ nec eripi, nec surripi possit, neq; naufragio neq; incendio amitti: qua præditi qui sunt, sõlos esse diuites, cùm soli possideant res & fructuosas & sempiternas, soliq; (quod, autore Cicerone, propriũ est diuitiarum) contenti sint rebus suis. Duo reliqua in medio sunt eius muri, qui portam anteriorem, siue molarem spectat. Quorũ priori tale tetrastichon, quod ipsa domus proloquitur, est insculptum:*

Quod mihi sit nomen, quæris fortasse viator,
Siste gradum, tali carmine certus eris.
Huc Mecœnates quia dona tulere, quòd ausus
Hæres me tenuis condere, Musa vocor.

Alteri tale Sapphicon.

Ipse Reinhardi pater hunc amussit

Con-

Contulit primæ lapides, nepoti
Debent hinc noſtro domus ipſa longè
Charior eſſe.

Et quibus profectò liberis non chariſſimum id fuerit, quod vicinorum teſtimoniis boni parentes vel dixerint, vel fecerint, memoratu dignum? Sublimis autem eius loci feneſtris, longum, idq; paulo rudius & grauius. ne poſſit aliorſum tranſferri, ſcamnum faginum eſt poſitum, vbi tranſeuntes viatores delaſſati quieſcere, aut ſenes apricari, aut ciues Hadamarij conſidere poſſint de rebus publicis tractaturi, aut animi demulcēdi gratia nugas acturi, retiq; ventos (quod aiūt) venaturi.

DESCRIPTIO SERPENTVM, E Lucani libro Nono deſumpta.

Illa tamen ſterilis tellus, fœcundaq; nulli
Arua bono, virus ſtillantis tabe Meduſæ
Concipiunt, diroſq; fero de ſanguine rores,
Quos calor adiuuit, putriq; incoxit arenæ
Hic quæ prima caput mouit de puluere tabes
Aſpida ſomniferam tumida ceruice leuauit
Plenior hinc ſanguis, & craſſigutta veneni
Decidit: in nulla plus eſt ſerpente coactum.
Ipſa caloris egens gelidum non tranſit in orbem
Sponte ſua, Niloq; tenus metitur arenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur,

Hinc

Hinc Libycæ mortes, & fecimus Aſpida inertē.
At non ſtare ſuum miſeris paſſura cruorem
Squamiferos ingens. Hæmorrhois explicat orbes
Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos aruæ
Cherſydros, tractiq; via fumante Chelidri,
Et ſemper recto lapſurus limite Cenchris.
Pluribus ille notis variatam tingitur aluum,
Quàm paribus tinctꝰ maculis Thebanꝰ Ophites.
Concolor exuſtis atq; indiſcretus arenis
Ammodites, ſpinaq; vagi torquente Ceraſtæ.
Et Scytale ſpirſis etiam nunc ſola pruinis
Exuuias poſitura ſuas: & torridi Dipſas:
Et grauis ingeminū vergēs caput Amphisbæna,
Et Natrix violator aquæ, iaculiq; volucres,
Et contentus iter caudæ ſulcare Phareas:
Oraq; diſtendens auidus ſpumantia Preſter:
Oſſáq; diſſoluens cum corpore tabificus Seps:
Sibilaq; effundens cunctas terrentia peſtes,
Ante venena nocens, latè ſibi ſummouet omne
Vulgus, & in vacua regnat baſiliſcus arena.
Vos quoq; qui cunctis innoxia numina terris
Serpitis aurato nitidi fulgore dracones,
Peſtiferos ardens facit Aphrica, ducitis altum
Aëra cum penn[illegible], armentaq; tota ſecuti
Rumpitis ingentes amplexi verbere tauros.
Nec tutus ſpacio eſt elephas, datis omnia letho:
Nec vobis opus eſt ad noxia fata veneno.

THE-

APHTHONII

THESIS.

ΘΕΣΙΣ.

Consultatio. THesis, id est, consultatio, est rei alicuius inuestigandæ per orationem consideratio, vel disquisitio Consultationum autem, aliæ ciuiles sunt aliæ contemplatiuæ. Ciuiles sunt, quæ actionem habent ciuitati accommodatam, velut: An ducenda sit vxor, an nauigandū, an muri faciendi: His enim omnibus ciuitatis status continetur. Contemplatiuæ verò, quæ ad solam animi considerationem pertinent, videlicet: An globosum cœlum? an multi sint mundi? Hæc enim in vsum hominibus non veniūt, sed mente sola peruidentur. Differt autem Consultatio ab Hypothesi, id est, causa, quòd Causa definita est, Consultatio verò indefinita. Definitio autem fit persona, re, causa & reliquis, vt muri sunt ne faciēdi Perquisitio est sine persona Quòd autem inuadentibus Persis Lacedæmonij consulunt, muro Spartam circundare, causa est. Personam enim habet, Lacedæmonios deliberantes: Rempub. murum Spartæ addere. Causam verò, inuadētes Persas. Prima autem omnium præexercitamentorum consultatio contradictiōnem, & solu-

tionem

tionem, secundum quæstionem admittit. Diuiditur ergo Thesis primum in Ephodum id est, in proemion, ex directo ad narrationē tendens. Quem aggressum proemij loco pones. Hinc finalibus vteris capitibus, legitimo iusto, vtili, & possibili.

THESIS, AN DVcenda vxor.

AGGRESSVS VICE Proemij.

SI quisquam omnia pariter laudare volet, is mihi matrimonium laudet. Demissum enim ex cœlo est. Ipsumqúe rursum Cœlum Deis impleuit, eosqúe procreauit, quorum munere paternū hominibus tribuitur nomē, eisdemq́, quos progenuit, dedit rerum naturam tuendam. In terras autem acceptum, reliquis omnibus originem dedit, quæq́ singula natura sua fluxa caducaq́ erant, ea stabiliuit posteritate, æternitatēqúe ipsis successione adinuenit. Primum autem maxime ad fortitudinē, subeūdaqúe constanter pericula homines impellit. Quoniam enim vxores liberosqúe defendit, pro quibus suscipiūtur bella, certū est eo quod ad sumenda arma hortatur, eo quoque vt recti bellorū euent⁹ subeamus. Quin iustos etiā, nedū fortes homines efficit,

Matrimonij laus.

efficit. Cognationū enim neceſſitudines, iuraq; tribuit, quorum reſpectu metuq; ab inferenda iniuria homines coërcet, itaq; iuſtitiam ſimul docent cum fortitudine. Sed & ſapientes facit, quippe quibus chariſsimorū pignorum inijcit prouidentiam atq; curam: quodq; maximè quis miretur, ipſam temperantiā ſecum adfert matrimoniū, & in medijs voluptatibus modeſtiæ quoq; inuenit locum. Legem enim libidinibus præſcribens, tēperantiæ fine voluptates coërcet. Quæq; ipſa per ſe accuſatur voluptas, eam matrimonio coniunctam laudamus. Si ergo matrimonium Deos dedit, & procreādo poſteritatem omnem firmat, ſi fortes item iuſtosq; facit, & ſapientes præſtat, & temperantes quis eſt, qui nō pro viribus quatenus poſsit, ipſum ſibi putabit laudandum?

CONTRADICTIO.

Sanè inquis, ſed calamitatum multarum matrimonium eſt cauſa.

SOLVTIO.

Fortunam mihi videris, non matrimoniū accuſare. Quæ enim aduerſa hominibus acci-

accidunt, eorum fortuna est causa, non matrimonium. At contrà quæ læta matrimonium tribuit, ea certè nequaquam fortunæ accepta possunt referri. Rectius ergo est, matrimonij bona laudare, quàm accusare mala, quæ ex ipsa afferuntur fortuna. Iam verò si quis maxime humanorum casuum aduersa velit matrimonio assignare, nihilo tamen idcirco magis fugiendum erit. Num si qua reliquis in rebus nos offendunt, ea cõtinuò nos ab ipsarum cura deterrebunt? Agedum singulas excutiamus artes; omnes habent aliquid quod quis accuset. Agricolæ procellis infestantur, & per grandinẽ fame contabescunt: non tamen si quos tempestas offendit, ideo statim agros relinquunt, sed perseuerant colere. Neque nautæ, si quid ex cœlo accidit ipsis, continuò post tempestatẽ dissoluunt naues, cessantque nauigare deinceps metu eorum quæ pertulerunt: verùm difficultates fortunæ tribuẽtes, ad opes quas mari parauerũt, reuertuntur. Bella etiã pugnaq; militantium absumũt vitam: non quia occũbunt aliqui, idcirco deserunt militiam, sed quia pugnantes ob fortitudinem laudantur, hoc ipso etiam quòd ceciderũt, gaudent, & instantem fortunæ asperitatem præsenti gloriæ bono rependunt

Neque

Neque enim propter mala, meliora fugienda sunt, sed bonorũ causa & asperrima perferenda. Nonne ergo absurdum est agricolas, nautas item & milites difficultates meliorũ gratia tollerare, matrimonium vero nobis auersandũ putare, quia habeat aliquid quod offendat.

CONTRADICTIO.

Sane, iniquis, sed viduitatem mulieribus, puerisque orbitatem affert.

SOLVTIO.

Mortis hæc mala sunt, hancq; nobis difficultatẽ circundedit natura, quam tu quidem accusare mihi videris, quod non homines efficit, vt Dij essent: accusareq; matrimonium, quod non Dijs mortales coniunxit. Quid insimulas matrimouiũ eorũ, quorum est apud mortem causa? Cur nuptiarum dicis, quod ipsius est naturæ? Patere perire eum qui natꝰ est, quocunq; tandem pereat modo? Quid si occidunt homines, quia nati sunt, eademque via coniugẽ viduã relinquunt, natosq; ex se filios faciunt pupillos? Quid? hæc matrimonij dices culpâ fieri, quæ solùm ab ipsa fiunt natura? At ego e contrario orbitatem, viduitatemq; puto matrimonio resarciri. Mortuus est illi pater eoq; nomine pupillus est, reddit rursus alium sibi matrimonium patrem. Itaq;

hoc

hoc malum nō ex matrimonio prodit, ſed matrimonio occultatur, fitqúe matrimoniū non cauſa orbitatis, ſed abſcondit potius ipſam & reſtaurat. Sic viduitatē quoque, quā obitu mariti attulit natura, matrimoniū nouis iterum nuptijs immutat. Quam enim mors reliquit viduam, hanc rurſus matrimonium viro coniungit: atque velut cōſeruator muneris ſui, eaqúe dedit initio, ablata quoque reſtituit. Auferre ergo viduitatē ſolet matrimonium, non facere: Pater quoq; morte liberis orbatur, rurſumqúe alios matrimonio aſſequitur, fitqúe ſecundo matrimonij munere pater, cui id quod ſemel iam habuerat paternū nomen, erat ablatum. Quid ergo matrimonij bona in crimen ipſius conuertis? Videris mihi non arguere, ſed laudare nuptias velle. Quando enim enumerare nuptiarū bona cogis, laudator matrimonij factus es potius, quam reprehenſor. Vituperansque matrimonium, vt recenſeamus laudes ipſius adducis, cauſamque præbes, munera ſua recognoſcendi nobis, eo ipſo quòd crimina tua refutamus.

CONTRADICTIO.

Eſto, inquis, ſed laborioſa tamen res eſt matrimonium.

SOLVTIO.

Verùm, ſed labores quoque matrimonium

ſoluit,& auferuntur per nuptias quæcunque exercitos homines reddunt. Vitæ tranquillitas eſt,cum muliere ſociari: quantulum autē virum in thalamo vxori cōiungi? Iam quāta cum voluptate puer expectatur,ſperatuſq; ſe profert,& in lucem prodiens,mox patrem appellat. Addicitur deinde arti alicui diſcēdæ patriſq; fit laborū particeps. In cōcionibus exinde verſatur,paſcitq; in ſenecta patrē & prorſus in quodcunq; res ipſa popoſcerit, aptum ſe expeditumq; præbet.

EPILOGVS.

Adeò non eſt oratione recenſere, quanta matrimonium adferat bona. Ingens ergo res eſt matrimonium,& Deos procreās,& mortalibus vt Dij eſſe videātur, ſucceſſione præſtans: ac omnes qui nuptijs initiantur,inſtituit, vt iuſtitiam colant, temperantiam obſeruent: quin & reprehenſas alioqui voluptates,honeſtas facit. Idcirco plurimi faciendum eſſe matrimonium, inter omnia facilè conſtat.

SCHOLIA.

GRæci Rhetores Theſin appellant quæſtionem vagā, nullis circumſtantiarū cancellis inclu-

ſam,

sam, Latini quæstionem infinitam. Cicero in Topicis, Propositionem. In Partitionibus, consultationem. Priscianus Positionē dixit, vt, An ducēda vxor, An colenda sit amicitia, An nauigandū, An si bellum gerēdum, An discēdæ literæ Græcæ.

Hypothesin autem vocant quæstionem finitam quæ habet in quæstione certas personas, loca, tēpora, & reliqua genera attributorum. Hanc Cicero in partitionibus controuersiam, In Topicis causam appellat: vt, sit ne Cæsari bellum suscipiēdum aduersus Pompeium. An Syllæ administrāda Respub. An Græcæ literæ discendæ destinato Theologiæ. An Cato tempore belli ciuilis rectè duxerit Martiam vxorem. Vide Quintilianum libro 8. cap. 5. Idem libro 2. cap. 1. ait: Antiquis hoc fuisse ad augendā eloquentiam genus exercitationis, vt Theses dicerent. Et Cicero in Oratore ad Brutum, Aristoteles, inquit, adolescētes ad copiam Rhetorum, in vtramq; partē, vt ornatius & vberius dici posset, exercuit. Rodolphus Agricola lib. 2. cap. 8. Thesin quæstionem vocat κατηγορημα, id est, prædicatiuam, quæ nullis certis finibus temporum, locorum, aut personarum concluditur, vt: An accedendum ad Rempub. Hypothesin, conditionalem, ὑποθετικην, vt: Sit ne Socrati accedendum ad Remp. Hypothesis.

MAGNAM autem habent Sicelis cum loco communi similitudinem. Sed hoc differunt, quòd Locus communis à Thesi differt.

Locus communis ad amplificandam & augēdam causam assumitur, Thesis ad explicādam & probandam. Et ille quasi certa re declamitatur: Hæc disputatur & disseritur. Denique ille affectuum, hæc considerationis est. Priscianus inquit: Inter Locum communem & Positionem hoc est differentiæ. Quòd Locus communis est conuictæ & manifestæ rei exaggeratio. Positio autem dubiæ rei quæstio.

Theses ciuiles.

Aliæ ciuiles, &c. *Has Græci* πωλιτικὰς *appellant. Quæ sunt earum rerum, quæ in ciuitatibus vsurpātur ac fiunt, publicè an priuatim. Ducendæ ne vxores, nauigandúmne sit, ædificādum, ambulandū. Huiusmodi et illæ Ciceronianæ sunt, de quibus ipse Attico scribens libro nono. Sed tamen ne me totum ægritudini, inquit, dedam, sumpsi mihi quasdā tanquā* θεσεις, *quæ &* πολιτικαι *sunt, & temporum horum, vt & abducam animum à querelis, & in eo ipso, de quo agitur, exercear. Ea sunt eiusmodi:* ἐι μενετέον ἐν πατρίδι: τυραννουμένες ὁ αὐτ, ἐι παντι τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πρακτέον, *&c.*

Theses Contemplatiuæ.

Contemplatiuæ, &c. *Has alij speculatiuas appellant, Græci* θεωρικὰς, *quòd sola animi ratione explicari, & intelligentia soleant comprehendi, vt, Anima sit ne naturâ aliqua. Et eadem ne mortalis. Et, mundúsne extiterit aliquo tempore. Item sit ne syderum Musica. Plinius. lib. 2.*

cap.

cap. 22. Item sintné Antipodes. Earum quæstionum magnam copiã habent scholasticorum παραδιατριβαι, *cuius generis hoc est, an homo creari potuerit* ἀναμάρτητος. *Et id genus alia innumera.*

An globosum cœlum. &c. *Priscianus, inquit, An pilæ formam habeat mundus.*

An multi sint mundi. &c. *Quod nonnulli voluerunt, Vide Ciceronem de vniuersitate. Vnde Alexander, cùm eius comes Anaxarchus, ex authoritate Democriti, mundos innumerabiles referret. Heu me, inquit, miserum, qui nec vno quidem sum potitus, vt recenset Valerius lib. 8 cap 15. Vide Plutarchum in Alexandri vita. Et Q. Curtium. Vide Ciceronem 1. Tuscul. quæst. Sunt item Questionum aliæ simplices, aliæ compositæ. Simplices, vt, an luctatione sit exercẽdum, an declamandum. Compositæ, vt an luctatione exercendum, siue agricultura, an declamãdum sit ex chartis, siue memoriter cum decora vultus atq; gestus moderatione.* Democritus.

Inuadentibus Persis. &c. *Historia habetur apud Thucididem. Et bellorum Lacedæmoniorum cum Persis, Orosius meminit lib 3 cap. 11, Plutarchus in vita Aristidis scribit, Lacedæmonios à Persis trophæa retulisse.*

Sparta. &c. *Sparta vel Sparte fuit vrbs Laconiæ, nullis ab initio muris cincta. Vnde Agesi-* Sparta.

ëaus percontanti, quam ob causam Sparta nõ circũdaretur muris: Hi, inquit, sunt Spartana mœnia, significans nullo respublicas munimento tutiores esse, quàm ciuium virtute.

Diuiditur Thesis, &c. *Primùm inquit, ingressus aliquis ad argumentationem vice exordij erit. Deinde excutiẽdi locus suasoriarum, honesti, vtilis, facilis, necessarij, &c. Et si quid probabiliter contradici posse videatur, hoc suo loco refutandum erit. Postremò breui epilogo, velut perorandum, aut hore Mosellano.*

IN EXEMPLVM.

Deis cœlum impleuit, &c. *Vnde Cicero, primo Tusculanarum: Quid totum prope cœlum, nonne humano genere completum est, &c. Diuus Ambrosius, 32. quæst. 1. Nuptiæ. Nuptiæ, inquit terras replent, virginitas Paradisum. At Varro putabat vtile, vt se homines Dijs genitos mẽtirẽtur. Vide Augustinum de ciuitate lib. 3. cap. 4.*

Æternitatem adinuenit, &c. *Vnde Plato de legibus, quarto dialogo: Genus, inquit, hominũ immortale hoc modo in sempiternum perdurat, quod filiorum filios relinquendo, vnum & idem semper per generationem immortalitatem adipiscatur. Nefas autem est immortalitate seipsum sponte priuare. Hac verò ex animo ille se priuat, qui filios & vxorem negligit.*

Succes-

Succeſsione,&c. *Hoc eſt, per diſceſſionem aliorum, in aliorum locos. Etenim morientibus alijs, alij rurſus naſcuntur. Hinc Homerus homines arborum folijs comparauit. Vide Eraſmum in prouerbio. Homo bulla.*

Ad fortitudinem,&c. *Ciues enim vt liberos & vxores defendant, fortiter pugnãt. Et Scipio vltimo conflictu cum Annibale congreſſurus, milites adhortãdo, dixit adeſſe finem belli. In manibus eſſe prædam Carthaginis. Si fortiter pugnauerint, reditum datum iri in patriam, ad parentes, liberos, coniuges, Penateſq; Deos.* Fortitudo.

Prouidentiam,&c. *Qua perſpiciunt parentes, quæ liberis bona, vtilia, honeſtaq; ſunt, Pars eſt prudentiæ, quæ bonarum aut malarum rerum & vtrarumq; ſcientia, vt ait Cicero ſecundo de inuentione.* Prouidentia.

Temperantiam,&c. *Hæc eſt firma animi, & moderata dominatio rationis in libidines, atque alios nõ rectos impetus, vt ait Cicero. Cuius partes Clementia, Continentia, Modeſtia.* Tẽperãtia

Accuſatur voluptas,&c. *Cicero ſecundo de finibus ſcribit, maximas virtutes iacere dominãte voluptate. Quam malorũ eſcam Plato vocauit, quòd homines ea, velut hamo piſces, capiantur. Et Architas Tarentinus ait: Nullã capitaliorem peſtẽ hominibus à natura datam, quàm voluptatem. Cuius meminit Cicero de Senectute.* Voluptas.

Si ergo. &c. *Epilogus est hactenus dictorum, quæ ab honesti partibus deduxit, matrimonium laudando. Diuiditur autem honestum in laudabile, & rectum. Hoc ipsum rursus diuiditur in iustitiam, fortitudinem, prudentiam, modestiam.*

Vide Ciceronem tertio ad Herennium.

Calamitatum causa. &c. *Vnde Menander*

ὁ μὴ γαμῶν ἄνθρωπος οὐκ ἔχει κακα

Qui non ducit vxorem homo, non habet mala.

Αλύπως ἔξεις τὸν βίον χωρὶς γάμου.

Matrimonij mala.

Matrimonium, vt Erasmus ait. 4. Apophth. comitatur perpetua sollicitudo, dotis exprobratio affinium graue supercilium, molesta socrus, incertus liberorum euētus, iuges, querelæ atq; rixæ.

Iuuenal. Sat. 6.

Semper habet lites, alternaq; iurgia lectus,
In quo nupta iacet, minimum dormitur in illo.

Agedum. &c. *Fidei faciendæ gratia vtitur inductione. Et ostendit nullū vitæ genus esse, quod nō suas habeat molestias. Sapienter Solō aiebat: Si in vnum locum cuncti mala sua contulissent, futurum, vt propria deportare domum quam ex omnii miseriarum acerno portionem suam ferre, mallent, vt ait Val. libro septimo cap 2. Meminit Erasmus tertio Apophth.*

Per grandinem. &c. *Vt si de cœlo, vel arbores, vel segetes fuerint tactæ. Cœlestis autem iniuriæ duo sunt genera: Vnum, quod tempestatē*

Cœlestis Iniuria.

vocamus,

eamus, in quibus grandines, procellæ, cæteraq; similia intelliguntur. Quæ cùm acciderint, vis maior appellatur. Alia sunt illa, quæ silente cœlo, serenisq; noctibus fiunt, nullo sentiente, nisi cùm facta sunt. Publica hæc, & magnæ differentiæ, alijs rubiginem, alijs viridinem, alijs carbunculũ appellantibus, vt ait Plinius. 18. cap. 28.

Dissoluunt naues &c. *Tempestatibus iactati non statim deserunt nauigationes, sed mox reficiunt rates quassas indociles pauperiem pati.*

Laudantur. &c. *Qui fortiter in prælio rem administrarunt, ab imperatoribus laudabantur, atque fortitudinis præmia consequebantur coronas ciuicas, obsidionales, murales, vallares, castrenses, statuas, triumphos. Mortui etiam laudibus celebrabantur.*

Gaudent, &c. *Lætantur qui fortiter pugnando succubuere, Sic Epaminundas, qui sanguine & spiritu deficiẽs, nõ finis est, inquit vitæ meæ, sed melius & altius initiũ adnuenit. Nũc enim vester Epaminundas nascitur, quia sic moritur, vt ait Valerius lib. 3. cap. 2.* Epaminũdas.

Laboriosa res &c. *Vnde illud Cynici Cratetis* Τέκνα πόνοι, *Vide Erasmum in proverbio, Optimum non nasci.*

Labores soluit &c. *Hinc Metellus ille Numidicus asseuerabat: Nullas plorumq; esse in matrimonio molestias: Si qua tamen accidere non nunquam*

nunquam viderentur, paruas & leues, facileſq; toleratu eſſe dicebat, maioribusq; eas emolumentis, & voluptatibus obliterari, eaſdemq; ipſas nunquam omnibus, neq; naturæ vitio, ſed quorundam maritorum culpa & iniuſtitia euenire. Vide Gellium libro primo, capite ſexto.

Paſcit in ſenecta, &c. *Iuxta prouerbium,* ἀνταπελαργεῖν, *quod eſt, parētes ætate feſſos nutrire, mutuamq; vicem rependere.*

EXEMPLA.

QVOD NON DVCENDA SIT vxor. Theſis, contrarijs Aphthoniana locis tractata, ſtudio exercitij.

EXORDII FORMVLA.

Vxor non ducenda.

Cùm iuxta vetus prouerbium: Ignis, Mare, mulier, tria mala ſint, mihi plurimùm deſipere videntur, qui ſe cōiecerint in flammas, in fluctus, & in matrimonij calamitates. Hoc ipſum diſſuadendi ſtudio cumprimis Homerus ait: Vſq; adeò nihil improbius vel muliere peius. Et temporibus hodiernis ſtrenuè dant operam mulieres, ne Poëtarum grex vaniloquùs omnino fuiſſe reputetur, qui fœminā nihil peſtilentius eſſe confirmārunt Et mulierem omnem eſſe malam, perquàm venuſtè ſignificauit Lycon quidam, qui cùm vxorem duxiſſet perpuſillam, dicebat è malis quod mini-

minimum esset eligendum. Quippe λύχνȣ ἀρθεντος γυνὴ πᾶσα ἡ αὐτὴ.

AB INDIGNITATE MAtrimonij.

Non eo inficias, matrimoniũ institutum à Deo, sed ab eodem etiam adiectos tot laborũ sudores, tot molestias, denique dolores, inficias non eo. Et quod ab initio bonum erat, iam vel temporũ iniuria, vel hominum malitia factum est longè deterius, vt multò citius Plutonia regna cacodæmonibus repleat, quàm Dijs cœlum.

A PVSILLANIMITATE.

Milites ignaui sunt, & cor in pedes ijs decidere solet, quibus domi sunt vxores atq; liberi. Etenim extra telorum iactus esse, & post principia se continere laborant, id vnũ curantes, vt integri maneant ac illæsi, ne si fuerint interfecti, relinquant viduas atque pupillos. Cæterum qui paulò fuerint animosiores, â suis obiurgantur, iuxta illud Penelopes:

Ausus es ô nimium, nimiumq; oblite tuorũ, &c.

AB INIVSTITIA.

Iniquos facit ad iram concitans coniugiũ. Hæc ipsissima est officina rixarũ, vt portus tranquillitatis

tatis cœlibatus, vnde illud: Qui nõ litigat, cœlebs est. Deinde, qui obstricti sunt matrimonio cogũtur indies magnum in vsus domesticos sumptum facere ad vxores, liberos & familiam alendam. Et deficiente crumena, per fas, perq; nefas pecuniam corradere, secum assiduo dicentes:

Vnde habeas nemo quærit, sed oportet habere
Lucrum pudori præstat.
Et genus & formam regina pecunia donat.
Ociues, ciues, quærenda pecunia primùm,
Virtus post nummos.
Quantum quisq; sua nummorũ seruat in arca,
Tantum habet & fidei.
Certè prima ferè vota, & cunctis votissima templis,
Diuitiæ vt crescant, vt opes, vt maxima toto
Nostra sit arca foro. Vt ait Iuuenalis.

AB INTEMPERANTIA

Quotusquisq; est, qui non matrimonium contrahat, vt sponsi (quod aiunt) vitam victurus, perfruatur voluptate, ac subet in libidinem, curetq; hoc vnum, vt lasciuum interueniat illud ζωὴ καὶ ψυχή.

EPILOGVS.

Quis igitur matrimonium laudibus euehendum

dum æstimet, cùm inferorum regna magis quàm cœlorum adaugeat, cùm iniquos faciat, contineatq; vitam obscœnis plenam voluptatibus, ac earum venenatis illecebrarum præstigijs incubans, adducat malorum (quod aiunt (Iliada, vt γυναικῶν ὄλεθροι, proverbio locum fecerint.

CONTRADICTIO.

Sed ais: Quæ sunt in matrimonio mala, ipsi fortunæ sunt assignanda.

SOLVTIO.

Id immeritò facis. Nam si viri cœlibes viuerent, à plurimis afflictionibus liberi manerent, nunquam agricola assiduo tanto labore terram colere, nunquàm genus omne cerdonum tanto sudore diffluere, nunquàm tantis periculis mercatores nauigare cogerentur, si non querulis vxoribus atq; liberis egentibus victum & amictū quærere compellerētur. Verè igitur diuus Paulus de coniugatis inquit: Afflictionem in carne sunt habituri: & beatiores prædicat, qui hoc frænum nō momorderint.

CONTRADICTIO.

Sed viduarum & orborum pupillorumq; conditiones morti, non matrimonio refers acceptas, & per hoc resarciri dicis, q̃ per illam auferatur.

SOLVTIO.

Esto,

Esto, Mors tibi patrem eripit, nouæ nuptiæ vitricum reddunt. Sed hæc ipsa pensatio ipsissima est Diomedis & Glauci permutatio, qua pro patre scorpius accipitur. pro charissima matre datur nouerca, vt rideatur, qui ad eius tumulum fuerit lachrymatus.

CONTRADICTIO.

Esto, inquis. Sed tamen nõ laboriosa res est matrimonium, cùm laborum participes vxores sint viris solatio. Et filij parentes ipsos omni malorum fasce leuent, foueantq; fessos ætate.

DILVTIO.

Sæpius molestant viros, quàm cõsolantur vxorum greges. Quarum paucissimæ fideles, vt verè dictum sit: Mulieri ne credas, ne mortuæ quidẽ. Quod monet, vsq; adeò non esse fidendũ mulieri, vt etiam si morietem videas, putes fingere. Et filiorum incertissimus est euentus. Lõge plures dedecori sunt parentibus, quàm ornamento. Qui vt arietes, nutricationis mercedem persoluunt, argento senes emungendo, turpissimisq; facinoribus excruciando, vt Crates ille rectè dixerit, τὲκνα πὸνοι, &c.

CONCLVSIO.

Ergo, cùm tot vndiq; malorum fluctibus matrimoniũ impetatur. quis vel sanæ mentis solutus ab vxore, quæsiuerit vxorem?

ALI,

ALIVD EXEMPLVM.

QVOD SENECTVS NON MOlesta, nec onus Ætna grauius.

THESIS.

Quòd si vina vetera nouis quasi de musto & lacu hausti præstantiora iudicamus, cur nō senectutem iuuenta meliorem, laudatuq; magis dignam arbitramur, cum vt illic omnia defecata & salubria, ita hic omnia matura & grauia cōtemplemur esse?

Senectus laudabilis

A LEGITIMO.

Senectutem omnes vt adipiscamur, solemus optare. Quod cùm ita sit, iniquè faciunt, qui adeptam accusant, ac in illa genuinum frangunt, quā diuina scriptura coronam dignitatis appellat, eam præcipuè, quæ reperietur in vijs iustitiæ. Prouerbiorum decimòsexto.

AB VTILI.

In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudētia prouerbio nobilitata, Seris enim venit vsus ab annis. Hinc est, quòd iuuentus olim cumulatum & circumspectum honorem reddebat senibus, vt ait Valerius. Et Iuuenalis:

Credebant tum grande nefas, & morte piandum,
Si iuuenis vetulo non assurrexerat, & si

Barba-

Barbato cuicunq; puer, licet ipse videres
Plura domi.

A FACILI.

Nec difficilis adeò senectus, neq; tam molesta, sed tolerabilis & iucunda, quam tot rerum bene gestarum præconia exornant, quam recordatio multorum tot benefactorum obiectant, quam denique grauitas, constantia, consiliorum rationes, authoritas & reuerentia plane diuinam efficiunt.

A NECESSARIO.

Prudẽtia. *Prudenter instituta Respub. sola, quæ senum propria virtus est, prudentia conseruentur oportet. Etenim florentis ætatis est temeritas, senectutis prudentia. Illa ciuitates multas euersas, hac conseruatas esse, tot veterum exempla testantur.*

CONTRADICTIO.

At senectus ipsa morbis auocat à rebus gerẽdis, ac inutiles reddit.

SOLVTIO.

Multò plura, quàm iuuenes, efficere possunt senes, rerum studijs assueti. Quorum arma sunt artes, & virtutum exercitationes. Nec viribus, aut velocitate corporum res magnæ gerũtur, sed consilio, authoritate, atque prudentia.

OBIECTIO.

Sed obliuionem inducit, memoriam minuit, vires adimit.

DILV-

DILVTIO.

Memoria perit, nisi exerceas. Prudentes ergo senes intentam animum, tanquam arcũ, habentes non langueſcunt, nec ſuccumbunt ſenectuti. Senibus ingenia manent, modò permaneat ſtudiũ & induſtria. Vnde Cato, Pythagoreorum more, exercendæ memoriæ gratia, q̃ quoq; die dixerat, audierat, egerat, cõmemorabat veſpere. Hæ ſunt exercitationes ingenij, hæc curricula mẽtis, in his deſudans, atq; elaborans, corporis vires non magnopere deſiderabit, vt ait Cicero.

Memoria.

Cato.

CONTRADICTIO.

Sed caret voluptatib. vt recte Horatius dixerit. Multa ferunt anni venientes cõmoda ſecum, Multa recedẽtes adimũt, Venerẽ, cõuiuia, luſus.

SOLVTIO.

O præclarum munus ætatis, ſi quidem id auferet nobis, quod eſt in adoleſcẽtia vitioſiſſimũ. Omnẽ malorum eſcam voluptatẽ eripit, & libidines pecuinas animis eximit, ac inſtillat veræ pectoris dona. Porrò nihil peſtilentius voluptate, at nihil præſtabilius ratione: Hanc fouet ſenectus, illam autem expellit.

CONTRADICTIO.

At ſunt moroſi, & anxij, & iracundi, & difficiles ſenes: ſi quærimus, etiam auari.

DILVTIO.

Sed hæc morum vitia ſunt, non ſenectutis. At

morositas tamen,& ea vitia quæ dixi, habent aliquid accusationis: Vide Ciceronẽ in Senectute.

CONTRADICTIO.

Sed appropinquatio mortis est, quæ certè à senectute non potest longè abesse.

SOLVTIO.

O miserum senem, qui mortem contemnendã esse in tam longa ætate non viderit. O infœlicem Christianum, qui mortẽ metuit, ac non potius cũ Paulo dicit: Cupio dissolui,& esse cum Christo. Quid enim hæc vita commodi, quid nõ potius laboris habet? Cur in malis,& non potius omnia, quæ secundum naturã fiunt, sunt habenda in bonis? Quid est autem tam secũdum naturã, quàm senibus emori, quod idem contingit adolescentibus aduersante & repugnante natura. Itaq; adolescentes mori sic mihi videntur, vt cùm aquæ multitudine vis flammæ opprimitur. Senes autẽ, sicut sua sponte nulla adhibita vi cõsumptus ignis extinguitur. Et quasi poma ex arboribus, si cruda sunt, vi auelluntur, si matura & cocta, decidunt: Sic vitam adolescentibus vis aufert, senibus maturitas.

CONCLVSIO.

Finem dicendi faciã, nihil ambigens, quin iudscaturi sitis, dignissimã esse laudatu & amplexu senectutem, quum ea rebus gerendis consilia suppeditet, prudentia valeat, auctoritate polleat,

reuerentia

reuerentia præluceat, omnium deniq; malorũ liberationem maturitatis naturalis beneficio subministret.

ALIVD ARGVMENTVM.

Theseos.

Diuitias non esse summum bonum.

EXORDIVM.

Qui sententias iniquas defendendas suscipiũt, mendacia verborum lenociniis fucare solent, & morbido sermoni exquisita adhibere medicamẽta: quorum in numero sunt, quos non pudet asserere, summum bonum diuitias, & solum diuitem esse beatum. Contrà, qui veritatem, cuius est simplex oratio, amplectuntur, non in diuitiis, sed potius summum in virtute bonũ collocant. Etenim perpendunt, opum affluentia non beatos, sed magis infœlices reddi, cũ maximæ solicitudines atq; calamitates inde soleant proũenire. Nanq; vt Iuuenalis inquit, plures nimia congesta pecunia cura strangulat, & cuncta exuperans patrimonia census. Diuitiæ.

Pauca licet portes argenti vascula puri.
Nocte iter ingressus, gladium contumq; timebis,
Et motæ ad lunã trepidabis arũdinis vmbrã &c.

Et quid aliud olim Lacedæmonios perdidit, quàm pecuniæ cupiditas? Qui oraculo responsum acceperant, tũ demum vincendum esse Spartam, cùm aurum & argentum in præcio cœperint habere.

Accedunt alia, quæ licet per ſe videantur leuiora aut infirmiora, tamen turba valent, atq; confirmant: diuitias malis plurimis tentari, ſtultitia regi, puſillanimitate eneruari, libidine corrũpi, ac iniuſtitia denig; prophanari. Nã quotuſquiſque diuitum eſt, qui non fortuna ebrius, arroganter & confidenter loquatur, & agat, opibus ſcilicet fretus, vt inde natum prouerbium: Ἀργύριου πηγαὶ λαλοῦσι: *Argenti fontes loquũtur. Quod notans Horatius, Mecũ, inquit, contendere noli, Stultitiam patiuntur opes, Quotuſquiſq; qui non tumultu quopiam ſuborto, aut bellis ingruẽtibus, in morem Galli cuiuſpiam, vt aiunt, trepidet, atq; magis ſibi theſauris ſuis, quàm Reipub. velit cõſultum. Quotuſquiſq; qui non plura, quo plura poſſideat, aſſiduò petat. Creſcit enim amor nũmi, quantum ipſa pecunia creſcit.*

Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops,
Nec ſitim pellit, niſi cauſa morbi
Fugerit venis, & aquoſus albo
Corpore languor.

Quotuſquiſq; quem non diuitiæ adgenu omne turpitudinis inflammẽt, luxu reſoluãt, funditus q; perdant, vt multò plures crapula, nimiaq; libidinis eneruatione credantur perire, quàm gladio. Quis igitur diuitias ſummum bonum vocet, & nõ potius iniquitatis appellet mammona, & diuites aut iniquos, aut iniquorum hæredes, cùm illæ ſtul-

ros, infœlices, effœminatos, auaros, & peruersos reddãt, vt facilius sit Camelũ per foramen acus transire, quàm diuites in regnum Dei ingredi?

CONTRADICTIO.

At diuitiæ afferunt gloriam, parant amicos: paupertas cõemptos facit. In prætio prætiũ nunc est, dat census honores, census amicitias, pauper vbiq; iacet. Nil habet infœlix paupertas durius in se, Quàm quòd ridiculos homines facit, &c.

SOLVTIO.

Sed quam opes pariunt, fluxa est gloria. Et ollaris, quæ χύτρας Φιλία dicitur, amicitia nihil aliud est, quàm adulatio.

Donec eris fœlix, multos numerabis amicos:
Nullius ad amissas ibit amicus opes.

Nec ad veram gloriã via recta contendentes impedit paupertas, sortita sapiẽtiam. Nonne Cicero, nonne complures alij pauperes ab initio conscenderũt ad summum gloriæ culmẽ, ita studiorum honestissimo cultu prouecti, vt maioribus omnibus suis virtute præluxerint.

CONTRADICTIO.

Esto, verũm haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat res angusta domi. Vt ait Iuuenalis Satyra tertia.

SOLVTIO.

Desidia torpentes non emergunt, sed qui per honestos labores ad summa nitũtur. Respice Cle-

Cleãthes. anthẽ, qui licet obtusi tardiorisq; fuerit ingenij adeoq; pauper, vt tempore nocturno cogeretur in hortis aquas haurire, quo posset interdiu studijs liberalibus operam impendere, tamen ad summũ eruditionis & honoris cultum peruenit, atq; con-
Euripides. secutus tantas facultates, vt aliũ, si voluisset Cle-
Demosthe- anthem alere potuisset. Vide Laërtium Diogenẽ
nes. lib. 7. Quam matrem Euripides, aut quem patrẽ Demosthenes habuerit, ipsorũ quoq; sæculo fuit ignotum. Alterius autem matrem olera, alterius patrem cultellos venditasse, omnium penè doctorũ literæ loquuntur. Sed quid aut illius Tragica, aut huius Oratoria clari? vt ait Valerius Max. lib. 3. cap. 4.

CONTRADICTIO.

Sed inopia pressos homines ad varia designanda flagitia paupertas impellit, vt per fas & nefas vitæ subsidia quærere cogantur.

SOLVTIO.

Nihil repugno, si malis intelligantur, quorum cordibus illud fixum personat, Lucrũ pudori præstat, quod Græci dicũt. κέρδος αἰσχυνις ἄμειον. Sin boni, reluctor: cùm ij longe satius ducant, rei iacturã facere, quàm famæ simul ac animæ dispẽdium. Quin potius, ad omnia scelerum genera rapiuntur ipsi diuites, nec diuitiæ semper optimis contingunt, vt Homerus rectè dixerit.

Ζεὺς

Ζεὺς ἀῦτὸς νέμῃ ὄλβον ὀλύμπιος ἀνθρώποισι
Ἐθλοῖς ἠδὲ κακοῖσιν ὅτῳ ἐθέλησιν ἑκάστῳ.

Multò facilius pauperes criminum occasiones fugere poterunt, quàm diuites, cum desint illis opes, irritamenta malorũ: his autem opus sit multis præceptis, vt bene & honestè viuant, vt Diogenes rectè paupertatem αὐτοδιδακτον *appellauerit.*

CONCLVSIO

Ergo non in diuitijs, vnde malorum (vt aiunt) mare profluit, sed potius in virtute summum est bonum collocandum.

LEGISLATIO.

Νόμου εἰσφορά.

LEgis quoque inductionem, quidam exercitamentum esse putauerunt Est enim propemodum tota causa nõ tamẽ omnia quę in causa sũt, intra se cõtinens. Adfert personã quide sed incertã, & nõ omnibus notã: vnde & in consultationis magis est parte, q̃ causæ. Quatenus enim figuram in se habet personæ superat cõsultationem: sed qua definitionem non habet, minor est causa. Est autem duplex Legis inductio: Confirmatio positæ legis.

atque confutatio. Lex autem est inuentio, & donum Deorum, communis constitutio ciuitatis, & correctio vtrinque erratorum. Diuisio autem inducendæ legis est ista: tractabis eam capitibus eisdem, quibus negotialem: legitimo, iusto, vtili, possibili. Proemion facies: postquam proemion subijcies contrariũ. Hinc capitibus prædictis vtêris. Vnde & hoc exercitamẽtum à causa differt.

EXEMPLVM.

ACCVSATIO LEGIS, IVbentis adulterum in ipso adulterio deprehensum, interfici.

PROEMION.

NEc mihi videtur per omnia lex ista laudãdà, nec rursus ea quæ scripta, prorsus reprehendẽda crediderim. Quòd enim pœnã adulterijs decernit, laudo planè: quòd verò iudicũ sententiã nõ expectat, culpandũ certè videtur. Si nãq; largitionis metu, ne qua iudices corrumpantur, iudicia præuenit, suspicax nimirũ est, & iniquæ nimium erga iudices mentis: Sin autem iusta iudicare vos, quemadmodum facitis certè, arbitratur, iniquũ esse constat, si lex iudi-

iudices quidem laudet, tollat autem iudicādi potestatem.

CONTRARIVM.

Aliæ sanè leges quæcunque demū eæ sūt, & quacunque ratione perlatæ, discrepāt fortè ab alienæ ciuitatis, legibus, sed & alterius rursum legibus conueniunt. Hæc autem sola lex omnibus simul repugnat ciuitatū institutis. Videmini autem mihi multò rectius de hac lege cognituri, si omnia recensetis consulta vestra, atque decreta. Duces bellorum, sacerdotia, plebiscita, omniaqúe adeò quæ circa rem militarem pertinēt, iudicum subeunt diligētiam. Fitqúe dux ille, quem iudex constituit: sacrificat, qui iudici videtur: iustumqúe decretum est, quod populi sentētia perrogatum est. Victores quoque præmia, non accipiunt bellorum, nisi iudicata. Quomodo ergo non absurdum est, omnia iudiciorum arbitrium expectare, solam verò præsentem legem iudicum subterfugere cognitionem.

CONTRADICTIO.

Sanè, inquit. Sed magnæ sunt mæchorum iniuriæ.

SOLV

SOLVTIO.

Quid autem? homicidarum scelera, non ne sunt grauiora, an ne proditores aliis scelestis minores arbitramur? an ne sacrilegi proditoribus peiores sunt? attamen in his criminibus deprehensus iudicum examini subiacet, neque proditor pœnas dat, nisi decernēte iudice. Néque perimitur sicarius, nisi eo qui accusat, coarguente delictum. Neque qui numinibus dicata præripuerunt, puniūtur, antequam iudex admissū cognouerit scelus. Nonne erga iniquum est, maiora iudicum vindictæ reseruari, neque quicquam eorum criminis loco, nisi iudici liqueat, æstimari, solum autem ad ulterum sine cognitione interfici? quē imprimis, quia leuior in eo, quàm in cæteris culpa est, iudicū examini subijcere oportuit?

CONTRADICTIO.

At quid refert inquit, occidam adulterū an iudicibus tradam, si vtraque via morte pœnas luet

SOLVTIO.

Quantum inter Tyrannum ac legē, inter popularem statum ac vnius principatū differt

differt, tantũ iſta inter ſe diuerſa ſunt. Tyrã- Tyrannus.
nus enim vnumquenque pro libidine ſua perimit. Leges autem conuictum iuſtè occidunt, Et populus diſceptatione omnia atque contentione tractat, quo ſint explicatiora omnia. At rerum dominus etiam indicta cauſa occidit: Contrà populus & lex indicta cauſa non occidit: ſed omnia ab rerum Dominis & tyrannis diuerſa facit. Quid ergo? multumnè intererit occidere adulterum, & iudicum ſententijs puniendum tradere? Ad hæc quoque qui per ſe adulterum occidit, ſe ipſum arbitrũ pœnæ admiſsi ſceleris facit: qui vero iudicibus tradit ipſum, penes illos vult eſſe poteſtatem, iuſq; animaduertendi. Neminem igitur dubitare crediderim, quin æquius ſit, eius qui accuſatur arbitrium eſſe apud iudicem, quàm apud accuſatorẽ. Quin etiam qui ſuo arbitratu adulterum occidit, alterius rei gratia occidere ipſum, aduerſum ſe ſuſpicionem relinquit. At qui iudicio exhibet, ſolum iuſta ſectari, præſentiſque ſceleris dolorem videbitur vlciſci.

CONTRA-
dictio.

Eſto, inquit, ſed grauiores dabit pœnas ſubitò peremptus. Quoniam ſi ad iudices defer-

deferretur, illam temporis intercapedinem pro lucro habebit.

SOLVTIO.

At contrà porrò habebit, si iudicibus subijcietur. Et enim iudicio destinatus acerbiorẽ vitã exiget. Nam qui pœnam expectat, graviora supplicia, quám si illã fuisset illico passus, sentit. Quippe pœnæ dilatio, pœnæ videbitur additio, morieturq; sæpe, qui iã pro mortuo habitus est, expectationemq; sustinebit morte duriorẽ. At qui occisus de improviso adulter, nõ dolet, sensumq; mortis pœnę celeritas aufert. Insensibilis enim est exitus, qui antequam expectetur, contingit. Mors autẽ sæpius expectata, postquam semel illata, pœnas expectatione adauget. Age verò, si libet, considera hæc, conferq; inuicẽ. Ille per seipsum occidit ãdulterum, nullumq; facit vltionis suæ testẽ: alius iudicib⁹ tradit, multosq; adhibet supplicio spectatores. Acerbior haud dubiè vltionis modus, quicunq; est oculis pluriũ subiectus. Et optabilius alioqui adulteris, vtcunq; fuerit, occultè perire, opinionẽ apud plerosq; relicturis, inimicitiarũ causa eos occisos esse. Conuicto autẽ apud iudices crimine, indubitatam iam reus, & nullis obnoxiam interpretationibus pœnã subibit. Itaque plurimum interest, adulter an occultẽ

cultè trucidetur, an iudicib⁹ tradatur afficiendus ſupplicio.

CONTRA-dictio.

Res atrox eſt adulter, omnium ſcelerum magnitudinem ſupergreſſus.

SOLVTIO.

Coarguatur ergo prius, hinc occidatur: iudiceturq; potius, quam pœnas ante cognitionẽ incerto crimine, indictaque cauſa, luat. Quòd ſi publicè necabũtur adulteri, certiorem facient procreationem, neque quiſquam cuius ſit filius deinceps dubitabit, vbi paterni nominis inſidiæ adulteria fuerint adempta. Itaque cùm ſit adulterium publica quædam rerum naturæ iniuria, publica quoque ſententia plectatur. Vereor enim, ne adulter ſecretò occiſus, multos poſt ſe alios relinquat. Nam qui cur occidatur, neſcitur, eius improbè facta multi imitabuntur. Sic eiuſmodi pœna non adulterij finis, ſed exordium erit. Adulterium.

SCHOLIA.

Legislatio, &c. *Alij promulgationẽ legis appellant, De qua ſic Quintilianus lib. 2. cap. 4. Le-* Legiſlatio.

gum

gum laus & vituperatio iam maiores ac præ summis operib⁹ suffecturas vires desiderant quæ quidem suasoriis, an controuersijs magis accommodata sit exercitatio, consuetudine & iure ciuitatum differt. Apud Græcos enim lator earum ad iudicē vocabatur, Romanis pro cōcione suadere ac dissuadere moris fuit.

Lex.

Lex inuentio Deorum, &c. Demosthenes in Aristogitonē, oratione priore, πᾶς inquit, ἐστι νομος εὕρημα μὲν καὶ δῶρον θέων δόγμα δ' φρονίμων ἀνθρώπων, &c. Id est, Omnis lex inuentum ac munus Deorum est, decretū prudentium hominū. Cicero Philip. 10. Lex, inquit, nihil aliud est, nisi recta, & a numine Deorū tracta ratio, imperans honesta, prohibens q; contraria. Idem 1. de Legibus, Lex inquit, est ratio summa insita à natura quæ iubet ea, quæ facienda sunt, prohibet q; contraria.

Quibus negotialem &c. Cicero secundo de inuentione, duas generalis constitutionis partes facit: iuridicialem, ac negotialem. Hanc ait in ipso nec otio iuris ciuilis implicitam controuersiam habere. In ea autem quæritur, iustum sit, an iniustum, vtile, an inutile, vt ait Marcus Fabius Victorinus.

IN EXEMPLVM,

Nec

Nec mihi &c. *Solon constituit fas esse deprehendentis mœchum interficere in ipso adulterio Et nono de legibus Plato sanxit, Adulteram deprehensam impunè occidi à viro posse. Idē censuit Cato, cuius meminit Gellius. Et Augustus Legē Iuliam tulit; gladioq; iussit in adulteros animadverti.*

Adulterij pœna.

Lex Iulia.

Iudicum sententiam non expectat, &c.

Non licet, inquit, adulterum occidere, nisi iudicum sententijs damnatum. Et Valerius Publicola tulit legem, qua nemini licebat indicta causa necare.

Discrepant, &c. *Ciuitatibus, inquit alijs aliæ sunt leges, Est prouerbium, Lex & Regio. Sed quæ sunt alijs contrariæ, cum alijs conueniunt. At qui lex de occidendis indicta causa adulteris discrepat ab omnibus.*

Duces bellorum, &c. *Inductione vel enumeratione vtitur. Imperatores, inquit populi, iudicū atq; magistratuum suffragijs creati, bella gerunt, & cum hostibus manum conserunt. Et capitale apud Carthaginenses erat, si quis iniussu pugnasset infœliciter. Vnde Annibal amissa classis pœnas dare timēs, offensam astutia mirè auertit. Vide Valerium lib. 4. cap. 3.*

Plebiscita, &c. *Vide Gell. lib. 10. cap. 20.*

Qui pœnam expectat, &c. *Multò grauior expectata, quā illata mors est. Quippe certi supplicij dilatio pœnā adauget, Vnde Ouid. 1. de Pō.*

Et grauior longa fit mea pœna mora.

Et tertio.

Mitiùs ille perit, subita qui mergitur vnda,
Quàm sua qui liquidis brachia lassat aquis.
Vnde rex Macedonum Philippus subitam mortem lentæ præposuit. Qui cùm interrogaretur: Mors qualis optãda. *Quis homini finis maximè optandus esset, respondit: Qui subitus & celer inopinato ferro possit accidere. Vide Orosium lib. 3. cap. 14. Et Iulius Cæsar subitam ac celerem exoptauit mortem, vt scribit Suetonius Tranquillus.*

EXEMPLA.

Lex Roscia. Roscię, *qua Roscius Otho cauit, ne quis in ordine equestri spectacula videret, nisi haberet sestertia quadraginta.*

Confutatio Legis,

Talionis lex. Talionis, *& eius, qui iubebat corpus dissecari eius, qui multa creditoribus deberet, nec esset soluendo. Gell. lib. 20. cap. 1.*

Cincia. Cinciæ, *quam Cincius tulit, qua cauebatur, ne quis ob causã orandã pecuniam acciperet, aut donum. Cuius suasor fuit Q. Fabius admodũ senex, vt ait Cicero, in Catone Maiore.*

Confirmatio Legis

Sumptuaria. Sumptuariæ, *de qua Gellius lib. 2. cap. 24.*

Fusiæ

Confirmatio Legis.

Fusiæ, *qua malis ac pernicio-* Fusia.
osis legibus resistebatur.

Voconiæ, *quã suasit M. Ca-* Voconia.
to, vt ait Cicero in Senectute. Vi-
de Gellium lib. 17. cap. 6.

Oppiæ, *quã tulit M. Oppius,* Oppia.
ne mulieres superfluo ornatu v-
teretur, neue pilentis, id est, ve-
dis pensilibus veherentur. Vide
Liuium in principio quarti libro
Macedonici.

EXEMPLVM CONFIRMATIONIS Legis Oppiæ.

EXORDIVM A LEGISLATORIS encomio.

M. Oppius tribunus plebis fuit, summæ pro- M. Opi⁹
cul dubio prudentiæ vir, qui publicis magis cõmo-
di, quàm gloriæ priuatæ studiosus, hanc vtilissi-
mam omnibus imperijs legem tulit, à suo nomine
dictam Oppiam.

A CONTRARIO.

Quæ si iuxta M. Fundany & L. Valerij sen-
tentias abrogaretur, omnibus alijs legibus repug-
naret, quæ volunt, in Repub. viuendi rationem
honestam conseruandam esse, non superbiæ, sed
virtutum studia semper excolenda.

A MANIFESTO.

Quæ per superfluos mulierum ornatus conta-

quinari, imò perditum iri quis non videt? Etenim cultu nimio conspicuæ faminæ, nõ solùm in se cõuertũt virorum oculos, sed etiam animos in libidinem rapiunt. Illecebroso enim nugarum amictu pellecti viri, nitorem admirantur ac sequuntur, donec telo secur ictum findatur, pudicitiaq; fiat naufragium. Rectè igitur Iesus Syrach, Auerte, inquit, faciem tuam a muliere compta, & ne circumspicias speciem alienam. Propter speciem mulieris multi perierũt. Cùm autem, vt prouerbio dicitur. Ex aspectu nascatur amor, aiunt Democritum sibimet oculos ademisse, tanquam omnium malorum cupiditatum auctores. Cuius meminit Gellius lib. 10. cap. 7.

A LEGITIMO.

Quòd si reliqua leges, quæ maximam Reip. vtilitatem adferunt, sanctè conseruantur, contra earum placita fuerit, eam è medio tolli, quæ cum optimis sentiens, Reipub. statum incorruptũ cõseruat ac illustrat.

A IVSTO.

Lex Licinia. Æmylia.

Liciniam vel Æmyliam legem, qua frugalitas exigebatur, admisit ordo Senatorum ac tribunitia potestas: quantò iustiùs eam admiserint, quæ modestiam introduxit, & superbiam omnium malorum radicem explodit.

AB VTILI

Nulla res vberiora commoditatis bona poterit

rit ad Reip. ſtatum immaculatum conſeruandũ importare, quã lex Oppia: Quæ libidinem, faſtũ, ac omnẽ inſolentiã intolerabilem reprimit mulierum, quarum mala tot prouerbijs locum fecerũt. Quæ quò minùs habent mẽtis, tantò plùs inhoneſtis voluptatibus ſunt addictiores. Quantum autem ruboris ciuitatibus omnibus mulieres turpiter ac impotenter ſeſe gerendo incutiunt, tantũ laudis afferunt graniter punitæ: quemadmodum illæ, de quibus olim Senatus Romanus inſta ſeueritate mandauerat, Spurio Poſthumio, & Q. M. Philippo Coſſ. vt de ijs quæ ſacris Bacchanalium inceſtu vſæ fuerant, inquirerent, & in omnes intra domos cognatas animadverterent, damnarentq;. Multæ igitur damnatæ fuerant, lateq; patens opprobrij deformitas, ſeueritate ſupplicij emendata, vt ait Valerius lib. 6. cap. 3.

CONTRADICTIO.

Sed ais: Fœminis olim vini vſus fuit interdictus. Verùm ne triſtis earum & horrida pudicitia, ſed elegãti ornatus genere ornata eſſet, indulgentibus maritis, & auro abundanti, & multa purpura ſunt vſæ.

SOLVTIO.

Eſto, Sed auctore Valerio, tũc nulli ſubſeſſores alienorum matrimoniorum oculi metuebantur, ſed pariter & videre, et aſpici mutuò pudicè cuſtodiebãtur. Nunc alij ſunt mores, alia tẽpora.

CONCLVSIVNCVLA.

Non opus est pluribus verbis, cùm Oppiam legem approbatu dignissimã esse constet, vtpote omnis luxuriæ atq; superbiæ expultricem, omnisq; contrà pudicitiæ, atq; modestiæ conseruatricem.

ALIVD EXEMPLVM CONfirmationis legis, quæ iubet, vt liberi parẽtes alant, aut vinciantur. Cuius meminit Quintilianus lib. 7. cap. 7.

Liberi parẽtes alãt.

Cùm nihil tam sanctum sit, quod non aliqua soleat impia temeritate violari, sapiẽter promulgata lex est, quæ licentiosam filiorum in parentes iniuriam coërceat, ac pietatem, quæ (vt Cicero ait) fundamentum est omnium virtutum, sanctè colendam atq; conseruãdam velit, iubens, vt liberi parentes alant, aut vinciantur.

A CONVENIENTI.

Quid autem Naturæ, quam optimam (vt Cicero scribit) ducem, & tanquã Deum sequi debem⁹, tã consentaneũ fuerit, q̃ eos, vnde vitã accepimus, venerari, confectosq; senio, & omni ope humana destitutos, beneficijs p̃sequi, atq; nutrire.

A LEGITIMO.

Hoc ipsum lex diuina requirit, ac iubet, vt parentes honoremus. Exod. 20. Item, Si qua vidua liberos ac nepotes habet, discat primùm propriã domum piè tractare, & vicem rependere maioribus

bus. 1. Timot. 5. Quippe Dijs, parentibus, ac magistris non potest æquivalens reddi, vt ait Aristoteles, Ethic. 9.

A IVSTO.

Quid enim iustius, quàm si parentes à te mutua charitatis & beneficiorũ officia perceperint, iuxta prouerbium: οὐτ' ἀγαθῶν ἀγαθείας. Iniquissimum enim habetur, ijs qui nostra causa tot molestias atq; labores perpessi sunt, malã gratiam referre, ac aretũ more nutricationis mercedem persoluere, hoc est, pro bene factis maleficium reponere. Quod tam atrox crimẽ est, ac detestabile, vt iustissimè pari quadam vindicta parentum ac Deorum violatio sit expianda.

AB VTILI.

Vix vllum Dei præceptum inuenies, quod præmissionis Diuinæ præmiũ habet adiunctũ, quàm illud, quo parentes honorari iubetur. Exod. 20. Vbi Deus omnipotens promulgata lege pollicetur longam vitam, atq; cœlestem benedictionem ijs, qui parentes amore, beneficijsque fuerint prosecuti. Quod idem docet Ecclesiasticus capite. 3. Qui honorat patrem suum, iocũdabitur in filijs, & in die orationis suæ exaudietur. Qui honorat patrem suum, vita viuet longiore, & qui obedit patri, refrigerabit matrem. Qui timet dominũ, honorat parentes, et quasi dominis seruiet his, qui se genuerunt. Parentes honorãd

CONTRADICTIO.

Honorare quidem parentes, assurgere, et caput aperire possum, sed nihil dare, cùm ipse rerum mearum indigeã, atq; nôrim, quàm sit mihi curta supellex.

SOLVTIO.

Rectè Plutarchus, inquit: λιμῶ γὰρ οὐδὲν ἐσὶν ἀντειπεῖν ἔπος. *Hoc est, contra famem nulli cõtradictio. Non officiosus orationis fucus inopiam parẽtum tollit, sed compensatio beneficiorum, & adminicula, qui verbo tenus amici sunt, non amici, sed adulatores habentur. Vnde Ecclesiasticus. In opere inquit, & sermone, & omni patientia honora patrẽ tuũ, vt superueniat tibi benedictio à Deo. Et S. Ioannes: Filioli mei, ne diligamus verbo neq; lingua, sed opere & veritate.*

A NEGLECTÆ PIETATIS incommodo sequente.

Videmus hoc vulgò cõtingere solitum, vt qualis quisq; fuerit in parentes, tales experiatur in se liberos. Exemplo sit ille, qui cùm à filio crinibus pertraheretur, ventumq; esset ad domus limen: Desine inquit, fili, nam & ego patrẽ hucusq;. Et accusatus illi, quòd patrẽ pulsasset, hoc modo defendit impiũ facinus. Et ille, inquit, patrem suũ verberauit. Et hic (ostenso filio) me verberauit, postq; adoleuerit. Primus, iuxta Ambrosij sententiam, pietatis gradus est iste, vt quos auctores

vitæ

vitæ voluit esse Deus, honores obsequijs, abstineas contumelijs. At qui contempserit, aut maledixerit patri atque matri, extinguetur lumen eius in mediis tenebris. Et oculum eius corui iuxta flumen effodient. Prouerbiorum. 20. & 30.

A POSSIBILI ET facili.

Nec res ardua, neq; dura factu, parentes venerari, atq; alere, cum filijs corpora integra, sana ac robusta sint à Deo concessa, quo possint imbecillibus victũ quærere. Nec ætate cõfecti multa requirunt, cùm effœtorum emarcuerint vires, cũ edendi cupiditas absumpta, cùm adempta voluptas, atque luxus, cùm deniq; Natura, maximè senũ, paucis contenta. Respice Pollionẽ Romulũ, qui centesimũ ingressus annum, non magno sumptu, sed exiguis impendijs corporis vigorem seruasse legitur, intus mulso, foris oleo. Pollio Rom.

CONTRADICTIO.

Valde molestum est illos fouere, qui fastidiosi sunt, ac nauseosi, quibus edẽtulis gingiua frangẽdus panis inermi. Vt ait Iuuenalis.

SOLVTIO.

Ista vox bouis est, non hominis. Quod si rationis expers ciconia, parentes non auersatur, neque fastidit, sed defectos senectа vicissim alit, & volandi impotentes humeris gestat, vt inde

ἀντιπελαργεῖν. natum sit prouerbium, ἀντιπελαργεῖν: Quid? tu feris immanior, mutuam officij vicem grauaris rependere, maximè nutricandi fouendiq́ eos, à quibus aliquando fueris enutritus?

CONTRADICTIO.

Sophocl. Sed admodum difficile. eos alimentis sustinere, qui morosi inutiles. deliri sunt, & iracundi, vt Sophoclis filij patrem meritò videantur accusasse, &c.

SOLVTIO.

Parentum mores & vitia noueris, nõ oderis. Illud officij tui scias esse, pietatẽ colere, legibusque sacris obtemperare. Suscipe igitur senectam patris tui, non contrista. Si defecerit sensu veniãda, & non spernas eum in virtute tua: Ecclesiastici tertio. Quod si feceris, ad fortunatam cum Senectus. laude summa perueniens senectutem, quam Biõ ille Boristhenites malorum appellauit portũ, eoq́ properandũ omnibus malorum finem sperãtibus.

CONTRADICTIO.

Sanè quidem. Sed quis tam pius est, qui possit æquiore animo ferre tot molestias atque labores nutriendi eos, quorum bis puerorum, senũ paupertas sordida, atq́ miseriæ queant alicui horrorem incutere.

SOLVTIO.

Non diffiteor, egenorum ac senum parentũ horri-

horridam atque miseram conditionem esse, vt Diogenes percontanti, quid esset in vita miserrimũ, respõdit. Senex egenus. Atqui tu veræ pietatis affectu flagrãs, omne tadiũ deuorabis, cũcto que præsidio destitutos suffulcies, quem olim te parentes genuerunt, futurum senectutis suæ baculum, solatium vitæ, & spem posteritatis. Admodum piè quondam illa fecit Ethnica fœmina quæ patrem custodiæ traditum iam vltimæ senectutis, velut infantem pectori suo admotum, aluit vt ait Valerius lib. quinti cap. 4.

CONTRADICTIO,

Sed, inquis, Mihi vxor alenda, liberi, numerosa familia, idq; in tanta annonæ grauitoris caritate, vt nihil sit reliqui, quod parentibus impertiri possim.

SOLVTIO

Nemo requirit, vt liberalitatis tuæ benignitas maior sit, quàm facultates. Quomodo potueris, ita misericors esto. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue, si exiguum parciùs, vt Tobias docuit. Quòd si iuxta S. Iacobi sententiam, is qui nulla charitate præditus, fratrem oderit, homicida est: Item qui viderit egentem, & ab eo clauserit viscera sua, reus habetur eiusdem criminis: quanto magis erit is homicida, imo parricida, qui parentes inedia contabescere, ac rerum inopia marcescentes perire, sustinuerit? In quod bipedũ nequissimorum hominum genus sapientes olim viri

viri supplicium excogitârunt singulare, vt quem ipsa Natura in officio retinere nõ potuisset, is magnitudine pœnæ, maleficio summoueretur. Insuebatur enim parricida culeo, cũ cane, gallinaceo, vipera, & simia, & inter eas ferales angustias cõprehensus in vicinũ mare vel amnem proijciebatur. Etenim, de repentè cœlum, solem, aquam, & terram ademerunt, vt qui eum necâsset, vnde ipse natus esset, careret quoque iis rebus, ex quibus omnia nata esse dicũtur, vt ait Cicero pro Roscio Amerino.

Patricidij pœna.

CONCLVSIO.

Ergo quibus pietas est curæ, promulgatam de parẽtibus alendis atque sustentandis legem tuebuntur atque conseruabunt, cùm multarũ virtutum atque præmiorum diuinorum fons sit vberrimus, & origo.

ALIVD EXEMPLVM COMPROBATIONIS LEGIS, QVA APVD HELVETIOS CAVETVR, NE QVIS INVITATIONE AD BIBENDVM VRGEATVR, AVCTORE PETRO MOSELLANO.

Multa quidem præclarè in sua ditione instituunt fortissimi libertatis suæ defensores Heluetij. Sed nihil præclarius, nihil laudabilius, nihil Reipub vtilius, quàm quod ab illis nuper sancitũ est. Nam cum per ebrietatem passim peccari viderẽt, vt aditus ad id vitij omnes præcluderẽt, in

Ebrietas.

sua

ſua ditione ſtatuerunt: ne cui deinceps alios vulgariũ iſtarũ inuitationum prætextu, ad ebrietatem ſollicitare impunè liceat. Quid autem, per Deum immortalem, aut honeſtius, aut præclariu temperantia, atque omnis vitæ moderatione? Imò quid ſine hac, vel in ciuitatum curijs, vel populi concionibus, vel principum aulis, rectè aut conſulitur aut cõſultum facto præſtatur? Sed hæc inperuerſa illa bibendi neceſſitate, quæ per inuitationes illas mutuas irrepſit, vigeri non poteſt. Citius enim ex pumice aquam hauſeris, quàm ebrio ſobriũ aut dictũ, aut factũ extorſeris. Quòd ſi ſobrietas ac vitæ moderatio ſola eſt, quæ omniũ virtutum officia parit, alit, conſeruat ac tuetur rurſum ebrietas omnem mentis vſum peruertit, omnem vitæ humanæ dignitatẽ commaculat: an non votis omnibus expetita erat lex ea, quæ & ſiſteret ebrietatẽ, & potionis moderationem procuraret? Quid autem perinde vtile, atque in Repub. cauere, ne ſit impunè illud, cuius licentia omnia corrumpit, omnia perdit? Quid enim tam emollit imò frangit & animos & corpora ciuium, quàm liberior commeſſatio, compotatioque? An non Reſpublica Romana, quàm diu frugalitatem ſeruauit, tam diu aduerſum omnes hoſtium inſultus inexpugnabilis ſtetit? Ac poſteaquam luxu certari inuicem cœptum, ita cecidit, vt ne ruinæ quidem veſtigia aliqua ſuperſint.

Sobrietas.

Num

Nam Annibal tum primùm vinci cœpit à Romanis, cùm exercitum ſuum Campano luxu ſoluis eneruariq; paſſus eſt. Vnde tot inſani amores? tot ſtupra? tot adulteria? niſi ex otioſorum hominum temulentia? Verum eſt illud: Sine Cerere & Libero frigere Venerem. Vnde rixæ? tot vulnera? tot cædes? niſi ex temulentorum compotationibus. Cui alij tot ac tantas rei familiaris diſſipationes, tot patrimoniorum abliguritiones debemus, quam conuiuijs in ebrietatem ſolutis, atque horum parenti luxuriæ? Quæ res tam multos adoleſcentes, alioqui fœliciſſimè natos, ab artium optimarum virtutumq; cultu abducit, quàm ſtudium compotationum? Primum, corporis otium, in quo fere degunt, qui literis adhibentur, mater eſt variarum cupiditatum. Quòd ſi huic compotandi quoque licentiam addideris, quæſo te, qui fieri poteſt, quin in animis parùm firmis, pro virtutum bonarumq; artium cultu, omnium libidinum ſeges ſenſim pullulescat? Quòd ſi ſpes omnis in hac ætate rectè formãda, velut agricolis in herba poſita eſt, nihil poterat ea lege excogitari vtilius, quæ, quod vnum omnẽ eam ſpem ſemel præcidit, hoc tollit. Neque enim audio eos, qui in tãto errantium conſenſu, nihil valituram legem iactãt. Nihil enim vel rectiùs imperatur, vel faciliùs recipitur, quã q; tacitus naturæ ſenſus non poteſt, nõ probare. Quis autem tam efferatus, &

ab om-

ab omni humanitate remotus est, cui non rem recta via reputanti, suprà quàm Natura postulet, ad alienæ stultitiæ præscriptum bibere, & Naturæ inimicissimum esse videatur? Compotoris hominis priuati, puerilis, & stultus affectus, vt me ipse ebrietatis probro afficiam, persuadebit, & patriæ, in cuius verba iuratum est ab omnibus, æquissima cunctisq; saluberrema lex, vt sobriè agam, & me hominem esse meminerim, non impetrabit? In gratiámne potoris alicuius immodicæ potione ita me prosternam, vt præter figuram, humani mihi reliquum sit nihil: & populi fortissimi laudatissimiq; cui parêre summa est vtilitas, legem omnium ornamentorum vitæ parentem, & altricem recipere grauabor? Amplectenda ergo omnibus ea lex, qua nihil neque honestius, neque præclarius, neq; factu iucundius, fortissimi populi magistratus ferre potuêre.

FINIS.